DUMITRU ALMAȘ

OANA

roman

DUMITRU ALMAȘ

OANA

DUMITRU ALMAȘ

OANA

— roman —

EDITURA MILITARĂ, BUCUREȘTI, 1986

Oana, fata spătarului Şendrea, portar al Sucevei în anul 1476, nu-i pomenită în nici un document cunoscut pînă acum.

Ştiu însă că multe, foarte multe documente s-au pierdut. Şi mai ştiu că vremile nasc oamenii de care au nevoie: buni sau răi, frumoşi sau urîţi, viteji sau laşi. Iar întîmplările cumplite din anul 1476, asemenea multor momente grele, de răscruce, au avut nevoie, mare nevoie, de oameni deosebiţi, vrednici să biruie potrivnicul, care călca ţara şi ameninţa traiul slobod al oamenilor români. Printre aceştia nu se poate să nu fi fost şi o fată, asemenea celeia pe care o veţi întîlni în cartea aceasta. Deci n-am meritul de a o fi născocit eu, căci mi-au impus-o întîmplările. Mie mi-a plăcut doar s-o ştiu a fi nepoata lui Ştefan vodă cel Mare, pentru care libertatea ţării era lumina tuturora cîte sînt. Cred că Lucian Blaga are dreptate: „Istoria este mitologia oamenilor, cum mitologia este istoria zeilor.“ Iar eroii, metaforic vorbind, sînt zeii istoriei; ei îşi au sălaşele şi altarele în Olimpul conştiinţei despre sine a popoarelor. Şi deci şi a umanităţii. Cartea aceasta se vrea un astfel de sălaş, de templu şi de altar, unde am aşezat eroi care au fost, eroi care ar fi putut să fie şi eroi despre care cred că a fost rău dacă n-au fiinţat în de-aievea.

SUB POVARA OMĂTULUI ALB fără prihană, bradul bătrîn, înalt, stufos, rotat, sta ca un uriaș la marginea Poienii Șoimului de sub Ceahlău. Cetina lui, mlădioasă, se apleca spre pămînt, întîlnindu-se cu nămeţii înalţi de doi coţi. Se pleca parcă anume ca să ocrotească vînătorul așezat la pîndă, întru așteptarea sălbăticiunilor hăituite de hăitașii împînziţi prin codru. Departe, prin omătul pufos, aşezat troian într-o ninsoare de trei zile, toţi ştiau că mişună şirete vulpi roşcate, negri mistreţi zburliţi, sfioase căprioare sprintene, mîndri cerbi încornoraţi și ţanţoși, fioroși urși castanii, înspăimîntători zimbri negri-roşcaţi.

Vînătorul sta la pîndă sub cetina bradului bătrîn: purta cojocel și căciuliță de miel alb, pîslari albi, mănuși albe. Îmbrăcămintea și subțirimea boiului, cozile groase, bălane, lăsate pe piept, ochii mari, verzi, obrazul îmbujorat, adevereau că vînătorul era o ... fată. Pîndea, aşezată pe un trunchi de brad troienit. Arcul, în stînga. Tolba cu săgeţi, în spate. În dreapta, suliţa uşoară, cu vîrf ascuţit, înfiptă în nămeţi. Alături, pe butuc, ca un sceptru, buzduganul greu, de fier, ghintuit. Era aşa de bine ascunsă vederii, încît, deși a trecut la mai puţin de zece pași, tînărul căpitan Luca Arbore n-a văzut-o. Numai cînd s-a trezit cu un bulgăre de zăpadă în ceafă și s-a răsucit, a zărit cetina legănîndu-se ușor și a zîmbit bucuros:

— Pe tine te căutam, Oana ...

— Poftește aici, lîngă mine, la pîndă.

— Tare-aş veni, Oana, dar m-a chemat măria-sa și ...

— Du-te, Luca, sănătos, nu călare, ci pe jos, că ești tare uricios..., a șuguit fata, lucindu-și flăcările verzi ale ochilor spre tînărul nalt, spătos și sprinten, cu plete castanii sub cușma de jder, de croială transilvană, cu pană de cocor, așa cum poartă toți căpitanii din straja măriei-sale Ștefan vodă.

Fata îl urmări printre zăbrele de cetină: călca apăsat, despicînd pîrtie prin zăpada afînată, cu cisme înalte, roșii, cu pantaloni din pănură de țigaie albă, strînși pe picior, încins cu chimir înflorat cu alb, negru, galben și verde, sub contăș cărămiziu din piele de căprioară. Oana gîndea: „Dacă aș avea lîngă mine acel îngeraș, numit de păgîni dumnezeul dragostei, i-aș împrumuta arcul și săgeata pregătită pentru fiarele sălbatice, să-i străpungă inima, să-i mai astîmpere semeția și să-i picure cît mai mult din dulcea otravă a dragostei, ameţindu-l. Ci frumusețea să nu i-o strice, că-mi trebuie mie, deși-i trufașă... De ce s-o fi împotrivit ca măria-sa să mă primească, azi, în ceata vînătorilor? Au n-am mai fost de trei ori pe-aici, prin codrii Ceahlăului? Și n-am lovit eu o mistreaţă și... De cerb, îmi pare rău. De ce n-a fost bucuros să mă știe aproape?... Mincinosule, să mai zici că ți-s dragă!... Slujește-l tu pe măria-sa, cu credință neclintită slujește-l, că el tot nu mă dă după tine... Ci, mai bine, bagă samă că nutrim, amîndoi, dragoste nebună și fără nădejde. Că-mi vine să-l mustru pe Cel de Sus: «De ce m-ai făcut, Doamne, nepoata măriei-sale?»... Dar atunci s-ar mai fi îndrăgostit oare de mine într-atît? Că eu de el... roabă mă dau!“... O pasăre, în zbor săgetat pe sub cetini, scuturînd pulbere albă, îi schimbă gîndul: „Acum o lună, la 10 ianuarie, cînd am prăznuit împlinirea unui an de la biruința cea mare de la Podul Înalt, ne-a venit oaspete pan Andrzey Opalinski, conte de Lodz, văr primar cu regele Cazimir. A rămas aici, din pricina înzăpezirilor. Nu și-a mărturisit, pînă acum, scopul soliei. Măria-sa a poruncit această vînătoare, cu mulți boieri mari, haite de cîini și hăitași care știu bine a stîrni sălbăticiunile și a le împinge spre hățișurile de pîndă. Se află aici și ţintași fără greș, ca vistierul Ignatie și tătuța Șendrea. Nu lipsesc nici bucătarii meșteri în gătirea vînatului proaspăt pe vetrele de la colibele din Poiana Șoimului: să-i placă măriei-sale și oaspetelui leah, doar-doar și-o destăinui solia“.

Lăsînd caii în sama slujitorilor, răzbătînd prin omături pînă aici, unde chiar zimbrii vin la căpițele de fîn, strînse

anume de pădurarii ceahlăieni, vînătorii s-au răspîndit în pîndă. Voievodul și oaspetele leah s-au așezat la locul pregătit, în marginea poienii, la trecătoarea cea mai bună, sub un brad încă mai pletos, nu departe de al Oanei. Așezați în scaune de pînză cu trei picioare, vorbeau, cu jumătate de glas, despre îndeletnicirea vînătoarei: bărbătească, aspră, chiar crudă, dar trebuitoare întru hrănire și desfătare. Tălmaci, slujea Ioan Tăutul, luat anume ca măria-sa să-i afle priceperea întru zicerea pe românește a graiului leah ori italian. Voievodul știa că, în pădurile Poloniei, zimbrii umblă în turme mari de douăzeci-treizeci, iar leșii iubesc acest soi de vînat, și mult se fălesc cu isprăvi nemaipomenite. Știa, de asemeni, că oaspetele poftește să ducă acasă un cap de zimbru mare și fioros, să se laude în fața panilor și chiar a regelui Cazimir, și el dornic de isprăvi vînătorești.

„Plinească-se voia domniei-tale, pane", a încuviințat măria-sa, voios, dornic ca leahul să se simtă bine, ca acasă la el.

La un semn, căpitanul de vînătoare a sunat prelung din corn, pornirea hăitașilor. Zvonul s-a zbătut în îngemănarea munților și a stîrnit hăulirile și lătratul copăilor, ascuțit și înalt ori gros și răgușit, izvodind spaime între sălbătăciunile codrilor. Îndată, prin poiană a prins a se ițí vînatul. Cea dintîi, o căprioară, s-a poticnit în bot, străpunsă de săgeată, și a înroșit omătul. Trăgînd cu coada ochiului, Oana a înțeles că ochitorul a fost pan Opalinski. Apoi un cîrd de șapte mistreți negri, în cap cu vierul colțat, s-a îndreptat spre pînda voievodului, năpustindu-se năprasnic. Vodă a făcut semn și leahul a lovit cu sulița. Mistrețul a grohăit dureros și, după trei salturi zvîrcolite, s-a lepădat în troian, împroșcînd omăt pătat cu sînge.

— Maestro! s-a fudulit leahul, în vreme ce măria-sa a izbit în cel de-al doilea mistreț, mai mic, dar zbîrlit și foarte furios. Îndată după asta s-a ivit un cerb cu coarne în șapte ramuri. Măria-sa a făcut semn contelui, iar acesta l-a prins în săgeată, doborîndu-l. Măria-sa iară l-a lăudat. Însuflețit de aceste izbînzi, pan Opalinski n-a mai răbdat să stea în pîndă, ci a pornit să străbată poiana, cu arbaleta în mînă, cu săgeata așezată în făgaș, cu vîrtejul tras, gata să ochească și să apese pe clempuș. Din afund de pădure se apropiau hăitașii, buciumînd și hăulind după datina lor.

Deodată, în luminișul poienii s-a arătat al doilea cerb, cu și mai mîndre coarne. S-a oprit o clipă, parcă amețit de lumină. Din picioare, leahul l-a prins în clonțul ochitorului și-a slobozit săgeata. Lovită, sălbăticiunea s-a ridicat în două picioare, a clătinat capul cu minunata-i podoabă și, după două salturi, s-a poticnit cu botul în nămeți. Vînătorul întoarse capul spre măria-sa, întru fălire, pentru această ispravă. Dar, în clipa aceea, din desiș a țîșnit un zimbru mare, negru-roșcat. Se năpustea drept spre leah, pufuind abur de mînie pe nări, boncăluind și împungînd văzduhul cu coarnele-i țapoșe, ascuțite, ca niște fălci de rădașcă uriașă; ochii îi scăpărau fulgere negre, năucitoare. Prin preajmă, nici un vînător ori slujitor. Zăpăcit, pan Opalinski, într-o frîntură de clipă repezi dreapta spre sabie; dar n-avu timp nici să-i atingă mănunchiul, că zimbrul îi sări, răsucit, încordat, în față. Contele se feri smucit; cușma îi sări de pe cap. De la vreo șaizeci de pași, voievodul slobozi o săgeată și apucă sulița. Săgeata nimeri și rămase înfiptă în boftul fiarei. Boncăluind, gemînd încă mai fioros, se dezlănțui în lupta cu omul și armele lui. Contele trase în sfîrșit spada, să izbească; vodă cercă să-i sară în ajutor, dar rana de la gleznă îl săgetă, dureros; oprit pe loc, strigă din răsputeri:

— Nu!

Strigarea și spaima îl siliră pe leah să sară spre stînga, fără a folosi sabia. Greoaie și pornită, fiara se opri, proptită în picioarele dinainte, scurmînd, împroșcînd nouri de omăt, acoperind omul într-o perdea albă. Din locu-i de pîndă, Oana pricepu, fulgerător, primejdia: înșfăcă buzduganul și, din două salturi, ajunse și izbi zimbrul drept între coarne, năucindu-l. În clipa următoare, a doua suliță repezită de măria-sa vîjîi ascuțit și se înfipse adînc sub coapsa stîngă. Cutremurîndu-se din toate mădularele, zimbrul se prăbuși cu capul în nămeți. Se mai zbătu de cîteva ori și înțepeni, întins pe o parte, împroșcînd omătul cu suflarea-i din urmă, fierbinte și însîngerată. Oana se uită în jur: pan Opalinski căta adăpost sub bradul pîndei.

— Ai cutezat cam mult, nepoată! o dojeni vodă. Totuși ți se cuvine laudă!

Dezmeticindu-se, leahul înțelese că vînătorul cu buzduganul doborîtor de zimbri era o fată, mai mult sprintenă și îndrăzneață decît voinică.

— Una donna? întrebă, cu uimire.

Măria-sa înțelese mirarea și făcu semn lui Tăutul, ieșit și el din adăpost, să zică răspunsul în polonă.

— O fecioară a izbăvit viața unui strălucit cavaler și iscusit vînător. E nepoata mea, Oana. N-ai văzut-o pînă acum, pentru că a venit mai în urmă, cu trei prietene, de la Cetatea Neamț.

În uimire, spoită cu un pic de amărăciune, pan Andrzey Opalinski s-a plecat în fața Oanei. A surîs numai cînd fata a dat căciulița mai pe ceafă, descoperindu-și fruntea înaltă, iar ochii verzi și părul bălai au scăpărat luminițe ciudate. Învăluită într-o undă de sfială, fata a răspuns tot cu o înclinare din cap. I-a ridicat cușma de jos, a scuturat-o de omăt și a întins-o, surîzînd, spre bărbatul cu ochii albaștri, luminoși, cu părul ca paiul grîului copt, cu trăsături alese, gingașe, de nobil de rang mare. Apoi s-a aplecat asupra vînatului și parcă i s-a oprit inima.

— Ce-i nepoată? Ți-a pălit obrazul.

— Da?... Poate abia acum mi-a intrat spaima în oase...

— Bine că s-a sfîrșit așa..., surîse solul leah și cu vorbe alese mulțumi salvatorilor.

Oana mai ocoli o dată trupul zimbrului, pipăi rănile de suliță, pălitura de buzdugan și se întristă și mai mult. Înțelese că, după spusa magului Mucapor din schitul de la Scăldătoarea Vulturilor, acesta era un zimbru țintat, din spița falnică, dar tot mai rară, a celor prăsiți și ocrotiți de străbunii carpi. Îi spusese astă-vară magul: ...„Dacii din miazăzi avut-au, ca semn al lor, lupul; cei din obcini, zimbrul țintat; cei din Apuseni, vulturul. Moartea unei sălbătăciuni de acest soi aduce nenorociri"... „Nu cred asemenea eresuri, dar parcă încep să mă tem...", reflectă Oana.

La porunca măriei-sale, cornul vesti sfîrșitul vînătoarei, răsunînd în văi pînă departe, în corhanele de la Hangu și Izvorul Alb. Hăitașii dădură semnalele lor. Capăii își schimbară glasul lătrăturilor, mai ascuțite, mai scheunate, de parcă dojeneau pe cei care le curmau hăituirea. Cel dintîi, Lăbuș se ivi în poiană, purtînd în gură un cocoș de munte, pe care-l puse la picioarele măriei-sale, ca apoi să înalțe capul, să se lingă pe bot, așteptînd mîngîierea, care nu întîrzie, fiind el cel mai drag cîine de vînătoare din cîți a avut vodă de cinci ani în-

coace. O întrebare nu-i da pace lui vodă: „Cum de avea Oana buzdugan doborîtor de zimbri, asemeni lui Dragoș vodă?". „Ei, se îndemna însă singur, să mă bucur că a scăpat un om de la o grea primejdie. Riga leah mi-ar fi adus vină că n-am vegheat asupra vieții solului său și prieteșugul nostru ar fi suferit"...

Primejdia prin care trecuse zdruncinase cugetul contelui. Palid, tremura mărunt, mustața i se zbîrlise, îi pierise voia bună și suspina în graiul de acasă:

— Ce era să pățesc, Iesus Maria...

— Fiarele codrilor, pan conte, lămuri măria-sa ca să-l înviorеze, ne-au silit a deprinde îndeletnicirea de vînători. Umblînd după un zimbru uriaș, țintat în frunte, după cum spun bătrînii, românul Dragoș vodă a ajuns de la Maramurăș, pe la Prislop și a ucis acel zimbru fioros. El a întemeiat țara Moldovei. Apoi, strămoșul nostru, Bogdan, a dat pe tătari înapoi și a pus hotare la Nistru și la Marea cea mare, pînă unde românii dăinuiau din veac de veac.

Oana ceru voie măriei-sale să adaoge încă o poveste, tocmai ca ea însăși să se liniștească. Și, spre uimirea contelui, grăi în frumos grai italian:

— Povestea mai spune, că acel Dragoș viteazul, după ce a doborît zimbrul cu stea în frunte, ar fi întîlnit o fată necuvîntat de frumoasă. Era zîna rîului și se numea Molda. Aflînd că viața ei se primejduia de către un zmeu cu chip de zimbru, viteazul n-a șovăit, ci l-a ucis. Pe Molda și-a făcut-o soață, iar el a ajuns domn. Capul zimbrului doborît l-a pus stemă țării și pecete, precum se păstrează și azi.

— Îmi plac poveștile despre țara măriei-tale, se învioră contele.

Din vale, de la colibe și corturi s-au auzit chemări pentru masă și toți au pornit coborîrea prin zăpada bătătorită. La vederea rugurilor de jăratec, deasupra cărora bucătarii roteau buturi de căprioară și de mistreț și mai ales simțind mireasma fripturii, leahul se simți tămăduit de zdruncenul spaimei. Înalt și voinic, pășea alături de vodă, zîmbind bucuros.

Între doi brazi bătrîni, rotați, slujitorii au croit o masă lungă din scîndură albă, cioplită numai din bardă, cu bănci pe butuci și cu două scaune cu spătar, pentru voievod și oaspete, așezate în capetele mesei, față în față. Oana își alese locul în dreapta voievodului, iar Ioan Tăutul lîngă oaspete,

să-l ajute, tălmăcind. În dreapta contelui se așeză Mădălina, iar Varvara și Sofița, celelalte două prietene ale Oanei, se răspîndiră printre tinerii vînători. Și asta îl miră pe leah, dar vodă nu-i dădu răgaz, ci urmă povestirea:

— De la acel Dragoș voievod ne-a rămas o bisericuță de lemn, la Volovăț. Că te poftesc a ști, pan conte, că noi n-avem nici putere și mai ales răgaz să ctitorim zidiri mari, ca-n Polonia. Noi, aici, în izbeliștea vînturilor, în vînturarea noroadelor, trebuie să zidim în scurt: un an, doi și chiar numai cîteva luni: zidiri mici, după puterea și după răgazul lăsat de neprieteni. N-avem încă o criptă domnească. Abia acum gîndesc s-o fac, acolo, la Rădăuți, în biserica strămoșului nostru Bogdan voievod, dacă Bunul mă ajută să birui vrăjmașul; o gropniță pentru cei zece înaintași ai mei întru domnie, din neamul mușatin...

Pan Opalinski socoti aceste mărturisiri, așa cum erau, încă un semn de prietenie. Ascultînd cu luare-aminte, o fura cu coada ochiului pe Oana și se întreba în sine: „Oare cum i-ar sta în rochie de modă poloneză? Așa, în cojocel din pielicică albă de miel, în pîslari, cu ciorapi de lînă pînă peste genunchi, cu un soi de fustă, tot din lînă, colorată roșu și negru, despicată în față, ca să poată încăleca bărbătește, cu căciuliță tot de miel alb, pusă pe-o sprînceană, peste cozile-i groase, aurii, pare de-o frumusețe ciudată. Ce uimire ar stîrni în rîndul mîndrelor cracovience, dacă s-ar înfățișa îmbrăcată așa, la un bal în Wawel"...

— Ocîrmuiesc țara de aproape douăzeci de ani, vorbi voievodul, și rîvnesc a o mîntui de trei cele mai rele nenorociri: tirania, vrajba între oameni și războiul. Pînă acum avut-am izbîndă.

După ce gustară pastramă, cîrnați afumați și brînză de putină, precum și din ulcelele cu vin, mersul vorbirii se porni despre fetele aflate printre vînători, spre nedumerirea leahului.

— Să mă ierte cinstitul oaspete, ci eu cred că tagma muierească are mult mai mare însemnătate decît socotim noi, bărbații, care ne credem buricul pămîntului.

Tălmăcind, Oana își aminti de unele muieri care suspină după măria-sa și zîmbi, gîndind la doamna Maria de Mangop, foarte mîndră de spița ei bizantină. Voievodul și-a luat-o soție mai mult din rîvna de a pătrunde printre familiile de faimă

ale Europei. Prunci sănătoşi, vrednici n-o să-i nască nicicînd; drept aceea se-nzileşte cu dragoste din afara legii.

Mai multe minute toţi ospătară apoi în tăcere. Oana gustă din pastrama de căprioară, cu ochii la cel mai voinic dintre căpitanii din straja voievodului. Parcă-l auzea vorbind la întîia lor întîlnire: „Io mi-s Pătru a lu Brudur, dă la Maramoroş, strănepot d-al lui Dragoş. Am braţ vestit dă zdravăn, că dă eram pă vremea străbunului, n-aveam nevoie dă buzdugan păntru doborît bour; îi crepam ţeasta cu pumnul"...

În acel moment, dintre copacii ninşi se iviră, călări, căpitanul Alexandru Orheianu şi slujitorul său Toader Măracru, ducînd-o în braţe, pe şa, pe cneaghina Olga. Fără sfiială de această adunare de meseni, noul venit chiui, şuguind:

— Unde-i praznic, hop şi eu, berbecul lui Dumnezeu!... Dar acum am dat de greu, rîse arătînd spre fata care abia se desprindea din braţele-i.

— Şi te-nsoţeşti la masă, cu capra cea grasă!..., urmă Oana strigătura, s-o audă numai măria-sa, care privea, cu un fel de mînioasă încîntare, frumuseţea lui Alexandru şi chipul bălan al cneaghinei, trupeşă, cu rîs hurducat, urcînd în sus nasul cîrn şi prea mic pentru obrajii ei largi, totdeauna îmbujoraţi, săgetînd omul cu ochii mici, neînchipuit de albaştri, parcă-ar fi împroşcat ace mici din două cutiuţe cu căpăcele de aur.

Căpitanul Alexandru coborî cneaghina din şa, aducînd-o de mînă pînă în faţa măriei-sale, spre închinare, după cuviinţă.

— Iertare, ia vrut ca draguţa Oana nu fie singur cu mult vanatori, ha-ha-ha!

Ivirea celor doi oaspeţi noi schimbă purtările multor vînători; chiar ale celor mai în vîrstă, cum era vornicul Bodea sau Stanciu Ponici. Toţi, în cap cu vodă, ştiau că ucrainianca asta flecară şi cam neruşinată se simţea mai bine între bărbaţi decît în tagma muierilor. Uluia cu vorba fără perdea, cu hohotele de rîs, cu jocul clocotitor al trupului ei împodobit cu rotunjimi ispititoare, cu ciudatu-i neastîmpăr. Asta observă îndată şi pan Opalinski, spre care Olga se întoarse şi-i făcu o plecăciune adîncă.

Alexandru se apropie de Luca Arbore, anume ca să rîdă, pe înfundate, de cneaghina Olga, cum se silea să-şi arate nurii

și farmecele, în fața atîtor bărbați tineri. Nici una din cele patru fete, aflate dinainte aici, nu mai era ținută sama.

„Acolo unde se ivește cneaghina Olga, spusese odată Alexandru, toate celelalte femei pălesc ca lumînările la raza soarelui". Chiar ochii măriei-sale sticleau mai focos, iar nările îi tremurau mărunt, a poftă și-a mînie.

— De ce-ai adus haholca aici? a întrebat Arbore.

— Ce, nefericitule, crezi că măriei-sale îi strică la noapte, pe ger, trup cald de muiere?

— De-ți află gîndul nerușinat, te dă călăului.

— Aș!... Numai leahului nu-i place. La Olga privește cu greață și la Oana cu dulceață...

Voievodul, mușcînd din pastrama de căprior, bine bătută cu mirodenii, băgase de samă același lucru. Și parcă-i părea rău că n-a adus-o mai de mult pe Oana la Curte, s-o înfățișeze tînărului conte: a lăsat-o în casele surorii Maria la Doljești, ori în odăița ei din cetate. ...„Mult îmi trebuie, în Cracovia, o rudă, să-mi deschidă ușile prieteniei cu riga leah. Contele are cam douăzeci și cinci, douăzeci și șase de ani. A, uite, nepoata, șireata! Se poartă parcă mi-ar ceti gîndul. Oană, Oană, fată năzdrăvană"...

Solul Opalinski știa că voievodul Moldovei s-a dovedit cap bun în judecarea celor mai grele împrejurări și paloș ascuțit, necruțător, în stîrpirea putregaiului dinlăuntru și doborîrea dușmanilor din afară. Observa că nepoata îi seamănă la chip și la vioiciunea întregii făpturi. Cît dură așezarea fripturilor în talere și turnarea vinului în ulcelele smălțuite, sub priveghierea stolnicului Carabăț, mesenii vorbiră între ei. Leahul se ochia la boieri, pe rînd, parc-ar fi vrut să le învețe chipul și să nu-i mai uite. După cele dintîi înghițituri, vorbirea s-a rotit în jurul gustului fripturilor de căprioară, mistreț ori de cocoș de munte, lăudînd mirozna, potrivirea din sare, din usturoi, din mirodenii, din prăjit, din ungere cu oloi de cînepă sau măsline. Le plăcea mult și pîinea din grîu de Roman, bine rumenită, dulce la gust. La al treilea rînd de ulcele de vin băute cu sete, veselia a săltat cu trei fuștei mai sus, pe scara desfășurării povestirilor și a vorbelor de haz. Pe toți îi întrecea Alexandru Orheianu, cu glumele lui cam pipărate, pe care altul n-ar fi cutezat a le rosti în fața măriei-sale. Cînd leahul a ținut să spună că stirpea din care se trage este dintre cele

mai vechi din Polonia, că bunicii și părinții lui au făcut mari isprăvi în lupta cu tătarii și teutonii, Alexandru a cîrtit în veliglas :

— Boeria, cu cît e mai veche, cu atît e mai îndoielnică. E de-ajuns o nevastă căreia să-i placă un slujitor voinic ori un lăutar frumos, ca sîngele cel ales al stirpei să se corcească. Trainic e doar numele, dacă nu-i pătat și el de vreo mișelie. De pildă, trădarea prietenului sau a țării.

Oana își mută repede privirea de la vorbitor la conte. Asemenea cuvînt auzise, cîndva, la Arbore; dar la Alexandru...

— Nădăjduiesc că și căpitanul este nobil, a surîs contele.

— De bună samă, pan conte! Prinț..., văr cu măria-sa. Dar nu mă împac cu stricarea datinilor: la noi a început să se cam dea nas femeilor. Uite-le, vin să se bată cu fiarele sălbatece...

— De aceea ai adus-o pe cneaghina Olga? întrebă Arbore.

— Ei, n-ai înțeles, Luca: eu sînt dornic să văd și femei oștence, numai nu știu cum să le tai țîțele, ca să nu le-mpiedice la tras cu arcul. Ce zici, Oana?

— Mai potrivit ar fi s-o întrebi pe cneaghina Olga. Mie nu mi-i rușine să spun că, de va fi nevoie, mă fac și oștean, fără a mă schilodi, cum ai pofti tu.

Simțindu-se răpus, Alexandru trecu la povești vînătorești: cum a prins o ierunca de coadă și i-au rămas penele în mînă, iar pasărea a zburat; cum un jder afurisit i-a sărit în ceafă și i s-a așezat, ca o blăniță, în jurul gîtului, ca să-i sfîșie gîtița; și ar fi pățit-o, dacă nu sărea sluga sa, Măracru. Aducea ca mărturie o zgîrietură de gheară la gît. Povestea cu atîta iscusință, în românește și italienește, că toți îl credeau, afară de Luca Arbore, care-i întrerupse șirul povestirilor:

— N-aș fi vînător, dacă nu v-aș povesti și eu una... tot cam vînătorească. Acum un an, umbla pe-aici o bală de ursoaică, mare, rea și afurisită, ca o diavoliță. Venea la stîna din Poiana Bradului trăsnit, tot la două nopți. Nu se temea nici de cîini, nici de ciobani. Trecea printre ei ca printre copaci.

Cînd a început să povestească Luca Arbore, Oana s-a dus lîngă pan Opalinski și, împreună cu Tăutul. a tălmăcit povestirea. Se bucura că oaspetelui îi plăcea asemenea întîmplare vînătorească. Și măria-sa se încredința că Arbore are inimă simțitoare, duioasă. Dar socoti să schimbe mersul vorbirii spre

fapte care l-ar face pe leah să-și destăinuie țelul soliei, pe care, de aproape o lună, îl tot ocolea, într-o ședere cam mult prelungită. Întrebă:

— Pan Opalinski, știi că am trimis măritului rege Cazimir, o dată cu vestea biruinții de la Podul Înalt, și treizeci și șase de steaguri, multe arme și lucruri de preț, precum și patru căpetenii otomane, prinse în bătălie?

— Strălucitul meu rege îți mulțumește încă o dată.

— Poftesc să-l vestești că, întru răzbunare, se gătește a veni asupră-mi însuși Mehmet sultan. Va să-mi strivească țara și-apoi să treacă asupra Poloniei, Ungariei și mai departe.

Pe chipul contelui se iviră semne de-ngrijorare, în luptă cu trufia leșească. Oana îl privi, dintr-o parte, și înțelese că musafirului îi plăceau mai mult poveștile vînătorești decît treburile politicești. Dar măria-sa nu se dădu bătut, își spălă degetele cu un bulgăraș de omăt și urmă:

— Am mare nevoie de ajutor, iar solia și prietenia domniei-tale îmi poate fi de mult folos, pan conte.

— Și Polonia are nevoie de ajutor împotriva dușmanilor..., mormăi sec și cam deznodat.

Masa se sfîrșise; ci vrînd să lase vînătorii să petreacă ei între ei, vodă se ridică și pofti solul la o scurtă plimbare prin poiana cu zăpada bătătorită. Pe Oana o rugă să le fie tălmaci. Pricepînd prea bine voirea voievodului, pan Opalinski i-o luă înainte :

— Cînd treceam prin Bistrița, m-a ajuns știrea că oastea regelui Matei Corvin a cucerit cetatea Sabaț.

— Mă bucur, s-a grăbit măria-sa, de orice biruință creștină. Îmi pare bine că l-a slobozit pe Vlad vodă din închisoare și-l folosește ca ocîrmuitor și sfetnic în războiul cu otomanii. Acest văr al nostru este căpitan îndrăzneț, priceput, viteaz și drept, vrednic a dobîndi noi biruințe împotriva sultanului. Ci mă mîhnesc că riga Matei înfățișează capilor Europei biruința de la Podul Înalt ca o biruință a sa.

— Ei, măria-ta, surîse batjocoritor leahul, scuturîndu-și omătul de pe cizme, Matei are mare nevoie de bani pentru nunta cu Beatrice de Neapole. Vrea să-și primească mireasa într-un palat somptuos, spre a se simți ca acasă, în Italia.

— Vezi, conte? Prooroceso că tocmai cînd el, riga Mateiaș, bărbat de spiță valahă, dat în boala cezarului, adică trufia, își

va sărbători nunta cu strălucire și cheltuială mare, eu va trebui să-mi pîrjolesc țara în calea păgînului năvălitor. Că nu vrea să aștepte să-l răzbim, împreună cu măritul rege Cazimir Iagellonul, pe Mahomed sultan și-apoi să ne aibă nuntași: împreună la bătălie, împreună la biruință și tot împreună la sărbătoarea nunții... Ei, pan Opalinski, ce i-aș mai fi dănțuit mireasa! Aș fi învățat-o hora noastră românească, nădăjduind că Mateiaș n-a uitat-o, din ceasul cînd și-a pus pe creștet corună de rigă apostolic.

ÎN VREME CE VOIEVODUL SE PREUMBLA cu solul întru sfat tainic, căpitanul Luca Arbore se uita la Alexandru cum se îngrijea de cneaghina Olga, să i se aducă prisos de friptură și vin, și gîndea: „...Acum doi ani, cînd s-a știut că asupra țării vine mare oaste otomană, Oana s-a întovărășit cu sora mea Mădălina și cu prietenele lor și au țesut pînză, au croit cămăși, au împletit pieptare și colțuni, au spălat rufe, au muls vacile. Au lucrat chiar la cîmp; la adunat și cărat fîn, la secerat, la cules in și cînepă, ca să lase vreme bărbaților și flăcăilor să învețe meșteșugul luptei. Asta mi-a făcut-o și mai dragă. Iar acum, te pomenești că vodă vrea s-o dea soață leahului. Altminteri, de ce stă aici de-o lună? Cum o să se uite la un...".

Se opri și surîse: își aminti că atunci cînd i-a simțit dragostea pentru dînsul, măria-sa a zis: „O nepoată de voievod, o mușatină, nu se cuvine să se lepede în brațele celui dintîi bărbat care-i șoptește vorbe dulci. Cine-i zămislit din oameni de rang trebuie să-și țină rangul. Așa-i legea lumii". Multe fete de boier se uită strîmb la nepoata lui vodă: „Lucrează cot la cot cu muierile din prostime: știrbește rangul de domniță!"... Măria-sa însă a lăudat-o: „Dacă eu îmi aleg ostași dintre răzăși și țărani, firesc este ca și nepoata mea să se amestece cu fete din norod, țărănci, ciobănițe, crescătoare de viermi de mătase, din Ceahlău, Grințieș și Rarău, pînă-n obcine sus, la Cernăuți și Tețina și spre răsărit pînă la Nistru și Marea Neagră. Așa-i: cînd dă omătul, jupîneasa Maria le adună în casă, la Suceava ori la Doljești, să se desăvîrșească în meșteșugul torsului, împletitului și al țesutului în ozoare ori cusutul la gherghef. La început le-a primit de dragul Oanei; apoi tinerețea, hărnicia, dorința de a învăța, chiar frumusețea lor i-au încîntat

inima. Le-a ajutat să facă şezători în gospodăriile de la ţară ori din oraş: la Suceava, Tg. Neamţ, Roman, Vaslui, Bacău, Iaşi, Tg. Lăpuşului...". Îşi depăna gîndul parc-ar fi povestit cuiva străin de ţara asta. De pildă lui Opalinski... „Oana s-a împrietenit, în afară de sora mea Mădălina, cu Sofia vistierului Ignatie, cu Varvara răzeşului Manoil din Ilişeşti, Titiana, Iuliana... În toamnă, cînd se ştia că Soliman paşa trece Dunărea în Ţara Românească, au dorit să înveţe şi ele lupta cu sabia. suliţa şi buzduganul. Dascăli le-am fost eu şi Alexandru Orheianu. Buni dascăli, vrednice ucenice... Oana şi Varvara au şi putere şi, mai ales, îndemînare. Mulţi le laudă; dar şi cîrtitori, destui. «Cine mai toarce borangicul, dacă fetele de boier pierd vremea cu mînuirea arcului la vînătoare ?». «Ei, nu de dragul ochirii cu arcul umblă dumnealor prin cetăţi şi prin codri, ci de ochii căpitanilor Alexandru Orheianu, Ilea Huru, Boldur, Arbore»... «Mai ales Alexandru, care, după cum spun jupînesele mai bătrîne, samănă cu tătîne-su Petru Aron. Că şi acela a fost ameţitor de frumos şi abraş, de leşinau muierile numai cît îl vedeau». «Taci, jupîneasă, nu păcătui lăudînd numele ucigaşului părintelui măriei-sale». «Să mă ierte Cel de Sus, şi vodă Ştefan să mă ierte, dar cînd îl văd pe Alexandru, de i-au schimbat numele de Aron în Orheianu, mă furnică prin şira spinării. Că de-aş fi tînără, zău mi l-aş lua dascăl de sabie şi suliţă»... ...Asta cam aşa-i, gîndi mai departe căpitanul Luca Arbore. Şi eu mă mulţumesc să ascult sumeţirea lui Alexandru, cînd zice: «Luca frate, straşnică treabă cu dăscălirea asta: îmi aleg frumoasa care-mi place»... «Alege, băiete, pînă ţi-i găsi naşa»... «Ei, crezi că Olga nu mi-ar fi o soaţă bună? Dacă-mi dă măria-sa oaste să alung tătarii din Kiev, ajung ţar!»... Oana cunoaşte parte din şolticăriile lui Alexandru. Zice ca măria-sa: «Dacă sporeşte neamul fără silnicirea muierilor, ci cu a lor bunăvoie, nu-i chiar aşa de rău precît zic călugării care dispreţuiesc femeia, dar cu drăcească lăcomie o jinduiesc»".

Mai departe, Luca Arbore îşi aminti că, „acu doi ani, pe la Sf. Dumitru, la o vînătoare în obcini, măria-sa le-a poftit şi pe Oana, Mădălina şi Sofia; ci, ca şi acum, numai Oana a intrat în pîndă; celelalte două s-au oprit la corturi. Atunci Alexandru a doborît o căprioară frumoasă şi gingaşă, iar Sofia, văzînd-o, a plîns: «Aşa o să mă ucidă şi pe mine». Din asta am înţeles că «prea frumosul» i-a sucit rău capul. Vînătoarea aceea a fost rodnică. Îndată după ospăţ, ca să-l bucure pe

măria-sa, Alexandru a rînduit, cu multă iscusință, pe pajiștea de la apus de Gura Humorului, pe malul Moldovei, întrecere între călăreți: alergare, izbire cu spada și sulița, fără rănire, tragere la țintă cu arcul și arbaleta. Ne-am întrecut șase dintre căpitani. Cel mai meșter m-am dovedit eu. Măria-sa m-a lăudat mult, dar a șuguit cu oarecare viclenie: «Ei, dacă răsplata ar fi fost, în loc de-o laudă domnească, un sărut de fecioară, Alexandru cîștiga de bună samă». «Pentru un sărut de fecioară, mă bat și-n sabie! a sărit Orheianu. Cine-mi stă împotrivă?» Eu am tras sabia, aproape fără a gîndi și am înălțat-o, urmînd: «Și rog pe măria-sa să ne fie judecător!». «Bucuros! Dar întîi să dumic această felie de friptură și să-mi beau pocalul, ca judecata să fie nepripită și nepărtinitoare». Întrecerea a început, iute, sprintenă, bărbătească. Noi, doi prieteni și frați de cruce, ne-am mai întrecut de multe ori și ne cunoaștem îndemînările și stîngăciile, puterile și vicleșugurile. Am fost, de mai multe ori, biruit, ci acum voiam să cîștig. Cu orice preț. Simțeam cum măria-sa admira puterea noastră; îl încînta dibăcia și dîrzenia cu care ne întreceam. Vînătorii, adunați roată în jur, ne încurajau cu strigări, vorbe de duh și glume. Oana ne urmărea cu ochi măriți; bănuiam că inima i se zbătea în piept tot așa de nebunește ca a mea. Îmbujorată, Sofia își strîngea gulerul de vulpe roșcată în jurul gîtului ca să-și stăpînească teama și neastîmpărul. Era încredințată că va cîștiga Alexandru și-l va răsplăti ea. Tocmai cînd se părea că-i de nebiruit, i-am dat o lovitură iscusită și, iată, sabia lui Alexandru zbura pînă la picioarele măriei-sale. «Nu primesc! strigă el. A fost o scăpare, măria-ta»... «Luca, rîse vodă, înfrînt este acela care scapă sabia de trei ori». «Prea bine măria-ta»... am zis, deși nădejdea de a-l birui se împuținase la jumătate. Dar după cîteva fandări înșelătoare, din nou i-am smuls arma, azvîrlind-o la picioarele Oanei. «Mai am o dată, măria-ta!»..., am surîs, văzînd că fata dragă mie se pleacă, ridică arma și, îmbujorîndu-se foarte, o duce potrivnicului, care o primi cam pleoștit. «La picioarele cui va s-o arunci a treia oară?», șugui voievodul. «La picioarele măriei-tale, dacă...». Alexandru, lovi furios, sfîșiindu-mi mîneca dreaptă a contășului. «Fără rană!», strigă vodă, supărat. După ce se mai apără de cinci lovituri, Alexandru ridică sabia: «Învins!». «Nu!»..., se împotrivi măria-sa. «Vreau să văd lupta pînă la capăt!» Nu-mi mai plăcea întrecerea: în ziua aceea Alexandru nu era în apele

lui, şi-mi părea rău. Am încrucişat, deci, din nou săbiile. O vreme, fratele meu de cruce părea că şi-a recăpătat puterea şi sprinteneala. Lovea tot mai dibaci şi mai necruţător. Mi-am smuls, cu stînga, cuşma de pe cap, am fluturat-o în văzduh şi m-am rotit, ca s-o pot arunca la picioarele Oanei. Fata a sărit în sus şi-a prins-o înainte de a atinge pămîntul; şi, tremurînd uşor, o strînse la piept, cu amîndouă mîinile, drăgăstos. Cel puţin aşa mi s-a părut mie. În clipa aceea, pentru a treia oară, am făcut ca arma lui Alexandru să zăngănească la picioarele voievodului. «Aşa, da! se bucură, adăugînd: Acum ştiu cine-i mai dibaci cu adevărat... Ei, care fată răsplăteşte biruitorul?» Desfăcînd larg braţele, Oana a strîns cuşma în pumnul stîng, s-a repezit şi s-a agăţat de gîtul meu, sărutîndu-mă pe amîndoi obrajii. Am prins-o de mijloc, am ridicat-o de la pămînt, iar ea, înlăcrămată de bucurie, îmi aşeză cuşma pe cap. «Brava, zvăpăiata mea nepoată!», bătu vodă din palme. Cuprinsă de sfială, Oana mi se desprinse din braţe, dar mă ţinu de mînă şi aşa păşirăm alături şi ne închinarăm în faţa voievodului. «Apropiaţi-vă să vă sărut şi eu, minuni ale lumii!» Îngenunchearăm, iar vodă ne sărută pe frunte şi ne bătu, uşor, mîngîios, cu palma pe umeri: «Se adevereşte că focul dragostei întăreşte braţul, dar cam... întunecă mintea»... După ce ne-am ridicat, Oana se rugă: «Acu, măria-ta, îngăduie-mi să-l sărut şi pe Alexandru, că şi-a primejduit faima, ca să dea altuia bucuria biruinţei». Întîi Alexandru s-a oţărit, potrivnic. Şi, în clipa aceea am înţeles că şi el o iubeşte pe Oana, dar în felul lui. Îndată însă, cu mişcări largi şi un pic caraghioase, îngenunche, iar fata îl sărută pe frunte. «Ai dreptate, scumpă nepoată: înfrînţii de azi pot fi biruitorii de mîine». «Amin, măria-ta!», a rîs cel înfrînt, un rîs rău, otrăvit de pizmă, ceea ce m-a îndemnat la trufie: «Aminul e la mine, Orheiene!» Dar vorbele nu s-au prea auzit, pentru că Sofia a sărit şi l-a sărutat şi ea. Petrecerea vînătorii ar fi sfîrşit aici, dacă Alexandru n-ar fi propus ca şi fetele să se întreacă în ţinta cu arcul. A făcut-o, de bună samă, ca să mă vadă suferind. «De pildă, Oana cu Sofia». Fără a aştepta încuviinţare, Sofia a şi luat arcul unui vînător: «Ţintesc în tulpina fagului de colo!» Şi, fără altă dezlegare, slobozi săgeata, înfingînd-o în tulpina ochită. «Ei, vistiere Ignatie, nici nu bănui ce oşteană ai în casă! o lăudă voievodul, cu veselie. Dăruie un chivot de aur la mănăstirea Putna». Luînd, fără grabă, arcul din mîna

prietenei și o săgeată din cucura unui străjer, Oana, cercă întinsoarea coardei, așeză săgeata și așteptă, cîteva minute, privind în jur, gînditoare. Aștepta ceva. Dar ce? Aștepta ori n-avea curaj? Pe cerul vînăt se ivi un corb negru, croncănitor. Nimeni n-a văzut cînd Oana a ochit; ci doar s-a auzit un șuier scurt și pasărea întunecată la pene căzu, în zbatere zăludă, cu săgeata înfiptă în piept. «Cine a tras?», întrebă vodă. «Oana, măria-ta!», răspunse Alexandru, cu bucurie cam ciudată. «Cum să vă răsplătesc, vitezelor?». «Să ne săruți, măria-ta, s-a rugat Sofia, dacă ne socotești îndemînatece». «Vă împlinesc dorința, deși știu bine: alții ar fi dorit să vă fie răsplătitori». «Să mai rabde aceia!», a rîs Sofia, luînd-o pe Oana de mînă și îngenunchind la picioarele voievodului. Atunci mi-am dat sama de isteţimea Sofiei: a închis calea lui Alexandru de a o săruta pe Oana. M-am bucurat și i-am mulțumit în gînd. Și tot atunci măria-sa a dăruit Oanei calul alb ca omătul, pe care eu l-am învățat la călărie și la împlinirea multor porunci: trap, galop, pas, salt, dreapta, stînga, cabrează, mușcă... Oana i-a pus numele Crin. Văzînd-o cît era de bucuroasă, i-a mai dat și un cal huțul, murg, pintenog, foarte blînd și ascultător, pietros, vînjos. I-a zis Dor. Ca și Crin, poftește a fi mîngîiat, hrănit cu morcovi; nu îndură, pentru nimic în lume, bătaia și nici chiar vorba aspră. Amîndoi își ascultă cu supunere stăpîna. Dar, dacă-i lăsat undeva, oricît de departe, Dor se-ntoarce singur acasă, la Doljești ori la Suceava. Odată, mai mult din greșeală, Alexandru l-a plesnit peste bot:calul s-a răzbunat mușcîndu-l de umăr. Cu mine se împacă bine, ca un ucenic cu dascălul său. Pe amîndoi i-am învățat ca la vînătoare să meargă singuri de la locurile de pîndă la corturi și să vină să ne ia din pîndă, cînd cornul sună încetarea vînătoarei. Astă-toamnă, Oana l-a lăsat pe Dor la herghelia de la Buhăiești; a treia zi a venit singur la Doljești. Nu mai știu dacă a fugit de dorul Oanei ori pentru că un comișel l-a plesnit cu frîul peste bot"...

Depănînd atari gînduri, căpitanul Arbore n-a băgat de samă că ninsoarea s-a întețit, așezîndu-i-se ca o lînă albă pe umeri. S-a trezit din visare numai cînd măria-sa, Oana și solul leah au trecut spre corturi. A prins frînturi din vorbirea lor:

— Dacă se află bărbat care nu ară ori femeie care nu toarce, însamnă că în țara mea cineva suferă de foame și de frig. Drept aceea socot lenea un păcat greu și fără iertare. Vărul meu Vlad din Țara Românească a tras trîndavii în țea-

pă; eu îi lecuiesc şi-i hărnicesc cu cîte cincizeci de beţe la tălpi. Cînd scapă, le sfîrîie picioarele după treabă. Apoi, mutînd privirea de la pan Opalinski la Oana, urmă: Pe femeile din ţara mea le împodobeşte dragostea pentru lucruri frumoase şi patima pentru bărbaţii cei mîndri; pe cele mai multe le înzestrează blîndeţea şi hărnicia, cumsecădenia şi gingăşia. Asta nu însamnă că nu avem şi noi zavistnicile, bîrfitoarele şi urîtele noastre.

Pan Opalinski gîci tîlcul acestor vorbe spuse cu haz şi se bucură.

În preajma corturilor rugurile mari din butuci de brad ardeau cu flăcări înalte, răspîndind căldură, mierasmă de răşină şi izvodind năluciri pe zidul tot mai negru al nopţii încărcate de nouri, în fulguire tot mai deasă. Slujitorii lui Luca şi Alexandru, uriaşii Mărdulce şi Măracru au adus la cort, împreună cu alţi patru slujitori, zimbrul doborît, dînd prilej tuturor de multă mirare: cum a putut o fată, cu buzduganul, doborî asemenea dihanie ?! Şi faima Oanei a crescut neaşteptat de mult. După ce l-au aşezat în sanie, fata a privit mai cu luare-aminte pata albă din fruntea lată, pătată de sînge: „Aici am izbit cu buzduganul"... Şi a simţit săgeată în inimă: „Cum de-am cutezat?... Dacă este..." Se scutură de gînd, ca de-un scai sîcîitor şi porunci:

— Aveţi grijă, pielea şi capul sînt ale cinstitului oaspete leah; deci să fie pregătite cu meşteşug. Ai înţeles, Mărdulce?

— Da, domniţă, dar Măracru cere el inima, pentru stăpînul său.

— Carnea-i a voastră: pastramă pentru vremi grele... Dar acela care mănîncă inimă de zimbru se face vînzător de ţară.

— Ce vorbă proastă şi mincinoasă! rîse Alexandru, aflat ceva mai încolo, cu cneaghina Olga. Oana asta gîndeşte ca o babă.

Înainte de a se amistui în cort, pan Opalinski şi-a arătat dorinţa de a mai rămîne încă două-trei zile, la vînătoare în Ceahlău: voia să vîneze un cerb carpatin, mîndru, să-l ducă măritului Kazimierz IV Iagiellonczyk, rege al Poloniei şi mare cneaz al Lituaniei.

După ce a poruncit lui Alexandru Orheianu să aleagă vînători pentru a doua zi, iar Luca Arbore şi Ilea Huru să-l întovărăşească la Piatra, vodă s-a amistuit în cort.

— Oana rămîne aici; cunoaşte locurile şi poate fi tălmaci, strigă vodă din lăuntrul cortului. Alexandre, totul stă în sama ta. Ci să nu te-ntreci cu... șolticăriile.

— Măria-ta, jur că sînt nevinovăţia întruchipată. Ochii și oaspetele; să nu i se întîmple vreo sminteală că-i vai de...

Vîntul, adiind dinspre asfinţit, a rărit nourii şi a spălat muntele de neguri. Ca într-o visare, deodată, şi de departe dinspre vîrful Ceahlăului, răzbătu pînă aici zvon de toacă. Vodă tresări și întrebă, ieşind în uşa cortului.

— Toaca? Nu cunosc să fiinţeze vreun schit în vîrful muntelui.

Nimeni dintre boieri și curteni, nu bănuia ce fel de toacă s-auzea. Singur Luca Arbore, ascultînd de îndemnul, prin semne al Oanei, vorbi cu oarecare teamă în glas:

— Magul Mucapor de la Scăldătoarea Vulturilor spune că, în vîrful muntelui Ceahlău, bate Toaca Tăriei.

— A, da, Daniil sihastrul mi-a povestit despre atare mag, își aminti măria-sa. Îl învinuia c-ar fi cam păgîn și vrăjitor. Dar tu de unde știi de acel mag și vrăjitor?

Pentru că Luca surîdea stingherit, Oana îi veni într-ajutor:

— Acum un an, la o vînătoare pe-aici, în amurg, rătăcindu-ne noi, am întîlnit un bătrîn nalt, cu plete și barbă albe, cu ochi negri, lucitori, cu zeghe albă, dreaptă și lungă pînă-n pămînt. Părea om de omăt ori stafie ivită într-o latură a chiliei, pe o stîncă naltă; bătea toaca destoinic, scoţînd sunete foarte plăcute, cînd ca o şoaptă, cînd ca un suspin al brazilor, cînd ca un cînt al stîncilor ori ca un geamăt al văgăunilor Ceahlăului.

Pentru că musafirul leah își zgîrcea sprînceana, dorind să afle ce se povestea în românește, vodă porunci:

— Spune şi talienește năstrușnicia asta.

Oana tălmăci, dar pentru „Toaca Tăriei“ nu găsi alte cuvinte decît „la voce de la terra e il cielo“. Neînţelegînd mare lucru, pan Opalinski luă povestirea drept una din ciudăţeniile de necrezut ale acestor locuri. Nu pricepea ce înseamnă „toccare“. Înveselită, Oana luă un băţ de alun, îl rupse în genunchi și, în scutul străjerului din lemn bine uscat și sonor, lovi în ritm de toacă, precum magul de la Scăldătoarea Vulturilor.

— Io volio... toccare, signora!

Toţi râseră, veseli, bătînd din palme, în timp ce contele toca în scutul ţinut de străjer de-o cheutoare, să sune cît mai bine.

Pentru odihnă, se trase fiecare în cortul lui. Străjerii grămădiră pe foc butuci groşi, să ardă toată noaptea, încălzind corturile aşezate roată în jur. Pe la miezul nopţii, Alexandru s-a furişat în cortul cneaghinei Olga, părăsindu-l în zori. Despre asta cel dintîi a ştiut Luca Arbore, la ziuă:

— Nebunule! De află măria-sa, te-nchide întru ispaşă.

— Dar ce, eu îl întreb pe el cînd... doarme la Răreşoaia?

Cu toată clătirea cu apă rece, voievodul l-a cunoscut: prea arăta nedormit şi pleoştit.

— Neobrăzatule! Va s-o iei de nevastă.

— Bucuros mă supun poruncii, măria-ta.

Oana s-a mirat de... osînda dată „preafrumosului" şi, plecîndu-se la urechea măriei-sale, şopti:

— Îmi îngădui, mărite doamne, să spun că... însurătoarea cu cneaghina nu-i pedeapsă pentru el, ci primejdie pentru măria-ta: are... harul de a stîrni în „preafrumosu-i" ibovnic trufia şi pofta de mărire. Cneaghina-i piaza rea a curţii noastre, doamne!

— Oana, astea-s... cugetări din căpuşorul tău?

— Luca spune că, de cînd Alexandru a intrat sub înrîurirea Olgăi, nu se mai înţeleg precum se înţelegeau, ca doi fraţi de cruce.

Măria-sa s-a îngîndurat, a scuturat pletele şi a surîs:

— De cînd cunosc eu fetele, le-am aflat ciudoase pe suratele lor care au mai multă trecere la bărbaţi frumoşi.

— Dacă-i aşa, bucură-te iubitul meu unchi, că ai o nepoată tot aşa de proastă, ca oricare altă muiere!

Vodă nu se supără pentru asemenea cutezătoare înfruntare, ci rîse cu hohot şi, cu stînga, prinse sfîrcul urechiuşei drepte, iar cu dreapta răsuci năsucul nepoatei, în semn de dojană, de pedeapsă şi de „încuiere" a vorbei. Dar Oana nu tăcu, ci grăi, fîrnîit:

— Haholca ar zice... malciti! Tac măria-ta, dar nu hrăni puiul de lup la ţîţa vacii că, într-o zi, tot o muşcă...

— Tu, salba naibei! mai şugui măria-sa, privind cum se înroşeşte nasul şi urechea nepoatei, ca acum doisprezece ani, cînd era o copiliţă neastîmpărată, numai pozne şi minuni să-

vîrşind; i se urca pe genunchi, îl trăgea de plete, îi număra nasturii de la contăş ori florile cusute pe cămaşă. Totuşi l-a chemat pe Luca Arbore şi l-a întrebat dacă Alexandru şi-a cam schimbat firea.

— Sîntem fraţi de cruce, precum ştii, măria-ta. Am copilărit împreună. E deştept, vesel, descurcăreţ, cu mare trecere la fete. În vremea din urmă se ţine mai mult de cneaghina Olga.

— O desfrînată, cum zice Oana, ori...

— Oana-i ca seninul, iar cneaghina-i precum furtuna înspicată cînd cu gheaţă, cînd cu jarul neruşinării. Iertare că vorbesc aşa despre o cneaghină, rudă cu înălţimea ta.

— Dacă nu vorbeai aşa, minţeai, căpitane.

— Eu vreau s-o apăr pe Oana de răutăţile cneaghinei, pentru că nepoata măriei-tale mi-i...

— Plecăm, căpitane! Pe cai!..., porunci aspru şi făcu semn lui Pătru Brudur să-l ajute a urca în şa.

În inima lui Luca Arbore se răsuci iară cuiul otrăvit al părerii de rău: „N-am găsit momentul potrivit... E tare împotrivă“ ...

Însoţit de Duma Vlaicu, vărul măriei-sale, de vornicul Bodea şi de căpitanii Arbore, Boldur şi Brudur, voievodul a plecat pe Bistriţa la vale, la Piatra, să vadă cum se pregătesc tîrgoveţii de aici pentru oaste şi cum merge zidirea curţii domneşti, acolo pe tăpşanul de sub Cozla, adăpostită, ca un cuib de rîndunică, între Pietricica şi Cernegura.

A doua zi în zori şi vînătorii au plecat, pe cărări, spre Scăldătoarea Vulturilor. Dintre dregători, mergeau Petre stolnicul şi Stanciu Ponici. Foarte încrezător în sine, pan Opalinski a poftit să urce cît mai sus, în munte, deşi căpitanul Alexandru Orheianu a căutat să-i arate că sălbătăciunile părăsesc ţancurile golaşe, de teama viscolelor şi se trag spre poienele adăpostite de la poalele muntelui. Oana i-a dat acelaşi sfat, dar fără izbîndă; a trebuit deci să-l însoţească.

— Cinstite pane, eşti în paza noastră şi datori sîntem a te ocroti şi călăuzi. Ci nu ştiu cum va să te apărăm de neînduplecata domniei-tale semeţie.

— Un cavaler Opalinski să se sperie de-o furtună !

— Să ne însoţească Măracru, Alexandre! ceru Oana.

— Nu-mi prea convine, dar dorința ta-i poruncă pentru mine.

Pînă la prînz au urcat bine; au săgetat și o capră neagră, pe care Măracru a dus-o la locul de strîngere a vînatului. Pe Polița cu zadă, leahul a zărit un cerb mîndru; l-a ochit, ci săgeata a zbîrnîit în gol: sălbătăciunea s-a strecurat printre jnepeni.

— Non e possibile! a izbit cu pumnul într-o tulpină de zadă.

Dar cînd s-a răsucit spre miazănoapte, a zărit mare vălmășag de nouri negri, bulucindu-se dinspre piscuri. Din vale a răzbătut glas pripit de corn: încetarea vînătorii. Hăitașii au prins a striga:

— Vine vijelia viscolului! Coborîți la adăpost!...

Oana citea spaima pe chipul contelui, dar strigătele nu izbuteau să-i domolească ambiția de a merge înainte, pe o așezătură spulberată de omăt. Cu sulița în dreapta, cu arcul pe umărul stîng, părea un cavaler zălud pornit să asalteze învolburările cerului. Pășea năuc fără a se uita înapoi. Oana l-a strigat îngrijorată:

— Pane! Se năpustește viscolul din cleanțuri!... Ne aruncă în prăpastie!... Întoarce-te!

Dar parcă n-auzea. Gonea ca dus de iele. Deodată se opri și aruncă sulița, icnind. Abia cînd vîntul îi aduse zvon de guiț ascuțit, Oana înțelese că i-a ieșit în cale un mistreț și că l-a pălit. Se apropie, în fugă. Pan Opalinski se răsuci spre dînsa, furios și întristat:

— Era mare cît un urs!...

La vreo treizeci de pași mai încolo, sulița căzuse pe zăpadă, lăsînd cîteva pete de sînge. Coborînd să-și ridice arma, leahul lunecă pe-o piatră acoperită cu o pojghiță de gheață și căzu pe-o parte. Se ridică repede; dar șchiopăta.

— Ce-ai pățit, conte? se apropie să-l ajute. Piciorul?

În clipa aceea o pală de vînt, încărcat cu măzăriche de gheață, îi lovi și-i brînci la pămînt, sufocați, sub izbirile usturătoare ale viscolului. Vîntul șuiera sinistru între cleanțuri. Zăpada se învălmășea ca un val alb, răpăind în stînci, împroșcîndu-le cu puzderii de pietricele cît hurmujii, trase din milioane de praștii. Îndoia brazii, răsucea jnepenii într-o bezmetică rotire. Tîrîndu-se pe lîngă un jnepen, Oana ridică sulița con-

telui, i-o puse în mînă și, sprijinindu-l, îl călăuzi, încet, spre un desiș de brazi. Șchiopăta și gemea. Opriră sub o stîncă plecată ca o strașină de casă, adăpost de vînt și de ninsoare.

— Ne oprim aici, hotărî Oana. Scobitura asta-i ca o peșteră.

Îl ajută să intre sub stîncă. Întocmi, în grabă, un pat din cetină, mușchi, iarbă uscată, pentru rănitul speriat și neajutorat.

— Mă doare rău și cerul se-ntunecă parcă s-ar vărsa smoală.

Oana îi trase ciubota și colțunul din piciorul beteag. Îl pipăi, apoi, repede, surdă la răcnetele de durere, îl smuci, îl răsuci de cîteva ori, pînă simți că s-a așezat osul la loc.

— Scrîntitura gleznei, pane... Te leg strîns cu șalul meu, stai nemișcat și mîine ești tot așa de zdravăn și de trufaș precum ai fost. Ba mai ceva, că tot pățitu-i priceput...

— Merit ironia... Dar pînă mîine ne pot sfîșia fiarele, ori gerul ne preschimbă în sloiuri.

— Ei, pane, am eu leac pentru toate: focul, prietenul omului în nopțile negre din pustietate.

— De unde foc?

— De-aici! scoase fata din chimir punguța cu amnarul, cremenea și iasca. Adună în grabă crengi, lemne, frunze uscate, le stivui lîngă peretele de stîncă, scăpără cu amnarul o scînteie în iască, o așeză în frunze și mușchi sfarog, suflă din răsputeri pînă izbucni o flăcăruie jucăușă, cu o codiță de fum răsucită în vînt. O înteți cu găteje subțiri, apoi tot mai groase, pînă cînd focul se aprinse în lege, ca rugul nestins al lui Moise. Fumul silea ochii să lăcrămeze, dar căldura se vestea ca o blîndă făgăduință. Cît a mai durat lumina, Oana a adunat un vraf de crengi uscate, cetină, care ardeau pocnind mărunt, răspîndind mireasmă de rășină. Sfătuit să stea cînd cu fața, cînd cu spatele spre flăcările jucăușe, contele se încălzi.

— Bine era dacă puteam coborî pînă la chilia magului Mucapor. Acolo te-ai fi simțit mai bine.

— Mai bine decît singur cu o frumoasă și destoinică prințesă ?

— Eu nu zic că sînt singură cu domnia-ta, ci împreună cu domnia-ta; și-s foarte stăpînă pe mine. Iar dacă știu să mă apăr de puterea și viclenia fiarelor, cu atît mai mult știu

să fac a se purta cuviincios pe cei care ar nutri gînduri necurate asupră-mi.

Cînd flăcările se înălțau mai sus și rășina aprinsă scăpăra scîntei și pocnete mărunte, chipul contelui părea boit în galben întunecat. Cercetîndu-l cu coada ochilor, fata înțelese că în făptura lui se săvîrșea o anume prefacere. Și se temu: ...„Ce fată-fecioară, petrecînd o noapte într-o peșteră, la foc, cu un bărbat tînăr, a scăpat nevătămată?"

— Mă doare încă, principesă...

— Vezi, pane, filozofă Oana, că din chinurile durerii, cremenea izbită cu amnarul a scăpărat zeci de scîntei; ci numai una am prins-o, într-o fărîmă de iască și, cu suflarea mea, am zămislit vîlvătaia asta, ca o minune izvoditoare de căldură și lumină.

— Te admir și mă grăbesc să te strîng în brațe.

— Să nu te joci cu focul, se zice pe românește; iar de ți se aprind călcîile, calcă desculț prin troian și-ndată te răcorești. Poporul nostru, schimbă ea vorba, crede că acest munte, Ceahlăul a fost un uriaș, cu mai mulți frați: unul se numea Rarău, aici în Moldova, altul Pietrosul în Maramureș ori Căliman în Transilvania și-apoi Omul și Negoiul în Țara Românească. Și poate și alții, pe care nu-i mai știu. Cel mai tînăr, mai blînd și mai frumos se numea Vîrful cu Dor. Ei, acești munți, au născut, din inima lor, un neam de oameni vioi, harnici, dîrzi și deștepți numiți daci, geți, carpi și i-au învățat să trăiască în poienele și în cîmpiile de la poalele lor. Aceia au fost strămoșii noștri, ai românilor. Ca să facă roditoare poienele și cîmpiile, acești frați uriași au izvodit, tot din inima lor de piatră, izvoarele cele limpezi și curate ca lacrima, au unit unda lor în pîraie și rîuri, trimițîndu-le spre cîmpie. Acești munți frați au pietrificat pe unii din străbunii noștri, între care și acea fiică de rege, Dochia, despre care magul Mucapor spune că s-ar afla sub vîrful Toaca al acestui munte Ceahlău.

— Toccare! Vreau să văd și eu acea... principesă pietrificată.

— Făgăduiesc a te însoți, la vară, cînd înfloresc poienele.

Pînă acum, Oana nu-și dăduse seama că știe atîta italiană, încît să înșire povești auzite de la bătrîni, iar cel de față s-o asculte și s-o înțeleagă. Pentru asta mulțumi în gînd doctorului

venețian Battista da Comuleo, care i-a fost dascăl de la opt ani, cutezînd, de multe ori s-o ocărască și chiar s-o urechească, socotind-o „bambina cattiva". Iar cînd contele dori să-i prindă mîna și s-o mîngîie, îl întrebă cu ironie:

— Ți-i frică ori ți-i frig, conte?

Cînd cerca să se apropie de dînsa, îl picnea cu o vorbă-scut :

— Piciorul, conte! Dacă te miști, se scrîntește de tot și rămîi beteag pe toată viața. Un conte-n cîrji n-are nici un haz, oricît de frumos...

— Mă vrăjești cu zîmbetul tău, prințesă. Ai zîmbetul ascuns în carne, precum statuile elinilor îl au ascuns în marmură...

Apoi povesti despre neamul lui, despre isprăvile în luptă cu crîjacii teutoni, despre moșiile și despre castelele Opalinski, despre trecerea de care se bucură la curtea regelui Cazimir. Ci, ascultîndu-l, în cugetul Oanei se izvodeau amintiri: își vedea copilăria cu zburdălniciile ei de zgîtie fără astîmpăr, toată numai cutezare și poznă. Apoi, fetișcană încă mai năstrușnică: arc, suliță, sabie, buzdugan, călărie pe deșelate pe la hergheliile domnești, să vadă cum se îmblînzesc armăsarii și rîvnind, totdeauna, să îmblînzească și ea unul, care să fie al ei, „de zestre". Să galopeze prin lunca Siretului, să ocolească de șapte ori Doljeștii și să-l întreacă pe... Apoi vînătoarea, școala îndrăznelii și îndemînării, a primejdiilor și a desfătării în taina codrilor și a munților. Atunci măria-sa i-a pus poreclă: „Ioan neastîmpăratul". Și-i zicea așa, cu oarecare ciudă, că nu era în adevăr un flăcăiaș pe care să și-l ia scutier și să-l pună căpitan peste un stol de viteji... O vreme, Luca sin Cîrstea Arbore i-a fost tovarăș de năzbîtii; apoi dascăl... A învățat-o a fi altfel decît toate fetele de boieri; el a știut s-o împrietenească, s-o apropie de fetele de răzeși și de țărani, ca Varvara ori Titiana, dar mai ales de Mădălina, sora lui. Merge în ospeție cu ele la Ilișești, la Cetatea Neamț, la Mășcătești, la bunica Mădălinei. Ba, de multe ori, cutează să le vîre și în Curtea domnească, deși doamna Maria de Mangop se arată mult mai fudulă decît răposata doamna Evdochia de Kiev. Și ea cutează pentru că măria-sa o răsfață, șuguiește cu prietenele ei: „Ce țarcă ați mai săgetat, vitezelor?" „Ba o ciută, măria-ta!" „Și n-ați simțit cîte o săgeată în inimă?"

„Da, am simţit şi-am cam plîns"... „Ruşine!" „Inimi slabe, măria-ta"... „Adevărat, dar vreţi să ştiţi o taină? Şi eu plîng, într-ascuns, cînd văd frumuseţea şi gingăşia nimicite..." În toamnă, măria-sa l-a trimis pe Luca sol la saşii din Bistriţa. Trei săptămîni i-a dus dorul. S-a întors îmbrăcat în strai cumpărat de la cel mai mare croitor bistriţean. Îi sta minunat, dar ei i s-a părut parcă străin. „Mi-a fost tare dor de tine, Oana"... De ce asemenea vorbă a înţepat-o drept în inimă? Sînt oare ciuta săgetată într-un amurg de toamnă?... Îl îndrăgesc şi-l urăsc totodată, pentru că-mi vine în minte veninos de dulcea întrebare: Nu cumva îmi eşti drag, flăcăule? Sînt eu jumătate muşatină, trufaşă, dar tu, răzăşule, ai rangul însuşirilor de laudă: voinic, harnic, înţelept, îndrăgostit de mine, şcolăriţa ta... Măria-sa a simţit de mult dragostea noastră, dar stă în aşteptare: nici n-o opreşte, nici n-o îngăduie. Ba, într-o zi, cînd ne-a zărit ţinîndu-ne de mînă, a rîs tăios, cum numai măria-sa ştie să rîdă: „Dacă vă vede un scriitor de cărţi cu poveşti de dragoste, ajungeţi... ibovnicii lumii"... Ce a vrut să spună domnescul meu unchi cu vorba asta? Ne îngăduie ori nu dragostea? Destul că, de-atunci, l-a trimis pe Luca tot mai des prin ţară ori în solii, ba la Caffa, ba la Buda, ba la Tîrgovişte, iar acum mi se pare că iar i-o coace: sol la sultan. Osîndă, nu solie! Cum te vei descurca, dragul meu şi pedepsitule pentru că ai cutezat să priveşti ceva mai îndelung în ochii mei, să-mi citeşti şi să-ţi citesc dragostea?...

Cînd contele tăcu, Oana povesti despre călătoria ei, împreună cu doamna la Bistriţa, pentru cumpărături: drum cu multe peripeţii, furtuni, stricăciuni la trăsuri, căderi de cai în prăpastia Dornelor şi chiar atacul unor lotri.

— Povesteşti atît de frumos, scumpă principesă...

— Şi n-am izbutit să te adorm?

— Te-aş asculta zile şi nopţi la şir.

— Gata!... Eu tac, iar domnia-ta dormi.

Dar nici ea n-a tăcut, nici el n-a dormit. În zori, viscolul s-a domolit. Au stins focul cu omăt şi au coborît spre Durău, strigînd din cînd în cînd. După o oră de horhăit în coborîre, s-au întîlnit cu căpitanul Alexandru Orheianu şi slujitorul Măracru.

— Deci eu v-am mîntuit zilele! se lăuda. Cunosc Ceahlăul ca ograda casei mitropolitului Teoctist, unde am crescut.

Oana a surîs și l-a lăsat să se fălească. Dar la o răscruce de cărări ciobănești, văzîndu-i îngăimarea, l-a luat în rîs:

— Dă cu bobii, ca să afli pe unde-o luăm.

— Pe-aici!

— Și dacă ajungem la Scăldătoarea Vulturilor nu la Durău?

— Căpitanul Alexandru nu se rătăcește niciodată!

După o altă oră de coborît pe sub brazi, prin troian, a recunoscut că a rătăcit cărarea:

— Naiba mai știe unde am ajuns...

— Atunci vă scot eu la schitul magului Mucapor, de la Scăldătoarea Vulturilor.

L-au găsit în țarc, dînd hrană celor patru capre și patru iezi roșcați, țintați cu alb și cu moțuri jucăușe sub bărbie.

— Ce faci, moș Mucapor?

— Călătoresc în săniuța clipei spre veșnicia neființei.

Contele s-a mirat mult de înfățișarea bătrînului: nalt, aproape semeț, cu zeghe și căciulă albe, cu moț aplecat înainte.

— Pare un duh al muntelui.

— E cel din urmă vlăstar din neamul carpilor, strămoșii românilor.

Cît s-au odihnit și-au gustat din brînza de capră, Oana l-a rugat pe Mucapor să povestească din rătăcirile lui prin lume.

— Am sfătuit cu popi papistași, cu un hoge prea învățat într-o geamie din Cairo, cu un călugăr evlavios în Biserica Nașterii lui Isus din Bethleem și am înțeles că înălțătoarele gînduri se pot zămisli și în locuri foarte umile. Am îngenuncheat sub bolta uriașă la Sfînta Sofia din Bizanț și m-am cutremurat de puterea copleșitoare a trufiei omenești. Am cercetat capiștele brahmanilor din India; m-au amețit mulțimea chipurilor cioplite în piatră și m-am entuziasmat ascultînd Vedele și Upanișadele. După atîta umblet și rătăcire nu m-am aflat mai înțelept, ci bătrîn și îndurerat, cum a zis un filozof: „Știu că nu știu nimic"... Și atunci am hotărît să mă întorc aici, la poalele Ceahlăului. Hotărîrea asta a grăbit-o un vis, avut într-o noapte de hodină lîngă zidul unei ciudate capiști, încărcată de statui năstrușnice. Se făcea în acel vis că o fată bălaie, ca tine Oana, mă ajuta să mă ridic și-mi arăta, cu dreapta, zarea spre asfințit întrebîndu-mă: „De ce ai fugit

de lîngă Cogaion?" „Am alergat după năluca marii înțelepciuni", am zis. „Întoarce-te în țara unde te-ai născut, lîngă muntele sfînt al strămoșilor tăi. Acolo a trăit înțeleptul înțelepților, Zamolxe, care învăța oamenii despre nemurirea sufletului. Omul, ca și copacul, ca și pasărea, nu poate trăi cu-adevărat decît pe pămîntul unde a văzut întîi lumina soarelui"... Știind unele descîntece și vrăji de la indieni și de la alte neamuri, învățînd a ceti în stele, m-am tras aici, în schitul de la Scăldătoarea Vulturilor. Ies în lume numai ca să dau povețe celor în nevoie. Am la îndemînă paloșul biruinței, dat de magul Mucatrap, înaintașul meu în această pustnicie de pe Ceahlău. El nu mai este, iar eu...

Pan Opalinski se așezase pe laița acoperită cu blană de capră și asculta tălmăcirea, urmărindu-l pe mag cu stăruință, mai ales cînd pe peretele de stîncă sură, netedă din fundul chiliei se arătă chipul scrijelat în piatră al unui șarpe lung de un stînjen, cu cap de lup, cu gura căscată, cu urechi țapoșe, cu coada despicată ca la pește.

— Aista-i steagul străbunilor daci; l-am scrijelit aici, ca să-l știe și urmașii. Are și un cîntec, izvodit de oștenii lui Decebal, regele cel viteaz al dacilor: „Balaur ,balaur, coronat cu aur, acum, napristan, frînge-l pe dușman. Soare mîndre, mîndre soare, pace pune-ntre popoare, iar tu dragă lună plină, țara scaldă-ne-o-n lumină"... O să te-nvăț și pe tine, domniță, cîntări de astea, străbune, să le zici la ceas de primejdie. Bucuros sînt că m-am împrietenit cu sihastrul Daniil de la Putna. Îi zic prieten, deși uneori mă sfădește că m-am păgînit și umblu cu vrăji. Mă întreabă: „De ce te rogi unui idol păgîn?" Îi răspund cu o vorbă din Upanișade, cartea de învățătură a indienilor despre trai tihnit, molcom: „Șezi lîngă mine și ascultă". Mă învinuie că m-am lepădat de credința creștină. Nu-i vorbă de lepădare, ci de o căutare a rădăcinilor acelor credințe vechi, uitate, prin care omul avea putere asupra stihiilor, descîlcea tainele cele mai ascunse, pricepea graiul păsărilor și al fiarelor. Zamolxe nu se credea desăvîrșit întru dreptate, înțelepciune, bunătate, frumusețe. Știa că lumea-i plină de multă greșeală și nedreptate, de prostie, răutate și urîțenie. Ci povățuia oamenii a se strădui să facă lumea și viața mai dreaptă, mai înțeleaptă, mai bună, mai frumoasă. Auzind, Daniil Sihastrul a primit prietenia mea. Ca și dînsul,

hrănesc caprele, cerbii, căprioarele muntelui. Umblă pe-aici şi un zimbru ţintat, cu vaca lui. E mai mare decît toţi zimbrii de prin Carpaţi. Cred că se trage din neamul cel vechi al zimbrilor din Ceahlău. Eu zic că aşa cum eghipţienii socoteau că boul Apis era un dobitoc sfînt, la fel şi carpii vor fi crezut despre zimbru, precum dacii mai dinspre miazăzi şi din cîmpie au crezut că lupul este animalul binefăcător, prielnic lor.

Dîndu-şi seama că pe oaspetele leah nu-l prea încîntă filozofia lui, magul luă de pe poliţa din ungherul cel mai întunecos al chiliei un ulcior şi-o ulcică de lut.

— O băutură din flori de pe Ceahlău şi miere de flori de munte. Dă putere şi încălzeşte.

— Bravissimo! chiui contele după ce gustă. Excelentissimo!

Căpitanul Alexandru veni cu laudă şi mai mare:

— Nu se află în nici o ţară aşa ceva!

— Aş îndrăzni să dăruiesc şi măriei-sale un ulcior, cuteză magul, dacă veţi binevoi a i-l duce din parte-mi.

Foarte bucuroasă, Oana luă ulciorul ceruit la gură, mulţumi pentru ospeţie şi porniră la drum: dar gîndul îi era la zimbrul ţintat.

La ceasul acela, în Ţarigrad, în chioşcul albastru, de curînd clădit, sultanul Mahomed al II-lea Cuceritorul ţinea sfat de război, cu trei viziri şi şapte paşale. Aproape, drept în faţă, secretarul Giovanni Maria Angiolello, pe un taburet scund, cu pana în mînă, cu catastif pe genunchi, cu ochii aţintiţi asupra chipului bărbătesc al padişahului, să-l vadă, să-i simtă, să-i audă, să-i ghicească orice poruncă, orice gînd, încă înainte de a se îmbrăca în cuvînt. Căci italianul, pe cît arăta de guraliv, de lăudăros cu cei de rang mai mic, pe atîta era de tăcut, de umil, de linguşitor şi de supus în faţa celor mari.

Sultanul sta pe o sofa acoperită cu atlas albastru, îmbrăcat în strai gros de lînă albă, cu turban tot alb pe cap. În Constantinopol vremea era ceţoasă şi rece, cu vînt duşmănos strecurat pe Bosfor ca pe o vrană de fluier uriaş. Pentru că în noaptea trecută, după plecarea celor trei cadîne, care-l mîngîiaseră istovitor şi desfătarnic, adormise buştean, se dezvelise prin somn, padişahul răcise şi acum îl durea în gît şi tuşea cam des. Totuşi ţinea acest sfat, fără amînare. Îl chemase şi pe Soliman paşa, deşi, de mai bine de un an, după înfrîngerea

de la Podul Înalt, nu mai vorbise cu dînsul. L-a lăsat să se căiască în temenelele cele mai adînci și mai smerite, apoi i-a făcut semn să se așeze pe un taburet cu învelitoare galbenă. Era pregătit pașa să povestească, amănunțit, cum s-a întîmplat acea rușinoasă înfrîngere de la Bogdan Eflak: vreme grea, de iarnă, lovit de un dușman rău și barbar, necruțător cu cei încăpuți în mîna lui, neîntrecut de viclean... Dar sultanul, în mărinimia lui, n-a mai cerut astfel de povestire, ci l-a întrebat doar dacă trupele rumeliote doresc a se răzbuna împotriva nerușinaților ghiauri. Pașa a răspuns cu grabă, umflînd mult, prin cuvinte mari, această mult așteptată răzbunare: nu rîvnesc decît prilejul de a deveni eroi și chiar martiri întru Alah. Mahomed sultan ascultă această făgăduială-jurămînt cu un soi de încremenire a chipului, din care pașa Soliman nu pricepea nimic. Dar Murat Ali Balaban pașa și Malcoci Bali-bei înțeleseră că padișahul are gînduri bune pentru beiul Rumeliei și li se înveninară inimile:... „Iar ajunge îngîmfatul și tâlharul... În loc să mă ia pe mine..."

— Ai străbătut o parte din Bogdan Eflak, a grăit sultanul țintuindu-l pe Soliman pașa cu ochi de gheață. Ce zici: găsim acolo hrană și găzduire pentru o armie de 200 000?

Tresărind și tremurînd de bucurie, pașa se repezi să-și încredințeze stăpînul că Moldova-i țară bogată în grîne, pășuni, vite, izvoare și rîuri, că are sate dese, bine gospodărite, cu hambare pline, cu clăi mari de fîn, cu turme de oi și herghelii de cai.

— Caii moldovenești sînt tot atît de tari și de frumoși ca și cei arabi, luminate stăpîn.

— Scurt, pașă: găsim hrană pentru oameni și cai?

— Din belșug, mărite!... Ghiaurul este gospodar harnic: a strîns averi și bucate destule. Doar orez și chitre nu cresc în acea țară, din pricina iernilor reci. Locuitorii mănîncă pîine de grîu, mămăligă de mei și pilaf din hrișcă, cu grăsime de porc — fie la ei acolo...

— Poruncesc să mi se facă și mie astfel de pilaf... Tu ce știi, segretario?

— De la negutătorii veniți zilele acestea de la Cetatea Albă aflat-am, ilustrissime, că acel conte Ștefan se îngrijește, cu stăruință, ca țara să aibă de toate, din belșug.

Sultanul chibzui întru sine: aceste răspunsuri se potrivesc cu știrile aduse de iscoadele răspîndite la miazănoaptea Dunării.

— Gătiți-vă de război! Dar nu vă bizuiți numai pe ce vom găsi la ghiauri. Angiolello, te numesc vistier: te îngrijești de toate. Răspunzi cu capul!

ÎN COLIBELE DIN DURĂU vînătorii s-au odihnit două zile, pînă s-a domolit viscolul de tot.

Vestit de un olăcar că Oana și solul s-au rătăcit în munte, Ștefan voievod l-a trimis pe Luca Arbore, în galop, să fie de ajutor.

Într-un ceas, căpitanul se afla în fața Oanei:

— Nu fi îngrijorat, Luca, dragul meu; am trecut prin oarecare primejdie; dar, iată-ne, teferi. Contele și-a scrîntit piciorul, dar s-a tămăduit repede; mai alicnește oleacă, așa, de alint.

Cînd l-a prins singur, Alexandru Orheianu i-a șoptit:

— Eu am trimis olăcarul. Știi... răspundeam de viața lor. Cere-i să-ți povestească, frate, cum a dormit cu leahul, într-o peșteră, toată noaptea... Ea fecioară, el...

Pentru Luca, asemenea vorbe, junghier în inimă: se înnegură la față și îndată ce sosi voievodul ceru voie să plece la Cetatea Neamț, să-și vadă părinții.

— Bine: tocmai voiam să-l însoțești pe contele Opalinski pînă acolo. Și pe Oana! Două făpturi de preț... Vezi că pe drumul spre Pipirig s-a oploșit o haită de lupi flămînzi.

— Pentru mine, Oana-i un giuvaer mai de preț decît viața-mi !... vorbi cu abia ascunsă durere.

— Hm... căpitane, sînt gînduri și simțăminte pe care-i bine să le îngropi în tine și să le taci.

Glasul aspru al voievodului ofili obrazul căpitanului, ca o brumă prea timpurie. „Dragostea mi-i în cea mai mare primejdie“, suspină, întru sine, cu amar.

Geruia iarăși și o ceață rece se lăsa pe munți. Crengile fagilor bătrîni din valea Audiei se încărcau de promoroacă. Călărind pe lîngă sania ușoară trasă de trei cai, căpitanul Luca Arbore avea inima muiată-n suc de mătrăgună și pelin. Trăgea cu urechea la vorbirea lui Opalinski; prinzînd frînturi din vorbirea lui parcă-i îngheța toată făptura.

În sanie, lîngă Oana, îmbrăcată în cojocel, înmănușată, acoperită pe genunchi cu pătură mițoasă, contele se adăpostise sub cojocul unui vînător, și sub căciula vornicului Panici. Ca să nu-l cuprindă somnul și frigul, urma să povestească tot despre măreția și faima neamului său, în bătălia cu cavalerii teutoni, marea și hotărîtoarea bătălie de la Grunwald. Oana îl asculta zîmbind depărtărilor albe, copacilor împromorocați, cerului vînăt și, din cînd în cînd, îi punea cîte o întrebare, ca să pară că-l asculta.

Totuși, Luca îi vedea ca pe doi miri, în drum spre noua lor casă. Ca să scape de asemenea gînd năstrușnic și dureros, se bejeni în amintiri din vremea copilăriei. O vedea la Doljești, prin lunca Siretului, după mierle, pupăze și stăncuțe ori prin bulboane la scăldat, la prins pește. O ocrotea: să nu-și julească picioarele, să nu s-aleagă cu vreun cucui, ori să se înece în vreo bulboană, că prea era zburdalnică, neastîmpărată, cu nepotolită dorință de a cunoaște, a ști, a săvîrși ceva neobișnuit. Portarul Șendrea povestea că, într-o seară, cînd jupîneasa Maria se afla în durerile facerii, un șoim cu aripi moi și ochi de foc a zburat pe lîngă fereastră și a ciocănit cu pliscul de trei ori, poc-poc-poc!, în geam, ca un semn al soartei. Lehuza a uitat durerile. Îndată a sosit știre că fratele său, Ștefan, ajutat de Șendrea, l-a biruit pe Petru Aron, în preajma satului Doljești. Maria s-a lăsat în genunchi să mulțumească Sfîntului Gheorghe. „Au!“ a gemut între durere și bucurie. Spre miezul nopții, cînd soțul a venit însoțit de tînărul voievod, osteniți de pe cîmpul de luptă, s-au bucurat că Maria era sănătoasă dar, nu s-au prea bucurat că pruncul era fată. „Să-i zicem Oana“, a dorit Maria. „Aveam nevoie de un Ion, oștean!“, a surîs tînărul frate, apoi a încălecat și a pornit, vijelie, spre Suceava, să se înscăuneze domn. Și Oanei, cînd a crescut mărișoară, îi părea rău că nu era băiat... „Dacă ții la mine, Luca, învață-mă să trag cu arcul!“... Nu ținea defel la dînsa: o zgîtie, înfumurată: „Sînt de viță mușatină!“, spunea trufașă, de sus. E drept că, uneori, i se părea blîndă, bună, frumușică. Poate de aceea a învățat-o a ochi cu săgeata, a mînui sulița și chiar sabia. Deprindea totul, repede, întrecînd toți băieții de seama ei. Cînd greșea ceva, se îmbufna și-l umilea cu cîte-o vorbă nesocotită: „Nu știi să mă-nveți, nepricopsitule!“... Atunci se jura că n-o să mai vină prin Doljești; dar nu trecea

nici o săptămînă şi calul lui bătea din copită în faţa porţii de ştejar sculptat, la casa de piatră a spătarului Şendrea. Oana ieşea, în grabă, veselă: „Bine-i venit, Luca Arbore! Cît te-am aşteptat, nesuferitule!"... Săruta ochii calului şi-i da orz în traistă de pînză albă; apoi, ca un rîndaş îndemînatec, îl adăpa, îl ţesăla şi, cînd credea că s-a odihnit, îl încăleca şi se plimba mîndră prin ogradă. „Întîi am învăţat-o să vîneze lişiţe şi raţe prin bălţile din lungul Siretului, îşi aminti Arbore. Cu mine era cînd a săgetat cel dintîi iepure. Dar cînd a văzut căprioara i s-a făcut milă şi a slobozit săgeata în cer... Tata spune: «Cei din neam muşatin au minte ascuţită, sînt tari de cuget, ambiţioşi, dornici de fapte mari; au sînge fierbinte; sînt şi frumoşi. Măria-sa, dacă ar fi cu un lat de palmă mai înalt, lumea l-ar socoti drept Făt-Frumos: păr bălai, ochi cînd verzi cînd albaştri, obrazul rotund şi luminos, boiul subţire; statura i-i scundă în adevăr, dar e vînjos ca un gînj de sînger, umeri laţi şi braţe tari»... Cam aşa-i şi Oana, cu un adaos însemnat de gingăşie... Trebuie s-o cer părinţilor, fără ştirea voievodului... Dar vremurile-s aspre; cui îi arde acum de nunţi? Ne-am jucat copilăreşte pînă a împlinit şaptesprezece ani... Ci, într-o seară, cînd mă întorceam din Tg. Neamţ la Cetate, pe malul Ozanei, depănînd vorbe dulci şi nevinovate, am rupt o ramură de tei în floare şi i-am întins-o, şuguind: «Părul ţi-i ca floarea asta şi sufletul ca mireasma ei...» Ea a surîs şi a primit neînsemnata floricică de tei cu zîmbet atît de luminos, că parc-ar fi fost de aur. Privirea-i caldă m-a învăluit ca o îmbrăţişare. De obicei verzi, atunci ochii îi erau albaştri şi adînci ca nesfîrşirea. Sub vîlvătaia lor fierbinte am simţit că mă topesc şi mă întruchipez din nou, alt om, fericit şi totuşi trist, ca nimeni altul. Nu voiam defel să fie dragoste; dar, vai, era. Cînd am cutezat a-i vorbi despre pojarul aprins în inima mea, a hohoti scurt: «De asta, de-o vreme, arăţi cam opărit!» Apoi a suspinat: «O, Luca, bine că, în sfîrşit, şi-n inima ta s-a zămislit dragostea, că în pieptul meu de mult arde flacăra asta!... Arde cu nemilă. Ştiu că, pentru amîndoi, dragostea asta-i cu mare primejdie. Dar dragostea care se teme e o minciună». Măria-sa nu de mult a zis: «Nebuni sînt cei ce-şi aşază fericirea mai sus decît pot urca.» Are dreptate: dar ce vină am eu, dacă steaua fericirii mele-i aşa de sus?" O vreme a fost «buiaca lui Şendrea», sau «alintătura, răsfăţata lui vodă». Eu,

de mult, o privesc, ca pe o ființă deosebită. Uneori mă supără: se cam uită la preafrumosul Alexandru, despre care mitropolitul zice: «L-am luat de la un părinte ucigaș, l-am făcut fiu de suflet și-l dau frate de cruce!» Ne-am legat cu jurămînt în biserica Mirăuți: ne-am crestat la brațul drept și ne-am supt sînge, unul din brațul celuilalt. Dar l-am auzit: «De mi-o dă de soție, mi-a pus Dumnezeu mîna-n păr»... Bine că mitropolitul vrea să-l căsătorească pe Alexandru cu cneaghina Olga. Dar el... Măria-sa ar putea să i-o dea soață pe Oana, ca să se împace cu verii și prietenii lui Petru Aron. Am crescut împreună, la Mășcătești, în Cetatea Neamț, la Doljești. În Suceava am învățat, amîndoi, la aceiași dascăli. În portul armelor greu ne biruim unul pe altul. Un fiu de domn și un nepot de răzeș: asta sîntem... Avem slujitori cu același nume: Toader Mărdulce și... Măracru, totuna de voinici... Nu-i convine că Oana m-a îndrăgit, dar nici nu se teme: știe că vodă n-o dă după un... Dar acum, măria-sa cu ce gînd a trimis-o întru călăuzirea leahului? Au eu nu eram de-ajuns? Dacă mi-o fură leahul? Uite-o cum zîmbește... Îi povestește despre bogăția castelelor din Lodz și din Zamosc... Ce bine-i stă căciulița de nurcă vînătă, cu peniță de gaiță la urechea stîngă... Oricum, aripioara de gaiță eu i-am adus-o: am legat-o frumos în agrafă mare de argint, la meșterul Pricopie din Suceava. S-a mîniet foarte cînd a văzut-o: «A, mă faci gaiță? Că-s guralivă și neastîmpărată»... «Îmi pare rău..., îmi tremura glasul înlăcrimat. Am s-o dau alteia»... Mi-a smuls-o din mînă: «Poate cneaghinei Olga?» A alergat în camera ei și-a venit cu căciulița ștrengărește așezată pe o ureche. «Prinde-mi-o tu, aici... Și iartă, că așa-s eu: cam sucită... Ca să te împac, îți spun că am să-mi împodobesc căciulița cu aripioara asta numai atunci cînd voi fi fericită»... Ce nătărău sînt!... Fericită lîngă Opalinski, conte de Lodz! Iar eu... eu le străjuiesc înțelegerea și urzirea dragostei..."

Îl aude pe leah povestind despre o fată pe care părinții, văzînd-o a fi nepomenit de frumoasă, i-au tocmit dascăli care, cu biciul, au învățat-o danțul, meșteșugul rostirii stihurilor, cîntecul și limba italiană...

— Cu biciul ? întreabă, cu mirare, Oana.

— Da; dascălul de dans îi șfichiuia picioarele, silind-o să le miște ager și sprinten, în cele mai grele dansuri. A ajuns,

în scurtă vreme, dănţuitoare desăvîrşită. Acea chinuită fiinţă a învăţat însă un singur lucru fără dascăl şi fără silnicie: dragostea. Şi cred că numai ca ibovnică este în adevăr desăvîrşită...

„Ce poveste deşănţată! se supără Luca. De ce nu-i opreşte trăncăneala?... Nu cumva rătăcirea pe Ceahlău şi scrîntitura sînt nişte născociri întru prostirea lesne crezătorilor? Altfel cum ar cuteza să rostească, în faţa unei fecioare cuvîntul spurcat *putana*?“ Dădu pinteni calului şi galopă pe drumul cu omăt bătătorit. Din copite sar bulgăraşi de zăpadă, parcă anume să-i împroaşte pe cei din sanie: „În obraz să vă plesnească, neruşinaţilor!“...

N-au oprit la Pipirig şi nici la Vînători, deşi caii de la sănii obosiseră. În cetate au intrat pe la amiază, pe-o vreme posomorîtă, cu nouri vineţii, din care ningea mărunt. „Cum descalec, o dojenesc cu toată asprimea“, se hotărî Arbore. Dar, la o cotitură, sania se hartoi şi cei doi se răsturnară în troian. Întoarse calul, sări din şa, îi ajută să se ridice şi, împreună cu vizitiul şi cu Mărdulce, aşeză iar sania pe tălpici. Speriat că ar fi păţit ceva, se bucură mult văzînd-o ridicîndu-se din nămeţi şi rîzînd ca atunci cînd se răsturnau la săniuş, înfundîndu-se în omătul pufos şi moale, ca lîna ţigaie proaspăt scărmănată.

Şi parcă fără nici o legătură, urcînd cu calul de frîu, îi fulgerară prin minte întîmplări din vara anului trecut, cînd măria-sa l-a trimis la Caffa cu trei sute de oşteni, sub porunca lui Toma pîrcălab. A trăit atunci cea mai grea încercare din viaţa-i de pînă acum. ...Din porunca sultanului, o flotă de 180 de galere, 3 galioane şi 300 alte vase, cu 70 000 de soldaţi, acostase în Crimeea, să ocupe oraşul şi cetatea Caffa. Localnicii de aici făceau negoţ bănos cu ucrainienii, cu tătarii şi polonii: cu grîne, turme de oi, tot mai mult cerute de Ţarigrad şi de armia otomană. Caffa era oraş înfloritor, dar slab apărat de lefegii. Ca să grăbească şi mai mult cucerirea, Yakub paşa a găsit un trădător: genovezul Squarciaficio, care a deschis porţile să intre duşmanul. Era ziua de 5 iunie 1475. Toţi lefegiii au fost măcelăriţi. Aşa, cel din urmă colţ de pămînt stăpînit de urmaşii împăraţilor bizantini a fost cucerit de turci. „Din trei sute, trimişi de măria-sa întru apărarea cumnatului său, principele Alexandru de Mangop, am scăpat numai patru:

Alexandru, Măracru, Mărdulce şi cu mine. Pe drum am mai întîlnit încă doi oşteni români, care ne-au ajutat să-l purtăm pe Orheianu, că avea rană de suliţă la piciorul stîng".

Aşteptînd să se lase podul şi să se deschidă poarta, gîndul îi toarse mai departe firele întîmplărilor de astă-vară... „Mîhnit de acea dureroasă pierdere, măria-sa ne-a cerut să istorisim de-amănuntul, cum s-au bătut caffezii, cum ne-a trădat acel ticălos genovez, cum ne duceau la tăiere ca pe nişte berbeci mişei. Alexandru a sărit să povestească el însuşi cum am izbutit să doborîm străjile şi să sărim zidurile. Ştiu că, prin îndrăzneala noastră, au izbutit a ieşi din cetate o samă de fruntaşi de rang mare: cu viaţa noastră am apărat-o pe a lor. Mai ales ne-am bucurat că acum acei greci şi armeni sînt aici, în Cetatea Roman şi adeveresc purtarea noastră. «Vitejia noastră!», strigă Alexandru. Nu voi uita niciodată bucuria Oanei cînd m-a văzut: m-a îmbrăţişat în faţa lui vodă şi mi-a strigat: «Iubitul meu, viteazul meu!»... Vodă a încruntat sprînceana şi a icnit, cum icneşte cînd vede ceva care nu-i place: «Hm!» De ce mi-a scos-o Dumnezeu în cale, dacă nu mi-i dat nici dragă să-mi fie?"...

Gîndul şi-a întrerupt firul din clipa cînd podul s-a lăsat şi au pătruns pe poarta Cetăţii. A ajutat-o pe Oana să coboare din sanie şi să se scuture de omăt.

PÎRCĂLABUL ARBORE A COBORÎT din iatacul lui să întîmpine oaspeţii şi să le ureze „bun sosit".

— Căpitanul Orheianu a ajuns ceva mai înainte, pe drumul Agapiei, şi m-a înştiinţat de vizita cinstitului conte. Ne bucurăm că vînătoarea şi drumul pînă aici s-au împlinit fără necaz. Luca îşi privi părintele: trecut de cincizeci de ani, scundac, dar pietros şi puternic — frînge potcoava în pumn —, buzele cărnoase sub smocurile de păr des şi ţepos al musteţelor şi al bărbii tuşinate scurt; ochii mici, negri, i se micşorează şi mai mult cînd priveşte omul ori ocheşte cu arcul. Înghite apa ce i se lasă în gură de bucurie că-şi vede feciorul şi pe nepoata lui vodă. Oaspetele leah, mîndru, întinse mîna spre pîrcălab, după ce Oana spuse cine este. Şi Oana ţine să-i povestească :

— Este cel care l-a săgetat pe regele Matei, în bătălia de la Baia, în spate, aproape de șira spinării. O săgeată cu trei vîrfuri, care au stat un an în trupul regelui. Doftori aduși de la Veneția și Bolognia l-au oblojit pînă cînd vînjosul trup le-a zvîrlit singur afară. Un an a dormit doar pe-o coastă și pe pîntece. Voievodul Ștefan l-a lăudat foarte și a rîs : „Îți dau moșie, te fac boier și-ți urez să-i săgetezi pe toți cei care vin cu gînduri vrăjmașe în țară"...

Și pe cînd Oana lămurea oaspetele despre viața gazdei, acesta își mută privirea de la fată la Luca și se mira cît de mult seamănă acesta cu maică-sa... „Altfel n-ar fi ieșit așa de frumos, cînd eu sînt doar un răzăș butucănos și scundac din Mășcătești, iar el nalt, mlădios, sprinten, tras prin inel, bălai, cu minte vioaie, bogată în înțelepciune ; învață repede graiuri străine, cîntă frumos din gură și cobză. A avut bun dascăl la călărie și tras cu arcul și arbaleta, ori la luptă cu sabia și cu sulița. Adică eu i-am fost dascăl, de cînd era micuț, de cinci ani. După ce s-a încredințat că-i deștept, credincios, bun oștean, dibaci în purtarea cu oamenii, meșter vînător, măria-sa l-a luat pe lîngă sine. Ci mi se pare că acum țintește prea sus : nu oricui îi este dat să se îndrăgostească de nepoata lui vodă"...

În drum spre scările de la catul doi, Oana și contele o întîlniră pe jupîneasa Ana. Galant, contele îi lăudă frumusețea, Oana lămuri :

— Văzînd-o, măria-sa a întrebat : „Din ce grădini ai cules astă minunată floare ?" „Dintr-un bordei din Mășcătești, măria-ta". „Dacă o găseam eu, doamnă mi-o făceam"...

Intrînd în odăile sortite oaspeților, leahul se mira de grosimea zidurilor, de modestia mobilierului și a podoabelor : laițele, dulapurile, paturile, mesele din lemn de paltin, sculptat, căminele din cărămidă roșie, cu vetre și hoarne din cahle smălțuite roșu, galben și verde, sub care ard focuri mari, din lobde de fag uscat, cu jăratec răspînditor de căldură plăcută. După ce-i arată candelele și icoanele zugrăvite pe scîndură de tei, Oana adaugă :

— Noi, pane, n-am prea cunoscut răsfățul bunei stări. Cum am încropit ceva, s-au și năpustit prădalnicii să înhațe.

În ospătăria largă, cu bolți rotunde, jupîneasa Ana, ajutată de Mădălina, a pregătit masa. Oana a turnat din cană apă să se spele oaspetele, Alexandru și Luca, pe mîini, înfă-

țișînd apoi fiecăruia cîte un prosop de in moale, cu mireasmă de sulfină.

Pe masa acoperită cu o față albă ca omătul, gazdele au pus străchini cu borș moldovenesc de cocoș, întărit la gust cu tocmagi, cu mărar, pătrunjel, leuștean, cimbru, dres cu smîntînă ; apoi, tochitură din mușchi de porc afumat, cîrnați trandafiri, bine usturoieți și pipărați, cu adaos de unt și brînză de oaie din burduf, de ouă-ochiuri și mămăligă de mei. La început, pan Opalinski se cam codise : umbla mai mult cu ochii după gazde. Dacă borșul îi plăcuse, iar lingurile din lemn de tisă se dovediseră îndemînoase, tochitura i se părea o amestecătură cel puțin ciudată și o gustă mai mult din politeță. Ci plescăi din limbă și strigă :

— Buona !... Buonissima !

— Am știut că ți-i foame, conte : drumul lung, frigul, priveliștile cer mîncare bună și vin tare... Dar noi, cu asemenea bucate, putem ieși înaintea oaspeților dragi.

Ospătau cu toți, folosind furculița de lemn cu doi colți. Jupîneasa Ana și Oana se bucurau, împăcate în cugetul lor, că n-au dat greș cu atari românești bucate. Cu ajutorul lui Luca, dădu lămuriri, pre cît îi ajutau cuvintele italiene, folosindu-se și de cele românești pentru „mămăligă“, „tochitură“...

Luca aduse vin vechi de Nicorești ; însetat, leahul sorbi din ulcica de lut, nu înainte de a strîmba din nas. Ci și acum strîmbătura se schimbă repede în admirație. Mădălina aduse plăcintele poale-n-brîu, rumene, bine unse cu miere, rînduite pe tavă de lemn și îndemnă să le guste și să le ude cu licoare de Nicorești ; panul conte iar trecu printr-o clipă de îndoială ; ci, de la întîia înghițitură, se simți urcat în al nouălea cer. Nu se știuse parcă atît de pofticios și, întrucîtva, se dojenea că privise de sus pe acești... necivilizați. Din rotirea ochilor spre ulcică, Oana înțelese că trebuie să-i mai toarne vin. Sorbi cu pofta de la început. Fața i se îmbujoră, iar mustața bălaie i se făcu mai asemeni chihlimbarului. Acum Oana găsi acele cuvinte prin care să-i smulgă țelul soliei cu care venise, de o lună, și încă îl ținea taină. După oarecare ocolișuri, se spovedi, cu oarecare stinghereală :

— Măria-sa regele Cazimir al IV-lea m-a trimis să-l poftesc pe slăvitul Ștefan voievod, în luna mai, la Cracovia, să-i aducă el însuși omagiul pentru... biruința împotriva otomani-

lor, așa cum e obiceiul : dacă un vasal cîștigă o biruință poleiește faima seniorului său.

— Pane, nu înțeleg... ori mă rușinez de ceea ce înțeleg : după ce murim cu miile apărînd creștinătatea, tot noi... să ne umilim ?... La 25 ianuarie anul trecut, măria-sa Ștefan vodă a trimis măritului rege Cazimir, ca și tuturor monarhilor, scrisoare de îndemn la luptă. O știu de-a rostul, că eu și cu Alexandru am tălmăcit-o în italiană : ...„Am luat sabia în mînă și... am purces asupra vrăjmașilor creștinătății ; i-am biruit și i-am călcat în picioare și i-am trecut prin ascuțișul săbiei noastre." Și sfîrșitul : ...„noi, din partea noastră, ne legăm pe credința noastră creștinească și cu juruința domniei-noastre că vom sta în picioare și ne vom lupta pînă la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru. Așa se cuvine să faceți și voi, pe apă și pe uscat, după ce, cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic, noi i-am tăiat mîna cea dreaptă. Deci fiți gata fără de zăbavă"... Și crezi că acest voievod se poate închina cuiva? Spune, pane, că uite-i pe Luca și pe Alexandru, aici de față, sînt gata să vă povestească multe despre bătăliile noastre cu otomanii și, mai ales, despre cea de la Podul Înalt.

Pan Opalinski se albi la obraji, parcă ielele ar fi sărit din știoanele Ozanei, de sub gheață, i-ar fi supt sîngele și l-ar fi lăsat numai cu pielea lui subțire și străvezie de om din miazănoaptea cu soare blînd. Oricît de tînără, Oana tot se pricepu a-l dojeni cu blîndețea moștenită de la părintele său, spătarul Șendrea :

— Îți mulțumesc, pan conte Opalinski, că ai ascultat vorbele-mi cu luare-aminte. Și te rog să crezi, ca om și cavaler, că bărbatul care l-a prăbușit pe Soliman pașa în tina Bîrladului nu-și poate pleca fruntea și închina țara tocmai celui mai bun rege, cum este măritul domniei-tale stăpîn, mult iubitor de dreptate și de cinstire a celor vrednici.

Leahul a surîs, stingherit, dar a privit-o lacom, parc-ar fi vrut s-o dumice cu ochii, împins de o mare și neostoită plăcere, amestecată cu ciudă. S-a ridicat, i-a luat mîna și i-a sărutat-o lung, cu un fel de ciudată smerenie. Apoi, mutîndu-și privirea spre ferestruica pe unde se strecura lumina albită de strălucirea unei raze de soare căzute foarte piezis pe coperișul nins al odăilor străjerilor din ograda cetății, a tăcut. Tăcerea dovedea încurcătura în care se afla : dreptatea și ade-

vărul, libertatea și omenia îl puneau în vrăjmașă luptă cu îndatoririle soliei și poruncile regești de supunere. Și poate chiar cu dragostea ce-i încolțea în inimă. Urmări raza de lumină pînă la ochii Oanei și, țintind-o, zise:

— Te rog, principesă, arată-mi cetatea.

— Pan Opalinski, trebuie să știi că voievozii noștri au înălțat doar niște ziduri groase și tari ca stînca, să înfrunte primejdiile. N-au avut încă vreme să zidească palate, cu marmure, statui, tablouri, aurării, ci doar cîteva icoane răsăritene, cîte o candelă-două de argint, cîteva țesături și cusături din lînă, in și matasă, mai mult țărănești decît boierești.

— Părintele meu, arătă Luca pe un perete arcul, tolba cu săgeți și sulița, coboară zilnic în satele din jur, să ajute răzeșii și țăranii întru pregătirea de luptă. Că noi cu aceștia ne-am apărat la Baia, Lipnic ori Podul Înalt.

— Cu țăranii ? acum cînd în lume se folosesc tot mai mult mercenarii, iar otomanii, toți, se-ndeletnicesc doar cu războiul ?!

— Nu te mira, pane ! Sîntem aici de cînd ne știm, la marginea unei lumi în necontenită vînturare ; iar țăranii, mai mult ca oricine, își iubesc fierbinte moșia. Învață meșteșugul luptei pe sama lor. Cei mai înstăriți sînt datori să țină cîte un cal, cu care, de asemenea, învață a lupta în stolurile călărimii. Iar, de cînd s-a aflat că padișahul pregătește răzbunarea și el însuși va să vină asupră-ne, țara a intrat în neliniște și îngrijorare mare, ci nu se tînguie, nici nu se sperie : se pregătește de apărare.

Leahul cătă spre călăuză, iar în minte i se stîrni un fel de neîncredere : „De unde știe muierușca asta atîtea, care țin de îndeletnicirile bărbaților ? Am umblat prin multe țări și n-am întîlnit femei care..." Se trezi întrebînd :

— Nu cumva vrei să lupți și domnia-ta ?

— Ai auzit de Ioana d'Arc ?

— Aceleia Fecioara Maria i-a insuflat puteri ostășești. Biruind cavalerii englezi, l-a încoronat pe regele Franței la Reims. Dar ce sfîrșit dureros i-au pregătit, știi, principesă ?...

— Da, conte : au ars-o pe rug, ca pe-o eretică : a îndrăznit să îmbrace straie bărbătești. Noi nu sîntem nici habotnici, nici farisei. Eu sînt poreclită „zvăpăiata măriei-sale" ; ci la nevoie pot fi osteana măriei-sale, și deci și a țării.

În clipa aceea, lui Luca Arbore i se păru că ochii contelui se agață, scai, de chipul Oanei.

— Cum se apără cei din cetate? întrebă leahul, pare-ar fi vrut să adeverească bănuiala căpitanului Arbore.

— Săgeți, praștii, sulițe, pietre...

— Tunuri aveți?

— Tocmai acum, taica l-a întemnițat pe Herman, sasul din Bistrița, de meserie tunar, grăbi Luca răspuns, întrebîndu-se dacă nu cumva contele-i oleacă de iscoadă.

— De ce? se întristă Oana.

— Sîntem și noi vinovați: l-am răsfățat prea mult cu băutura și cu petrecerile. Ştii că s-a îndrăgostit de fata armeanului, negutător de mirodenii din tîrg; dar ea-i logodită cu un român. S-au încăierat; beat și furios, neamțul s-a folosit de junghier. Și... omorul, gata!...

Oana înțelese că Luca a venit cu povestirea asta cu Herman tunarul anume ca să-l oprească pe leah a mai întreba despre apărarea cetății. Tresări, îngrijorată: „Am greșit... despre tainele apărării țării nu se vorbește cu străinii, cînd sînt și fățarnici din fire. Bine-ai făcut, iubite, curmîndu-mi limbarița. Măria-sa zice că femeile ar fi niște făpturi întru totul dumnezeiești, dacă ar avea limba ceva mai leneșă și mai scurtă. De multe ori m-a dojenit, clătinîndu-și degetul arătător spre mine: «Doamne, pune strajă gurii muierești»... Palavrageala, un nărav tare păcătos. Uneori. Că alteori, hăhă!, din ce năcazuri și nepriceperi îi scoatem noi pe bărbați cu... vorba și cu privirea dojenitoare, focoasă ori galeșă...“

PE ÎNSERAT, A SOSIT ÎN CETATE și voievodul. Jupîneasa Ana i-a pregătit iatacul, cald, cu foc bogat, cum îi place măriei-sale iarna. Atîrnat în mijlocul bolții rotunde, policandrul cu șase brațe în care ard șase lumînări groase, răspîndește mireasmă de ceară plăcut mirositoare. În colțul din răsărit, o candelă de argint luminează icoana mică a Sf. Gheorghe, ocrotită de un ștergar de borangic galben ca untul. Patul, acoperit cu pocladă vișinie, se sprijină de peretele dinspre miazăzi. În mijloc, o masă mică de stejar, acoperită cu o țesătură albă. O ladă tot de stejar sculptat, la capul patului.

Pe contele Opalinski l-a găzduit în odaia de oaspeţi. Alexandru, aşa cum se statornicise rînduiala de cînd erau băieţandri, se odihnea în odaia lui Luca, pe care jupîneasa Ana o ţinea totdeauna caldă, curată, îmbălsămată cu mireasmă de busuioc şi sînziană. Abia cînd a vrut să ştie în care din cămăruţele mici va odihni, Oana află că cneaghina Olga venise o dată cu Alexandru, dar, pretextînd că-i obosită şi înfrigurată, nu dorise să se arate celorlalţi oaspeţi şi se aciuase într-una din cele două odăiţe de sus; ba pofti chiar să doarmă împreună cu „draguţa Oncica".

Voievodul a gustat oleacă de pastramă de căprioară cu pîine albă şi o ulcică de vin, s-a rugat un sfert de ceas în paraclis, apoi s-a tras în iatacul său, la hodină, în linişte.

De cum au intrat în odaie, Luca a întrebat pe Alexandru:

— N-ai scos nici o vorbă la masă: de ce?

— Ei, am pîndit!... Şi voiesc a şti, frate: ce faci cu pacostea leşească? Ai întrebat: s-au rătăcit din greşeală sau din... chiteală? Că bine s-a mai nimerit, Doamne!...

— Taci, frate! Că dacă se află în Suceava...

— Crezi că asemenea poznă se poate... tăcea?

— Alexandre, dacă nu încetezi..., şi duse mîna la junghier.

— Tac!... Dar, spune tu, dacă nu-s mai deştept eu, că plutesc slobod pe apele vieţii, la a întîmplării voie?!... Dar mă întorc şi zic: Oana este o fată şi jumătate: a pus pe-atîţia cu botul pe labe: pe Gotcă, pe Costin din Bonţeşti, pe mine şi chiar pe tine... Uite, de aceea umblu eu fluture din floare-n floare. O duzină de ibovnice: răzăşiţe, ţărănci, ciobăniţe, negustorese ca măria-sa. Şi chiar cneaghine! Dar acum, dacă spătarul nu mi-o dă mie soaţă, cu gînd de împăcare între rude, răspîndesc zvonul că a dormit în peşteră cu leahul. Îi dau nume de tîrîtură. Şi n-o mai ia nici dracul!

— Alexandre? se înspăimîntă Luca. Faci tu una ca asta?

— Aş putea! Dar n-o fac! Ţin la tine, frate. Şi la... Oana!

Luca se simţi atît de lovit, în toată fiinţa lui, încît amuţi; vorbele şi gîndurile fratelui său de cruce cădeau asupră-i ca bucăţi de gheaţă şi bulgări de jar. Şi, deodată, îi răsăriră în minte întîmplări din vara cînd Oana a venit, întîia oară cu părinţii, în Cetatea Neamţ; era un băieţandru cînd trufaş ca un cocon domnesc, cînd sfios ca o fetiţă, cînd obraznic şi necioplit, cînd cuviincios ca un paj. S-au împrietenit repede,

pentru că el cunoştea toate cotloanele Ozanei, toate cărările pădurii, pînă la mănăstirea Neamţ şi mai sus, spre Rîşca ori Secu; pentru că prindea chitici din ştioalne, raci de sub plăvii; prindea cu laţul vătui de căprioară și pui de urs în hîrjoană; pentru că o poftea seara să asculte cîntarea privighetorilor ori să privească jocul licuricilor prin văzduhul din Poiana Crucii. I-a arătat brazi bătrîni, uriași și flori minunate din poiene, au pîndit veveriţe şi cocoşi de munte. Ba, odată, a săgetat un rîs care se holba și rînjea înfiorător de pe o cracă de fag, gata să se repeadă în spinarea Oanei. Pentru fapta asta, povestită de fată, Luca a primit multă laudă de la cei patru părinţi. Peste două zile, însă, a dat peste dînsa cînd se scălda, cu încă două fete, într-o ştioalnă din Ozana. A rămas pe mal, înmărmurit, boldit, mut, luptîndu-se cu o nestăpînită curiozitate, amestecată cu stînjeneală, cu rușine, dar mai ales cu o plăcere tiranică, în faţa unei minuni care-i încînta sufletul şi-i furnica tot trupul. I se lipiseră tălpile de pămînt. Gura i se uscase. Buzele îi ardeau. Ochii i se măriseră, gata să-i iasă din orbite. Pleoapele nu voiau să coboare, ca luminile ochilor să nu piardă nimic din icoana sfîntă din faţă: trup de fată abia îmbobocit, ieşind din apa de azur, pe prundul de argint, spre cerul de azur. Nu s-a mişcat nici cînd fetele l-au stropit cu apă; iar cînd dintr-o ploaie de pietre, una l-a lovit în obrazul stîng, însîngerîndu-i-l, durerea i s-a părut o binecuvîntare, adăugată la bucuria privirii. Din clipa aceea, Oana a fost el, el însuși, într-o ipostază minunată, vrăjită. Mamei Ana i-a spus că s-a lovit într-un ciot de creangă. Dar Oana n-a vorbit cu el cîteva zile. Nu-i vorbea, dar, zgîtia!, urca în copacii de pe cărare şi, cînd trecea, arunca după el cu beţişoare... Ne-am împăcat într-o seară, cînd mi-am pus în spinare pielea de urs din odaia tatei, m-am aşezat după o stîncă la cotitura drumului urcător în cetate şi m-am năpustit, deodată, în cale-i. S-a speriat, dar n-a fugit; ci, cu îndemînare şi agerime de mîţă, s-a căţărat în fagul din stînga şi, repede, a rupt o cracă destul de groasă, să se apere... Am făcut o mişcare greşită şi-a cunoscut că nu era fiară, ci păcăleală... A coborît supărată, a cerut să-mi pun blana în spinare ca să vadă... cum îmi stă. Şi-a început să mă certe cu ciuştaca. După cinci lovituri în spinare, date cu mînie, i-am căzut în genunchi. M-a prins de după gît şi m-a sărutat pe amîndoi obrajii: „Iartă-mă că era să-ţi scot ochiul cu piatra... Eşti băiat bun:

nu m-ai spus tatei. Dar, iaca, faci și tu prostii... Dacă mă speriam și damblageam?". Apoi, ducînd amîndoi blana de urs, eu de labele dinainte, ea de cele dinapoi, m-a întrebat: „Cît mai stă în cetate dascălul tău de italiană?" „Toată vara!" „Dă-mi voie să învăț și eu cu tine"...

Gîcindu-i rătăcirea gîndurilor, Alexandru vorbi:

— Dar trebuie să știi că vodă judecă așa „Dau o nepoată pentru o alianță în folosul neamului mușatin!"

Luca îl ținti cu mînie, săltă în picioare și ieși afară, să fie sub stele, în ger.

ÎN ACELAȘI CEAS, CNEAGHINA OLGA căuta s-o facă pe Oana să creadă că n-a venit la masă pentru că nu voia s-o vadă Opalinski obosită și înfrigurată, dar îi cerea să-l roage și ea pe vodă s-o mărite cu acest conte, nepot al regelui Cazimir.

— Dacă nu rogi, io spun că tu dormit cu el, singur, în stînca...

— Cneaghină, ai suflet murdar! a suspinat Oana și a ieșit din odaie.

S-a urcat în iatacul Mădălinei. Au sfătuit pînă la miezul nopții.

— Între mine și Olga s-a stîrnit un adevărat război. Te rog să mă ajuți să birui... Adică s-o mătrășesc de la Curte, a izbucnit Oana.

La ziuă, după o noapte nedormită, Luca Arbore și-a aflat părintele printre plăieși: rînduiau un tun pe creneluri. Îl luă la braț și-i grăi, fără înconjur:

— Tată, ajută-mă: vreau să mă însor cu Oana.

Pîrcălabul Cîrstea Arbore nu se miră, ci doar se întunecă la față: de mult știa de patima feciorului pentru nepoata lui vodă.

— Măria-sa ține prea mult la Oana, grăi pîrcălabul, ca să-i îngăduie a fi nevasta unui boier de rang mic, abia ieșit din țărănie. Mai degrabă îi caută mire în afară, pe la cele curți străine.

— Și dacă eu, în înțelegere cu Oana...

— Măria-sa ne poate osîndi pe amîndoi: pe tine pentru că ai țintit prea sus, pe mine pentru că nu ți-am cumințit nesăbuința.

— Şi dacă-i aşa, ce mă povăţuieşti?

— Să slujeşti domnia şi ţara de la locul hărăzit ţie de soartă.

Luca a tăcut, dar a gîndit: „Eu îl înfrunt pe vodă“... A urcat scările, cîte trei, a luat-o pe Oana din odaia Mădălinei şi-a dus-o de mînă spre paraclis:

— Ne logodim, Oana! Înainte de a mi te fura cineva sau a mi te ponegri vreun mişel.

Întîlnind-o pe jupîneasa Ana pe cerdac, Oana o pofti în paraclis, iar Luca o rugă în şoaptă:

— Mamă, precum ştii. pentru mine, Oana este lumina. Ne avem nespus de dragi. Ci, de cîteva zile, dragostea noastră se află în mare primejdie. Alexandru o vrea soaţă. Solul leah a pus ochii pe dînsa şi s-ar putea ca vodă să i-o dea.

— Şi ce pot face eu, fiule?

— Să fii faţă la logodna noastră, acum, aici, în faţa altarului. Da, Oana?

— Să îngenunchem, Luca!

Îl trase lîngă dînsa, cu genunchii pe lespezile reci, şi-l cuprinse strîns, de mijloc.

Jupîneasa Ana încremeni cîteva clipe: lacrimile îi umplură ochii.

— Deşi mult mă tem de mînia măriei-sale, zise şi le împreună mîinile, totuşi vă binecuvîntez, dragii mei.

— Mamă Ana. pînă la urmă, măria-sa, cu inima-i bună şi dreaptă, va înţelege, ne va ierta şi va binecuvînta unirea noastră.

— Deocamdată, mamă, taină mare: ştim numai noi trei.

— Cu taica Şendrea vorbesc eu, hotărî Oana. Iar tu, Luca, potoleşte îngrijorarea tatei-socru. Mama Maria, deşi-i muşatină, nu se împotriveşte: dimpotrivă, va căta să astîmpere supărarea voievodului; ea nu doreşte să mă mărite în Polonia. Mai mult mă tem de mitropolit; vrea să fiu soaţa lui Alexandru.

— Ci află, mamă, că, pînă la urmă, zise Luca, nuntirea noastră atîrnă de soarta ţării: dacă-l biruim pe duşman, inima şi cugetul măriei-sale se vor numi înţelegere şi îngăduinţă.

A doua zi după întoarcerea la Suceava, la ceasul zece, măria-sa a poftit în spătăria mare pe solul leah Andrzey Opalinski, pentru sfat. Văzînd-o pe Oana în colţul din dreapta,

contele înțelese că voievodului nu-i era străin acum țelul soliei lui; se dojeni întru sine că n-a știut să tacă sau să răspundă cu o glumă diplomaticească la întrebarea prințesei. Nu i se mai întîmplase una ca asta; dar parcă nu-i părea rău, ci se bucura pentru înțelepciunea valahei, care îi smulsese taina soliei înainte de vreme. Se gîndi să-și desfășoare vorbirea ca și cum voievodul n-ar fi știut nimic. Cu meșteșug retoricesc căută să-i dobîndească bunăvoința. Aminti de scrisoarea de mare laudă trimisă de papa Sixt al IV-lea. Ci măria-sa încruntă sprînceana:

— Am mulțumit sfințitului părinte pentru cinstea cu care mă bucură. Dar te întreb, conte: laudele pot frînge iataganele lui Mahomed sultan, cînd banii și armele ajung la Mateiaș crai, care se împăunează cu biruințele mele? Ruda mea de sînge, urcat în tronul de la Buda, mă numește vasalul său: deși la Baia, acum opt ani, i-am zdrobit oastea și l-am întors acasă cu o săgeată cu trei vîrfuri în spate.

Tălmăcind, Oana ar fi vrut ca măria-sa să povestească pe larg despre acea bătălie: cum l-a tras pe Mateiaș crai în capcana de la Baia; cum, trădînd ca un mișel, vornicul Isaiia n-a lovit cu stolurile lui acolo unde primise poruncă și cît pe ce măria-sa să cadă prins; cum, atunci și acolo, tot Arbore răzeșul din Mășcătești, l-a doborît în luptă pe acel Berindei, pe care craiul din Buda îl aducea cu dînsul, chipurile, să-l așeze domn la Suceava ca pe o slugă a sa. Iscusit în treburi diplomaticești, pan Opalinski înțelese încotro bate voievodul și căută să-i îmblînzească supărarea. Vorbi, așezîndu-se jos:

— La Buda, toți îți lăudau inima vitează, brațul neobosit și aprig în război. Știau că ești mîndru și însuflețit de gînduri înalte și că săvîrșești fapte mari.

— Cu dușmanii, pane, sînt în adevăr aprig și neîmblînzit. Chiar crud. După bătălia de la Baia, silit am fost să fac curățenie în propria-mi ogradă: pe trei mari boieri hicleni și mișei poruncit-am să fie trași în țeapă, după pilda vărului meu Vlad, din cealaltă țară românească. Ai înțeles, pan conte?

Pricepînd că nu se cuvine să mai folosească vreun tertip diplomaticesc, solul se ridică în picioare și grăi răspicat și solemn:

— Măritul meu rege Cazimir al IV-lea, din strălucitul neam al Iagelonilor, dorește cu ardoare ca măria-ta să bine-

voiești a te înfățișa întru închinare ca vasal al măriei-sale, mare rege al Poloniei, duce al Lituaniei, stăpîn al Ucrainei și Podoliei, al Galiției și Sileziei și al altor ținuturi pînă la vărsarea Vistulei și Odrei în Marea Baltică și prin Moldova pînă la Marea Neagră.

A rostit toate aceste cuvinte cu glas asprit și îngroșat de acel simțămînt al trufiei de care-i plină, pînă dincolo de saturare, firea leșilor cei mari. Oana a tălmăcit rar, cu glasul care i se asprea și-i tremura de o abia stăpînită mînie. Măria-sa l-a înțepat cu o privire mai ascuțită ca acele cojocarilor din Cîmpulung și mai tare ca oțelul din vîrful sulițelor, a zgîrcit oleacă buzele și a grăit cu desăvîrșită stăpînire de sine:

— De mirare este, cinstite pane, cum capetele împodobite cu înaltă coroană regească se înghesuie a mă pofti să le fiu vasal, adică supus. Regele Cazimir știe că, la Podul Înalt, am avut într-ajutor doar patru mii de secui, care au venit la luptă nu din crăiască poruncă, ci din dragostea lor pentru mine și pentru libertate. De altfel și sașii spun că mă iubesc pe mine mai mult decît pe Mateiaș crai și mă roagă să-i apăr de primejdia otomană. Pentru asta mă pizmuiește măria-sa și mai degrabă m-ar vrea înfrînt și milog la treapta de jos a tronului său ori să mă închidă ca pe vărul meu, Vlad vodă. De la papă a primit mulți bani: să armeze 60 000 de oșteni împotriva lui Mahomed; ci aud că-i cheltuiește pentru nunta cu italianca. Au nu se teme că s-ar putea să-l aibă... naș pe sultan? Nevoit sînt, pan conte, să amintesc, cu rugămintea de a spune tuturor prietenilor domniei-tale, că eu mă aflu în război cu sultanul din 1469, adică de șapte ani, de cînd beii turci din Dobrogea au vrut să-mi smulgă cetatea Chilia. Nevoit am fost să-l pedepsesc pe Radu vodă, fratele meu muntean, omul sultanului, să ard cetatea Brăilei și Tîrgul de Floci, ca să-i țin pe otomani cît mai departe de hotarul meu. Cu același gînd l-am alungat din scaun pe Radu vodă și am pus în locu-i pe Basarab cel Bătrîn, zis Laiotă. Pentru asta am dat patru bătălii cu mii de otomani, care mi-au prădat țara pînă la Bîrlad. Dar, iată, și Laiotă m-a trădat, trecînd de partea sultanului. Cel pe care-l făcusem domn vărsînd sîngele oștenilor mei, a însoțit armia lui Soliman pașa, în bătălia de la Podul Înalt. Dar, precum știe toată lumea, am biruit și acum. Totuși, anul trecut, poate domnia-ta n-ai auzit, marele vizir Ahmet pașa Gedîk, adică

Ştirbul, cu o flotă cum nu s-a mai văzut în Marea Neagră, s-a năpustit asupra cetăţii Caffa...

Oana ştia toate acestea din povestirile lui Luca şi Alexandru, iar acum se mira că măria-sa le povestea pe larg. Începea să bănuie că, în inima voievodului se zămislea un fel de dragoste pentru acest sol de neam mare, îndurerat de solia cu care venise; poate de aceea şi aşteptase atîta fără a şi-o mărturisi.

— Amarnic m-am mîhnit şi îngrijorat auzind că întîia pricină a pierderii acelei cetăţi a fost neînţelegerea între creştini: greci, armeni, italieni. Un genovez bogat a mituit lefegiii tătari care, ucizînd mulţi dintre ai mei, au deschis porţile, iar otomanii lui Gedîk au pătruns înlăuntru fără luptă. Am scris la Buda, la Florenţa, la Veneţia, la Genova despre cucerirea Caffei, arătînd că au ucis, în chinuri cumplite mii şi mii de creştini, că Gedîk a luat 40 000 de robi, iar cetatea a distrus-o cu desăvîrşire. Se pare că şi hanul Mengli Ghiray a pierit în cetatea Mangop, iar în locul lui s-a ridicat Nurdevlet han, care s-a închinat sultanului, cu toată Hoarda de aur — Altîn Ordu. Din Caffa au scăpat doar 150 de tineri pe care eu i-am adăpostit în cetatea Roman. De la ei ştiu că Alexandru de Mangop, fratele doamnei mele şi cel din urmă vlăstar al Comnenilor din Trapezunt, se află rob la turci. Mă străduiesc, de mult şi din răsputeri, să prind în hora luptei comune ţările surori: Moldova, Ţara Românească şi Transilvania, ca să fac din ele scut tare la Dunăre. Pentru noi şi pentru toată creştinătatea. Deci şi pentru Polonia. De aceea îl rog pe măritul rege Cazimir să mă ajute în planurile mele. Să mă ajute prieteneşte, nu să mă silească la umilinţa închinării, numai pentru că ţara mi-i mai mică decît a lui. Că dacă ar fi vorba de închinare, mai în cîştig aş fi plecîndu-mi fruntea în faţa sultanului: aş avea un signor nebiruit. Înţelegi, cinstite Andrzey Opalinski? Şi cred că măcar ca om, ca ilustru cavaler, îmi dai dreptate şi nu mai stărui cu această nedorită solie. Aştept de la regele Cazimir ajutor de oaste, măcar 20 000, nu porunci de supunere. Că, iată, acuş furtuna răzbunării otomane se stîrneşte împotrivă-mi, ocîrmuită de însuşi sultanul Mahomed. Întreb: poate avea măritul rege Cazimir acea inimă varvară să mă lase singur, în ghearele balaurului? Nu înţelege oare că ţara mea este poarta creştinătăţii şi că, odată

poarta doborîtă, neprietenul intră, fără nici o popreliște, în casa Evropei? Nu înțelege oare că oastea și cetățile mele, de la Cetatea Albă și Chilia pînă la Suceava, Hotin și Tețina, apără și Polonia de primejdia otomană de la miazăzi și răsărit?

Solul a ascultat dojana măriei-sale plecînd capul. Cerca, fără izbîndă, să ascundă rușinea care-l rodea pe dinlăuntru. Și parcă era cu atît mai stingherit, cu cît și Oana tălmăcea cu glas tot mai îndurerat. Iar cînd îi zări ochii scînteind de lucirea lacrimilor, se ridică în picioare și grăi cu amar:

— Deci înțeleg, prinţe, că solia mea a sfîrșit aici?

— Nu, pane: cît sultanul se află încă departe de țara mea, eu tot mai nădăjduiesc în gîndul cel bun al craiului Cazimir, ca și în al celorlalți regi și împărați ai lumii. Te-am dibuit, pan conte, om înțelept și de inimă. Ai stat printre noi mai îndelungă vreme. Ne-ai cunoscut în multe privințe. De aceea te rog să ne înțelegi. Trimit, prin domnia-ta, măritului crai Cazimir urări de sănătate și voie bună. Cum se desprimăvărează plec în tabără și aștept acolo gîndul cel înțelept al măriei-sale și al întregului seim polon. Eu cred în oameni și în omenie, pane!

Fața i-a încremenit; și, cîteva clipe, solul și Oana au crezut că i s-a făcut de marmură. Dar s-a ridicat dîrz și mîndru, a înclinat capul scurt, în semn de „bună ziua" și cu pași zvelți, repezi, demni, a ieșit din spătărie.

Mirat și mut, pan Andrzey Opalinski nu și-a dat seama cum s-a sculat din scaun; cu toată învățătura și dibăcia lui diplomaticească, nu izbutise să impresioneze pe acest valah. Îl știa viteaz, îl crezuse cam necioplit, dar se încredințase că e un bărbat vrednic și bun, hotărît și tare în cugetul său. Abia după ce a auzit sunetul clempușului clampei mari de la ușa dinspre odaia domnească, înțelese de ce se simțea mic și neajutorat, cu toată faima numelui, statura-i voinică și mintea-i ageră, îndrăzneață și repede pătrunzătoare: voievodul îl domina nu numai prin faptele-i de arme, vestite acum în lume, ci mai ales prin dreptatea cauzei sfinte pe care o apăra. A tăcut, stingherit, pînă cînd Oana i-a venit în ajutor:

— Ne-a bucurat, cinstite pane, venirea domniei-tale la noi. Ne-ai îndulcit cu licoarea prieteniei. Ci mult ne-a amărît scoposul soliei cu care te-a împovărat craiul Cazimir...

— Un pan polon nu se recunoaște niciodată învins, totuși eu, pan Andrzey Opalinski, conte de Lodz, plec din Suceava înfrînt: poate de dîrzenia, sinceritatea și dreptatea voievodului; sigur, de blîndețea privirilor domniei-tale, prințesă Oana. N-am izbîndit în solia regelui meu; am cîștigat însă mult cunoscînd un bărbat și o fată cu care mult doresc să mă mai întîlnesc.

— Te așteptăm, pane, cu dragoste. Și eu și măria-sa. Că dacă l-ai supărat, a fost fără voia-ți.

Îi întinse mîna, iar el i-o sărută cu un soi de patimă abia stăpînită. Îl conduse pînă la cămările logofătului, pentru pecetluirea salvonductului și îngrijirea strajei pe drumurile ninse, pînă la hotarul de miazănoapte.

MĂRIA-SA CONSTRUISE ÎN SUCEAVA o Curte domnească frumoasă, bogat împodobită, cu zugrăveli, coloane, candelabre și oglinzi de la Veneția, sobe mari, adevărate podoabe, icoane, vase de preț, aduse din Italia sau Olanda. Lucraseră arhitectoni și zugravi italieni, poloni și greci de la Athos și Constantinopol. Marmura era din Transilvania și chiar de la Carrara, din Italia. De bună samă, o înălțase pentru el, dar și pentru doamna Evdochia de Kiev soața domniei-sale. Iar acum, după dorința doamnei Maria de Mangop, îi sporise mult împodobirea și bogăția. Aceasta îl ajuta să se simtă mai puternic, mai măreț și chiar mai iubit. Mai cu samă că și mulți boieri rîvneau să-și clădească și ei case cît mai mari și mai împodobite, întărite cu ziduri. Jupînesele și fetele din casă arătau foarte bucuroase să stea la Curte, în preajma doamnei cele tinere să lucreze, să audă lucruri noi, să-și zgîiască, pe furiș, ochii la tinerii boieri, să țină de urît doamnei, să povestească, să pună țara la cale. Deși încă tînăr și cu mare poftă spre parte muierească, măria-sa nu suferă zavistia, urzelile jupîneselor și nici îndeobște viața de la Curte nu-i prea place. Își află desfătările bărbătești în afară. Zice: „Bună-i doar ibovnica din alt sat". Nu le păstrează prea îndelungă vreme: le face cîte o casă întru adăpostirea drăgostirilor din afara legii și le lasă. Totuși, iată, de vreo cinci ani buni, nu se desparte de Maria din Hîrlău, frumoasa și dulcea pătimașă Răreșoaia, cunoscută și îngăduită de toți cei care vedeau că doamnele, și Evdochia, și mai ales Maria, nu se potrivesc cu

vigoarea bărbătească a voievodului. Chiar dacă o vorbeau de rău, jupînesele cunoșteau că frumusețea ibovnicei domnești neîntrecută este, iar dacă n-ar fi fost nevasta unui negustor de pește, ar fi meritat s-o facă doamnă. Mai ales că și foarte înțeleaptă, cumsecade și mult îndrăgostită de măria-sa este. Dar legătura asta pricinuiește multă supărare doamnei Maria. Cneaghina Olga, venită la Suceava ca însoțitoare și nepoată a doamnei Evdochia, în trufia ei, a crezut că, după moartea mătușei, poate ajunge doamna Moldovei. A crezut și mai crede că, măcar ibovnică va ajunge. Trecută de douăzeci și opt de ani — i-a împlinit la Bobotează, acest an — bălaie ca fagurul proaspăt, cu o pieliță roză ca floarea trandafirului sălbatec, cu ochi de cicoare, neastîmpărați, jucăuși și pofticioși, cu multă aplecare spre bărbați și spre îngrășare, pricepută la tot vicleșugul muieresc, caută să se strecoare, dacă nu în inima, măcar în patul voievodului. De aceea se ivește, pe neașteptate, oriunde se află și măria-sa. Dar vodă n-o ia în samă: o socoate cam pădureață, proastă și deșuchiată. Ca să se răzbune, cneaghina Olga caută și se pare că a izbutit să intre sub pielea doamnei Maria de Mangop. Se înțeleg în ucraineană și chiar în română, din care cneaghina a ajuns să știe multe cuvinte, dar de rostit, le rostește tare pocit. Jupîneasa Maria Șendrea, sora măriei-sale, s-a plîns că Olga o urăște pe Oana pentru deșteptăciunea, frumusețea și vioiciunea ei, dar mai ales pentru că măria-sa o ține ca pe un adevărat sfetnic, în treburi grele și de taină. Olga a încercat să-i ia locul, dar s-a făcut de rîs: nu putea rosti ca lumea nici un cuvînt românesc ori italian. A ințețit zavistiile. Căuta s-o convingă pe doamna Maria că Oana e mai curtenitoare cu prizoniera, doamna Maria a lui Radu vodă de la Țara Românească și cu domnița Maria Voichița decît cu măria-sa doamna Maria de Mangop. „Zice la maria-ta «sifirigita greca»". L-a înfruntat, într-o zi, după ce băuse o bardacă de vin, chiar pe măria-sa: „Mie nu drag ni Voichițu, ni Ona. I domna Maria urațte. 'Telegi, măria-ta? Ona iubește cum Alexandru, i io nici un barbat". Peste trei ceasuri, Manoil Oancea o purta în surghiun la Rîșca, pentru trei luni. A răcnit și a blăstămat cît a ținut-o glasul. Dar, în acest timp, doamna Maria a suferit mult de singurătate; și din slabă ce era, a mai slăbit încă: Olga, fiind singura femeie de la Curte care îi mai usca lacrimile și-o mai înveselea. La sfîrșitul surghiunului, cu povața doamnei, și-a ales alte pur-

ţări: a căutat să se împrietenească, s-o lingușească pe Oana: „Tu draguț forte, dacă ieși la mine Alexandru." „Ți-l las bucuroasă, cneaghină; mai ales că nu-i al... meu. Îi sînt nepoată de vară. Așa că te poftesc să-l cucerești și să-l stăpînești sănătoasă"... De vreo lună se laudă că se va mărita cu el. Lumea începea să creadă că, într-un fel, și mitropolitul Teoctist le ocrotea dragostea și chiar întîlnirile tainice. Jupîneasa Maria Șendrea a spus asta măriei sale, dar l-a auzit doar rîzînd: „Soră dragă, popa a îmbătrînit și-o fi dat în mintea copiilor".

Ani de zile, de cîte ori îl vedea pe Alexandru Orheianu, nalt și voinic, plin de viață, îndrăzneț pînă la obrăznicie, cu harul veseliei și al șotiilor, lăudăros cam peste măsură, mama Oanei tresărea și un ghimpe îi înțepa inima. Acum, însoţit fiind de căpitanul Luca Arbore, îl privea cu mai multă îngăduință și chiar cu plăcere. Le pregătea masa, cana cu vin, îi asculta cum povesteau, cu haz, întîmplări ciudate ori pozne năstrușnice. Oana rîdea, cu poftă, ori îl lua în rîs:

— Tu, Alexandre, bei vinul cu cana și torni minciunile cu vadra. Cine te crede că într-o solie de trei zile ai cucerit cinci unguroaice.

— Mă cred toți! Numai tu, Oana... Ce-ai zice dacă Sofița vistierului Ignatie ar fi îndrăgostită de mine?

— Mda... Din păcate, e adevărat.

— Din păcate? Asta înseamnă că, deși mă... mîngîi cu priviri de gheață, tot mă iubești oleacă.

— Jur că te cred doar un biet flecar.

— Vezi, doamnă Maria, cum mă ocărăște fiica domnieitale ?

Maria surîdea amar: gîndul îi fugea la nunta sa, de la Reuseni. A fost aceea o nuntă ce nu se poate uita... Veselia era în toi. Vinul curgea, din belșug, în cupe și ulcele. Berbecii, vițeii, purceii, claponii fripți, jertfiți cu zecile și sutele spre îndestularea mesenilor nuntași: boieri, curteni, răzeși, prostime. Și cîntările și horele se desfășurau pe-ntrecute, după datină. Mirii: Maria și Ion Șendrea bucurau inimile tuturor cu frumusețea, rangul și purtarea lor. O nuntă românească și domnească, făgăduitoare de viață fericită pentru însurăței, pentru Bogdan vodă, mîndrul socru, care își mărita odrasla anume ca să-și sporească numărul sprijinitorilor pe un scaun domnesc, care, de la săvîrșirea din viață a lui Alexandru Bunul, din

1432, avea parte doar de vrajbă și nestatornicie: în optsprezece ani, doisprezece domni. Ani de sfadă, pîră și luptă între dînșii, spre paguba țării și a norodului. După miezul nopții, cînd făcliile arseseră pe jumătate, iar luna apunea dincolo de dealuri, în cerdacul casei unde sta voievodul la masă, a urcat Petru Aron, fratele măriei-sale, să-l firitisească după cuviință. Numai că, o dată cu urarea, i-a înfipt și junghierul drept în inimă, prăbușindu-l sub masă, în horcăit de sînge și moarte. Cu oamenii lui, dinainte pregătiți, a răpus ușor straja domnească, a ucis, a prins ori a risipit toți prietenii lui Bogdan vodă. Pe mireasă a închis-o într-un schit, în munte; pe mire în temnița Cetății Hotin. S-a nimerit ca Ștefan, singurul fecior al voievodului, să lipsească în acel moment: galopa spre Suceava, să aducă un dar pentru mireasă. Auzind de omor, deși avea doar șaisprezece ani și nici prea voinic nu era, a dat pinteni calului și, însoțit de doi slujitori, și-a deschis drum, cu spada, printre cei trimiși să-l prindă. A gonit pînă în munți, trecînd în Transilvania. Cam după o lună a ajuns la castelul Hunedoara, la cavalerul român Iancu Corvin, vestit comandant de oaste, voievod al Transilvaniei și locțiitor al regelui Ungariei. Apoi, sub priveghererea lui, la Alba Iulia și la Sighișoara, Ștefan și-a desăvîrșit meșteșugul armelor. Deși Petru Aron l-a cerut, în repetate rînduri, Iancu nu l-a dat. Dimpotrivă: împrietenindu-l cu Vlad, vărul din Țara Românească, i-a ajutat să-și orînduiască oaste din români transilvăneni. Dornic să i se asculte cuvîntul pe tot teritoriul românesc, voievodul Iancu de la Hunedoara l-a ajutat pe Vlad să urce în scaunul de la Tîrgoviște. Același ajutor l-a făgăduit și lui Ștefan, dar n-a apucat: moartea l-a răpit îndată ce l-a fugărit de sub zidurile Belgradului pe Mahomed sultan. Peste opt luni, Ștefan, sprijinit de Vlad, l-a înfrînt pe vodă Petru Aron la Doljești, iar trimișii țării, adunați pe cîmpul de la Direptate, l-au primit domn tînăr și de nădejde...

Cu asemenea gînduri, jupîneasa Maria așeza paturile celor doi căpitani, ridica mucul de iască al candelei și mai turna cîteva picături de oloi de cînepă, ca să-i sporească sîmburașul de lumină, în colțul cu icoana Sf. Haralambie, „ucigătorul de draci", zugrăvită de un meșter de la Neamț și dăruită spătarului Șendrea, după bătălia de la Lipnic, cu han-tătarul.

Dar, ridicînd pocalul și închinînd, jupîneasa Maria iar a tresărit:... „E feciorul ucigașului... Dacă l-am îmblînzit, bună treabă am făcut; vodă poate fi mîndru că l-a cruțat. Dar dacă..."

MARTIE 1476 A ÎNCEPUT CU NINSOARE, ploaie, zloată. În fiecare ceas cerul arăta altfel. Nici bătrînii nu văzuseră o vreme atît de repede schimbătoare. Într-un ceas, dealurile Sucevei, arborii, casele se albeau de omăt, ca în cel următor să se înnegrească de ploi și apoi să se aștearnă iar strat de zăpadă. Totuși, cîte un petec de senin, furișat printre nouri, vestea începutul primăverii.

Voievodul nu și-a amînat plecarea în tabără, hotărîtă la jumătatea lunii. Dar înainte a ținut sfat în cetate, poftind pe mitropolitul Teoctist și episcopul Tarasie de la Roman, pe toți pîrcălabii cetăților: Cîrstea Arbore de la Neamț, Ștefu și Vlaicu de la Hotin, Zbiera, Hărman și Luca de la Cetatea Albă, Buhtea și Neagul de la Chilia, Vîlcea de la Roman, Radu Gangur de la Orhei, Mitre de la Țețina, Vîrlan de la Crăciuna și Șendrea de la Suceava. Dintre boieri, erau față Ignatie vistierul, Petru stolnicul, Duma al Vlaicului, Mihău spătarul, Bodea vornicul, Pascu postelnicul, Hîrsu stolnicul, Dajbog ceașnicul, precum și Ion Ciocîrlie, Mihai Zbiera și Iațco Hudici, boieri fără dregătorie.

Cu un sfert de oră înainte de deschiderea sfatului, măria-sa a chemat la sine cinci căpitani tineri: Costea Orăș, Luca Arbore, Ilea Huru, Radu Boldur și Micu Crai, precum și tînărul Ioan Tăutul, de curînd întors de la învățătură din Polonia. Toți erau în preajma anilor douăzeci și cinci: tineri, zvînturatici, îndrăzneți, dornici să făptuiască isprăvi deosebite, visînd să cunoască lumea, să călătorească, să știe cît mai multe. Crai și Huru au fost, pînă acum, cu o herghelie la Liov și într-o solie la Buda, iar Luca Arbore avea faima că a scăpat de la Caffa. Pe Huru măria-sa îl iubea mult, admirîndu-i vioiciunea și dragostea lui pentru cai. Mărunțel, vodă zicea: „Eu cu Huru îmbrac același contăș și încalț aceleași ciubote; eu călăresc mai bine decît dînsul, dar el știe a îmblînzi caii, oricît de nărăvași: îi ține cu ochii în soare și, orbindu-i, face din ei ce vrea; l-am făcut comis, pentru că se ține de o vorbă înțeleaptă auzită la un harap: «Alah iartă omului atîtea păcate

cîte boabe de orz dă calului», vorbă pe care a întors-o: «Eu am atîtea păcate, încît aș putea hrăni cu orz o herghelie; poate de aceea m-ai pus comis, măria-ta»." Poartă mustăcioară și zice, în șagă: „Ca să mă osebesc de măria-sa."

Măsurîndu-i cu privirea-i ca oțelul, voievodul a poruncit:

— Intrați în spătărie, la sfat de taină. Am nevoie și de bărbați tineri, iubitori de moșie și mie credincioși. Ceea ce veți auzi în sfat, căpitanii mei, nu-i îngăduit a spune nimănui. Nici prietenilor, nici... fraților de cruce. Vă știu vrednici și în portul armelor și în împlinirea poruncilor, fără sovăire. Iar tu, Luca Arbore, îmi ești drag, foarte drag. Ai înțeles?

— Da, măria-ta! încuviință cu glas puternic, deși în inimă i se răsucea pumnal otrăvit.

În spătărie a intrat întîi bătrînul mitropolit Teoctist, în sutană neagră, cu pas țeapăn de om bătrîn, cu mari dureri în oase pe asemenea vreme umedă și rece; își ascundea cea mai mare parte din față cu pînza neagră a camilafcei. Măria-sa îl urma, îndeaproape, cu pas vioi, oleacă răpezit, poate ca să ascundă ușoara alicnire pricinuită de vechea rană de la glezna dreaptă. Purta strai subțire din piele moale de căprioară, boită galben, cu guler și tiv negru la piept, poale și mîneci. Pletele-i vălurite își răsfrîngeau auriul spre fruntea albă și obrazul rumen, ras proaspăt. În urmă-i venea chir Tarasie, episcopul de Roman și coconul măriei-sale, Alexandru, subțirel, împovărat cu strai greu, cusut cu flori de aur și argint, cu ochi mari, bulbucați, precum avusese doamna Evdochia, cu mîini lungi, parcă desmădulate și nefiresc de albe, ca și obrazul de altfel. Pe ușa grea de stejar, rămasă deschisă, a intrat Oana, în rochie albastră, cu tichiuță de atlas precum seninul de primăvară. Căpitanul Arbore se simți înfierbîntat de dragoste și cutremurat de teamă. Ar fi vrut s-o strîngă în brațe:... „Logodnica mea"...

În sinea lor, marii dregători foarte se mirau, văzînd în sfat obraze fără bărbi: dar n-aveau răgaz să cîrtească. Se întrebau, de asemenea: „Ce caută aici o muiere? Chiar dacă-i nepoata lui vodă, tot la gherghef se cade să stea"... Căpitanii tineri, cavaleri, au făcut loc Oanei să treacă. Văzîndu-i, vodă a zîmbit, mulțumit; apoi făcu semn din cap mitropolitului să ia jurămîntul de credință celor chemați la acest sfat de taină. Dar Teoctist, în loc să ia crucea și evanghelia din mîna episcopului Tarasie, cuvîntă cu glas slab, tremurat:

— Sînt prea bătrîn pentru povara unor taine prea grele și primejdioase... precum bănuiesc a fi cele de azi...

Voievodul nu se aștepta la asemenea împotrivire, dar se strădui să nu-și arate supărarea și mînia. Surîse cu amărăciune:

— Înalt prea sfinţite şi părinte duhovnicesc al ţării, îţi sînt recunoscător pentru tot ce-ai făcut bine și pentru poveţele bune, date pînă acum. Îmi pare rău că va trebui să ierți multe păcate și greșale, ce nevoiți fi-vom a le săvîrși, cu toții, în cumplita cumpănă ce ni se pregătește, nouă tuturor și sărmanei noastre moșii. Ci, dacă nu te simți în putere, îngăduie lui chir Tarasie să ia jurămîntul, după vîrstă și rang.

După ce episcopul luă tuturor jurămîntul, se întîmplă încă un lucru neobișnuit: măria-sa, care a stat tot timpul în picioare, nu s-a așezat în jilțul său din capul mesei, ci în mijlocul sfetnicilor. Asta izvodi la unii mirare, la alții bănuială; la cei mai mulţi însă anume bucurie și încredere și chiar curaj de a vorbi neted, fără ocolișuri. Dar nedumeriţii s-au nedumerit și mai mult, bănuitorii s-au făcut şi mai bănuitori, cînd au văzut că două fete din casă aduc tăvi cu gustări: pită cu bucăţele de cîrnaţi trandafiri și felioare de friptură de căprioară, precum și castraveciori muraţi, galbeni şi bine mirositori, însoţiţi de cîte un pocal de vin pentru fiecare sfetnic. Totul a fost rînduit la mijlocul mesei de Oana, cu îndemînare și gingășie. Vornicul Bodea s-a mustrat pre sine: „De asta a intrat în sfat, și eu credeam“... Dar după ce a rînduit totul, fata a tras scaun în spatele voievodului și s-a așezat.

Pocalele de vin abureau, stîrnind pofta tuturor. Voievodul și-a îndemnat sfetnicii să guste bucatele și să închine pocalul. A ciocnit cu fiecare sfetnic și a urat spor și izbîndă în toate. Apoi a întrebat:

— Dar tu, nepoată, de ce nu ţi-ai adus un pocal cu vin?

— N-am cutezat, măria-ta!

— Cutează! Sfat ca acesta are nevoie şi de o minte de femeie. Doamna-i bolnavă și deci te-am ales pe tine, despre care sînt încredinţat că, chiar fără jurămînt, nu mă vei trăda niciodată.

Apoi măria-sa a arătat că pe nici un român nu l-a ameţit mîndria biruinței împotriva lui Soliman Hadîmul. Că orice inimă și minte întreagă simte și știe că greul războiului abia

acum începe, cînd Mohamed padișah a hotărît ca însuși să vină, cu ordia lui asupra Moldovei.

— Am trimis solii și scrisori și voi mai trimite: la Veneția, împăratul german, craiul Ungariei, Cazimir Iagellonul, Uzun Hasan și chiar la hanul tătarilor. Le-am vestit primejdia și i-am rugat să ne vină în ajutor. Nădăjduiesc să le răsară în minte gîndul cel bun și să nu ne lase singuri în gheara copleșitorului balaur. Se aude că sultanul va să vină asupră-mi cu 200 000 de oameni. Ci trebuie să știți că menghina aliotmănicească se strînge în jurul nostru, mereu. Este, pîrcălabe Hărman?

— Știm, măria ta, că marele vizir Ahmed pașa Știrbul, grăi răspicat pîrcălabul, vine de la Caffa spre Cetatea Albă cu trei sute de corăbii. Din Țarigrad negutătorii aduc știri că sultanul a chemat la sine pe toți cei care au mai fost pe la noi: Assan beg, Skender beg, Grama beg, Valtinal beg și încă mulți alții, ca și pe Soliman pașa Hadîmul, cu oștile Rumeliei.

— Și prin alte căi ne vin știri asemănătoare, adăugă măria-sa. Deci ne așteaptă primejdie mare, ucigașă. Nădăjduim în ajutorul vecinilor și prietenilor; dar dacă nu ni-l dau, mare durere și nenorocire va fi nouă. Vă întreb, deci: închin țara la picioarele sultanului ori ne apărăm?

— Ne apărăm! strigară toți, după o scurtă clipă de încremenire.

Vodă îi cercetă pe rînd cu privirea, apoi, cu glas blînd:

— Dar cum vedeți domniile-voastre asemenea apărare? Ajutați-mă cu sfatul vostru, boieri și căpitani.

Cîteva clipe cei de față se îngăimară, mutîndu-și privirile de la unul la altul. Tot bătrînul Hărman grăi:

— Sultanul vrea cetățile noastre de la mare. Povățuiesc să mai întărim încă, și în grabă, zidurile la Cetatea Albă și să punem poartă nouă, groasă, toată în fier.

— Să sporim numărul străjerilor și al tunarilor la Chilia, adăugă pîrcălabul Neagu.

— Să adunăm bombe cît mai multe, praf de pușcă și hrană pentru cel puțin un an, întări Buhtea.

— Da, încuviință voievodul.

— Și eu judec așa: cetățile samănă cu coaja scoicii: apără cît pot miezul, se rosti Gangur.

— Ci trebuie să dovedim că Moldova nu-i o scoică goală! s-a rostit cu îndîrjire căpitanul Luca Arbore, asprindu-şi glasul.

— Da, îl sprijini voievodul; duşmanii se pot strecura printre cetăţi. Drept aceea, legătura între cetăţi şi oastea cea mare trebuie să fie foarte strînsă.

A urmat Cîrstea Arbore, pîrcălab la Neamţ:

— Măria-ta ai întru totul dreptate: scoica nu trebuie să fie goală. Noi pîrcălabii cetăţilor dinlăuntru: Vaslui, Bacău, Roman, Neamţ, Suceava să fim acele scuturi în care să se poticnească potrivnicul. Silindu-l a-şi risipi puterea, oastea mişcătoare, călărimea şi pedestrimea i-o pot scădea de istov şi chiar nimici.

— Tu, Gangur de la Orhei şi tu Pavăl de la Soroca aveţi vreo ştire despre primejdia tătărască?

— De-abia aşteaptă să năvălească, măria-ta.

— Noi cei din Soroca ne putem aţine mai ales cînd se întorc ciambulurile încărcate cu pradă. Cînd intră ni-i mai greu: că ori trec cu zecile de mii, în iureş nebun, ori se strecoară noaptea, prin locuri dosnice, cu iuţeală şi viclenie.

Portarul Şendrea stăruie asupra însemnătăţii Sucevei:

— Spre cetatea de scaun îşi va împinge sultanul toată puterea. Măria-ta şi cinstiţi sfetnici, Cuceritorul vine nu numai să răzbune înfrîngerea din iarna trecută, ci va să aducă şi alt domn, dacă va găsi vreun ticălos care să i se închine şi dacă nu cumva ţinteşte să pună stăpîn pe capul nostru un paşă turc, iar Moldova paşalîc s-o facă.

— Suceava trebuie apărată cu orice preţ, portare Şendrea! Pot spune chiar că aici stă cheia biruinţei noastre.

— Nu va fi uşor, măria-ta; dar ce-i uşor în vreme de război?

Vornicul Podea s-a arătat încrezător:

— Să nu ne speriem de mulţimea duşmanului. N-are nici buna orînduire, nici cutezarea noastră în luptă. Aşa cum am biruit la 10 ianuarie, aşa vom birui şi acum.

— Bine-ar fi să fie cum zici, vornice, i-a rupt voievodul vorba, simţind un ghimpe în inimă. Prea marea încredere, ca şi teama prea mare şubrezesc gătirea oştirii. Şi a urmat cu oarecare dojană în glas: Vornice Bodea, domnia-ta cunoşti tot aşa de bine ca şi mine starea cetăţilor şi a oştirii. Ştii cîte

săbii putem pune în calea vrăjmașului și cu cîtă putere și însuflețire le putem mînui. Știi că avem prea puține tunuri, față de cîte are sultanul. Că brașovenii nu ne-au trimis decît jumătate din armele cerute. Ei vor să le scumpească, iar noi avem bani pe sponci. Așa-i, vistiere Ignatie?

— Așa-i! Neguțătorilor mai nu le pasă cui vînd armele: bani să iasă! Dar dacă vrea Cel de Sus, găsim parale cîte ne trebuie.

— Ei!? ți-a arătat... Cel de Sus vreo comoară?

— Dacă fac daruri la mănăstirea Moldovița un potir de argint spoit cu aur, îndată Preabunul îmi șoptește de unde să scot banii.

— Frumos, ci eu te vreau vistier, nu pomanagiu la ușa bisericii! grăi aspru voievodul, fulgerînd cu privirea pe mitropolit.

— În genunchi te rog, măria-ta, nu rîde de mine, că eu sînt, precum știi, om cucernic și... totdeauna, folosind evlavia, am găsit aurul și argintul trebuitor.

— Iaca, nu rîd, vistiere Ignatie; dar să nu uiți vorba bătrînă: Dumnezeu dă, dar în traistă nu-ți pune.

— Păi eu asta-s măria-ta: harnic puitor în traistă.

Spuse asta atît de caraghios, încît toți rîseră înveseliți, iar vistierul nu numai că nu se supără, ci dădu răspuns șuguitor:

— Deci să mă rog: fă să sune, Preabunule, aurul în visteria țării precum a sunat rîsul de veselie în sfatul de taină al măriei-sale. Atîta vreme cît avem tamazlîcuri de vite, cîrduri de oi, prisăci cu sute de știubee, cît timp ținem Chilia și Cetatea Albă, ca niște porți deschise spre lume, bani găsim. Negoțul aur aduce.

Măria-sa surîse și lăudă răspunsul vistierului; apoi, împreună cu vornicul și cu portarul Sucevei, hotărîră ca atelierele din toate orașele să făurească arme: săbii, sulițe, bardișe, arcuri, arbalete, săgeți, cît mai multe săgeți. Iar tunuri și pulbere să cumpere de la meșterii sași din Bistrița și Brașov.

— Pentru tunuri zic să topim și patruzeci de clopote.

— Faptă păgînească! se împotrivi mitropolitul, iar o samă de boieri bătrîni îl sprijiniră. Vodă își scutură pletele, săgetă cu privirea pe împotrivitori și zise, usturător:

— Dar să urce padișahul semiluna pe clopotnițe nu-i faptă păgînească?

— Da... da... dădu înapoi bătrînul prelat. Ai dreptate...

Hotărîră ca Duma al Vlaicului, împreună cu Stanciul Ponici, să meargă soli la regele Mateiaș, să iscălească tratat de ajutor împotriva dușmanului comun: aliotmanul.

— Nădăjduiesc că-l veți îndupleca a se ține de cuvînt și a ne trimite ajutor. Luați-l, întru ucenicie și pe Ioan Tăutul, să învețe treburile cele grele ale soliilor. Sol la Veneția va să meargă iară iscusitul Ion Țamblac, însoțit de episcopul Tarasie. La hantătar să meargă Zbiera, iar la Cracovia pîrcălabul Vlaicu. Mă gîndesc, a adaos măria-sa cu glas scăzut, pe cine să trimit la sultan?

— La sultan?! nu-și putu stăpîni vornicul Bodea mirarea.

Băgînd de samă că dregătorului îi părea rău de întrebarea nechibzuită, voievodul vru să-l liniștească:

— Pacea, vornice, se poartă cu dușmanii; cu prietenii este înțeleasă de la sine. Deși știu că asemenea solie-i mai degrabă primejdioasă și zădarnică decît folositoare, totuși datoria noastră este să cercăm a fi înțelepți, călăuziți de judecată și nu de porniri sălbatece ori de spaime mișele. Și cred că bine-i a se pregăti pentru solii, tinerii pe care i-am ajutat să învețe graiuri străine: Ioan Tăutul, Duma Vlaicului, Luca Arbore, Costea Orăș. Să arătăm că Moldova-i ocîrmuită și cu ajutorul tinerilor, nu numai al bărbilor albe.

Se însera de-a binelea. Înfiorată de bucurie și neliniște că auzise și numele lui Luca printre soli, Oana a ieșit din spătărie și îndată s-a întors cu un sfeșnic cu lumînare aprinsă. Luca a sărit s-o ajute a pune flacără în lumînările din sfeșnicul cu șase brațe din mijlocul mesei lungi de stejar sculptat cu funie și flori, pe margini. Înfățișarea încăperii se schimbă cu totul. Și cu ea, parcă și simțămintele sfetnicilor. Lumina lumînărilor semăna, ciudat, cu auriul razelor azvîrlite de soare peste zidurile dinspre asfințit. O clipă, Luca se gîndi la plimbările furișe cu Oana pe dealul de la Zamca, să privească asfințitul zilelor de vară. Ci măria-sa zise, cu zîmbet și glumă:

— Oana, tu nu crezi că mie și sfetnicilor ni s-au uscat gurile, tot vorovind sfaturi și porunci?

— Ba cred, măria-ta; dar n-am auzit în acest sfat ce-i mai de samă: cum îl întîmpinăm pe dușman?

— Ai dreptate: o vei auzi, după ce ne ostoim setea.

— Pînă v-aduc cele pregătite, vă rog să vă mai dezmorțiți, se hărnici fata la strînsul cănilor și talerelor. Iar cît privește dușmanul, eu zic să-l înfruntăm cu tot norodul, mic cu mare, tînăr și bătrîn, bărbat ori muiere. Și, mai mult decît la Podul Înalt, să folosim și codrul, și apele, și focul. Pămîntul nostru să-i ardă tălpile, ca jaratecul, și să fugă îndărăt, ca o javră nemernică!

— Ei, vedeți, dragii mei, cine dă povețe înțelepte? O zgîtie de nepoată! glumi măria-sa.

Arăta foarte bucuros că toți o priveau ca pe floarea trandafirului. Îl rîciia însă că Luca Arbore o ajuta la deschiderea ușei și la portul tăvilor. Gîndea totuși întru sine:... „O pereche potrivită, dacă... Pan Opalinski mi-a trimis din Cracovia răvaș de prietenie. Vrea să știe ce gînduri am cu nepoata... Ce gînduri să am? Încurcate“...

— Dragi sfetnici, nu lăsați să se răcească plăcintele și să se încălzească vinul! se scutură de gînduri și întrebări, urmînd a grăi glume: Se cheamă poale-n brîu, nume de șagă, dar nu se cade să ne uităm la ele chiorîș și nici furiș, precum se uită jupîn Iațco Hudici ori chir Tarasie. Gustă înalt preasfințite mitropolit, că azi e lăsata secului, și-i posti șapte săptămîni, întru deschiderea porților raiului și pentru noi greșiții.

Sfatul izbucni în rîs nestînjenit, firesc, ca între prieteni.

— Nu m-am uitat chiorîș, ci mai cu luare-aminte, măria-ta, zîmbi bătrînul Hudici, pentru că ici, în boldul din mijloc, unde se îmbină colțurile poalelor acestei plăcinte ca aurul, am deslușit urmă gingașă de degețel de fecioară.

— Buni ochi ai bătrîne, șugui voievodul. Nimeni nu știe la Curtea mea să potrivească mai bine aluatul din gălbenuș de ou, din îndulcitul cu miere, din dospit pe cuptorul cald și, mai ales, din amestecul brînzei de burduf cu caș proaspăt, cu mirodenii și... descîntece, cum știe fata spătarului Șendrea. Și leahului, care ne-a fost sol în luna lui faur, mult i-au plăcut. Ci o laud pentru că ist meșteșug l-a învățat de la mumă-sa, adică de la sora mea Maria, care și ea de la maica noastră îl știe.

O clipă, lui Luca i-a fost ciudă că n-a cutezat să spună el șaga rostită de bătrînul Hudici: o gîndise întocmai și-ar fi rostit-o din toată inima. Mîhnirea i se topi, gîndind că a avut

prilej să audă vorbele cele bune din gura altora și mai ales a măriei-sale. Deși, pentru inima lui, mult mai bine ar fi dacă voievodul ar lăuda-o și ar iubi-o mai puțin: „Mi-ar lăsa-o mie și nu și-ar aminti de... pan Opalinski"... Cum în clipa aceea îi venise rîndul să ciocnească pocalul cu măria-sa, cuteză a-l privi o clipă drept în ochi; uitătura voievodului era un pic dojenitoare, un pic drăgostoasă, dar repede se aspri, sfredelitoare.

— Hm!, icni măria-sa, văzînd cum tînărul căpitan lasă ochii în jos, înțepat ca de lumina soarelui; iar în clipa cînd cupele lor se ciocniră, parcă oleacă îndușmănit, vorbi: Te-așteaptă încercări grele, căpitane!

— Am umeri zdraveni, măria-ta.

— Și cap iscusit îți trebuie, Luca!... Și un dram de noroc.

Trăgîndu-se spre scaunul său, după ce sorbi jumătate din pocal, se răzvrăti în sinea lui: „Ai să mi-o dai, măria-ta, cînd vei afla... Mi-i sortită, chiar de-ar jindui-o o sută de conți poloni"... Abia acum băgă de samă că episcopul Tarasie n-a gustat din plăcinte, iar din vin abia și-a muiat buzele. Sfetnic de mare credință, călugăr învățat la Constantinopol și la Athos, călătorit pe la Veneția, diac cu o scriere minunat de frumoasă, în grecește, latinește și slavonește. Înalt, subțiratec, cu fața prelungă, barba rară, lungă și sură, șfichi răsucit ca la stîlpnici, Tarasie părea croit pe voia domnului. Cînd ascultă poruncile voievodului ori dă sfatul cerut, ochii burateci lucesc ciudat, cu sclipăr înțepător, ai zice satanic, dacă nu l-ai ști călugăr evlavios. Măria-sa știe că-i oleacă pizmătăreț și ciudos, că-l urăște pe mitropolitul Teoctist, că între dînșii dospește o sfîntă rîcă surdă. Măria-sa zice: „Pizma asta vă-ndeamnă mai cu credință să mă slujiți." Mitropolitul știe de mult că voievodul îl are pe Tarasie duhovnic și om de credință, iar asta îl supără grozav. Acum, înaltul prelat, ciocni cupa cu măria-sa fără a gusta vinul și ceru îngăduința să plece; nu-i venea la îndemînă să se știe într-un sfat de taină, privitor la soarta țării și toți să se poarte ca la o cumătrie, cu vin și plăcintă: „Domnia asta a ajuns o batjocură", gîndi mitropolitul.

— Sfatul nu s-a sfîrșit, înalt prea sfințite!

— Mă chinuie, măria-ta, o necruțătoare durere de șale și trebuie să mă întind, numaidecît, în pat!

— Deci nu-mi dai prilej să îmbin înțelepciunea bătrîneții cu hărnicia și îndrăzneala tinerilor, chiar Teoctist?

— Sînt prea bătrîn...

— Cugetul ţi-i încă mai bătrîn și mai bolnav decît oasele.

Mitropolitul își așează camilafca, neștiind ce răspuns să dea; înclină din cap și porni spre ușă. Cînd ieșea, vodă-i strigă, răstit:

— Jurămîntul de taină-i pentru toți, înalt prea sfințite!...

— De bună samă... de bună samă, măria-ta...

Toţi se mirau; Oana era chiar îndurerată; voievodul însă părea nepăsător. Grăi, îndată ce Oana, ageră și fără huiet, sfîrși de strîns tăvi, ulcioare, pocale:

— Să urmăm deci sfatul, prieteni!

Căpitanul Arbore se bucură că, după ce încheie slujba de gospodină, Oana nu se așeză pe scaunul din spatele lui vodă, ci pe cel din colțul dinspre apus, unde se încrucișa lumina luminărilor, arătînd-o încă mai bălaie, mai frumoasă. Gîndul că alesese acel loc anume ca să-i fie drept în față, s-o poată privi fără a răsuci ori înclina capul, îi spori bucuria și-i împurpură obrajii.

Măria-sa avea acum în dreapta pe Hărman pîrcălabul, iar în stînga pe Bodea vornicul, în față pe Șendrea și pe Iațco Hudici.

— După ce v-am ascultat, dragi sfetnici, iată care este gîndul meu. Ascultaţi-mă cu luare-aminte, gîndiți bine și spuneţi, fără ocol, dacă-i bine și drept au ba. Dacă Laiotă trădează, sultanul s-ar putea să urmeze calea prin Țara Românească, pe unde a năvălit și Hadîmul?

— Da, măria-ta, încuviință pîrcălabul Mihu din Cetatea Crăciuna. Am făcut multe îmbunătățiri cetății de pe Milcov, dar nu pot rezista decît cîteva zile.

— Dar dacă alege drum prin Dobrogea, să treacă pe la Oblucița? Ostrovul de acolo îl ajută în aruncarea podului de vase.

— Și printre Brăila și Galați n-ar putea ?

— O iscoadă spune că la Vidin s-au tras la apă sute de bărci mari și multe scînduri pentru poduri au și pornit la vale.

— Adică năvălește pe la Giurgiu ? se grăbi vornicul Bodea.

— E cu putință. Deci noi trebuie să ne pregătim a-l întîmpina în toate aceste locuri. Va căuta să facă și niște în-

cercări înşelătoare. Drept aceea zic: rezistăm la hotar cît putem mai mult. Dar cetăţile le apărăm tot timpul, cu toată cerbicia. Apoi, stăpîni pe noi, ne tragem spre lăuntrul ţării, în bună rînduială, pîrjolindu-i calea şi lovindu-l, înţepîndu-l fără-ncetare, din coaste, din frunte şi din spate. Oastea cea mare va s-o adun tot la Vaslui. Iar dacă vine ajutor din Transilvania, pe la Oituz, precum nădăjduiesc, avem 60—70 000 de ostaşi. Astupăm valea Bîrladului şi dăm bătălia în valea Siretului, între Adjud şi Faraoani, lovindu-l în dreapta din lunca rîului, iar în stînga din dealurile Panciului, împreună cu transilvănenii.

— Dar dacă Mateiaş nu..., se poticni Bodea.

— Atunci, zic, să ne tragem mai spre miazănoapte şi să ne apărăm undeva pe valea Moldovei, unde vom face întărituri meşteşugite din pămînt, arbori, tunuri şi braţe ostăşeşti. Cetăţile dinlăuntru va să reziste, cum aţi povăţuit, pînă la cea din urmă suflare. Trudit de drum, istovit de foame, hărţuit fără încetare, scăzut ca număr şi putere, izbit cu capul de zidul cetăţilor noastre, sultanul va trebui să îndărăpteze. Şi, pe calea întoarsă, pînă la Dunăre, îi arătăm noi ce greşeală a săvîrşit, căzîndu-ne în capcană. Ştiu că n-o să-l putem nimici de istov, că vine cu puhoi mult, că Mahomed este cel mai mare războinic al acestor vremi, că-i viteaz şi neînfricat, dar măcar jumătate din oamenii lui îşi vor lăsa ciolanele în rîpele şi-n tina rîurilor noastre.

— Dar dacă, în acelaşi timp năvălesc tătarii de la Nistru? întreabă pîrcălabul Gangur de la Orhei.

— Aşteptam această întrebare, pîrcălabe. Voi cei din Hotin, Soroca, Orhei, Tighina, Cetatea Albă nu vă veţi apăra numai în umbra zidurilor, ci veţi lupta şi în cîmp deschis, zdrobind orice ciambur. Tătarii prădalnici din răsărit trebuie nimiciţi repede şi fără milă, înainte de a ne lovi sultanul. Războiul cu doi duşmani, din două direcţii înfrîngere se numeşte.

— Pe tătari îi putem răzbi numai cu ajutorul ţăranilor din codrii Lăpuşului, codrenii, socoti pîrcălabul Vlaicu.

— Vom face aşa. Poruncesc deci tuturor pîrcălabilor să rînduiască pîlcuri şi cete întru înfruntarea tătărimii. Armia lui Mahomed nu poate fi spulberată într-o singură bătălie. Poate fi însă măcinată frîntură cu frîntură. Izbînda noastră va fi la Dunăre. cînd vom împinge vrăjmaşul în valuri.

Tot timpul cît a vorbit, voievodul a mișcat mîinile lin, unduios, pe fața lucie a mesei, închipuind cînd cetățile de margine, cînd mișcarea oștirii române, cînd puhoiul dușman.

— Voiesc să știu de mai aveți vreun gînd.

— Cred că așa cum gîndești măria-ta e foarte bine, a zis vornicul Bodea. Gîndim la fel.

Ilea Huru, Radu Boldur și Luca Arbore se foiră în scaune; voievodul îi încurajă cu privirea.

— Îndrăznesc a spune, se ridică Luca Arbore în picioare, c-ar trebui să tocmim cete mici de viteji călări, pe care să-i învățăm atacul neașteptat, fulgerător, zi și noapte.

— Scrie, diacule! Să se îngrijească Arbore, Huru și Boldur.

— Să avem oameni rînduiți anume pentru stricarea podurilor și a vadurilor, să sape șanțuri de-a curmezișul drumurilor, întru împiedicarea dușmanului.

— Bine, căpitane Crai; tu să-i pregătești, mergînd de la Galați pe Siret în sus, să cunoască bine locurile.

— Îndrăznesc, măria-ta, să spun că voi pregăti niște osteni iscuți în a prinde caii spahiilor cu lațul, fie din mers, fie noaptea, cînd se află la pășune, adaose Ilea Huru.

— Ei, nu degeaba te am comis! se veseli vodă. Ai grijă deci: măcar treizeci de meșteri azvîrlitori de laț.

— Meșter în asta-i căpitanul Carabăț.

— Să te ajute Carabăț.

— Dacă siliți fi-vom a face pustiul, urmă Luca Arbore, trebuie să avem oameni care să știe cum să aprindă satele, ogoarele.

— Ce-ți trece prin cap! se supără vornicul Bodea. O nele...

— Ai dreptate, vornice, dar multora le va veni foarte greu să-și ardă singuri casele. S-ar putea chiar împotrivi.

— E de-ajuns să le părăsească, vorbi și Stanciu Ponici.

— Nu cred. Iarna trecută a fost de-ajuns golirea satelor și orașelor? Știm toți că Soliman a găsit adăpost și hrană. Vreți să-l hrănim pe dușman, ca să ne bată mai ușor?

— Acum e vară..., cercă pîrcălabul Buhtea împotrivire.

— Tocmai de aceea trebuie înecat în fumul satelor noastre!

— Pîrcălabe Arbore, strigă Ponici, feciorul tău s-a zărghit.

— Nu, boieri! îi veni vodă în ajutor. Căpitanul are dreptate. Pîrjolirea satelor va fi unul din cele mai grele lucruri în acest război. Şi dacă ne hotărîm la asta, trebuie făcut cît mai bine.

— Numai un...

— Da, ne trebuie un nebun. Cred că l-am şi găsit: căpitanul Grigore Leu, vorbi cu întristare, dar foarte hotărît voievodul. Apoi suspină: Ce greu va fi!... Ci asta vom hotărî-o atunci, după împrejurări. Dar oameni pregătiţi trebuie să avem.

— E nevoie, măria-ta, se ridică Radu Boldur, şi de oameni care să ştie a face o tabără întărită cu şanţuri, arbori, care...

— Da, Boldure. Într-asta se pricepe bine vornicul Bodea. Alegerea locului o vom face împreună, ţinînd sama de năvala duşmanului.

Spătarul Şendrea făgădui să-şi mai pregătească încă vreo cincizeci de tunari meşteri ochitori. Huru, Arbore, Orăş şi Crai se oferiră să înveţe fiecare cîte zece oşteni a ieşi din cetăţi şi a lupta în cîmp deschis, ca aceştia să înveţe fiecare pe alţi zece.

— Aşa să faceţi! Arbore să-l iei ajutor şi pe Orheianu.

— Prea bine, măria-ta!

— Vedeţi, cinstiţi sfetnici, că bine am făcut chemînd în sfat şi tineri? Au mintea deschisă şi li-i dragă ţara slobodă.

Vornicul Pascu vru să cîrtească: „Dar pe noi, cei vîrstnici nici nu ne-ai ascultat; numai aceşti tineri, cărora le dai nas, au spus ce-au vrut; ba se arată şi gata să dea foc ţării"... Dar socoti că-i mai bine să tacă. Măria-sa mai ascultă cîteva întrebări pornite de la Hărman, Bodea, Ignatie, Şendrea şi dădu fiecăruia răspunsul cuvenit.

— Cinstiţi sfetnici, am hotărît lucruri care ţin de viaţa noastră şi de fiinţarea ţării. Nădăjduiesc că ne-am înţeles, şi că nu vom şovăi întru împlinirea lor. Este, sfetnicii şi căpitanii mei?

— Am jurat, măria-ta! săltară toţi, ca unul, în picioare.

— Şi nu uitaţi că aţi mai jurat să păstraţi taina cea mai desăvîrşită asupra celor hotărîte aici. Şi nu atît din teama de călău, cît din dragostea de moşie a fiecăruia.

FOARTE S-A SIMȚIT RĂNIT, în mîndria lui, Alexandru Orheianu că n-a fost chemat în sfatul de taină. Iar rana asta a aprins un fel de împătimire pentru treburile politicești, care sporea clipă de clipă, ca un vîrtej. Învîrtindu-se printre boieri, căpitani, jupînese, fete din casă, trufia și pofta de mărire încolțea în el, chiftind și umflîndu-se ca plămada pusă în covată, pe cuptor, la căldură. Iar cneaghina Olga, după ce își potoli focul dragostei, îl prinse de mijloc și-l întrebă cu glas viclean:

— Da tu, os domnesc, de ce nu se fi domn? Sandrel, slabanog i betegos. Tu voinicos i frumos i mult barbatos.

— Nu mă ispiti, Olga, cu asemenea primejdioase gînduri...

A doua zi după sfatul tainic din cetate, Ștefan vodă l-a poftit pe mitropolitul Teoctist la Curte. A venit sprijinit de un călugăr, că atunci cînd vremea-i a ploaie ciolanele-i înțepenesc și-l dor. De cum se așeză, oftînd, în jilț, rosti:

— Binecuvîntez hotărîrile măriei-tale și mă bucur că ți-ai ales și sfetnici tineri. Știu că și Ioan Tăutul, și Ilea Huru și mulți alții au bună învățătură, suflet curat, sînt evlavioși, și ascultători poruncilor măriei-tale.

— Mulțumesc, înalt prea-sfințite!... Dar ce părere ai de Luca Arbore?

— Mda... Bun oștean, deși cam apucat, cam prea îndrăzneț.

— Voiesc să-l trimit sol la curți străine, să dea și acolo pașnică bătălie pentru țară slobodă.

— Bine faci... bine, măria-ta.

— De pildă, sol la Țarigrad. Descîlcește repede, dintr-o ochire, firea oamenilor. E isteț, hotărît, îndrăzneț, cum ai zis.

— Da, măria-ta, da... Eu mă fericesc că atunci, la luarea domniei, te-am povățuit să fii iertător cu un prunc neștiutor, cu Alexandru, iar măria-ta ascultatu-mi-ai povața. Iaca, acum a împlinit douăzeci și cinci de ani, are și el mare ușurință în rostirea graiurilor străine, e deștept, cu purtări alese, plăcut la înfățișare, ceea ce pentru solie... Cuvine-se să ai încredere în el, că ți-i ca un cocon.

— Mă voi gîndi; sfatul bun l-am primit totdeauna.

— Bine este a nu-i ierta pe ucigași, dar nu-i potrivit să osîndești și urmașii, care n-au nici o vină că părinții lor... I-am primit de multe ori ispovedania și m-am încredințat de firea lui deschisă, cinstită, veselă.

— O fi, dar inima nu mă prea trage spre el.

— Bănuiala, măria-ta, de multe ori e sfetnic viclean. Precum bine ştii, Alexandru a crescut sub epitropia mea. A avut aceiaşi dascăli ca şi Luca Arbore, la Mirăuţi ori la Putna. Italieneşte şi slavoneşte au învăţat tot împreună, cu dascălul florentin adus la Suceava pentru coconul Alexăndrel, Oana şi alţi feciori de boieri. Alexandru învăţa cel mai repede.

— Ştiu, chir Teoctist; de asta l-am trimis sol la Buda, cînd abia împlinise douăzeci de ani. Îmi amintesc că la întoarcere a şuguit: „Ce bine ştie româneşte riga Matei, de cînd i s-au înfipt în şale săgeata cu trei vîrfuri... N-am avut nevoie de tălmaci; doar unele cuvinte le rostea cu apăsare ungurească"...

Mitropolitul înţelese că vodă povestea anume asemenea isprăvi, ca să nu făgăduiască împlinirea dorinţei sale. Deci stărui :

— Nimeni nu uită că pe potrivnicul Petru Aron l-ai trimis pe lumea cealaltă acum şapte ani, iar pe răzvrătiţii împotriva măriei-tale: Isaiia vornic, Alexa stolnic şi Negrilă paharnic i-ai prins cu ajutorul lui Alexandru. Deşi acei mişei îl voiau domn, el a venit la scaunul tău, dovedindu-i uneltitori.

— Hm... Înţelege, părinte duhovnicesc, că nu-mi plac multe din purtările lui. Are firea prea lunecoasă: nu mă pot bizui pe el.

— Povăţuiesc să-l trimiţi împreună cu un boier bătrîn, de pildă Iaţco Hudici, sol la Ţarigrad şi-ai să-i vezi buna credinţă. Şi-apoi, bine este ca sultanul să ştie că ai trimis sol o rudă: tînărul şi frumosul văr al măriei-sale. Vremurile cer, măria-ta, împăcare şi frăţie între oameni şi neamuri.

L-a călăuzit pe mitropolit pînă la uşă, fără altă făgăduială decît că se va gîndi. S-a aşezat în jilţ, şi-a cuprins tîmplele în palme, aşa cum obişnuia cînd avea de lămurit lucruri grele şi încurcate. ...„De ce nu vor să-l trimit pe Luca Arbore într-o solie grea şi fără izbîndă ? Cunoaşte şi ceva din împărăţia otomană de acum doi ani, cînd l-am trimis iscoadă în calea lui Soliman paşa. Nimeni n-a ştiut unde a fost. Pîrcălabul Arbore şi Oana l-au crezut la Cetatea Albă"... Gîndul la Oana îi înşurubă în cuget o mare părere de rău: „Jertfesc pentru Moldova un tînăr de mare preţ şi inima celei mai dragi fiinţe... Îl trimit, dar n-o să-i spun decît în ceasul plecării... Între timp, pe Oana o mărit cu... Va primi?... Să nu fim singuri în faţa lui Mahomed..."

Din îngăimarea gîndurilor l-a scos cneaghina Olga, năvălind în spătăria mică, fără veste; cu glas mieros, lingușitor, de mîță șireată, a început, netam-nesam, să-l laude pe „prea frumosul" Alexandru. „Uite minune! Un sfînt și o tîrfă laudă un zăpăcit"..., surîse vodă şi-i curmă vorbirea aceea amestecată, repezită, greu de înțeles:

— Poruncesc să te ia de soție!

— Deakuemo! se repezi clocotitoare, îl îmbrățișă și-l sărută, zgomotos, pe amîndoi obrajii. Vodă îi apucă brațele și o împinse. Ea scînci sughițat, ca un copil mofturos, se jălui că-i singură la Curte, unde n-o înțelege nimeni, că ar fi fericită dacă măria-sa i-ar găsi soț un prinț de neam mare și pravoslavnic. Nu vrea papistaș, în ruptul capului:

— Mai bine pusnica la Pecersca Lavra...

Apoi se crămălui că lumea de la Curte o pizmuiește pentru că „prea frumosul" se uită numai la dînsa.

— Rog, măria-ta, trimite sol la Țarigrad. Scap de el!

— Parcă adineaori îmi mulțumeai că...

— Nu vreau! Sol, omor la el sultan! Scapam amîndoi de el...

— Cneaghină, nu ești în toate mințile?... Pleacă!

A strigat așa de tare că ucrainianca a ieșit, călcînd tiptil, în vîrful picioarelor. Mai mult înveselit decît supărat, vodă a ieșit în pălimar, a privit cerul primăvăratec, apoi l-a chemat pe Alexandru Orheianu și l-a pus să-și povestească isprăvile în lupta de la Podul Înalt. L-a ascultat în liniște, apoi l-a întrebat, fără ocol:

— Ce te-a îndemnat să te porți așa, Alexandre?

— Drept să spun, măria-ta, să mă laude lumea și să dobîndesc moșii și bani: laudele și averea te fac puternic.

— Hm... Ai uitat că Aristotel filozoful zice: „Menirea curajului nu este să facă bani, ci fapte bărbătești, așa după cum nici menirea războiului și a medicinei nu este să facă bani; ci menirea celui dintîi să aducă biruința dreptății și a libertății, după cum a celei de-a doua să aducă însănătoșire." Cine gîndește altminteri ajunge rob aurului și tiran tot așa de rău ca hantătarul.

— Măria-ta, cu smerenie cerșesc iertare pentru vorbă nesăbuită. Am vrut doar să glumesc. Știu că numai din mila măriei-tale trăiesc. Și jur că îți voi fi pururea credincios.

Vorbea cu atîta putere și patimă, încît voievodul simți părere de rău că-l bănuia și hotărî napristan:

— Pleci, cu Luca Arbore, la Țarigrad: să-i fii de ajutor.

— Sînt fericit, mărite, că ai încredere în mine! Am luptat în Caffa și la Podul Înalt. Acum... tot împreună!...

— L-ai cunoscut pe Alexandru de Mangop, nu-i așa ?

— Da, măria-ta! Am făcut parte din alaiul lui, cînd am adus-o pe doamna Maria în țară... Am și benchetuit cu el, în Caffa.

Din iatacul ei, Oana a auzit strigătul măriei-sale la cneaghină și-a văzut și intrarea lui Alexandru. Arzînd de curiozitate, închipui repede o gustare și o floricică de mușcată și pătrunse în spătăria mică, ploconindu-se ca să cîștige iertare pentru intrare nepoftivă.

— Nepoată, tu totdeauna simți cînd am nevoie de tine... Nu mi-i foame, dar dac-ai adus... Ci trimite după căpitanul Arbore.

— E la strajă, măria-ta. Îl strig din pălimar.

Se întoarse, zîmbind rugătoare și îngrijorată:

— Mi se pare, măria-ta, că ai hotărît ceva foarte însemnat.

— Stai în jilț, s-auzi.

— Stau, măria-ta; dar numai după ce glăsuiesc, răspicat, despre o durere a mea. Știu că sînt cutezătoare, ales că o mărturisesc de față cu Alexandru. Dar sîntem rude și-i cam amestecat și el în trebușoara asta.

— Mă judeci, nepoată? se întunecă voievodul, neînțelegînd ce vrea Oana, vorbind neobișnuit de frămîntată, de învrăjbită.

— Într-un fel, da, măria-ta! Într-asta am primit învoire și chiar poruncă de la mama. Te rog să ne ierți, dar pe noi ne supără, ne amărăște, ne cam sperie purtarea cneaghinei Olga. Purtare fariseică: în față miorlăie prietenie și-n spate crîșcă dușmănie, lingușeli, împletite cu uneltiri.

— Nepoată, tu nu crezi că pizma te-mpinge să treci măsura ?

— Nu! De mult o urmăresc; te pîndește, măria-ta: cînd intri și cînd ieși din cetate, cînd ții sfat și cînd te hodinești; se ivește unde nu te aștepți și ți se aruncă de gît, ca o desfrînată... Chiar și la vînătoare, precum s-a văzut, te urmărește,

deşi nu poate face nici o sută de paşi, fără a gîfîi ca foiul spart al potcovarului..., stărui fata, deşi o speria mînia voievodului.

— A, la vînătoare eu am...

— Nu-mi spune, Alexandre! O cunosc eu foarte bine. Ştii cum am numit-o? Haita pînditoare din poarta cetăţii!...

— Oana, cum poţi vorbi aşa de urît despre o cneaghină?

— Îmi pare rău, măria-ta, că te supăr. Cer iertare! Dar vorba n-o iau înapoi: asta n-are rang de cneaghină, ci de căţea turbată pînditoare în poarta cetăţii, cum am zis; şi, de-aş putea, cu bici de foc aş alunga-o.

Vodă îşi ţinti nepoata cu o privire aspră, supărată. Ştia că, întrucîtva, are dreptate; dar nu-i plăcea s-o ştie amestecată în clevetirile şi uneltirile curtencelor de rînd: „O face din dragoste pentru mine, totuşi i se cuvine dojană"...

N-avu cînd, că intră căpitanul Luca şi gîndul acela, mărunt, îi fugi din minte.

— Căpitane, pregăteşte-te de cale lungă: sol la Ţarigrad.

— Cînd? întrebă, cu uimire şi spaimă: se aştepta la cu totul altceva, judecînd după îngrijorarea de pe chipul Oanei.

— Poimîine, împreună cu prietenul tău Alexandru Orheianu.

Şi lui Luca şi Oanei li se tăiară răsuflarea; un nod ghimpos li se puse în gît, iar inima li se zbătea ca mierla-ntr-o colivie prea strîmtă. Dar dacă Luca se stăpîni, Oana se clătină ameţită în rotirea încăperii. Şi, o clipă, îi fulgeră prin faţă privirea fioros sălbatecă şi fruntea ţintată a zimbrului, în clipa cînd l-a izbit cu buzduganul. Se prinse de masă şi, albă ca varul, tuşi scurt, silind inima oprită să-şi reia bătăile. Deşi se uita la căpitanul Arbore, măria-sa zări, în ochii lui, freamătul şi cutremurul din inima fetei. „Nu se bucură, ci se sperie"...

— Ia să ne sfătuim un minut, se rosti, blînd. Te întreb, Luca: îl vrei pe Alexandru Orheianu însoţitor?

— Singur mi-ar fi tare greu, măria-ta. Cu el am mai umblat.

— Oana mi-a povestit, cu amănunte, cum aţi scăpat de la Caffa.

— Da, măria-ta. Îndeobşte ne înţelegem bine. Doar într-ale inimii mi se pare că ne cam ciocnim, de-o vreme.

Voievodul se uită la Oana, cu privirea lui ca ţepuşa de oţel.

— Îmi cam ține calea, măria-ta, se trezi Oana vorbind.

— Hm... ce rubedenie nerușinată! o întoarse vodă spre șagă.

— Păcat că nu născocești măria-ta obicei nou: femei soli la curțile străine! surîse fata, scăpărînd din privire. Multe lucruri am afla noi, ochi dulci făcînd dregătorilor, regilor și împăraților...

— Ei, s-ar putea, nepoată, ca soarta să-ți hărăzească asemenea îndeletnicire. Dar de ce te-mpotrivești lui Alexandru?

— Nu cutez a mă împotrivi hotărîrilor măriei-tale, dar în sinea-mi mă tem. Alexandru e foarte încrezut: „cel mai frumos om din Moldova!" E flușturatic. Și mă tem mai ales de viclenia lui.

— Frumusețea și viclenia sînt însușiri trebuitoare oricărui sol.

— Știu, măria-ta; dar doamna Maria mi-a povestit ceva despre scîrbavnicul nărav al sultanului, căruia i-a căzut jertfă și soțul măriei-sale, Radu vodă zis cel Frumos!

— Dacă... n-ai avea dreptate, aș spune că știi prea multe și ești cam... nerușinată, dragă nepoată, surîse vodă și făcu semn lui Alexandru să tacă.

Căpitanul de strajă îl vesti că vornicul Bodea și spătarul Șendrea cer grabnică vorbire cu măria-sa.

— Plecați deci soli cu carte iscălită de domnia-mea. Cereți două lucruri: pace și slobozirea prizonierilor de la Caffa, în cap cu Alexandru, cumnatul nostru. Îl răscumpăr cu slobozirea prizonierilor de la Podul Înalt. Iar dacă nu va primi ruga noastră, străduiți-vă să aflați puterea armiei și calea pe unde vor neprietenii a ne lovi. Amănunte primiți de la chir Tarasie. Bani, de la vistierul Ignatie.

Tinerii s-au închinat, iar voievodul i-a îmbrățișat:

— Supravegheați-vă purtarea: sînteți soli de pace, nu de închinare. Umblați cu izbîndă și să vă întoarceți sănătoși, căpitanii mei!

Peste un ceas, după vorbirea cu cei doi dregători, însoțit de căpitanul Brudur, măria-sa galopa spre Hîrlău. Gîndea: „Ce bine-i, nepoată, că în grădina sufletului mai pot răsări trandafiri"...

Bănuind încotro galopa măria-sa, Oana a tresărit: „Ne vei îngădui logodna, măria-ta: ai inimă caldă, încărcată de dragoste"... Ieși în calea lui Luca, îi prinse mîna și-i șopti:

— Te rog să-l iei pe Crin!
— Mulţumesc, Oana, dar nu-i bine să călătoreşti pe cal alb prin locuri unde pîndesc multe primejdii.
— Ai dreptate... Atunci, ţi-l dau pe Dor; nu-i atît de arătos, dar e puternic, prietenos şi îndrăgostit de... Cetatea Neamţ.
— O să-mi mai aline dorul de tine!
— Şi-o să te scoată din orice necaz. Iar cînd ţi-o fi greu să te gîndeşti la mine: să mă chemi cu gîndul... Şi să nu-i îngădui lui Alexandru să-ţi încalece calul.
— De ce? întrebă Orheianu, coborînd scara de la catul trei.
— Pentru că te porţi urît cu caii.
— În schimb, mă port frumos cu fetele. Ai s-auzi: toate ţarigrădencele or să umble cu limba scoasă după mine!
— Dacă asta ajută împlinirea soliei..., surîse Oana şi, în clipa aceea, îi păru bine că Luca-i întovărăşit de un prieten de un frate de cruce vesel, îndrăzneţ, gata a da răspuns la toate.
Aşa cum i-a povăţuit chir Tarasie, şi-au luat numai cei doi slujitori, îmbrăcaţi bogat, cum nu mai fuseseră nicicînd. Şi n-a fost uşor să se găsească, la croitorii din Suceava, straie pe măsura lor: nu pentru că ar fi fost înalţi, ci mai ales pentru că pantalonii şi surtucele plesneau pe la cusături, îndată ce îşi încordau muşchii braţelor, ai gîtului ori picioarelor. Toader Mărdulce, a schimbat chiar trei perechi de pantaloni, că s-a speriat meşterul croitor. Abia cea de-a patra a rezistat.
În ceasul plecării Oana şopti lui Mărdulce:
— Te rog, Toadere, ai grijă de stăpînul tău. Asupra războiului soliile întîmpină multe primejdii. Şi să ştii că i-am căptuşit chimirul cu bani de aur, pentru împrejurări grele.
Călărind spre Cetatea Neamţ, Luca Arbore a observat că Alexandru arăta supărat, chiar mînios:
— Popa — aşa-i spunea el mitropolitului — şi cu vodă au hotărît să mă trimită; eu aş fi stat bucuros aici: petreceri, vînători, nici o trudă, nici o primejdie... Nu-mi place huţulul tău, lîngă armăsarul meu roib. Dacă sîntem solii măriei-sale să călărim de-a fala: să-i dăm gata pe musulmani. Ia calul lui Mărdulce!
— Nicidecum. Dor e puternic şi răbdător; îndură foamea fără cîrtire. Numai răutatea omului îl supără. Precum ştii, se răzbună pe cei care-l urgisesc. Şi mai are o însuşire: se în-

toarce, de oriunde, acasă, la stăpînul omenos şi bun, care-l hrăneşte cu orz, îi vorbeşte prieteneşte şi-l mîngîie.

— Sclifoseli de-ale nepoatei lui vodă!

— Or fi, dar nu mă tem c-o să rămîn în urma armăsarului tău, de-o şchioapă mai înalt.

— Da, dar călărind alături, ai să pari a fi sluga mea.

— Lasă prostiile! Mai bine să ne sfătuim cum să facem ca să ne împlinim datoria cît mai bine.

— Ai dreptate, Luca. Eu am cîteva gînduri care...

DE LA PĂRINTELE SĂU ŞI DE LA MĂRIA-SA, Oana ştia că pregătirile de război au început, de sîrg, în toată ţara. Olăcari umblau prin sate şi oraşe cu poruncă domnească: bărbaţii să-şi samene din vreme şi repede ogoarele, apoi să se adune, cu arme şi cal, în locurile ştiute, să se rînduiască în cete, stoluri, sotnii, steaguri, iar căpitanii să-i înveţe a lupta. Vitele şi gospodăriile să rămînă în sama bătrînilor şi a femeilor.

Măria-sa poruncise: nici un bărbat sănătos, în putere, să nu rămînă în afara oştirii. În zilele fără ploaie, tinerii din Suceava: boieri, meseriaşi sau neguţători ieşeau în luncă, ori pe platoul dinspre Zamca, să-şi amintească sau să înveţe a trage cu arcul şi arbaleta, a lupta cu sabia ori suliţa, pedestru sau călare. Călăreţii învăţau a se pedestri şi a lupta în locuri adăpostite: şanţuri, păduri, rîpi, huceaguri. Toată Moldova începea să arate ca o tabără: dovadă că voia să se apere cu toate puterile.

Deşi dinspre munte mai coborau încă neguri reci, Oana a pornit, totuşi, însoţită de Mădălina şi Varvara, la peştera sihastrului Daniil. Călări, îmbrăcate în cojocele, încălţate cu ciubote groase, au ajuns la pustnic pe la amiază. Au legat frîiele cailor de tulpina fagului din preajmă şi, ca de obicei, au scos capra şi asinul sihastrului adăpostite în scobitura din stînca de sub peşteră, le-au adăpat la pîrîu şi le-au umplut ieslea cu fîn, apoi au urcat în chilie, pe scara cu fuştei de stejar.

— Ce vînt v-aduce în sihăstria mea, jupîniţelor?

— Să te întreb dacă ai aflat ce zice magul Mucapor de uciderea zimbrului ţintat? Doresc a şti, aşa, pentru cugetul meu.

— Zimbrul sfînt? Ci eu zic că-i o erezie luată de la străbunii păgîni. Dar şi ereziile bătrîne au tîlcul lor.

Răspunsul era cel aşteptat, dar pe Oana n-o linişti. Dimpotrivă.

— Ne ameninţă răzbunarea lui Mahomed sultan. Cică numai o boală grea l-a împiedicat, vara trecută, de a se năpusti asupra noastră. Măria-sa a poruncit ca toată făptura omenească să se gătească de luptă, întru apărarea moșiei. Iar noi am urcat pînă aici pentru povaţă: cum putem fi ajutor ţării şi voievodului?!

Așezat pe scaunul rotund, cu trei picioare, cioplit dintr-un butuc de fag, sihastrul s-a gîndit cîteva clipe, privind pîlpîirea molcomă a flăcărilor din vatră, apoi a grăit cu suspin:

— Scrie-n scriptură că Nabucodonosor, împăratul de la Babilon, a lovit Canaanul, cu mare mulţime de oaste. Spaima lumii! Cel mai grozav general al lui era Olofern, care multe cetăţi a dărîmat, cu nesupusă cruzime și pe lăcuitori i-a robit. Singură cetatea Betulia l-a înfruntat. A împresurat-o, cu gînd s-o supună prin înfometare. Lăcuitorii s-au apărat cît au avut arme, hrană şi apă. Ci văzînd că pier, copleșiți de puterea potrivnicului, şi ajutor nevenindu-le de nicăieri, cerură căpeteniei lor să închine cetatea. Plîngeau şi jeleau că vor ajunge robi la Babilon, dar n-aveau încotro. Atunci, la sfatul cetății a venit o femeie, în strai cernit: jelea soțul căzut în luptă. A grăit, printre lacrimi: „Bărbaţi ai cetăţii Betulia, nu scoateţi steag alb înainte de a cerca și eu o cale întru înfrîngerea dușmanului." „Tu, o biată femeie să-l dobori pe Olofern?" „Voi cerca, bărbaţi din Betulia!"... Lepădă straiul cernit, se spălă. se unse cu mir plăcut mirositor, îmbrăcă strai de sărbătoare, se împodobi cu giuvaieruri scumpe, ieşi din cetate şi se îndreptă spre tabăra vrăjmașilor. Slujnica purta o traistă cu ceva bucate. Straja dușmană a călăuzit-o, așa cum a cerut, la cortul lui Olofern. Semețul general. îmbrăcat în purpură ca împăraţii, se hodinea pe un pat cu perne şi covoare moi. Iudita se închină pînă la pămînt. Ci, văzîndu-i frumuseţea fără seamăn se simți vrăjit. Vorbi Iudita: „Mărite, cunosc o intrare tainică, prin care pătrunzînd pui stăpînire pe cetatea Betulia. fără să jertfești nici un oștean". Bucuros, Olofern rîndui în cinstea ei ospeţe îmbelşugate. Și, trei zile, ovreica lăudă bogăţia meselor babiloniene, dar nu gustă din bucate, ci se hrăni din ceea ce își adusese de acasă. În a treia seară, după ospăţ, Olofern o pofti la el în cort, să-i destăinuie intrarea de taină

în cetatea Betulia. Deşi îi plîngea inima de ruşine şi de îngrijorare, s-a dus. Dar, bucuros că va cuceri mai repede Betulia şi că va împărţi patul cu o femeie atît de frumoasă, Olofern a băut prea mult şi cînd s-a întins pe pat, a adormit buștean. Iudita a luat paloșul din cui și i-a retezat capul; l-a învelit într-o pînză, s-a strecurat din cort și l-a dus în Betulia. Moartea lui Olofern a înspăimîntat aşa de tare pe babilonieni, că au părăsit tabăra, în mare grabă, lăsînd toată prada şi averile lui Olofern în mîna celor din Betulia.

— Am înţeles parabola, sihastre; îţi sărut dreapta şi plec.

A treia seară, în casa spătarului Șendrea, sub priveghe-rea jupînesei Maria, treisprezece fete: Oana, Mădălina Arbore, Nastea postelnicului Petru, Sofia lui Ignatie vistier, Zoica postelnicului Toma, Marina nepoata lui Iaţco Hudici, Varvara răzeşului Manoil din Ilişeşti, Neacşa lui Şopîrlă din Berevoieşti, Titiana lui Feir, slujitorul măriei-sale, Muşa lui Zaharia Vindereu, Iuliana lui Groza vătaf, Neaga lui Giurgea Corod şi Soriţa lui Ţiban, toate cunoscute din hălăduirile prin pădurile obcinilor după fragi și smeură, din șezătorile caselor de boieri și răzeși ori din petrecerile de la Curtea domnească, au hotărît să înveţe bine călăria și lupta cu arcul, sabia și sulița.

— Deocamdată vă învățăm, eu şi Mădălina, a zis Oana, ceea ce știm de la Luca Arbore și Alexandru Orheianu.

Dar a treia zi s-a aflat în oraș că treisprezece fete se joacă de-a războiul în lunca Sucevei. Asta a iscat pricină de îngrijorare şi bîrfire între muieri. O învinuiau pe „zbrehuda lui Şendrea", care a momit alte douăsprezece zălude spre o treabă nepotrivită pentru o femeie. Îndeosebi cneaghina Olga şi Maruşca stolnicului Pascu socoteau că o femeie care poartă arme săvîrşeşte o nelegiuire păgînească, precum acele muieri din vechime, amazoane, care, războinice şi nebune din fire, şi-au tăiat ţiţa dreaptă, ca să poată trage cu arcul şi mînui suliţa. Ocîrmuite de o regină a lor, Antiopa, își ucideau copiii băieţi şi purtau război cu bărbaţii. Astea Olga le-a aflat de la doamna ţării, care ştie multe atari poveşti de la grecii cei vechi, strămoşii măriei-sale.

Dar, în ciuda bîrfelilor, fetele au vestit pe vornicul Bodea că au alcătuit „ceata oştencelor". Iar dacă unii părinţi s-au împotrivit unei asemenea călcări a datinei, pînă la urmă, Oana, Mădălina, Varvara şi Titiana, cele mai înfocate oştence, le-au domolit împotrivirea.

— Chiar dacă am ajuta doar la ducerea știrilor, la oblojirea răniților ori la adăparea cailor și tot se cheamă că am pus și noi umărul la apărarea țării.

Văzîndu-le împreună pe toate treisprezece, întorcîndu-se călări din luncă, cneaghina Olga a suspinat, ca și cum le-ar fi încuviințat purtările:

— Care de care mai frumos, mai barbatos, parcă pe sprîncen ales; iar Ona pe toate le-ntrec. Și în ucraineană: Ce-or să se mai înfrupte păgînii din pasca frumuseții lor!...

Plecînd în tabără, la Vaslui, măria-sa a intrat în vîltoarea pregătirilor de război. N-avea răgaz să-și așeze tîmpla pe perna odihnei, decît tîrziu, după miezul nopții. Totuși, printre atîtea treburi își mai oprea gîndul, cîte o clipă măcar, la solia trimisă la sultan: „Aflînd că Alexandru mi-i văr, s-ar putea ca sultanul să-l oprească zălog... De orice pierdere îmi pare rău și o jelesc; dar de Luca mi s-ar frînge inima, știind ce durere ar pricinui Oanei asemenea pierdere. Dar dacă se întoarce, îl pun pîrcălab la Neamț, lîngă tătîne-su. Dacă nu, Tarasie va să-l treacă în pomelnic, la slujbele cele mari. Iar Oana, cu însîngerare în inimă, îl va jeli, pînă va afla mire de neam mare"... Zări în zarea Livenilor herghelia adusă de comișei și gîndul i se mută spre pîlcurile de viteji care se pregăteau de luptă, pe cai tineri și buiești, iuți de picior, să prindă din urmă ciambururile tătărești.

AȘA CUM I-A POVĂȚUIT SPĂTARUL ȘENDREA, cei doi soli au trecut pe la cetatea cea nouă, Crăciuna, primind ajutorul pîrcălabului Vîrlan. De acolo, călăuziți de căpitanul muntean Mircea Capră, au luat drumul Giurgiului, prin Gherghița. Tînăr, guraliv și cam lăudăros, munteanul le-a povestit multe despre el însuși, despre vodă Basarab Laiotă, care a uitat cine l-a ajutat să urce în scaun și s-a dat cu sultanul, slugă în cîrdășia războiului...

— Poate nu faceți rău dacă și voi...

— Căpitane, noi nu sîntem solie de închinare, ci de pace. Dacă padișahul ne primește cu bunăvoință, măria-sa trimite soli înalți dregători, cu carte de prietenie iscălită de mîna măriei-sale.

În cele două zile cît i-a călăuzit, Mircea Capră a povestit și despre dragostea lui pentru o fată din Vrancea. Alexandru s-a oferit s-o pețească și chiar să-i cunune.

— Bineînțeles dacă ne întoarcem teferi din această solie! i-a potolit Luca dorința de-a fi naș.

În marginea tîrgului Gherghița, s-au oprit la o fîntînă. Slujitorii au adăpat caii. Mircea Capră și Alexandru și-au dezmorțit ciolanele, plimbîndu-se pe cărarea zbicită, tivită cu iarbă fragedă. Luca s-a așezat pe capătul jgheabului și-a pornit să depene amintirea unui popas, cu Oana, la un izvor pe malul Suceviței. Ci icoana asta, cu mireasmă de sfințenie i-o tulbură o întîmplare neașteptată: trecînd pe lîngă Dor, Alexandru îl plesni cu teaca sabiei, să se ferească din cărare. Calul se roti brusc, îi smulse cu dinții cușma din cap și, alergînd într-un fel de joacă mînioasă, i-o lăsă în fîntînă. Capră rîse cu hohote, Alexandru se înfurie și rupse un par din gard, să-l pocnească pe Dor, în șale. Dar calul îi întoarse spatele și zvîrli din copite cu atîta putere, încît, dacă nu s-ar fi ferit, surcele l-ar fi făcut. Rîsul călăuzei ințețea furia lui Alexandru, scoțîndu-l parcă din minți.

— Potolește-te, frate! sări Luca și-i smulse parul din mînă. Vrei să mă lași... pe jos?... Dor, fii cuminte... Cuminte, dragule!... îl netezi cu palma pe bot, pe crupă. Lasă șuguirile prostești, măi Dor al meu...

Privind cu mînie spre Alexandru, calul sforăi și necheză dușmănos.

— Bine, bine, dar de răfuit am să mă răfuiesc cu acest dobitoc nărăvaș. Măracru, scoate-mi cușma din fîntînă!

La Giurgiu, Mircea Capră și-a luat rămas bun, poftind să-l caute și la întoarcere, să-i povestească despre izbînda soliei. Pe podul plutitor, în mijlocul Dunării, Alexandru a prins să fluiere, în batjocură, un fel de bocet, rîzînd de mîhnirea lui Arbore. Cînd podul se propti în malul bulgăresc, rînji ciudat de urît, pentru chipul lui strălucitor de frumusețe și cîrti cu răutate:

— De-acu, gata! Aleluia Oana...

Pe Luca îl înlemni mirarea și-l săgetă un gînd dureros: „Dacă vodă m-a trimis anume ca să mă scoată din calea Oanei?... N-am cum să-l înduplec decît săvîrșind isprăvi uimitoare."

Din clipa cînd s-a ivit straja otomană și Luca Arbore a lămurit, în cele cîteva cuvinte turcești, că alcătuiesc o solie de pace, gîndurile și simțămintele lui au suferit o ciudată schimbare. Parcă și lumea și arborii și cerul arătau altfel decît pe țărmul românesc. „Sînt solul măriei-sale și nimic alta“... Își aminti sfaturile spătarului Șendrea, din iscodirea de acum doi ani: „Ai grijă ca tot ce faci și vezi să fie bine făcut și bine văzut și să ții minte. Faptele și văzutele sînt zestrea și dreptatea ta. Că domnilor le trebuie ochi și urechi adînc prelungite în toată lumea, dar mai ales în tabăra dușmană. Domnia care nu culege știri din largul lumii surdă, oarbă și oloagă este“...

„Aveam atunci cu mine, își aminti Arbore, cal bun și cerbul îmblînzit; mă numeam «fratele pelerin la sf. Munte»... Am întîlnit olăcari grăbiți, caravane încărcate cu hrană, straie și arme. Am îmbătat un căpitan de caravană și i-am luat pitacul, l-am vîrît într-o pîine și l-am trimis la Suceava... A folosit mult măriei-sale acel pitac. Am poposit la Adrianopol într-un han cu mult tract: negustători greci, armeni, arbănași, care se țin după pîlcurile de oști ca muscoii după herghelii, adulmecînd cîștig din vînzări și cumpărări. Căci așa-s toți otomanii: trăiesc și se îmbogățesc din pradă. Cîteva zile am fost și sacagiu la ieniceri. Am dăruit cerbul îmblînzit unui agă, ca să mă ajute a-l vedea pe Mahomed sultan, „împărat al împăraților“. A luat cerbul de care mulți se minunau, dar pe sultan nu mi l-a arătat... Acum sînt sol, nu iscoadă: Mărdulce poartă steag alb de pace... Dar de ce Alexandru nu vrea să ne sfătuim asupra misiunii noastre? Ce-i cu el?“

Călătoreau numai ziua; aveau parte de vreme bună, primăvară caldă. Bulgarii arau ori mînau turme de oi pe imașurile cu iarbă firavă. În Tîrnovo au dormit la un han, unde hangița era româncă, măritată cu un negustor grec. Tînără, dornică să tăifăsuiască în graiul de acasă, au stat de povești pînă la miezul nopții. Ba Alexandru a mai rămas, ales că bărbatul era plecat după marfă. În zori, cam trudit, s-a îmbrăcat bodogănind, iar pe drum, călărind alături, îl privi cu coada ochiului pe Luca și-i vorbi fudul:

— Crezi cumva că vodă m-a trimis de florile mărului? Eu sînt os domnesc, mușatin! Tu de-abia ai lepădat opinca.

— Ți s-a urcat la cap... osul de domn? șugui Luca.

— Nu îngădui batjocura! Pe lîngă porunca unchiului meu Ștefan vodă, am și binecuvîntarea mitropolitului Teoctist.

— Alexandre, te-a apucat vîntul cel rău ori hangița ți-a schimbat capul și inima? Într-o solie atît de grea trebuie să ne sfătuim, să chibzuim, să fim ceea ce sîntem: frați nedespărțiți.

— Nu-mi trebuie sfatul unui biet suspinător la mîna nepoatei lui vodă! Nu ție, prăpăditule, ci mie o să-mi fie soție.

Năucit de schimbarea la față a fratelui de cruce, Luca a amuțit; a pus frîu calului și a cătat în jur: se apropiau de munții Balcani. Înainte, un șir de negutători duceau poveri pe spinarea a zeci de catîri înțărțămați cu canafi în frunte, în coame, în sfichiul cozilor. Prin văzduhul limpede și înalt, pluteau vulturi și corbi. Puse pinteni și-și ajunse din urmă prietenul:

— Alexandre, cred c-ar fi mai nimerit să facem cale-ntoarsă.

— N-ai decît! Vodă mi-a încredințat o misiune și-o duc pînă la capăt. Dacă mă părăsești, în țară te așteaptă călăul.

— Fratele meu de cruce ești sau omul dracului crescut de-un sfînt mitropolit? Dar tot cred că șuguiești.

Din momentul acela, Luca Arbore a călătorit cu o țeapă otrăvită în inimă. La trecerea munților, prin zăpadă, pe cărări strîmte, urcînd și coborînd în șir, Măracru în frunte, Mărdulce în urmă, Alexandru se ținea trufaș în șa, tot înaintea lui Luca. Noroc că la Gabrovo au glumit, au băut vin bun, iar la hanul cu firma „La mîța fără coadă“, chiar au jucat cu tinere bulgăroaice. Aici Mărdulce a văzut că Alexandru are asupra-i mulți bani. Arbore l-a și întrebat: de unde?

— Ce, nu știi că vodă mi-a dat o parte din moșiile tatei?

ERA O COPILĂ CÎND, cu mîndria ei mușatină, mama Maria i-a arătat întîia oară, pe un hrisov, pecetea domniei. I s-a părut un fel de taleraș galben-roșcat, cu un cap de bour în mijloc, înconjurat de un brîu cu scrisoare din slove înflorate. A privit îndelung acel cap de sălbătăciune, cu ochi mari, cu urechi ascuțite, cu coarne încovoiate, cuprinzînd la mijloc o stea cu cinci raze. Botul, cu nări umflate, parc-ar sorbi furtună. Lîngă urechi, în dreapta, luna ca o seceră, în stînga

soarele ca o floare cu șapte petale, totul așezat pe un scut înconjurat de ghirlande de flori și vreji. Scriitura e rînduită între două cercuri: o cruce și cuvintele: „pecetea lui Io Ștefan voievod și domn al țării Moldova".

Cînd a intrat întîia oară în noua Curte domnească avea opt ani. Văzînd odăile albe, cu icoane, candelabre și candele, cu înflorituri și stîlpi subțiri, zvelți, cu uși vișinii meșteșugit sculptate, s-a înfiorat de mîndrie. Mama Maria i-a spus că măria-sa și-a împodobit Curtea după moda europeană, fără a lăsa deoparte tot ce-i mai plăcut în felul de a împodobi al românilor. Trei camere aveau pereții acoperiți cu plăci de ceramică arăbească, cu înflorituri albastre. Podelele din cărămidă lustruită, verde, galbenă și roșie, îi luau ochii. În sala cea mare se afla scaunul domnesc; aici vodă ținea sfatul și primea solii cei mai de samă. În stînga tronului domnesc se afla al doamnei, tot din lemn sculptat, așezat ceva mai jos. Pe de laturi, jilțuri și lavițe de lemn, frumos lucrat, așternute cu saltele de lînă, acoperite cu catifea verde, cu perne înfățate în țesătură brodată cu fir de aur, lucrate de fetele din casă, sub privegherea doamnei Evdochia și cu învățătura unor meșteri aduși de la Bistrița, Brașov, Sighișoara sau Cracovia. Fiind cea mai înaltă, sala tronului se lumina cu un candelabru mare, de argint aurit, cu douăzeci și patru de lumînări. Scaunele domnești aveau spătare înalte, sculptate și aurite, cu perne îmbrăcate în catifea verde. Pe laturi stau drepte în lăncile lor două prapuri mari din matasă roșie, cu ciucuri din fir de aur, iar la mijloc, brodată în aur și matasă, icoana Sf. Gheorghe călare, străpungînd balaurul cu sulița. Este broderia cea mai de preț lucrată de mama Maria; i-a dăruit-o spunînd: „Să te ajute, măria-ta și frate, în războiul cu vrăjmașii cei răi"...

După ce a privit îndelung, fluturînd din gene ca niște aripioare de fluturași galbeni, s-a întors spre peretele dinspre miazănoapte și, întîlnind soba, a împietrit. I s-a părut că are în față un castel cu turnuri crenelate, zidit din cahle smălțuite în verde-brădui, împodobite în multe feluri și chipuri: melusine — niște făpturi jumătate femei, jumătate pește, cu cozile lungi răsucite — Sf. Gheorghe călare însulițînd balaurul, cerbi, centauri înaripați, domnițe și cavaleri dîndu-și mîna. Apoi alt rînd de cahle, cu fond verde și cu păsări fantastice, flori stilizate, cămile, păsări cu cap de om și gheare uriașe,

o lume de vietăţi izvodite de închipuirea aprinsă şi şugubeaţă a meşterilor, spre înfrumuseţarea şi îndulcirea vieţii. Alte cahle sînt împodobite cu stema Moldovei. Cununa de deasupra e alcătuită din plăci crenelate şi turnuri cu ferestre şi creneluri mai mici, cu acoperiş ţuguiat, cu cîte o pasăre din ceramică în vîrf. Ci observînd cu cîtă bucurie şi încîntare priveşte această sobă, măria-sa a întrebat-o dacă-i place: „Mult, măria-ta!"... Peste o lună, cînd s-a întors de la Hîrlău, de la cules struguri, în cămăruţa ei din cetate a găsit o sobă asemănătoare, în locul celei din cărămidă; bineînţeles potrivită cu dimensiunile încăperii, dar parcă şi mai frumoasă. Sub bolta în ogivă, cu nervuri şi cheie de boltă sculptată cu rozete şi motive heraldice din ceramică smălţuită. Astfel cămăruţa ei deveni şi mai plăcută şi mai aproape de inimă. „Uimitoare! a exclamat Luca Arbore. Ci mi se pare că măria-sa te cam răsfaţă, Oana"... Poate de aceea acum, de dorul şi de grija lui, a venit în cetate, a suit scara, în fugă şi a mîngîiat cahlele sobei.

S-a întins pe laiţă şi, privind soba, a început să-l vadă pe Luca: parcă merge supărat în urma lui Alexandru. „De ce eşti trist, căpitane?" Strînse pleoapele. Şi cînd le deschise, privirea-i căzu pe cahla cu capul de zimbru... „Zimbru ţintat în frunte"... Se sperie şi sări drept în picioare. Inima îi bătea tare. Strînse pumnii şi se linişti: „Am vedenii... năzăreli..."

Din porunca şi cu priveghrea necontenită a măriei-sale, din anul 1473 şi cetatea Sucevei a fost mult schimbată, mărită, lărgită. Sfătuindu-se cu voievodul, portarul Şendrea a umplut o bună parte din şanţul vechi cu pămînt şi a întocmit o curte din afara cetăţii prin înălţarea unui zid gros de un stînjen, închizînd o curte de trei ori mai mare decît cea dinlăuntru. A întărit aceste ziduri cu şapte turnuri pătrate, în care a aşezat cîte trei tunuri, să tragă pînă la cinci-şase sute de paşi dincolo de şanţ, iar în vale, spre miazănoapte pînă dincolo de apa Sucevei, să nu dea vad duşmanului să treacă. Şanţul cel nou, mult mai larg decît cel vechi, înconjoară cetatea în latura de răsărit, miazăzi şi apus. Mult adîncit, l-a pardosit cu ţepuşe de fier şi de lemn bine ascuţite: cei care vor cădea în el, acolo să-şi facă veacul. Totodată, în turnul din colţul dinspre miazănoapte-răsărit a rînduit o capcană, bine ascunsă: un pod înşelător. Cine calcă pe el se prăbuşeşte într-o fîntînă adîncă, iar podul se ridică repede la loc: „Să-i prindem ca pe şobolani", rostea Şendrea, cu glasul lui molcom, ascunzîndu-şi o dure-

roasă bucurie sub chipul lui blînd, copilărește zîmbitor, ca și chipul Oanei.

Petru vodă Mușat zidise în această cetate pivnițe adînci, încăpătoare, căptușite cu lătunoaie groase, bine uscate, anume pentru păstrarea bucatelor cît mai îndelungă vreme. Se intra în ele din curtea dinlăuntru coborînd patru trepte, pînă la ușile groase de stejar, legate în tarînci și zăvoare de fier. În catul de jos se intra prin șapte uși, după ce se urcau patru trepte de piatră netedă, printre ușori tot de piatră cioplită cu rîuri. Ușile erau bogat sculptate. În latura dinspre miazănoapte odăile erau rînduite pe două caturi, cu două scări rotite, sprijinite pe stîlpi groși, încrustați și înfipți adînc în pămînt. Alte două scări se înălțau pe lîngă pereți, sub strașinile de draniță, pînă la pălimarul din care se rînduiesc odăile domnești. Apoi alte două scări, mai înguste, urcă pînă la cămăruțele catului al treilea, acolo unde se află și odăița Oanei. De aici, din pălimarul din scînduri groase de stejar, vara, nepoata voievodului se minunează de culorile asfințitului stinse în cețurile străvezii ale obcinilor, de aici noaptea numără stelele căzătoare și îngînă doină despre izvorul vrăjit de la Durău, „izvorul întîiului sărut de dragoste care mi-a aprins inima c-o nestinsă flacără"...

Odăile domnești se leagă între ele prin uși scunde; cea mai îngustă duce în paraclis, sus, într-un micuț cafas unde ascultă liturghia ori se roagă măria-sa, în taină, în fața a trei icoane și un triptic, primite de Alexandru Bunul de la împăratul Constantinopolului.

Portarul Șendrea ocupa două cămăruțe la catul întîi, de partea cealaltă a ogrăzii, în fața odăilor domnești, cu încă trei cămăruțe pentru căpitanii strajei. Pentru străjeri se aflau mai multe încăperi: la subsol, în poduri și în turnuri, cu paturi suprapuse și rastele pentru arme. Oana a împodobit odăile doamnei după a ei pricepere și plăcere, cu străchini și blidare, cu lăicere și prosoape, țesute și cusute de ea și de prietenele ei. Aici poftea și măria-sa să stea, în clipele de răgaz. Îi plăcea rînduiala și liniștea din odăița Oanei: măsuța, cele două jilțuri, laița, patul scund acoperit cu un covoraș înflorat, candela, icoana aurită, dulapul cu straiele de iarnă. Totul era cald, primitor, tineresc, vesel. Fata așezase pe masă sfeșnicul de argint împodobit cu frunze de viță și struguri, cătînd la el cu multă dragoste: i l-a adus Luca din solia de la Buda. De altfel erau singurele lucruri străine, alături de un ma-

nuscris italienesc: sonetele poetului Petrarca, dăruit tot de Luca Arbore, carte din care Oana citește mai ales cînd e tristă ori fericită. Tot din dragoste pentru nepoată, măria-sa a pus pe meșterul Damian, care a zugrăvit paraclisul, să împodobească doi pereți, cu un brîu de flori, printre care zboară păsări. Ca să-l aibă pe măria-sa oaspete și iarna, Oana a țesut, împreună cu mama Maria, o cergă flocoasă, din lînă țigaie, moale și călduroasă, ca domnul să-și învelească genunchii și glezna rănită, dureroasă la frig și la schimbarea vremii.

Sala sfatului, spătăria, îngustă, pardosită cu scînduri groase de stejar, bine lustruite. Pereții, căptușiți cu trei rînduri de plăci din ceramică smălțuită în verde, castaniu și albastru.

În liniștea și pacea din cetate, în micul ei iatac, Oana se întîlnea cu prietenele: Mădălina, Sofia, Varvara, Titiana; brodau, împleteau și sporovăiau de-ale lor, în liniște și pace. Tihna asta, osebit de rodnică în lucrul de mînă pentru propria lor zestre de mirese, s-a întrerupt în toamna anului 1474, cînd s-a știut că asupra țării vine Soliman pașa Hadîmul, cu oaste mare; apoi s-a așezat iar pentru un an, ca acum să se ivească semnele unei noi și mult mai mari tulburări. Și asta se vede și din aceea că, în întîlnirile din această primăvară, cînd se odihnesc după alergările și exercițiile de luptă, vorbesc, cu îngrijorare, despre căpitanii Arbore și Orheianu plecați în împărăția lui Mahomed sultan.

O samă de boieri, mai vicleni, mai bănuitori ori mai pizmătareți zic, ei în de ei, că de vreo doi ani voievodul și-a luat nepoata drept sfetnic de încredere și taină. Că este ochii și urechile măriei-sale între fetele din casă și jupînese, mai ales de cînd a simțit că unele, în cap cu cneaghina Olga, zavistuiesc despre Răreșoaia. Știu toți că Oana are minte ascuțită, pătrunzătoare, judecă repede și limpede, adesea mai drept ca un bărbat, și binele și răul. Descîlcește vicleșugul din canavaua lingușirilor. E avîntată și inimoasă, dar știe a fi și cumpănită: „O fetișcană cu inima fierbinte și mintea rece“, cum a băgat de samă bătrînul Ialco Hudici, lămurind: „Voievodul o privește cu părintească dragoste și încredere, pentru că nu are, de la cele două doamne, niște coconi mai zdraveni: și Alexăndrel și Bogdan sînt firavi și lingavi ca niște odrasle fără mumă, alăptate de o mîță“... Dar nici Hudici, nici alți boieri mai bătrîni, și mai cu samă jupînesele, nu-l laudă pe măria-sa că își ia nepoata la vînătoare, că-i îngăduie să învețe a trage cu

arcul, a mînui sabia, sulița și buzduganul și a călări precum un nogai din stepă. Ales că asemenea năravuri se întind și la alte fete.

La început Alexăndrel vodă, coconul cel mare, s-a întrecut cu vară-sa în ținta cu arcul; dar de cînd l-a întrecut e furios și nici nu se mai uită la „băiețoiul Ion". E drept că nici ea nu s-a lăsat mai prejos și l-a poreclit „feteleul Alexandra". Pe urmă și-a cerut iertare; dar vorba au auzit-o și alți tineri, ceea ce a stîrnit ura în inima tînărului cocon domnesc.

Clevetirile au sporit, cînd s-a aflat că Oana și prietenele ei învață să lupte nu numai cu fiarele, ci chiar cu dușmanii țării. Mama Maria zice așa: pînă la cincisprezece ani, Oana a deprins să citească, să scrie, să vorbească limba italiană ca să slujească domnia ca tălmaci de credință și de taină. A început această învățătură odată cu Alexăndrel, cu același dascăl, Giovanni da Porta. Dar s-a văzut, îndată că învăța mult mai repede, mai ușor. Asta l-a amărît pe măria-sa pentru cocon și, vrînd-nevrînd, i-a sporit dragostea pentru Oana. Se bucura mult cînd își știa nepoata veselă printre tineri, fete și băieți, la petreceri, la plimbări prin tîrg, prin sate ori mănăstiri. Iubea tineretul îndrăzneț, dornic de viață, sîrguincios la muncă. Zicea: „Lenea nu-i numai o rușine, ci și o nelegiuire; leneșul e capușă netrebnică". Dorea ca, prin nepoata sa, să întrețină în Curtea domnească din Suceava o viață plăcută, de voie bună, de petreceri alese, de înțelegere, ca între oameni înțelepți. Gîndea chiar ca, îndată ce se va mărita, s-o trimită la Cracovia și la Veneția, să învețe și să aducă de acolo povețe, deprinderi, purtări frumoase, moda. Să cunoască, desigur, cum se mînuiește acul, andreaua și suveica, dar și cartea, muzica, danțul cel gingaș numit „baletto" și... „la politézza".

Ajunși în Țarigrad, în acel martie 1476, cei doi soli români, spre norocul lor, au avut parte de o vreme de caldă primăvară. Au tras la hangiul grec Melas, care, dintru început, li s-a arătat binevoitor și cu priință. În ospătăria lui vin numai clienți aleși, de seamă, bogați.

— Dacă vreți, puteți rămîne aici, pentru totdeauna. După furia cuceririi, a jafului și omorului, acum sultanul aduce, cu sila, greci, italieni, bulgari, armeni, sîrbi; le dă case, îi ajută să-și deschidă prăvălii, ca să sporească locuitorii orașului pă-

răsit de creștini. Parcă îi pare rău că a ucis atîtea zeci de mii.

În hanul lui Melas l-au întîlnit, a doua zi, pe italianul Giovani Maria Angiolello, *a cărui plăcere este să stea de vorbă cu străinii, care aduc știri din toată lumea. Pe Luca și mai ales pe Alexandru i-a îndrăgit repede, pentru că aveau aceeași vîrstă, douăzeci și șase de ani, pentru că erau prietenoși și veseli, din fire. Aflînd că sînt soli de la Moldova, a făcut ochi mari:

— Conte Stefano, signor della Valachia?

— *Si signor.* Căutăm om care să ne ajute a ne înfățișa măritului padișah, pentru vorbire despre pace.

— Eu sînt acela! Am oarecare... trecere la Înălțimea Sa, rîse italianul ascuțit, țipat. Dar pentru asta... obrazul!

— Te-om cinsti cum se cuvine... Jupîne Melas, cel mai bun vin pe care-l ai! porunci Alexandru.

— Pentru signor segretario am vin de Chios: ambrozie!

Auzindu-i vorbind, a întrebat dacă asta-i limba română, a scos din buzunar un sul de pergament și, muind pana în călimara de la brîu, a însemnat o samă de cuvinte care semănau cu cele italienești și n-aveau nevoie de tălmăcire: pîine, apă, casă, om, femeie, pace, înțelegînd că limba română, ca și limba italiană, coboară din limba latină. Apoi le-a cerut să cînte. Luca i-a zis o doină izvodită în timpul întoarcerii de la Caffa: „Dorul meu, oftat de floare, / Pîn-la mîndra mea să zboare; / Dor aprins și fără leac, / Cîntec legănat în veac, / Cîntec dulce, neuitat, / Neuitat, nealinat, / Acum plîns, acum cîntat.../“ Italianul a ascultat, foarte atent, încercînd chiar să zică și el acea cîntare a dorului.

Și din nou a făgăduit că-i va ajuta să se înfățișeze la înaltul tron al padișahului. La început, Luca nu prea credea în făgăduiala acestui tînăr guraliv, prea tînăr, după părerea lui, ca să aibă pe lîngă sultan trecerea pe care se lăuda c-o are. Pretinzînd că-l cunoaște bine, hangiul grec spunea că de loc era din orașul Vicenza, dar aflîndu-se pe o corabie venețiană în bătălia de la ostrovul Negroponte, de acum șase ani, a căzut prizonier. Găsindu-l deosebit de vioi și de inteligent, Mustafa, fiul sultanului, beglerbeiul Anatoliei, l-a cerut rob. Sultanul i l-a dăruit. A stat cîtăva vreme la Konya. Cărturar, poet, iscusit în meșteșugul lingușirii, a ticluit stihuri de slavă lui Mustafa. În Persia, a asistat la bătălia de la Ierdjan, de acum trei ani, și a văzut înfrîngerea celui mai primejdios dușman al lui Ma-

homed sultan, șahul Uzun Hasan. Dacă biruia persanul, acum, aici, erau stăpîni Akkoyunlu — „cei cu oile albe". De acum doi ani, de cînd a murit beglerbeiul Mustafa, sultanul l-a luat în seraiul său. Aici a uimit prin repeziciunea cu care a învățat limba turcă, precum și prin cîte lucruri știa și la cîte se pricepea. Cîștigîndu-i întru totul încrederea, padișahul și l-a numit segretario și apoi vistier. Și hangiul Melas adăugă:

— Pentru noi, creștinii, este un sprijin prețios.

Întîlnindu-l a doua zi în bazar și stînd de vorbă pe-ndelete, solii români s-au încredințat că era nu numai foarte plăcut la înfățișare, dar și vesel, meșter în cîntec din chitară și din gură. Cu ciudă și oarecare pizmă, Luca Arbore a observat că între Angiolello și Alexandru se închega, repede, prietenia. Îl ascultau vorbind despre sultan, cu mare laudă: „Nu-i un musulman fanatic cum se crede, ci mai degrabă este adeptul credințelor șiite din Persia. De altfel a și învățat, pe ascuns, limba persană, chipurile ca să știe mai bine a-l bate pe Uzun Hasan. Îi place să citească și să spună stihuri din poeticii persani, precum Firdusi și rubaiate din Omar Khayam ori din cartea „Bustan" a lui Saadi. Se crede și își zice urmașul marilor împărați romani și bizantini și rîvnește să facă la loc acest imperiu, schimbînd *pax romana* cu o *pax otomana*, avînd în stăpînire toată Europa, iar Marea Mediterană să fie un lac otoman". „...Dacă nu-i habotnic, în schimb știe foarte bine să ațîțe fanatismul musulmanilor, prin cele mai felurite mijloace. De pildă, pune să se facă pelerinagii și rugăciuni la mormîntul lui Abu-Anasari Eiub, fostul stegar al profetului Mahomed. Și zice că a cucerit Constantinopolul anume ca să scoată acest sfînt mormînt din stăpînirea ghiaurilor. Asta o spune adesea, în felurite chipuri, tocmai ca să împătimească pe ieniceri, spahii și acîngii, în credința că, dacă vor muri omorînd un ghiaur, vor deveni „martiri" și vor intra de-a dreptul în rai. Pune să se facă rugăciuni în ramadan, cu sălbatice îndemnuri la nimicirea ghiaurimii. Însuși îngenunche în Aya Sofia, mulțumind, cu glas cutremurător, lui Allah că i-a ajutat să stăpînească această minune a lumii". Sultanul îl poartă pe Angiolello cu dînsul în războaie, ca vistier și cronicar, cîntăreț al biruințelor sale și chiar ca sfetnic de taină.

— Zice măritul padișah că o faptă a unui ocîrmuitor, oricît de mare, își stinge răsunetul, faima, nu strălucește și deci

se uită, se șterge din istorie dacă nu-i scrisă în cronică sau într-o carte de cîntece. Și adaugă: „Un război se cîştigă cu ascuţişul iataganului, iar faima conducătorului se lustruieşte şi înveşniceşte cu blînda mîngîiere a penei pe pergament".

De la Angiolello, Luca și Alexandru s-au încredințat că sultanul se pregătea de război, cu mare grabă; dar nu se știe dacă va porni împotriva Moldovei ori a Ungariei, a Veneției ori a Vienei.

La masă, în han, Alexandru se arătă foarte bucuros că au dat peste un om ca Angiolello:

— Am nimerit-o: acest italian e bine înfipt sub pielea padișahului! Apoi întrebă cu prietenească blîndețe: Luca, nu te-am întrebat niciodată: ce părere ai despre voievodul nostru? Dar spune cinstit, ca unui frate de cruce.

— Ce te-a apucat?... Avem de îndeplinit o lucrare osebit de grea, care cere să fim foarte uniţi și stăpîni pe noi. După mine, măria-sa este acel soi de om în fața căruia simți că trebuie să-i dai dreptate, totdeauna și în toate. Din ființa lui izvorăşte o putere ciudată care te subjugă și te împinge să-i împlinește porunca și vrerea. În fața lui mă cuprinde o neînțeleasă tulburare, ca în faţa unui mare înțelept și neobosit făptuitor.

— Înțelept? Ce fel de înțelept e acela care-l înfruntă pe Mahomed sultan, de care se tem toţi împărații lumii? Dar acela care își lasă doamna în Suceava și galopează pînă la Hîrlău, la ibovnică?

— Alexandre, ești solul măriei-sale ori hiclean ticălos?

— Sînt singurul care am folosit... neînţelepciunea unchiului, ca să nu zic prostia: în loc să mă arunce într-o rîpă, fiind eu odrasla dușmanului, a lui Petru Aron, iată, m-a crescut și m-a răsfățat ca pe-un cocon domnesc ce eram, de fapt și de drept.

— Alexandre, stăpînește-te!

— De ce? Aici am ieșit de sub jugul puterii lui. E departe!... Atît de departe, încît pot gîndi ca mine, fără să mă tem.

— Dacă am fi în ţară, ţi-aş scoate cu pumnii asemenea idei din căpățînă! Aici, între străini, ascult vorbele tale cu o îngăduinţă bleagă şi le socot o șagă neroadă...

— Ei, nu te-nfuria! Ți-am cercat credinţa faţă de măria-sa. Mă bizui deci pe tine în izbînda soliei, pentru că, nu te supăra, dar eu o conduc.

— Am înțeles! Te-a cuprins satania puterii.

Pe Angiolello îl împodobea și o ținere de minte puțin obișnuită. Le-a povestit românilor despre asediul otomanilor asupra Belgradului, în anul 1456, trei ani după cucerirea Constantinopolului. Acel asediu a început la 13 iunie și a durat pînă la 22 iulie, adică patruzeci de zile. Cetatea Belgradului a fost apărată de Iancu de la Hunedoara, cu valahii transilvăneni și cu ungurii.

— Signor segretario, dorim a cunoaște mai bine pe măritul padișah, a zis Luca Arbore; de aceea te rugăm să ne povestești cum a fost războiul din Persia.

— Ei, acolo, Mahomed a jucat o carte chiar mai mare decît la cucerirea Constantinopolului, a răspuns italianul, bucuros că-și poate arăta cunoștințele. Am să-ți povestesc. Dar mai întîi să spun cum un pumn de viteji, în frunte cu George Castriotu zis Scanderbeg, a luptat vreme de un sfert de veac cu împărăția otomană, care-i de o sută de ori mai întinsă. Ca să-l răpună, Mahomed a folosit toate mijloacele: războiul și mituirea, trădarea și atentatul. A chemat la sine mulți albanezi potrivnici lui Castriotu. O să-l cunoașteți și dumneavoastră pe Balaban pașa.

— Cum a izbutit totuși să reziste? a stăruit Luca Arbore.

— Socot că nimeni nu-l întrecea în organizarea oștirii și în repeziciunea hotărîrilor; și-apoi era nebunește curajos și, totodată, chibzuit. Cînd a auzit că a murit, sultanul a zis: „Vai de soarta ghiaurilor! Și-au pierdut și sabia și scutul"...

Zîmbind și strîngînd ușor pumnii, Luca gîndi: „Dacă-l biruim, tot așa de frumos va gîndi și despre măria-sa Ștefan vodă"...

Deodată Angiolello îi prinse dreapta și i-o cercetă cu luare-aminte, încruntînd sprînceana. Dîndu-și pe ceafă cușmulița albastră, cu pană stufoasă de cocor negru, citi în palma românului :

— Cavalere, ai mînă frumoasă, bărbătească. Îți prezic un viitor strălucit, dacă vei scăpa dintr-o primejdie foarte apropiată. Dacă vei scăpa... avea-vei parte de-o moarte năprasnică, la adînci bătrînețe... Nu rîde! Cu chiromanția l-am cucerit pe Mustafa și pe sultan; le-am proorocit toate biruințele și înfrîngerile.

— Și pe cea de la Podul Înalt, din iarna trecută?

— Pe aceea am citit-o în palma lui Soliman pașa...

— Dar în expediția pe care o pregătește acum, signor segretario, va birui?

— Fără îndoială!... De altfel, închipuiește-ți ce-aș păți dacă aș citi o înfrîngere viitoare în palma pe care mi-o întinde aprigul meu stăpîn... Cît privește războiul din Persia, trebuie să știi că amîndoi, și Mahomed și Uzun, sînt musulmani, dar se sfădesc între dînșii mai rău decît catolicii cu ortodocșii. Uzun socotește pe otomani drept *citak*, adică spurcați. În lupta cu Mahomed, persanul s-a aliat cu Veneția, Ungaria, Polonia și Moldova. Sultanul s-a întovărășit însă cu Hasan Ali, conducătorul turcomanilor nomazi ziși Karakoyulu, „cei cu oile negre", și dușmanii lui Uzun Hasan. În bătălia din 11 august 1473, de la „Coasta Pășunii", s-au întîlnit acești doi ambițioși ocîrmuitori ai lumii musulmane, fiecare poftitor a stăpîni peste toți credincioșii lui Allah. Armia lui Mahomed a avut arme mai bune și a fost mai bine condusă; Uzun și-a salvat viața fugind doar cu cîțiva credincioși.

— Signor segretario, pot ști de unde are sultanul în jurul lui atîția oameni iscusiți, ocîrmuitori de oaste, oșteni, meșteri?

— Pe unii, ca de pildă inginerii, topciii, turnători de tunuri și ghiulele, arhitecții, pictorii, îi cumpără din apusul Europei. Îi plătește împărătește. Pe alții, ca mine, îi alege dintre robi. Deci cumpără ori robește; chiar și ticăloși și desfrînați. Un italian, Zachia di Longo, pe care-l cunosc bine, e ținut pe lîngă serai ca... dascăl de cele mai mîrșave năravuri, la care se dedau sîngeroșii ajunși mari și îmbuibați.

— A, să mi-l înfățișezi și mie! a sărit Alexandru.

— Bine; cred că și el o să fie bucuros cînd te-o vedea.

— Alexandre, nu uita că măria-sa...

— Bine, bine... și nu fi prost! Cum putem izbuti dacă nu pătrundem și în cele mai tainice unghere ale acestei împărății, cu obicee mult deosebite de ale noastre?

Neașteptat de repede, Angiolello l-a adus pe Murat Ali Balaban pașa la hanul lui Melas, la un pocal de vin, într-o cămară tainică; venea îmbrăcat în strai de negustor grec, să nu-l afle pîndarii sultanului. Bea, cu sete de fost arbănaș bețiv, și vorbea cu limba cam împiedicată:

— Allah e atotputernic și atoateștiutor; deci știa că voi fi un bun ostaș, dar și un neostoit băutor de vin. Și totuși

m-a primit în credința lui. Pot eu a-l învinui că a greşit sau că n-a ştiut ce pramatie primeşte la sînu-i? Învăţătura islamică mă opreşte de la spurcata carne de porc şi de la pocalul cu vin. De pastramă şi slănină de porc m-am lepădat; mă mulţumesc cu berbec. Dar fără beţivirea furişă n-aş fi viteazul care sînt şi Coranul ar păgubi: n-ar mai fi răspîndit cu iataganul.

În cîteva ceasuri Alexandru a ajuns a se bucura de oarecare cinste la Balaban paşa. Poate pentru că ştia să aleagă şi să plătească friptura cea mai gustoasă, vinul cel mai dulce şi muierile cele mai frumoase și mai pătimașe.

— Alexandre, tu ai fi bun de bei la Bogdan Eflak!..

— Sînt os de domn! Pe tata l-a alungat Ștefan vodă..,

— Da? Las' că-l punem noi sub satîr. Treci la legea musulmană, iar înaltul padişah te aşază paşă la Suceava.

Alexandru se bucură că Luca Arbore, prins în vorbire cu Angiolello, nu auzi spusa paşei; îi mai umplu o dată pocalul cu dulce vin grecesc. Balaban îl dădu peste cap, sugînd cu zgomot ascuţit ultimul strop. Vorbea de parc-ar fi rostit stihuri din poeţii arabi: „Sorb alene sucul viței a mă-mbăta și, pe deget, cîrlionţii fetelor învîrt. Căci abur de gheaţă-i vinul, iar pentru inimă pojar, și mistuit sînt de pîrjolul dragostei fără alin"... Alexandru se simțea tot mai bine lîngă acești oameni ai sultanului. În a patra seară, Angiolello veni întovărăşit de Zachia di Longo, om fără altă lege decît cîştigul de aur şi pofta de uneltiri. Nedorind tovărăşia lui, Luca Arbore a ieşit la plimbare pe malul Cornului de Aur. Între pahare, di Longo a înţeles repede gîndul de taină al lui Alexandru și-l momi cu vorba, de-a dreptul:

— De ce nu te desparţi de nepricopsitul tău însoţitor? Nu înțelege că soarta Moldovei e pecetluită? Tu, ca fiu de domn, desigur gîndești altfel, surîse viclean italianul. Padișahul caută bărbat vrednic, căruia să-i dea conducerea Moldovei. Ce zici?

Cuprins de o pătimaşă însufleţire, Alexandru se spovedi:

— Pe părintele meu, Ștefan vodă l-a alungat din ţară și l-a urmărit la unguri, la leși, la tătari și nu s-a lăsat pînă nu l-a prins, prin înșelăciune, și l-a dat călăului. De la cinci ani m-a crescut mitropolitul ţării, iar învăţătură ostăşească mi-a dat-o unchiul meu, spătarul și portarul Sucevei. Ca să-mi uit părintele, vodă mi-a pus nume Orheianu, chipurile, pentru că

la serbările de la terminarea cetății Orhei, eu m-am dovedit cel mai bun călăreţ şi arcaş. Aveam şaptesprezece ani. Mitropolitul şi mulţi mari boieri mă preţuiesc şi mă vor domn. dar eu doresc...

Angiolello şi Zachia di Longo i-au ascultat spovedania şi l-au căinat, cu bine ascunsă şiretenie:

— Ce destin tragic! Crescut de ucigaşul părintelui său...

— E firesc ca în suflet să-ți încolțească răzbunarea.

— De mulţi ani strivesc în mine asemenea gînd.

— Mîine te înfăţişez marelui vizir. Chibzuiește-ţi răspunsul!

După despărţirea de paşa Balaban, de Angiolello şi de Zachia di Longo, Alexandru l-a căutat pe Luca la han:

— Hai să ne desfătăm, flăcăiește, cu grecoaice focoase.

— Alexandre, solul care se amestecă în treburi murdare, batjocoreşte obrazul țării și al ocîrmuitorului care l-a trimis.

— Atunci mă plimb pe malul Bosforului, pe lună, singur...

L-a lăsat în voia lui, gîndind: „E meşter în dezlegarea limbilor. E mult mai viclean ca mine și asta îl face să fie bună iscoadă: în cîteva zile a cules multe știri despre numărul oştenilor din armia sultanului de la însuși secretarul padișahului. A aflat că Soliman paşa stăruie ca războiul să pornească împotriva Moldovei: vrea să fie pașă la Suceava și să prade Polonia şi Transilvania. Dar nici Balaban paşa, nici Angiolello nu vor întărirea puterii beglerbeiului Rumeliei. De aceea caută pe altcineva. Și n-o fi minune dacă nu cumva se gîndesc la Alexandru"...

Călătorind în mare taină, solul venețian Emanuele Gerardo a intrat în ţară pe la Dorne și s-a întîlnit cu voievodul la mănăstirea Putna. În trecere spre Baccisarai, la hanul tătar, avea poruncă să-l îndemne pe Ștefan vodă să nu se sperie de puterea sultanului, ci să-l înfrunte curajos, încredințat că Apusul pregătește cruciada, iar sanctitatea sa papa va trimite ajutor în bani.

— Totodată, a poruncit regelui Matei Corvin să sprijine Moldova cu o oaste cît mai puternică.

A mulţumit măria-sa înaltului sol pentru îmbărbătare, dar s-a întristat aflînd că visteria Veneţiei a secătuit, iar flota i s-a micșorat în nesfîrșitul război cu Mahomed.

După ce s-a hodinit trei zile, într-o chilie bine încălzită, Emanuele Gerardo și-a strîns poverile pe doi catîri și a cerut să fie călăuzit pînă la Nistru. Nasul subțire al solului a mirosit nemulțumirea și mîhnirea voievodului. Cu surîs mieros, a scos din tașcă o epistolă a sfîntului Părinte. Dar după ce i-a tălmăcit-o Ioan Tăutul, măria-sa a grăit îndurerat și dezamăgit:

— Pot oare niște cuvinte de laudă stăvili năvala sultanului? Mult mai bine ai face domnia-ta, signor Gerardo, dacă l-ai îndupleca pe Eminek hantătar să nu mă atace odată cu sultanul; cu doi dușmani, unul de la miazăzi și altul de la răsărit, e cu neputință a lupta în același timp. Încolo, vorbe frumoase, dar goale!

— Mă voi strădui, prințe! Jur! Și-l voi căuta pe Uzun Hasan să înnodăm iară alianța cu Persia.

În biserică privi zugrăveala, o compară, în mintea lui, cu fresca lui Giotto; apoi se opri în fața prapurului așezat în sînul din dreapta al bisericii. Cercetă cusătura și-i plăcu. Întrebă cine l-a lucrat.

— Fetele din casă, primi răspuns de la Oana, care-l călăuzea. Măria-sa l-a purtat în bătălia de la Podul Înalt. Înțelegi, signor, că-l înfățișează pe Sf. Gheorghe străpungînd balaurul cu sulița, întruchiparea dușmanului omenirii. Va să-l poarte și în războiul cu care ne amenință Mahomed.

PRINS DE GRIJILE PREGĂTIRII RĂZBOIULUI, sultanul a aflat abia la Adrianopol despre solii valahi. Nutrea dispreț, nemilă și scîrbă pentru orice ghiaur, simțăminte moștenite de la bunicul său Baiazid Ildîrîm, pe care îl copleșea cu setea de mărire, de putere, de aventură. Dar, totodată, părintele său, Murad al II-lea, îl dăruise, spuneau curtenii, cu un cuget drept și cu dibăcia de a părea omenos, măcar uneori. Poate și de aceea, cînd Angiolello i-a spus că Ștefan al Moldovei a trimis solie, a cerut să i se înfățișeze de îndată.

Văzînd ce tineri erau solii, sultanul a rînjit rău:

— Ghiaurul de la Bogdan Eflak nu mi-a auzit porunca? În loc să vină cu tributul, cutează să-mi trimită doi tinerei...

Auzindu-i glasul puternic, răstit, izvoditor de spaimă, lui Luca Arbore i se păru, cîteva clipe, că nici nu mai avea capul pe umeri, ci i se rostogolea pe lespezi, la picioarele tronului

împărătesc, ca un biet boț de lut. Își strînse pumnii ca să-și redobîndească stăpînirea de sine.

— Mărite padișah, stăpînul meu, voievodul Ștefan al Moldovei, m-a trimis aici cu cel mai bun și mai cinstit gînd de pace! a cutezat totuși.

— Supunere și haraci! a strigat sultanul.

— Voievodul Ștefan ne-a trimis cu rugămintea de a-i primi dorința de pace cu voie bună și înțelegere pe măsura înțelepciunii și vitejiei luminăției-tale. Pacea ne este nouă trebuitoare ca lumina soarelui. Iar măria-ta ai războiul într-o mînă și pacea în cealaltă: binevoiește a înlănțui războiul și a slobozi pacea.

Privirile sultanului se înșurubară în făptura lui Arbore, despicîndu-l parcă în patru părți. Apoi îl privi pe Alexandru, apropiind genele, și surîse subțirel, parcă îngăduitor. Făcu semn lui Angiolello și cîteva minute vorbiră între dînșii.

Rămas în afara privirilor sultanului, Luca Arbore putu să-l cerceteze desprins din ghearele spaimei, deci cu mai multă stăpînire de sine. Întîi i-a privit turbanul alb, mare, cu țuguiul verde; apoi nasul lung, subțiratec și întors la vîrf, în plisc de șoim, și ochii negri, oleacă pieziși sub fruntea lată, sprijinită pe sprîncene larg arcuite, mustața subțirică, barba roșcată, deasă, înspicată cu fire albe, tușinată scurt; gîtul gros și scurt, de parcă bărbătescu-i cap i-ar sta direct pe umeri. După cum ședea pe tron, cu picioarele subpuse, în iminei cusuți cu înflorituri din fir de aur, Luca a înțeles că avea o statură mijlocie, bine legată, vîrtoasă. Glasul gros, puternic, aspru, de stăpîn temut, se potrivea cu privirile înțepătoare care tălmăceau firea-i rece, socotită, vicleană, sîngeroasă.

— Deci ghiaurul n-are gînd de necîrtită supunere!

— Măria-ta, șopti segretario, cu grabă, în italiană, cel din dreapta este prinț, fiul lui Petru Aron, contele care, acum douăzeci și doi de ani a închinat Moldova și a plătit tribut. Pe tatăl lui l-a scos din domnie răzvrătitul de azi.

— Să fie ascultați de marele vizir!

Angiolello le făcu semn să se închine și să-l urmeze.

— Ei, ce ziceți de măritul padișah? întrebă, conducîndu-i pe culoare, spre ieșirea din chioșcul împărătesc.

— Privirea lui m-a băgat în răcori, suspină Arbore.

— E un bărbat foarte învăţat, mai învăţat decît oricare cap încoronat trăitor azi în lume.

Cu simţul lui ascuţit, Angiolello a ghicit că padişahului i-a plăcut mai mult Alexandru decît Luca şi că s-a şi gîndit a-l folosi în treburile din Moldova. Solilor le-a povestit fapte din viaţa sultanului, ca să-i încredinţeze că-i om cu totul deosebit:

— Încă din tinereţe a primit o creştere deosebit de îngrijită. Maeştri vestiţi, chemaţi din multe părţi ale lumii, l-au învăţat tainele cele mai ascunse ale meşteşugului de a purta războaie şi dobîndi victorii. Iar dacă acum cercetează cu patimă istoria, o face ca să înveţe de la marii războinici, precum Alexandru cel Mare, Hanibal, Cezar ori Traian, cum se cucereşte lumea. De cînd a intrat în Constantinopol, îşi zice urmaşul împăraţilor romani. E foarte aspru cu duşmanii şi foarte bun cu cei care i se supun. Acum doi ani a avut o mare durere: i-a murit fiul cel mare, Mustafa, cel mai viteaz dintre feciori. Îl şi numise urmaş — şehzadea. S-a stins ca o candelă în care au suflat multe patimi şi năravuri pidosnice. A murit *per troppo usar con le donne*, jertfă a plăcerilor poligamiei. Dar cel mai deştept fiu al lui Mahomed este Cem sultan, pe care de curînd l-a numit valiu la Karaman. Trebuie să ştiţi că măritul sultan se foloseşte mult de creştini. Îi plăteşte bine, îi spoieşte cu aur, s-ar putea zice. Din cinci mari viziri numai Karamani Mehmet paşa a fost turc sadea. Ceilalţi: albanezi ori greci. De pildă Mahmud paşa y vlet, adică sfîntul, este grec; vorbeşte stricat turceşte. Eu am învăţat *perfetissimo*, el, ioc!

Ascultîndu-l, Alexandru se gîndi, aşa, deodată, ce nume i s-ar potrivi dacă... „Ali Celebi Aron paşa, de pildă"... Dar şi el şi Luca, fiecare din altă pricină, se întristară aflînd că marele vizir ar putea să-i primească abia peste trei zile.

După ce au golit cîte un pahar de Chios, Angiolello i-a poftit la plimbare. Vorbiră tot despre împărăţie şi despre sultan. Dar cînd se apropiară de Kale-i Sultaniye — Cetatea sultanului, căreia poporul a început să-i spună „Cetatea strachinei" —, în dreptul fortului numit Kiled-ül Bahr, „Lacătul Mării", văzură adunată lume şi cîteva mii de ieniceri şi spahii. Se înghesuiră şi ei. O privelişte jalnică: sute de oameni în zdrenţe, cu lanţuri la mîini şi la picioare, bătuţi, schingiuiţi,

plini de sînge, erau înșirați pe malul înalt al mării, iar slujitorii le atîrnau cîte o piatră mare de gît și-i brînceau în apă, unul după altul, ca-ntr-o joacă smintită. Se văietau, răcneau, se zbăteau, deznădăjduiți, dar nimeni nu se-nduioșa.

— V-am adus aici, lămuri Angiolello, să vedeți cum pedepsește măritul padișah pe cei nevrednici.

— Dar care li-i vina? a întrebat Alexandru, înfiorat de spaimă, deși voia să pară nepăsător.

— Au fugit din cetatea Șabaț, îngăduind lui Matei Corvin s-o ocupe.

Luca Arbore amuți, dar se bucura de victoria regelui Matei. Își aminti că și Vlad vodă era părtaș la ea.

— Nevrednicia trebuie stîrpită, părea Alexandru că se bucură. Eu, de-aș fi ocîrmuitor, de-aici aș lua pildă.

— Bravissimo! Așa te vreau: fără milă și mofturi!

— Despre ce... mofturi e vorba? a întrebat Luca pe Angiolello.

— Dacă le știi pe toate, îți știrbești credința față de...

— Alexandre, iar ai căpiat?

Neprimind răspuns, pînă la han n-a mai rostit nici un cuvînt.

În schimb, Angiolello a vorbit întruna și cam fără noimă:

— Gîndul suprem al oricărui conducător otoman este să ajungă la „Mărul Roșu“ — Kizil Elma — adică la Roma, și să împlînte semiluna pe cupola bisericii Sf. Petru. Adică să cucerească toată Europa, venind dinspre răsărit. Să-i răzbune pe arabii care, venind din Spania, au fost înfrînți la Poitiers. Viața și credința măritului padișah este războiul. El zice: „Pacea veșnică este un vis și nici măcar un vis frumos; pe cînd războiul face parte din orînduirea lumii, de la gîză la om. Este orînduirea poruncită de Allah însuși. Noi trebuie să-l facem cît mai folositor pentru puterea și faima noastră“.

— De unde știi atîtea? vru să afle Alexandru.

— Viteazului Fatih îi place foarte mult să cunoască istoria, cum v-am mai spus; iar pe mine mă iubește și pentru că îi povestesc fapte de demult și le dau un tîlc, pe placul măriei-sale.

Ajungînd la han, Alexandru a mai rămas în uliță, de vorbă cu Angiolello. Două zile după asta n-a mai dat pe la hanul lui Melas.

— Stăpîne, s-a rostit Mărdulce, așezînd patul lui Luca, nu ți se pare că talianul ista limbut macină, la neostoita-i moară de vorbe, o mișelie?

— Mă cam tem, Toadere... Fii și tu cu ochii-n patru.

— Are cam mult aur. Și aurul, stăpîne, e ochiul dracului.

Căutîndu-l cu stăruință, l-au aflat pe Alexandru acasă la Zachia di Longo: băuseră și, amețit fiind, se culcase și nu mai știuse cît dormise. Cînd l-a poftit să-și schimbe îmbrăcămintea și să meargă la Balaban pașa, s-a împotrivit:

— Sînt mahmur, mi-i greață și n-aș vrea să-i... spurc seraiul.

— Glumă neroadă! Amintește-ți că trebuie să-l vedem pe Alexandru de Mangop, cumnatul măriei-sale, ca să ne încredințăm că trăiește.

— Îl cunoști tot așa de bine ca și mine. Ți-aduci aminte, la Caffa, cînd o italiancă...

— Lasă poveștile!

— Ce povești?! Că prințul rîvnea la nurii ei și...

— Vorbirea asta nerușinată nu-ți pricinuiește greață?

— Mi-i rău: am mîncat ciulama de oaie prea grasă.

— Alexandre, mi se pare că ai început să te cam îneci în... ciulama turcească.

PESTE CODRI, VÎNTUL SUFLA cu putere, ca un dureros geamăt al copacilor treziți la viață. Suflarea lui mînca omătul, topea gheața, umfla rîurile, crăpa coaja mugurilor, stîrnea mireasma binefăcătoare a primăverii.

În acele zile, pan Andrzey Opalinski a călătorit de la Cracovia la Suceava și a tras de-a dreptul la casa spătarului Șendrea, portarul Sucevei. Jupîneasa Maria și Oana îl găzduiră cu toată cinstea cuvenită. Cînd rămaseră singuri, contele întrebă surîzînd, intimidat:

— Te bucuri că mă vezi, Oana?

— Nu mă așteptam și... *mi manca la voce*... Sînt uimită...

— Dar știi de ce-am venit?

— Bănuiesc... trăim vremuri grele. Ne pîndește cumplit război și nu se știe cine scapă.

— Te iau cu mine la Lodz.

— Știu că asupra noastră vine potopul cel mare, vorbi ca și cum n-ar fi auzit poftirea contelui. Îl simt cum simte țara întreagă. De aceea, am hotărît, împreună cu douăsprezece surori, fete de boieri, răzeși și chiar țărani, să ne pregătim și noi să luptăm, după puterile noastre, împotriva cotropitorilor.

— Nu se poate!... Războiul este...

— Pentru bărbați, știu. Dar ce să facem dacă în țara asta nu sînt decît cam 40 000 de bărbați buni pentru oaste, iar dușmanul vine cu două sute de mii?... La început și măria-sa s-a mirat de gîndul nostru, al celor treisprezece fete. Gîndind însă mai bine, ne-a zis: „Întru apărarea noastră, trebuie să ne sprijinim pe orice: pe codru și rîpă, pe spin și cucută, pe îndrăzneală și vitejie. Ce? La Podul Înalt, ca să biruim, n-am folosit și ceața, și dezghețul, și mlaștina, și orbirea ori prostia dușmanului?“, surîse fata, înălțînd ușor picioarele să i se vadă condurii roșii, din piele moale de ied. Surîse, deși vorbise de lucruri cumplite.

— Dacă ai fi soția mea, m-ai întovărăși în luptă, Oana?

— Dacă aș fi... și dacă țara ar cere-o n-aș șovăi.

— Dar în Polonia nu se află acest... obicei. Muierile ți-ar sări în cap, supărate că le tulburi tihna din palate și castele.

— Nu mi-ar păsa! Că nici la noi nu ne laudă toate și toți.

În clipa aceea intră spătarul Șendrea:

— De la pîrcălabul cetății Crăciuna, printr-un oștean, un căpitan muntean, numit Mircea Capră, vestește că Luca și Alexandru au trecut cu bine Dunărea, la Giurgiu.

Cuprinsă de o fierbinte bucurie, Oana sări și se agăță de gîtul părintelui său, îl îmbrățișă și-l sărută pe amîndoi obrajii.

— Mă bucur mult, tăicuță! Mă chinuiau niște vedenii rele.

Spătarul Șendrea schimbă, cu ajutorul Oanei cîteva vorbe cu oaspetele leah și plecă după treburi. Pentru că pan Opalinski privea, cu mirare, această izbucnire de bucurie, fata vru să-l lămurească:

— O rudă apropiată a trecut peste o primejdie...

Pe chipul contelui se așeză mîhnirea, ca o negură: simțea că Oana nu-i spunea adevărul. Grăi fără a ști cît de aproape de adevăr era:

— Ești îndrăgostită? Eu am venit să te cer de soție.

Fata tresări, întristată; dar repede se înveseli:

— Cinstite oaspete, mă tem de măritișul cu un străin, pentru că s-ar putea ca soțul meu să pretindă a stăpîni și

moşia unchiului meu. Şi eu nu doresc asta; Moldova-i ţară muşatină, slobodă.

— Scumpă principesă, rîse contele cam în silă, această metodă aparţine familiei imperiale din Austria, nu polonilor. Prin căsătorii, împăratul de neam habsburg a moştenit vreo patru ţări.

— De aceea regele Ungariei i-a ticluit un cîntec care...

— *Bella gerant alii. Tu, felix Austria, nube, / Nam quae Mars aliis, dat tibi regna Venus.* Adică: Război facă alţii: tu, fericită Austrie căsătoreşte, / Căci ţările pe care Marte le dă altora, ţie ţi le dă Venus...

A doua zi Oana şi contele Opalinski călătoriră împreună la Iaşi, să-l vadă pe voievod.

— Sînt surprins, a zis voievodul, dar şi foarte bucuros de aleasa-ţi vizită, conte. Îi bănui scopul. Dar cuvine-se să ştii că nepoata mea-i toată numai neastîmpăr, zvăpăiere, închipuire slobodă şi dorinţă de a şti şi înfăptui. Închipuirea ei samănă cu un inorog năzdrăvan, iar rîvna de a cunoaşte-i pintenul ce-o îmboldeşte spre multe şi neaşteptate năzdrăvănii, unele de-o ameţitoare frumuseţe, altele în stare a stîrni uluire şi chiar spaimă...

O înfăţişă aşa, cu gînd de a-i cerca tăria simţămintelor pentru nepoata sa. Dar cele auzite aprindeau şi mai tare dragostea contelui.

— Tocmai asta dă principesei şi mai mult farmec!

Asemenea vorbă bucură, dar şi îndureră inima voievodului.

PE NEAŞTEPTATE, SULTANUL A PLECAT la Edirne-Adrianopol, să privegheze rînduirea armiei. Dar Alexandru s-a îmbolnăvit, după beţia necugetată cu Zachia di Longo; Luca Arbore, povăţuit de Angiolello, a grăbit într-acolo, să-l afle pe marele vizir. A ajuns noaptea, însoţit numai de Mărdulce. Dis-de-dimineaţă, secretarul l-a călăuzit la cortul marelui vizir; slujitorul a rămas cu caii la peste două mii de paşi depărtare de tabără. Ci abia la prînz l-a primit marele dregător; l-a privit cu greaţă, ca pe-o gînganie netrebnică, deşi solul îi vorbea de pace şi prietenie şi se ruga să-i dea un răspuns limpede, vrednic de o mare şi strălucită împărăţie, faţă de care voievodul Ştefan n-are nici o altă vină decît că şi-a apărat ţara şi libertatea ei.
Ci marele vizir a dat răspuns aspru:

— Slăvitul padişah, stăpînul lumii, zice: „Cît timp ghiaurii valahi stăpînesc Cetatea Albă, Chilia şi Belgradul, eu nu pot împlini porunca profetului: cucerirea Europei."

— Noi vrem pace, mărite mare vizir! Pace, nu cuceriri.

— Pacea-i moartea noastră! Noi sugem viaţă din ţîţa războiului, ca mînzul din ţîţele iepei. Vrem ca şi Moldova să fie a noastră, apărată de nebiruitul iatagan al mult slăvitului padişah. Deci stăpînul tău să ne dea acele cetăţi, să elibereze toţi prinşii de la Podul Înalt, să predea pe cei o sută cincizeci de tineri fugiţi din Caffa şi răpiţi de voi, împreună cu o corabie foarte mare, plină cu nepreţuite bogăţii: aurul Comnenilor! Si pentru că vă ocrotim, beiul tău să plătească haraciul, aşa cum a plătit înaintaşul lui, dar mărit de două ori. De nu, îl strivim şi ţara i-o luăm s-o închinăm lui Allah şi Profetului!

Luca Arbore a înclinat fruntea:

— Duc acest aspru şi nedrept răspuns măriei-sale Ştefan voievod. Dar măria-sa, stăpînul meu, în neobosita-i dorinţă de pace, vrea să-l răscumpere pe Alexandru de Mangop, cumnatul măriei-sale. Dă, în schimb, prinşii de la Podul Înalt.

— Ne învoim, încuviinţă marele vizir, după cîteva clipe de gîndire.

— Pentru că umblă zvon că Alexandru de Mangop nu mai trăieşte, mărite mare vizir, am poruncă...

— Minciuni! răcni furios, zburlindu-şi barba.

— Stăpînul meu mi-a poruncit să-l văd, spre încredinţare, vorbi Arbore cu hotărîre.

Marele vizir a stat cîteva clipe îngîndurat, apoi, parcă îmblînzit, a rîs într-un dinte:

— Să-l vezi?... Bine... Dar de dat nu-l dăm decît atunci cînd prizonierii vor fi aici, la noi!

Şi i-a făcut semn că vorbirea s-a încheiat.

În seara aceea, Luca a întîlnit un neguţător grec, călător cu marfă pe mare pînă la Chilia şi l-a rugat să ducă ştirea pîrcălabului cetăţii că sultanul adună tabăra la Adrianopol. Nu se ştie încă de va porni spre Moldova sau Ungaria. Pe Alexandru şi pe Angiolello nu i-a văzut, oricît i-a căutat. A doua zi, un slujitor îl pofti la bostangibaşa. Aici, un paznic îi arătă un prizonier îmbrăcat în strai grecesc, închis într-o carceră zăbrelită. Înainte ca Luca Arbore să spună ce doreşte, prizonierul a vorbit italieneşte:

— Bine că s-a milostivit cumnatul meu să mă răscumpere!

Solul clipi des, își frecă fruntea și tîmplele: ...„Am vedenii? L-am uitat? S-a schimbat așa de mult?... Dacă ar fi Orheianu aici, m-aș sfătui cu el“... Ca să se încredințeze, ceru îngăduința să-i pună trei întrebări:

— Cum se numește orașul unde se află doamna Maria?

— Suceava, a răspuns prizonierul după oarecare șovăire.

— Mai știi, prințe, cîți ostași români au luptat la Caffa?

— N-am stat să-i număr.

— Rogu-te, atunci, amintește-ți unde ne-am mai întîlnit?

În clipa aceea bostangibașa răcni poruncă și paznicii îi smulseră de cîte un braț, depărtîndu-i unul de altul. Bostangibașa s-a dumirit că Luca Arbore a băgat sama că n-avea în față pe Alexandru de Mangop, s-a înfuriat și-a săltat în sus brîul lat, cu pumnalul înfipt în stînga, negru, în nepotrivire supărătoare cu cămașa albă, cu șalvarii albaștri și rantia roșie. Luca a crezut că-l va străpunge cu pumnalul și a dus mîna la sabie. Dar nu; slujbașul l-a înțepat doar cu ochi de foc, ucigași, pînă s-a încredințat că nu se înspăimîntă; a zîmbit și a făcut semn unui segbanbaș, să-l scoată de acolo.

La o mișcare a sprîncenelor, cinci ieniceri cu iataganele afară din teacă l-au împresurat, i-au smuls sabia, l-au burdușit cu pumnii, l-au legat de mîini, l-au împins și l-au zăvorît într-o casă pustie, cam dărăpănată, în paza a doi slujitori cu suliți.

Toader Mărdulce a așteptat cu caii de căpăstru pînă în amurg. Foarte îngrijorat, a cercat să se apropie de cortul marelui vizir, dar n-a fost chip. Pe la miezul nopții s-a trezit însă cu Măracru:

— Nu mai aștepta: pe stăpînu-tu l-au ucis turcii.

— Toadere, nu șugui cu...

— Adevărul adevărat... Stăpînul meu te ia cu el, dacă vrei.

— Da... n-am încotro... Dar mai întîi să pasc și să adăp caii.

Luca a zăcut acolo trei zile și trei nopți. A auzit și a simțit, în tot timpul, mare vînzoleală și porunci răstite, mișcare de oaste, zăngănit de arme, tropote de cai, duruit de care, sunet înalt de trîmbiță. A înțeles că armia otomană a pornit spre miazănoapte. Afară s-a stîrnit o ploaie rece; apa se scurgea prin bagdadie. Frigul îi înțepenea mîinile și picioarele legate, așa cum deznădejdea îi îngheța inima. ...„N-am fost vrednic să

împlinesc porunca măriei-sale... Am căzut în capcană ca un nepriceput și nevrednic. Unde-o fi Mărdulce? Cum să-i dau de veste ?"... Lăsînd mîinile în jos, coatele îi atinseră chimirul: ...„Florinii de aur, cusuți de Oana"... O scînteie de nădejde îi scăpără în inimă. Suspină: „Oana... Gîndește-te adînc la mine și insuflă-mi înțelepciune și putere să scap de-aici"...

Ci, în zilele acelea de la mijlocul lui martie, cu tot mai vădite semne de imprimăvărare, Oana și prietenele ei au galopat pînă la Cîmpulung; apoi au pătruns în codrii Rarăului. La o colibă din Poiana Hulpii l-au întîlnit, din întîmplare, pe magul Mucapor.

— Sînt îndurerat, jupînițelor: zimbrul țintat în frunte nu s-a mai ivit în poienele Ceahlăului. L-am căutat și pe-aici, unde poposesc uneori zimbrii bătrîni, să se îngroape în prăpastie.

— Nu-l mai căuta, bătrîne mag; noi l-am ucis, în vînătoarea din făurar. Chiar eu l-am pocnit cu buzduganul în frunte, ca să nu împungă un oaspete: contele leah pe care l-ai cunoscut.

— Păcat!... Vom trece, noi și țara, prin pojarul multor nenorociri.

— Mă tem... Ales că logodnicul meu se află sol la Țarigrad, pentru pace.

— Și ți-i dor de el? zîmbi magul.

— Nespus!... Aș vrea să știu dacă nu-l pîndește vreo primejdie, dacă și-a împlinit solia, dacă se gîndește la mine...

— Roagă suratele matale să se depărteze cu caii mai încolo, la marginea poienii... Așa. Acum așază-te pe piatra asta, cu fața spre miazăzi, că într-acolo călătorește flăcăul. Strîngeți tîmplele cu palmele, închide ochii și... Dacă-i prinzi gîndul, se îmbrățișează cu gîndul matale, domniță...

Soarele apunea în dreapta, cernind ploiță de raze prin cetina brazilor. Oana îngenunche pe piatra albă și stătu multe minute; prin minte i se perinda vîrtej de chipuri și de gînduri. Deodată îl văzu pe Luca între ziduri mohorîte, trîntit jos, cu straiele ponosite. Îi auzi și glasul. Se sperie, sări în picioare și se prinse de umărul magului:

— L-am văzut... M-a strigat... E întemnițat și...

Mucapor îi prinse mîinile și-i vorbi cu o blîndețe tristă:

— Domniță, dacă i-ai auzit glasul, înseamnă că trăiește. Fii liniștită.

Tremura ca varga de alun și nu se putea liniști. Mădălina, Varvara și Titiana o înconjurară și-o îndemnară, cu vorbă blîndă:

— Hai, Oana, la Suceava, lîngă măria-sa, că-i izvoditor de neistovită încredere.

— Mergeți cu bine! Vă îndemn să mă căutați la chilia de la Scăldătoarea Vulturilor, rosti magul.

În clipele acelea și Luca o zări pe Oana, în genunchi. Părea o rază de lumină...

Ca să pătrundă mai repede și mai ușor spre înțelegerea măriei-sale, Oana îi aduse un taler cu felii de friptură de iepure, fragedă și bine împănată cu mirodenii.

— Eu l-am vînat și tot eu l-am pregătit, ca să-ți îmbunez inima, măria-ta, și să mă asculți.

— Ce mai pui la cale, ștrengărițo?

— Măria-ta, astă-iarnă am ucis zimbrul țintat și magul Mucapor proorocește mari nenorociri.

— Și-l crezi, Oana?

— E om deosebit: aude cum crește iarba și Toaca Tăriei.

Vodă se înnegură la față; vorbi totuși cu șagă în glas:

— Cine aude numai preziceri rele uită să mai rîdă.

— Da, măria-ta; dar magul ne osîndește pentru uciderea acelei sălbătăciuni, slăvită de străbunii noștri.

— Și ce-ți mai destăinuie magul?

— M-a învățat cum să mă întîlnesc în gînd cu... cine mi-i drag. Mi-am strunit gîndul și l-am întîlnit cu al lui Luca. Am înțeles că-i în mare primejdie.

Vodă o învălui cu privirea-i oțelită, apoi surîse:

— Se poate, nepoată. Dar dacă te-ar auzi sihastrul Daniil, te-ar numi Sibila Moldovei.

— Nu, măria-ta: n-am harul proorocirii.

— Păcat; te-aș întreba dacă-l biruim pe sultan au ba!

— Eu cred în vorba măriei-tale: „Biruim ori pierim!“

— Căpitan ar trebui să te fac!

— Căpitan e greu, dar oștean, da! Împreună cu prietenele mele. Că, așa cum ne-a povățuit și Luca Arbore, învățăm a lupta.

— Da, am cam auzit eu așa ceva..., mormăi voievodul, cuprinzîndu-și nepoata de după grumaz și sărutînd-o pe frunte. Curînd plec în tabără, precum știi; ai grijă de contele Opalinski.

STRĂJERUL ERA ARMÂN, fecior de oier din Munții Pind. Vorbind armâna, s-au înțeles destul de bine. Părinții, oameni cu stare: peste o mie de oi. Dar acîngiii au prădat satul și-au robit sute de oameni. Unii, puși la catargă. Alții, mai ales copiii, făcuți oșteni, adică învățați a ucide oameni. Ajuns spahiu, într-o bătălie din Serbia, a primit rană de sabie la genunchi și-a rămas șchiop. Înțelegînd că era amenințat să fie aruncat pe drumuri, cerșetor, Luca l-a ispitit cu o întrebare:

— Și n-ai vrea să scapi de-aici?

— Mă omoară, romănule!

— Dacă te prind; dacă nu... Eu am slujitor și trei cai; aici, pe-aproape. Dacă-l vestești, scăpăm amîndoi.

Au mai trecut încă două zile și o noapte pînă cînd armânul turcit cu sila l-a găsit pe Toader Mărdulce, iar în a treia noapte, cînd a venit la slujba strajei, s-au sfătuit, au plecat împreună, l-au întîlnit pe Mărdulce la locul hotărît, apoi, prin niște viroage, s-au strecurat spre asfințit de Adrianopol. La ziuă se amistuiră într-o rîpă.

— Stăpîne, a zis Mărdulce, jupîn Alexandru s-a vîndut sultanului, cu ajutorul celor doi talieni și al lui Balaban pașa. A vrut să mă tragă și pe mine la dînșii. Zicea Măracru că dacă n-ai venit patru nopți, însamnă că ai căzut în vreo capcană cu muieri desfrînate și te-ai pierdut. Mi-au luat caii...

— Am fost niște proști, Toader Mărdulce... Și spătarul Șendrea care zicea: „Vă trimitem pe amîndoi: patru ochi văd mai bine, două minți judecă mai sănătos“... Halal ochi, halal minți!... Și nu-l mai am nici pe Dor.

— Stăpîne, Măracru n-o să-l poată stăpîni și-o să-l vîndă.

Osteniți de alergare și de frămîntul gîndurilor se prăbușiră napristan, în somn, ca-n neființă. Luca s-a trezit în zori, tremurînd și tușind. Locul, pustiu: țipenie, cît se rotea zarea.

— Toadere, ca să nu pier, ajută-mă să mă dezbrac, rupe poalele cămășii, moaie cîrpa colo, în tăul cela și freacă-mi trupul din creștet în tălpi. Tu, armânule, scapără și aprinde foc.

— Nu rup cămaşa, căpitane; o moi întreagă şi-apoi o uscăm. Că nu se ştie...

Şi, cu mare repeziciune, slujitorul i-a înroşit pielea ca floarea macului. În cinci zile, Luca mîncase doar o bucată de pîine, adusă de armân. Acum, după ce s-au încălzit, au mers pînă la un sat bulgăresc, unde au găsit ceva de mîncare, iar Luca a cumpărat straie de la nişte pelerini, în drum spre Sfîntul Munte. Cînd i-a întins doi galbeni, armânul a zis:

— Mulţumesc, românule, dar nu primesc bani, că mai degrabă tu m-ai scos pe mine de-acolo... Mă duc, şchiopătînd, în Munţii Pind, la ai mei, să mă fac cioban, aşa cum ar fi trebuit să fiu dacă nu cădeam rob. Cred că şi biserica mă va primi la sînul ei, oaie rătăcită fără voia-i.

Au mers numai ei doi spre miazănoapte, încă două zile şi două nopţi, pînă au dat de un alt sat bulgăresc: colibe sărace, oameni speriaţi de jafurile tîlharilor acîngii. Cu greu i-a primit, pe prispă, un sătean, temător chiar şi de umbra lui. Iar dacă s-a înduplecat cu mare greu, a fost şi pentru că Luca Arbore ardea ca focul şi se temea să nu fie ciumat. Numai cînd, după ce i s-a părut că da să moară, le-a îngăduit să se aciuieze într-o şură, pe un braţ de paie.

Cît l-a chinuit arşiţa păgînă, Luca a gemut, a oftat şi a cerut să-şi vadă calul:

— Dor e al ei... al Oanei... Unde-i?... Toader Mărdulce adu-mi calul!... Dacă-l încalec ajung la... sultan şi-apoi acasă... Alexandru, fratele meu de cruce... De ce să mă trădeze?...

Şi, deodată, vorbind ca un om cu capul limpede:

— Unde sîntem, Toadere?

— Nu ştiu cum se numeşte satul, dar oamenii sînt creştini.

— Vezi cîţi florini mai am în chimir; plăteşte gazda şi cumpără doi asini.

— Unul l-am şi cumpărat, că nu te puteam purta în spinare.

•

Ctitorind mănăstirea Putna, întărind cetăţile şi zidind altele noi, înălţînd Curtea domnească din Suceava şi casele din Vaslui, Hîrlău şi Piatra, voievodul voia să dea pildă tuturor boierilor să-şi zidească şi ei case mari, împodobite cu lucruri frumoase, de preţ.

A adus meşteri zidari şi zugravi din ţările vecine, peste cei crescuţi în ţară. Le-a rînduit ateliere în tîrguri la Suceava,

Roman, Bacău, Botoșani, Galați, Cetatea Albă. A răsplătit pe cei care au clădit trainic și frumos, dar a și poruncit călăului să taie capul unui meşter zidar, pentru că a înălțat ziduri strîmbe pe temelii șubrede. Și se da ca pildă pe sine, cumpărînd policandre de sticlă de Murano, oglinzi veneţiene, vase de cleştar de la Perugia și multe alte odoare de aur şi argint de la Cracovia și Liov, de la Muntele Athos ori Salonic. La Veneţia a trimis şapte care încărcate cu sloiuri de ceară verde, plăcut mirositoare a multe flori din poienele Carpaţilor. Dogele Dandolo i-a mulţumit pentru asemenea marfă rară și a trimis la Cetatea Albă două corăbii să cumpere miere, ceară şi grîu. În noua Curte domnească a adunat și darurile primite de la prieteni. Oanei îi plăcea deosebit măsuța persană cu încrustaţii de sidef, dăruită de Uzun Hasan și adusă de solul Stanciu Ponici; a numit-o „masa prieteniei" și a aşezat-o pe un minunat covor de persida, botezat „covorul fermecat".

Aşezîndu-se în jilţ la un dram de hodină, măria-sa privi podoabele din stuc de pe pereţii şi plafonul camerii. Fusese la Vaslui și Soroca și venise să rînduiască adăpostirea doamnei Maria, a coconilor și a unor jupînese, în Cetatea Ciceu. Nu hotărîse ziua, ci numai pregătirile de drum la acea cetate de munte, unde primejdia otomană n-ar putea ajunge nicicum. Își împlinise această tristă îndatorire și acum se legăna în vraiştea gîndurilor stîrnite de podoabele odăii.

Pe laița de lîngă peretele din faţă, Oana sta ca o hulubiță albă: lucra o broderie cu fir de matasă și asculta liniștea prin care umblau, roiuri, gîndurile voievodului. „Vreau să acopăr ţara cu drumuri, poduri, cetăţi, curţi, mănăstiri întărite. Am moștenit o ţară de lemn și-aş vrea s-o las de piatră. Dar mă tem că, mai întîi, va trebui s-o pîrjolesc... Ce mult mi-ar plăcea să hărnicesc şcolile de scriere de la Bistriţa, Moldovița ori Putna"... Ciocăni, fără voie în speteaza jilţului, iar Oana tresări:

— Erai aici, nepoată? zîmbi voievodul. Unde ţi-ai lăsat oştencele?

— Le-am dat slobod două săptămîni, măria-ta, să-și pregătească îmbrăcămintea, să ţese feșe pentru răni, să se hodinească.

— Ei, da; aşa hodină zic și eu... Ești o căpitănească aspră... Te rog dă-mi cartea aceea de pe poliţa de sub icoane.

Deschizînd-o la pagina unde sta o tasma din piele roșie citi cîteva minute, apoi vorbi:

— Ție, Oana, o să-ți dărui un „Mineiu". scris de arhimandritul Anastasie de la Moldovița, mîngîiere să-ți fie în ceasurile grele, alături de poeticul italian adus de Arbore.

— Ce bine gîcești gîndurile nepoatei. măria-ta... Sărut mîna...

— Chiar toate, Oana?

— Toate, mărite domn și părinte; dar pe unele nu vrei ori nu poți a le împlini.

— Dacă, în adevăr, ții la mine, trebuie să-mi urmezi sfatul.

— Măria-ta..., se înlăcrămă glasul Oanei, dar strîngîndu-și pumnii, înfipse acul în cusătură, ca un stilet în inimă și își opri, brusc, șipotul lacrimilor, dacă scăpăm din năpasta care vine asupră-ne, rogu-te a-mi îngădui și mie să poruncesc lui Iacov ieromonah să-mi copieze un „Tetraevanghel", pentru mănăstirea Bistrița, ctitoria străbunicului.

— Încuviințez cu drag, nepoată! primi vodă schimbarea vorbei. Cărțile sînt mîngîierea minții și a inimii, acum și în veac.

— Iar pe acest „Mineiu" îngăduie-mi a-l dărui bisericii pe care va s-o construiești la Piatra: acolo doresc a mă călugări.

Vodă vru s-o dojenească; dar fata îl privi atît de tristă, de înlăcrămată, încît simți nevoia să-i spună că Luca Arbore a trimis veste despre gătirile de război ale sultanului.

— Deci trăiește! se plecă Oana în fața voievodului și-i sărută mîna. L-am întîlnit cu gîndul, dar...

Din odăile alăturate răzbătu glasul puternic, țipat, oleacă răgușit al cneaghinei Olga: drăcuia cu învrăjbire, ca de obicei. Oana zîmbi trist, întrebîndu-se iară: de ce o răbda măria-sa la Curte? Se laudă, neobosit, cu stirpea ei împărătească, dar azvîrle vorbe de precupeață. Poate pentru că întîiul cuvînt românesc învățat a fost „dracul", îl rostea întruna. Soarele, dacă încălzește prea tare, e „dracu". Jupîneasa care nu i se închină destul de adînc e „dracu mujicu". Nici cele care o laudă sau o lingușesc nu se preschimbă în îngeri, ci rămîn „dracușoru". Drăcuia rochia care-i rămînea strîmtă sau bărbatul care nu-i lăuda frumusețea și deșteptăciunea. Chiar des-

pre măria-sa spunea rîzînd ca de-o glumă: „Dracu cum coruna"; dar mai ales îl drăcuia că nu-i găsește soț un principe de cel mai înalt rang. A rîvnit, de pildă, la Alexandru de Mangop, fratele doamnei Maria; dar vodă „nu s-a învrednicit" a-i apăra, ci l-a lăsat rob la turci. Dacă pe acel os de neam comnen, care pentru o cneaghină de Kiev ar fi fost soțul visat, turcii îl vor fi ucis, vinovat tot Ștefan vodă era. Pe doamna Maria, în față o lingușește nerușinat, în spate însă îi stîrnește porecle urîte: „dracușor slabanogu i plangarețu"... De limba ei ascuțită, otrăvită, în ciuda puținătății cuvintelor românești, se temea Curtea ca de viperă. Nimic nu-i plăcea în Moldova: Suceava, un tîrg de colibe amărîte; bărbații, niște neciopliți; femeile, tîmpe și cîrtitoare; neamul mușatin, neînsemnat. Nu se compara cu dînsa, urmașa lui Iaroslav cel Înțelept. Vorbea totdeauna tare, amestecînd graiurile; iar cînd își lăuda stirpea, glasul îi suna mai tare decît clopotele de la Mirăuți. Unii însă o lăudau că ar fi nefățarnică: „La ea «Ce-i în gușă și-n căpușă!»". Mai ales Alexandru Orheianu o vedea bună la inimă, duioasă: „Plînge cu sughițuri cînd își amintește de copilărie, de cele pătimite de neamul ei din partea tătarilor, iar cînd povestește despre doamna Evdochia se sufocă de plîns". Vorba ei speria unele fete din casă; altele însă rîdeau pe ascuns. „Cneaghina a dat drumul la moară !... Macină vînt și culege... prostie", a spus odată Oana. Iar acum, cînd țipetele cneaghinei răscoleau Curtea, nepoata își îngădui să fie mai aspră:

— Măria-ta, eu aș pune limba Olgăi la clopotul de la poarta iadului, dacă acea poartă ar avea clopot...

— Nu, nepoată! a rîs vodă. S-ar speria dracii și n-ar mai ieși în lume să-i culeagă pe cei răi și mișei. Și...

În clipa aceea intră, furtună, cneaghina Olga, cu părul despletit, cu rochia descheiată la piept, cu ochii holbați de furie, cu brațele larg desfăcute, strigînd:

— Nu! Nu!

Și pentru că nu-și amintea nici un cuvînt românesc, se crămălui în graiul de acasă: nu pleacă la Ciceu, nu se închide într-un castel muced, cocoțat pe-o stîncă! Și după o grindină de vorbe neînțelese, porni să plîngă în hohote: o fată de stirpea ei nu are un cavaler ocrotitor, cum au toate prințesele din lume. Măria-sa se ridică în picioare, încruntat; cneaghina se lepădă în genunchi, îl cuprinse de mijloc și, vărsînd puhoi

de lacrimi, se rugă să n-o trimită din Suceava. Mirat, vodă o ridică smucit, de braț.

— Fă cum vrei, cneaghină! îi vorbi în silă. Dar să nu-mi ceri să te scot din robie tătară... Jupînesele și jupînițele se vor adăposti în mănăstirile din munte. Boierii, care vor voi, își pot lua nevestele în tabără. Dacă pe domnia-ta te ia cineva, nu mă împotrivesc.

— Deakuemo! Deakuemo!... Rog vornic Bodea...

Și pe cînd cneaghina ieșea cu pas uimitor de sprinten pentru voinicia ei, Oana se apropie de măria-sa și șopti:

— Ce năpastă!

— Nu, nepoată: Olga-i o răsfățată, cu creier de gîscă.

LA PIATRA, AU CERCETAT LUCRĂRILE la noua Curte domnească; apoi, în vîrful muntelui Cozla, căpitanul Huru a rînduit o întrecere între fetele oștence, așa, de-a fala: să vadă contele Opalinski vrednicia moldovencelor. Oaspetele leah o urmărea stăruitor pe Oana: în cămașă albă, cu altiță înflorată în roșu și negru, cu bundiță tivită cu jder, ca țărăncile din obcini, cu basma de borangic, străvezie peste părul galben împletit în două cozi groase, aduse în față, peste sîni, cu catrința despicată și colțuni albi, lungi, ca să poată încăleca bărbătește în șa, cu obrajii și mîinile pîrguite de soare, cu umeri drepți, vînjoși. Deși toate celelalte erau îmbrăcate la fel și la fel de frumoase, el numai pe Oana o vedea: era făptura din visurile lui de cavaler, cititor a multe povestiri despre turniruri și cruciade, cu „donne“ care-și așteptau iubitul la ferestrele castelelor.

Drumul spre Cetatea Neamț, pe Cuiejdiu în sus, peste Dealul Balaurului, l-au pornit cu căpitanul Huru în cap, Oana și contele după dînsul, urmați de cele douăsprezece fete, cîte trei în rînd. Vînatul l-au trimis la cetate, prin Pipirig.

În Dealul Balaurului, într-un găvan adăpostit de păduri bătrîne de fag și stejar sta pitit satul Măscătești. N-are mai mult de patruzeci și șase de case, aproape toate la fel: acoperiș de draniță, în patru ape, prispe cu stîlpi sculptați, cu trei ferestre, una la tindă și două la odaia mare, ca niște ochi orbi tăiați în albul pereților.

Căpitanul Huru și suratele Oanei se răspîndiră pe la cîteva case, unde, în scurt se aprinseră focuri în vatră, iar în ogrăzi se auziră țipete de claponi jertfiți sub bardă, la trunchi. Urmară în fugă, opt jumuliri și cinătuiri repezi, iar pe țiglele sprijinite pe crăcani, deasupra moviliţelor de jar, au prins a se roti și a sfîrîi carnea de clapon, stropită cu mujdei.

— A venit domnița Oana, cu musafiri și datoare sîntem a-i ospăta, își ziceau gospodinele.

Oana îl pofti într-o casă pe malul gîrlei; îi primi o bătrînă mărunțică, vioaie, cu cămașa albă, de cînepă și catrință neagră, vărgată cu roșu, pe cap cu broboadă de lînă castanie, încălțată cu colțuni albi și opinci îngurzite mărunt. Oana îi sărută mîna cu dragoste de nepoată; o ajută să aducă un gavanos de miere proaspătă, subțire ca undelemnul din care luă cu lingura de tisă și-i întinse leahului, împreună cu o ulcică de apă rece. Fiind foarte însetat, îl bucură mult acest fel de ospeție. Cercetară apoi moara și piva de bătut sumane. Oana își scoase ciubotele, intră în scocul morii și se spălă pe față și pe picioare.

— Nu te supăra pe mine, conte, zîmbi spre musafirul care privea cam încurcat; moara bunicăi Ancuța este unul din vrăjitele locuri ale copilăriei. Apa-i cam rece, dar cu atît mai plăcută, pentru amintirile ce mi le izvodește.

— Te invidiez, principesă, pentru acest loc tainic, de basm, pierdut în mijlocul pădurii: face cît trei castele la Lodz.

După ce, adunați în ograda starostelui, se-nfruptară din friptură de clapon, cu pîine caldă, și gustară din cîte o ulcică de mied, Oana îl duse să vadă cele treizeci și șase de izvoare care alcătuiesc gîrla satului, îl plimbă pe malul iazului, lung de vreo cinci sute de pași, tivit pe maluri cu arini și cu sălcii pletoase.

— De aici, obștea răzeșească scoate crap și mreană, precum și raci, pentru toți sătenii. De la doisprezece ani, Luca și pîrcălabul Cîrstea Arbore m-au învățat să mă scald în scocul morii, să prind raci de sub plăviile de la malul iazului, să torn în coș la moară și să așez sumanele sub ciocanele pivei. Aici, pe Dealul Balaurului, am prins cel dintîi cocoș de ieruncă și am urmărit, într-o primăvară, cum își face barza cuib în vîrful șurii, iar rîndunelele sub strașina casei bunicăi Ancuța.

Intrînd în pădurea care înconjura satul, Oana îl pofti pe Opalinski să urce într-un stejar stufos, rotat, bătrîn. În cîteva

minute se aflau sus, aproape de vîrf, așezați pe ramuri groase. În față, în jos, spre răsărit, li se deschidea valea largă a pîrîului Almășel și a rîului Cracău, pînă în Dealul Holmului și Stînca Șerbeștilor, iar spre miazănoapte spre Bodești, Crăcăoani, Cîrligi, Bălțătești, pînă la Cetatea Neamț.

— Pan Andrzey, satul Mășcătești e un fel de ureche a lumii. Dacă seara doi oameni vorbesc colo, pe malul Cracăului, aici se aud parc-ar trece pe lîngă noi.

Și pe cînd leahul se minuna de acest fenomen, Oana îi povestea că pe valea asta au năvălit de zeci de ori tătarii Hoardei de Aur, prădînd, robind, arzînd. Ci răzeșii din Mășcătești s-au apărat cu vrednicie. Niciodată prădătorii n-au ajuns pînă aici: mășcătinenii sînt strașnici ochitori cu săgeata și luptători cu spada.

— Uite, din acest stejar, săgețile slobozite de Cîrstea Arbore și apoi de feciorul lui, Luca, au băgat spaima în tătari: li se părea că săgețile vin din cer, ochite de zmei... Plutesc în aceste locuri atîtea amintiri, încît nu puteam să nu ți le arăt și să nu spun cîte mă leagă de acest ungher de țară.

În preajma Cetății Neamț s-au întîlnit cu pîlcuri de tineri care, în zi de sărbătoare, după ce jucau la horă, se pregăteau de luptă. Oaspetelui nu-i venea să creadă că acești oșteni în opinci, cu pieptare de piele de bivol au înfruntat și biruit pe ienicerii, spahiii și acîngiii lui Mahomed. Venise a doua oară în Moldova, cu scop să dea sfaturi ostășești voievodului și căpitanilor lui. „Victoria ne va face nunta mai strălucită și căsnicia mai fericită". Dar aici dăduse peste ceva cu totul neașteptat: un popor întreg se pregătea de luptă. „Oare nu-i și ceva rău în asta? Dacă țăranii fac războaie, atunci noi, nobilii de sînge, va trebui să trecem la plug. De cînd în Franța un rege și-a pus coroana pe frunte cu ajutorul unei țărăncuțe, noi, aristocrații, am început să ne pierdem rangul de scut al monarhilor. Dăm semne de îmbătrînire, slăbire, destrămare. Trebuie să ne împrospătăm sîngele și să ne schimbăm felul de a gîndi. Ca principesa Oana să nu devină o Jeanne d'Arc a Moldovei, s-o iau cu mine..."

Au ospătat din ce le-a pus dinainte jupîneasa Ana și au trecut la hodină: contele în odaia cea mare de oaspeți; Oana, Mădălina și Titiana în odaia lui Luca.

— Ce-o fi făcînd acum fratele meu? întrebă Mădălina, așezîndu-și perna sub cap.

În clipa aceea pe Oana o năpădiră gînduri negre. Ieși în pălimar să privească răsărirea stelelor. Și a stat mult așa, pustie și negrăit de tristă, de îndurerată.

Deodată, straja din turnul porții a strigat:

— Un cal singur! Nechează, parc-ar cere intrare. Cobor podul!

Calul a intrat în cetate, șchiopătînd și a tras drept la grajd. Deși colbăit și mînjit de glod, grăjdarii l-au cunoscut:

— Dor!... Calul cu care a plecat căpitanul Luca.

Auzind, inima Oanei a stat. Toate stelele de pe cer s-au stins. În față au prins să-i joace umbre negre. Ținîndu-se de balustradă, coborî în ogradă, odată cu pîrcălabul Arbore. Se opriră în fața calului slab, obosit, șchiop, ca în fața unei minuni:

— Cum ai venit, Dor? Singur?... De ce singur, Dorule?...

La lumina făcliei se vedea că din căpăstru îi mai rămăsese doar curelușa de sub bărbie; la picioare mai avea doar o jumătate de potcoavă, iar maiaua copitelor din față sîngera cu coptură.

Oana i-a cuprins grumazul și l-a sărutat pe frunte:

— Unde ți-ai lăsat stăpînul, Dor, pintenogule? Unde?

Calul dădu din cap, mîhnit, și se lăsă în genunchi, să se culce. Părea că va să moară. Un grăjdar îi vîrî sub nas un căuș cu orz, dar calul îl amirosi, puse capul peste șodul din față și închise ochii. Izbucnind în hohote de plîns, Oana urcă scările și intră în paraclis. A îngenuncheat pe locul logodnei de taină; a stat așa și a plîns, pînă aproape de miezul nopții, cînd au venit Mădălina, jupîneasa Ana și pîrcălabul Cîrstea, au ridicat-o de jos, rugînd-o să se liniștească:

— Tuturor ni-i inima cernită... Ne vom strădui să aflăm unde s-a pierdut de ne-a trimis vestitor, fără grai omenesc... Poate ne-o vesti Alexandru...

Acum a aflat și Mădălina că erau logodiți. Au dus-o în odaia lui Luca și, după ce s-a întins în pat, și-a rugat prietenele s-o lase singură. Venirea calului fără stăpîn îl minuna pe contele Opalinski; nu-i venea a crede, iar durerea mută a Oanei îl mîhnea și-l bucura în același timp. A doua zi, îndată după răsăritul soarelui intră în iatac să-și ia rămas bun.

— Suferință ca a ta, prințesă, are un singur leac: vremea care trece. Iartă-mă, dar mă simt de prisos aici; deci îngă-

duie-mi să plec şi să mă întorc curînd. Pînă atunci, să te călăuzească înţelepciunea şi bunătatea. Pentru că pe voievod nu-l mai pot întîlni, te rog să-l veşteşti că regele Cazimir a primit de la hanul tătar ameninţare scrisă aşa: ...„dacă tu te vei uni cu moldoveanul, noi nu vom avea alt duşman mai mare ca tine. Dacă însă, neunindu-te cu moldoveanul, vei ţine pacea cu padişahul nostru şi cu noi, de asemenea vom fi prieteni."

AICI, ÎN TABĂRA OTOMANĂ trufia şi pofta de domnie sporeau în inima lui Alexandru, cum creşte ciuperca otrăvitoare în bălegar. Asta îl îndemna, îl silea a se umili în faţa sultanului şi a dregătorilor. L-a rugat pe Giovanni Maria Angiolello să-i spună tot ce va afla din misiunea solului leah Martin Chorazicz. Se temea ca nu cumva măritul padişah să ocolească Moldova şi să se îndrepte asupra Ungariei ori, şi mai rău, să se înţeleagă cu regele Cazimir şi să aşeze în scaunul din Suceava pe altcineva, ca de pildă pe Mihail, nepotul lui Iaţco Hudici, căsătorit cu o cneaghină din Liov. Secretarul s-a învoit, după oarecare tîrguială. Anume s-a lăsat rugat, deşi rîvnea să aibă, într-un vilaet din împărăţie, un om recunoscător şi supus lui.

Cînd Martin Chorazicz a rostit ruga fierbinte a regelui Cazimir de a nu ataca Moldova, inima lui Alexandru s-a chircit de îngrijorare.

Sultanul a clipit din ochi, a gîndit cîteva clipe, a zîmbit cu un fel de părere de rău, viclean ascunsă: „Dacă m-ar fi rugat înainte de a pleca din Adrianopol, mi-aş fi schimbat planul. Ci acum am pus armia în mişcare şi am trîmbiţat în lume pofta de a-l pedepsi pe nelegiuitul bei de la Bogdan Eflak, pentru că a cutezat să mă înfrunte şi să-mi facă martiri mii şi mii de oşteni. Vreau cetăţile de la mare şi Dunăre. Şi vreau ca, acum cînd hanul Hoardei de Aur mi s-a închinat, să nu se mai afle nici o piedică între ţinuturile tătăreşti şi împărăţia mea".

Alexandru tremura de fericire. Ca să se liniştească, a băut cu Angiolello şi cu Zachia di Longo, pînă au adormit butuc, de a trebuit să-i descalţe slujitorii şi să-i urce în paturi, ca să nu înţepenească de frig pe pămîntul rece.

Graba pornirii spre miazănoapte nu le-a mai lăsat răgaz de chefuri şi petreceri cu dezlegări de limbă. Iar cînd Balaban

pașa i-a dat cinci slujitori, să-și facă o gardă, să nu orbecăie singur prin tabără, a crezut că-i cel mai bun semn că sultanul va să-l facă domn. S-a gîndit să-l trimită pe Măracru în Moldova, să vestească pe mitropolit și pe cneaghina Olga că vine odată cu padișahul și să pregătească totul pentru primirea sărbătorească.

— Acum să văd ce slujitor de credință îmi ești... Dacă duci la izbîndă treaba asta, îți dăruiesc moșia de la Urecheni și te fac boier. Olgăi i-am trimis scrisoare printr-un neguțător armean, cu marfă spre Liov, cu popas pentru vînzare și în Suceava.

Gîndea: „Îl sap pe vodă prin cei dinlăuntru și-l strivesc cu puterea din afară."

AUZIND DE CIUDATA SOSIRE A CALULUI lui Luca Arbore, spătarul Șendrea a alergat la măria-sa, în tabăra de la Vaslui:

— Oana-i bolnavă de durere, măria-ta.

— Da... Pierdem unul din cei mai buni căpitani... Prietenele Oanei s-o înconjoare cu grijă și dragoste, că are rană grea în inimă.

Dar tocmai cînd voievodul vorbea așa, în Curtea domnească au intrat Oana, Mădălina, Varvara, Titiana și Sofia. Veneau de la Cetatea Neamț.

— De trei ori am îngenuncheat în paraclis și în odaia lui, străduindu-mă să-l chem și să-i întîlnesc gîndul, măria-ta. Și n-a venit la întîlnire, ca altădată... Prietenele, precum vezi, nu m-au lăsat să mă prăpădesc de durere, ci m-au adus în fața măriei-tale, să mă dojenești și să-mi alini amarul și lacrimile.

Măria-sa i-a prins mîinile și a privit-o cu ascuțime:

— O poveste spune, Oana, că Făt-Frumos s-a născut din lacrimă. Văd că și Oana Cosînzeana așișderea s-a născut...

Fata plînse zguduit la pieptul voievodului, iar măria-sa o mustră cu blîndețe:

— Cine mi-a furat nepoata cea bărbătoasă și mi-a trimis o plîngăreață? Ce l-aș mai ocărî, Doamne, Doamne! Hai, întărește-ți inima, că vin vremuri grele, grele de tot, fata mea.

Oana cercă să-și șteargă lacrimile și vorbi suspinînd:

— Am venit, în grabă, să spun, măria-ta, că pan Opalinski a plecat, cerînd iertare că nu și-a luat rămas bun. M-a

rugat să te înștiințez că regele Cazimir a primit scrisoare de la hanul tătarilor, prin care-l amenință cu război, dacă trimite ajutor Moldovei.

Măria-sa se înnegură la chip și tăcu îndelung.

— Cumsecade om pan Opalinski și nevrednic riga leah... Ci, du-te, Oana, și poartă-te după povața părintelui tău.

Așa cum au dorit Oana și prietenele ei, portarul Șendrea a poruncit căpitanului Ilea Huru să urmeze a le da bună învățătură în mînuirea arcului, suliței, sabiei, să deprindă galopul, strunirea și descălecarea, în trapul calului. Părea un soi de joacă și petrecere a timpului spre tămăduirea rănilor din inimă.

— Tătuță, pentru mine și pentru prietenele mele pregătirea de luptă nu-i nici joacă, nici desfătare, ci o poruncă a cugetului nostru. Voim să ne apărăm țara. Iar eu doresc să-l răzbun și pe Luca.

După o săptămînă de bolire și de mers pe furiș, mai mult noaptea, au ajuns la Gabrovo, oraș de negutători și meșteșugari bulgari, cuibărit în valea îngustă a unui rîu cu apă limpede și repede curgătoare, printre bolovani mari, rotunjiți de valuri în rostogolire. De multe nopți dormeau pe pămîntul rece și tare; îi dobora oboseala. Luca slăbise mult. Însera liniștit, sporind umbra copacilor cu frunză tînără. Căutau gazdă, deși se temeau să nu fie recunoscuți. Dar, pe-o uliță îngustă, un negutător bulgar după port, îi opri și le vorbi românește:

— Voi ați găzduit la „Mița fără coadă"!...

— Măi, să fie! De unde mă... cunoști?

— Ți-am fost tălmaci, căpitane... Ți-am povestit de ce hanul se cheamă la „Mița fără coadă". Adicătelea ca să țină ușa cît mai puțin deschisă și să intre cît mai puțin frig în casă, stăpînul foarte dornic să facă economie, a tăiat coada mîței.

Ținîndu-se de dînșii, bulgarul cunoscător de limbă română i-a dus la hanul al cărui misit era. Hangiul a simțit, dintr-o ochire, că umblă cam hăituit, însoțit numai de voinicul său slujitor, și nu s-a bucurat. Dar cînd Luca Arbore i-a pus pe masă un florin de aur, ochii i-au lucit a cumsecădenie. Misitul a spus, în mare grabă, trei snoave gabrovene, făcîndu-l pe

hangiu să rîdă cu mare poftă, hurducîndu-și pîntecele mare și greu de osînză, acoperit cu un șorț alb ca omătul. La masă, bînd din vinul mușteriilor, și-a arătat părerea de rău că Suceava-i așa de departe: altminteri ar veni acolo să zidească han ori rateș, la vad bun de călători, cu mîncăruri gustoase și vinuri alese. Venind vorba despre războiul pornit de Mahomed sultan împotriva Moldovei, hangiul știa că armia se afla acum la Varna. Că numără cam 200 000 și că vreo două sute de corăbii poartă hrană și arme spre gurile Dunării.

— Îl strivește-n copitele cailor pe bietul voievod de la Moldova. Mai ales că, după cît se aude, a poruncit și hanului tătar să-l lovească dinspre răsărit. Înțelegi? întreba, mișcînd ulcelele pe masă, arătînd dincotro vine sultanul, dincotro lovește hantătarul și cum se întîlnesc la Suceava. Apoi, după ciocnirea ulcelelor întîlnite, adăugă: Se spune că sultanul a trimis o însemnată parte din oaste spre apus, să-i țină de vorbă pe unguri.

Luca își aminti că și Angiolello vorbea la fel: ținta sultanului este să cucerească Europa, să supună țările române, să ajungă la Cracovia, iar armia plecată spre asfințit să ocupe Buda și să se întîlnească amîndouă armiile la Viena, cucerind-o. Iernează acolo, iar în primăvara următoare pornește spre Paris, să împlinească visul lui Tarik, dar venind dinspre răsărit... „Și, uite, hangiul din Gabrovo, vorbește la fel ca secretarul sultanului"... Înainte de culcare, hangiul îl pofti pe Luca la sfat între patru ochi. Vorbindu-i italienește, îl prinse de umăr:

— Înțeleg că dorești adevăr fără sminteală. Ci voiesc să te ajut: mîine, fiul meu Vasili pleacă la Varna cu douăzeci harabale cu merinde. Te îmbraci bulgar și mergi ca sluga lui, pînă la tabăra otomană. În două zile și două nopți sînteți acolo.

Era tocmai ceea ce dorea Luca, în clipele acelea: să se apropie de tabăra lui Mahomed.

DACĂ ATUNCI CÎND ȘTIA că Luca trăiește, își putea închipui că va trebui să împlinească porunca măriei-sale de a se mărita cu un străin, ca o jertfă de sine, acum socotea asemenea măritiș mișelnic și nelegiuit. „Cînd sfîrșește războiul, mă călugăresc. Așa mă sfătuiesc și Titiana și Mădălina... Sofia

mai nădăjduieşte că măcar Alexandru trăieşte. De altminteri, ea spune că întoarcerea lui Dor nu-i o dovadă că stăpînul s-a pierdut, ci, doar a unei întîmplări care a dus la rătăcirea calului.

— Te pomeneşti că l-a lovit cineva, de pildă chiar Alexandru. Şi, supărăcios cum e, a fugit acasă. Ei, dac-ar şti să vorbească...

Uneori Oana se gîndea, cu o tristă bucurie, la mînia voievodului cînd va afla că nu primeşte a se căsători cu Opalinski: „Te închid într-un schit!“... „Te rog să mă închizi, măria-ta, că tot nu-mi cîrmesc dragostea spre alte zări. Numai pe voi vă iubesc: pe Luca şi pe măria-ta“...

Intrase în cămăruţa ei să se odihnească şi să se gîndească la cel care nemăsurat îl îndrăgise. Dar, deodată, auzi glasul străjerului de la pod: vorbea de sosirea unui olăcar din împărăţia otomană. Sări din jilţ şi ieşi în pălimar, tremurînd, iar inima îi bătea nebună. Cînd pe poarta ogrăzii intră un om înalt, mare, dar ostenit, vlăguit, cu straiele sfîşiate, desculţ, crezu că-i Toader Mărdulce. Îl auzi vorbind, ca-ntr-un vis rău, chinuitor:

— Sînt sluga căpitanului Alexandru Orheianu, jupîn portar al Sucevei, vorbi repede, gîfîit, cu ciudate poticniri şi cu plecăciuni în faţa spătarului Şendrea.

— Te cunosc, Măracru! strigă Oana din pălimar.

Olăcarul întoarse ochii spre fată, îşi aplecă tare capul, spre umărul drept şi vorbi cu îndurerare:

— Aduc veste tristă... Căpitanul Luca Arbore a fost ucis din porunca sultanului, pentru că a cutezat să ceară slobozirea prizonierului de la Caffa... Sluga lui, Toader Mărdulce, de asemenea ucis...

— Şi Orheianu? a întrebat Şendrea.

— L-au închis şi-or să-l dea călăului. M-au lăsat slobod, zicînd: „Dacă ajungi la Moldova, spune ghiaurului că sultanul trimite asupra lui o armie aşa de mare, încît colbul stîrnit de copitele cailor lui va întuneca soarele“...

Oana căzu în genunchi, cu mîinile agăţate de marginea pălimarului. Auzea cum tatăl său dădea porunci să fie îngrijit acel nefericit olăcar şi, deodată, îi apăru chipul lui Luca: sta la o masă, cu Mărdulce şi încă doi necunoscuţi. Sări în picioare şi strigă tare, cu deznădăjduită mînie:

— Minți, Măracru! Ești un hiclean... Luca trăiește... Trăiește!...

Cutremurat de spaimă, spătarul Șendrea urcă în fugă, în pălimar și-și prinse fiica în brațe:

— Oana, liniștește-te!...

— Mă liniștesc, tătuță, dar ticălosul acesta să fie dat călăului. Minte! Eu l-am văzut pe Luca...

— Bine, bine, fata mea... Du-te în iatacul tău și te roagă întru liniștirea cugetului... O chem pe Varvara să-ți fie ajutor.

Pe măria-sa îl mirau spusele slujitorului lui Alexandru Orheianu; îi văzuse, de mai multe ori meșteșugul în luptă și puterea lui deosebită. Îl răsplătise cu dărnicie, pentru că-și salvase și-și purtase în spinare stăpînul, după nenorocirea de la Caffa. Ba, într-un timp, voise să-l ia în straja lui, să facă pereche cu Pătru Brudur. Dar Oana — tot ea! — l-a pîrît că are fire ascunsă și lacomă de bani. L-a lăsat, deci lui Alexandru. Iar acum cînd spătarul Șendrea, venit în grabă la Vaslui, îi vorbea despre acest vestitor de nenorociri, vodă își aminti că el l-a poreclit Măracru, în opoziție cu slujitorul lui Luca Arbore, bun la inimă, blînd și ascultător: Mărdulce. Se afla în bună potrivire cu firea stăpînului: cumintele, blîndul, înțeleptul și simțitorul Luca Arbore. Dar nici o asemănare între veselul, mereu șuguitorul, vorbărețul și frumosul Alexandru Orheianu și tăcutul, fiorosul, nemulțumitul, răutăciosul, pizmașul său slujitor. ...„A, pe amîndoi îi chema Toader: Toader Cocora a devenit Mărdulce, iar Toader al lui Constantin din Mereni — Măracru. Porecle de haz, repede cunoscute de toți. Îmi pare că numele adevărate s-au și uitat"...

— Unde-i Oana acum? a întrebat.

— Se grăbește a se înfățișa măriei-tale. Uite-o!

Oana intră și îngenunche înaintea voievodului:

— Au venit, măria-ta, două știri despre pieirea lui Luca; dar calul e mut, iar Măracru e-un mincinos. Luca trăiește!

— Oana, tu... ești prea îndurerată și...

— N-am vedenii și nici smintită nu sînt. Doar gîndul meu se întîlnește cu al lui și își vorbesc. Crede-mă, măria-ta!

Vorbea cu atîta patimă și încredințare, încît vodă se sperie:

— Bine, Oana... O fi cum zici tu.

— Este, măria-ta!

Grija pentru sănătatea nepoatei îl făcu pe voievod să nu-l mai cerceteze pe Măracru, ci să-l dea în sama vornicului Bodea, să-l țină sub îndeaproape priveghere.

— Îl știu bun luptător și de luptători avem mare nevoie. Și, în sinea-i, odată cu părerea de rău pentru pierderea suferită, vodă îl osîndea pe Luca Arbore că a zăpăcit, a tulburat sufletul, cugetul, inima Oanei. Știa că solia lui era grea și cu primejdie; dar nu crezuse că, în adevăr, s-ar putea pierde. „Acum, Oana toată viața mă va învinui că anume l-am trimis; iar eu nu voi avea cum mă dezvinovăți... Mai ales că, într-un fel, am vrut să-i despart"...

Ieși în ogradă, ceru să i se aducă un cal, încălecă și făcu semn lui Pàtru Brudur să-l însoțească. Pe înserate, se afla la Hîrlău, lîngă Maria lui Rareș: lumina dragostei risipește ceața tristeții.

În drum spre Varna, Luca și Mărdulce au văzut cum doi acîngii au ucis o bulgăroaică tînără, ca să-i ia vaca.

— Ucid anume: să nu-și uite năravul și să nu intre în tabără cu mîinile goale, se lămurea Luca Arbore.

Descărcînd poverile din harabale, împreună cu fiul hangiului, Luca și Mărdulce trăgeau cu urechea și cu coada ochiului în dreapta și în stînga. Se încredințau că tabăra era mult mai mare decît cea cu care venise Hadîmul. Cînd ajunseră la țărmul mării, numărară peste o sută cincizeci de corăbii mari, acostate în port; purtau tunuri, bombe, scuturi grele și mari cîtimi de hrană. Pe una din aceste corăbii au încărcat și producțele aduse în harabalele negustorului-hangiu din Gabrovo.

— Ce facem, stăpîne? întrebă Mărdulce. Hrănim pe cei care vor să ne cuprindă țara?

— Ai dreptate, Toadere; otravă s-ar cuveni să le punem, nu pîine; dar n-am.

După-amiază avu parte să vadă cîteva mii de spahii făcînd exerciții de luptă: atacau spre miazănoapte, pe un deal, un potrivnic închipuit. Porneau țîșnit, furioși și fioroși, cu strigăte și urlete să spargă cerul. Înțepau văzduhul cu sulițele și-l despicau șuierător cu iataganele ori îl striveau cu buzdugane ghintuite. Atacau în bună rînduială, cu meșteșug; caii țineau pasul, la trap și la galop, se roteau, cabrau și se opreau la semn, cu mîna, cu glasul ori șuierul, fără a se ciocni ori a

se împiedica unii pe alții, parc-ar fi mers într-un pas și ar fi avut același călăret în șa, îmboldiți din porunca unei singure voinți. Se întreba: „Cum să ne apărăm de aceşti turbaţi?... Ei, la Podul Înalt, tocmai goana smintită i-a pierdut, prin împotmolirea în smîrcuri. Acum, dacă ne atacă vara, în cîmp deschis... Dar dacă îi lăsăm să se năpustească smintiți înainte, iar noi ne ferim după dealuri, la adăpostul codrilor, ne pedestrim şi-i prindem în bătaia săgeților și-apoi, din coaste, ne repezim asupră-le"...

— Toadere, auzi surlele? Semnul și porunca plecării... Peste o lună de zile, toate aceste harabale și căruţe și tunuri trase de cîte zece-cincisprezece perechi de boi, tot acest calabalîc, cum zic turcii, toate aceste copite de cai și asini, tot acest viermăt omenesc va mîiji cîmpia, apele, satele și tîrgurile noastre.

Ar fi vrut să afle ceva despre Alexandru, dar n-a fost chip. Doar Toader Mărdulce a izbutit să stea de vorbă cu un român, rămas rob din oștirea lui Radu vodă cel Frumos și să-l roage a trimite ştire la Suceava, dacă află ceva despre Alexandru Orheianu și slujitorul său, Toader Măracru.

La răsăritul soarelui, sub cerul senin, primăvăratec, armia otomană a îngenuncheat pentru rugă, apoi a pornit în trap spre zarea de la miazănoapte, ca o pacoste vînătă, ţepoasă, rău prevestitoare.

S-au despărțit de prietenul bulgar și au pornit, cu trei măgăruşi, ca negustori de mărunțișuri, spre Rusciuc. Au privit pornirea la drum a turmelor de oi și a cirezilor de vite care însoțeau armia. Pe Arbore îl speriau mai cu seamă tunurile: mari cum nu mai văzuse: ...„Cum or să reziste bietele noastre cetăți?"...

De la Iancu Corvin de la Hunedoara, măria-sa ştia că și vistierul trebuie să cunoască bine meșteșugul războiului, că adesea dușmanul cată să-l prindă cu averea țării, care se cuvine să fie totdeauna în preajma domnului. Că așa-i rînduită lumea: războaiele se poartă cu arme, iar armele se cumpără cu aur. De aceea voievodul îl ţinea la mare cinste pe vistierul Ignatie. De curînd împlinise patruzeci și cinci de ani și-l sărbătorise în tabăra de la Vaslui. Îl iubea pentru că era om drept, cu mare dragoste de moșie, ascultător și împlinitor poruncilor

întocmai. Îi asculta sfaturile şi-i lăuda adesea chibzuiala, deşi uneori îl supăra zgîrcenia lui; mai ales atunci cînd era vorba de zidirea Curţilor şi a mănăstirilor. „Tu, vistiere, vrei numai cetăţi şi arme. Ci eu socot că ctitoriile cele frumoase se numără printre biruinţele de neuitat ale unui domn şi ale unui neam", îl dojenea măria-sa. Dar vistierul răspundea: „Aşa-i, măria-ta; dar trebuie să avem întîi arme şi cetăţi, tocmai ca să avem răgaz a construi şi să putem apăra ceea ce am construit". Sprîncenele-i stufoase, negre erau totdeauna îmbinate a ciudă şi mînie. Privirile i-s plumburii, întunecate, cată parcă tot a sfadă. Glasul gros, aspru, neprietenos. Şi totuşi are suflet bun. Doar atunci cînd trebuie să numere bani pentru a-i înstrăina se face vînăt ca porumbica. La veselie, faţa i se subţie şi îngălbeneşte, parc-ar fi băut o vadră de zeamă de droghiţă ori de lemnul cîinelui. Venise să vadă cum se pregătesc oştenii pentru luptă şi cum îşi îngrijesc armele. Ştia că, din porunca voievodului, cei peste cinci sute de căpitani ai oştirii se străduiau, din zori în noapte şi chiar din noapte-n zori, să deprindă oştenii cu lupta. Mare grijă au pentru lovirea repede, fulgerătoare, din locuri tainice, şi pentru pedestrire la nevoie, cu mare iuţeală. Se adunau şi se resfirau într-o clipă. Loveau cu suliţa. Izbeau cu buzduganele. Tăiau vinele cailor duşmanului cu bardişele. Galopau ca vîntul. Se roteau încolăcit ca fulgerul. Se resfirau şi se adunau ca stolul de sturzi şi înhăţau precum şoimii prada. De asemenea, învăţau să lupte în zeci de locuri: pe valea Moldovei, Prutului, Bîrladului, Siretului, Trotuşului, Bistriţei, la malul Dunării, la despresurarea cetăţilor Chilia, Cetatea Albă, Orhei, Soroca, Hotin, Neamţ, Suceava. Adică oriunde se bănuia că vor năvăli duşmanii. Toate astea îl bucurau pe vistierul Ignatie, dar foarte se întrista văzînd că săbiile se ştirbeau şi trebuiau ascuţite, suliţele se rupeau şi trebuiau făcute altele.

De pe Măgura lui Toma, măria-sa, însoţit de vornicul Bodea, de Stanciu Ponici şi comisul Pascu, urmărea exerciţiile de luptă. Nu arăta mulţumit. Porunci prin olăcari şi trîmbiţaşi să se mişte mai repede, în mai bună rînduială. Dar cînd vru să coboare între steaguri, un căpitan îl vesti că, la casa domnească, îl aştepta solul leah Martin Chorazicz.

— S-a întors mai repede decît mă aşteptam... Vornice Bodea urmăreşte domnia-ta exerciţiul! şi făcu semn lui Pătru Brudur să-l însoţească.

Așezat în jilț, avîndu-l în față pe măria-sa, dincolo de masa lucie de stejar gros, solul polon își netezea barba sură și povestea despre cele vorbite cu sultanul. Lungea anume vorba, ca să arate cît de însemnată și de grea i-a fost misiunea. Măria-sa îl întrerupse...

— Deci vine să mă pedepsească pentru că m-am apărat la Podul Înalt. Ciudată și strîmbă judecată mai au regii și împărații cei mari. Ce nu-i al lor n-are drept să trăiască.

— Totuși poate ar ține sama de ruga măritului rege Cazimir, dacă măria-ta ai plăti tributul neplătit de mulți ani, ai înapoia toți prizonierii luați acum doi ani, împreună cu corabia cu aur fugită din Caffa și dacă ai ceda Chilia și Cetatea Albă.

— Cinstite sol, a suspinat voievodul, asemenea cereri umilesc țara și rănesc cumplit inima mea. Craiul Cazimir își zice suzeranul meu, cu toate că, de cînd mă știu, nu i-am șoptit nici un cuvînt de închinare și bag samă că te-a trimis sol ca să închei alianță de taină cu sultanul pe spinarea mea. Gîndește măritul rege că-și apără țara dacă mă vinde pe mine și țara mea păgînului? Nu, sol al Lehiei! Sultanul vrea să ajungă la Viena prin Cracovia. Cînd ai trecut spre miazăzi domnia-ta, sol al țării megieșe, mi-ai vorbit de pace și slobozenie; iar eu te-am cinstit ca pe un prieten, cum te credeam în aceste ceasuri de grea cumpănă, s-ar putea să am trei dușmani și ajutor de nicăieri. De nicăieri, pane! Și totuși, cinstite sol, și eu și țara mea avem dreptul de a trăi, de vreme ce ne-am născut...

Vorbea dezlănțuit, cu înflăcărare, ca să-și descarce sufletul împovărat și aprins de mînie. Și poate, în sinea măriei-sale tot mai nădăjduia să-l convingă pe Chorazicz de dreptatea Moldovei, așa cum îl știa convins pe contele Opalinski. Oana tălmăcea, împrumutînd parcă și glasul, și respirația, și privirea măriei-sale, adăugînd chiar un dram de amară dojană.

— Astă-vară, la 6 iunie, sultanul a supus Caffa. Două sute de italieni, aflați pe o corabie, în drum spre Țarigrad, s-au răsculat și au cerut adăpost la Cetatea Albă, în țara mea. Sînt dator a-i ocroti. Mînios, sultanul mi-a ucis cumnatul, după cum se aude. Pe Basarab Laiotă de la munteni, așezat de mine în scaun, l-a silit să treacă de partea lui. Cu riga Matei m-am împăcat și ne-am făgăduit unul altuia ajutor; ci

acum, cînd vine furtuna, el nuntește, iar ajutorul lui, făgăduială deșartă! Pentru că mă vrea supus și nu aliat. Veneția se află în război cu sultanul, ca și mine. Îmi arată prietenie, dar duce un război lînced. Papa m-a cinstit cu laudă mare, pentru biruința de la Podul Înalt. Îmi zice chiar „atletha Christi", dar banii îi trimite regelui Matei Corvin, precum că eu aș fi eretic și n-aș merita ajutor. Sîngele meu și alor mei n-are nici un preț, chiar dacă se varsă pentru cruce? Sînt ori nu atletul lui Hristos? Ce vină au oștenii mei că mai marii bisericii se sfădesc pentru un *que*, atîrnat în coada cuvîntului *filio*, adică *filioque*? Nepricopsită pricină de sfadă, ca semiluna să ne afle dezbinați și nevrednici întru apărare. Mă înconjoară numai dușmani. Unde-mi aflu prieteni? Unde, pane? Unde? Cum de nu înțelege craiul Cazimir, că dacă nu-mi sare în ajutor, nevoit voi fi să-mi vîr grumazul sub jug și, prin asta, să-i aduc armia sultanului la Camenița? Judecă și domnia-ta, pane, și vezi dacă n-am dreptate...

— Ai dreptate, măria-ta..., dar...

Văzîndu-l îngăimat, voievodul căută altă cale.

— Conte, în cinstea domniei-tale și a celor care aud că vin întru întîmpinare voiesc a rîndui, poimîine, la Curtea din Suceava, o prietenească petrecere.

Pan Martin Chorazicz s-a mirat de schimbarea purtării și mult s-a bucurat de asemenea înaltă poftire, tocmai cînd se aștepta să fie închis la beci, ca un trădător.

SÎMBĂTĂ DUPĂ-AMIAZĂ, doamna și boieroaicele au pregătit, cu tot dichisul, cele de cuviință pentru petrecerea dată în cinstea solului leah și a celorlalți prieteni veniți în întîmpinare. Mai întîi curățenia și împodobirea odăilor. Apoi bucatele la cuhnii și vinațurile la zămnic. Dar, mai ales, au ținut să îmbrace rochiile cele mai scumpe și mai frumos croite, după moda cracoviană. Unele însă, mai ales prietenele Oanei, s-au îmbrăcat românește.

— După moda leșească, a surîs Oana, se vor îmbrăca musafirele; noi se cuvine să fim ca noi. Așa-i place și măriei-sale.

Bucătarii s-au întrecut în gătirea bucatelor și a dulcețurilor, fel de fel, iar pivnicerii au ținut să arate peste ce comori sînt priveghetori.

Pentru că se aştepta să vadă o Curte lipsită de strălucire şi de farmec, pan Chorazicz a făcut ochi mari la strălucirea policandrelor, a oglinzilor, a stucaturilor, la croiala minunată a rochiilor, a portului bărbătesc, la bogăţia bijuteriilor şi, mai ales, la frumuseţea femeilor, la mîndreţea tinerilor, la isteţimea şi vioiciunea lor. Îl încînta purtarea tinerilor Ilea Huru, Micu Crai, Tudoran, Boldur, Costea Orăş, Ioan Tăutul: se minuna că vorbeau bine italiana sau poloneza, că ştiau multe din cele ce se petrec în lumea mare, că povesteau cu haz, îndeosebi Tăutul şi Huru.

La început, Oana s-a gîndit să ceară iertare şi să nu vină, deşi îşi da seama că, în fapt, pentru dînsa hotărîse măria-sa o petrecere ca asta. Îşi aminti însă că spusese: „Nu cred că Luca s-a pierdut!"..., deci n-avea motiv să stea cernită, ci mai potrivit era să fie gazdă şi să primească oaspeţii în sala cea mare a sfatului.

Cînd s-a vestit intrarea măriei-sale şi a doamnei Maria, s-a făcut linişte: toţi curtenii s-au înşirat pe două rînduri, după rang, lăsînd cărare slobodă, dreaptă, de la uşă pînă la scaunul domnesc. Ţinînd mîna doamnei sus, la înălţimea cotului, voievodul înaintă mulţumind plecăciunilor curtenilor cu cîte o înclinare domoală din cap. Apoi, din faţa scaunului domnesc, ură tuturor bun venit, sănătate şi petrecere bună. Slujitorii, în straie strălucitoare, aduseră tăvi cu pahare de cleştar, cu vin, împărţindu-le tuturor. Măria-sa a închinat încă o dată. Ci gustînd din acel vin de Cotnar, toţi s-au veselit. Rumoarea glasurilor şi glumele au sporit, repede, sub bolţi şi sub candelabrele cu zeci de lumînări din ceară plăcut mirositoare. Palidă, tînjindă, tăcută şi tristă, doamna s-a aşezat în scaun; voievodul a intrat între boieri şi-ntre oaspeţi; a ascultat, rîzînd, şuguirile şi snoavele cele bune, anume ca petrecerea să fie cît mai nestingherită, mai firească.

Cel dintîi, tînărul Ioan Tăutul, de curînd întors din Veneţia, povestea cu haz, celor din jur, despre neroada credinţă a unor italieni:

— Îşi zic creştini, dar se închină măgarului, jertfindu-i mîncări şi băutură. Adică, iau acest sărman dobitoc, îl împodobesc cu ţărţămuri, cu mărgele şi cordele, îl tămîiază cu fum din cadelniţă şi-i cîntă psalmi. Le-am zis şi eu cîntare românească: „Amin, amin, domnule asin... ţie mă-nchin"...

Vornicul Bodea se oțărî și cîrti tare, să audă și voievodul:

— Solii prea tineri nu știu să se poarte cuviincios. Asemenea poveste poate supăra pe oaspeți: sînt papistași.

Ci măria-sa a făcut semn Tăutului să se apropie:

— Cum a fost cu... „domnule asin", Ioane?

— Bine, măria-ta; au înțeles și ei, italienii, că „amin" și la ei e tot „amin", „asin" e pe latinește, iar „domnule" se zice „domini".

— Bine; ci acum, gazdă fiind, poftește la danț pe cele contese și marchise poloneze.

— Am înțeles, măria-ta! Le poftim la o poloneză și-apoi le învățăm și hora noastră.

— Atunci cîntăreții să zică hora. Sîntem gazde! se întoarse măria-sa către doamna Maria, poftind-o la danț.

— Mult aș vrea, măria-ta, dar nu mă lasă... surîse doamna, arătînd cu o mișcare pîntecele mult rotunjit, sub straiul lung și greu de broderia bogat înflorată cu fir de aur și mătasă vișinie.

Folosind împrejurarea, cneaghina Olga se pieptoși, rîse mut cu toată fața ei roză ca floarea trandafirului sălbatec, făcu un pas înainte și aștepta să fie poftită ea la danț. Dar vodă se prefăcu a n-o vedea și grăi către soție:

— Iertare, doamna mea!... și, întorcîndu-se spre Oana: Nepoată, poftim să deschidem danțul.

Fata se îmbujoră de emoție, se înclină adînc, apoi, ridicîndu-se sprintenă, întinse gingaș mîna spre brațul măriei-sale. Muzica porni hora. Pășind spre mijlocul sălii cu lucii lespezi de marmură roșie, albă și verde, voievodul și Oana întinseră cîte un braț spre cei căpitani și jupînițe, iar cîțiva boieri între două vîrste, în cap cu vornicul Bodea, își poftiră jupînesele și, cît ai bate din palme, hora prinse a se legăna lin, a se roti în pași măsurați, ușori, odată cu mlădierea brațelor în unduiri domoale și gingașe. Toți se uitau mai ales la măria-sa și la nepoată, mult bucurîndu-se că aveau voievod tînăr și vesel, zvelt și frumos. Privind cu luare-aminte, cele patru contese înțeleseră că hora se învață ușor. De altfel, la a treia adunare și lărgire a cercului, măria-sa desprinse mîna de mîna jupînesei Nastasia și pofti pe contesa Hedwiga de Sopon, care, ajutată din dreapta de tînărul comis Ilea Huru intră bucuroasă în horă; după cîteva mici stîngăcii învăță pasul și tactul

legănat. Oana îl pofti pe baronul Hlopiki, care își înălță fruntea și își umflă pieptul, așa cum obișnuia la poloneză ori la mazurcă. Costea Orăș o pofti pe cneaghina Olga, care făcea zîmbre, dornică să dănțuiască lîngă măria-sa. În cîteva minute, toate cele șase nobile poloneze dănțuiau lîngă mîndrii căpitani ai măriei-sale, așa după cum oaspeții poloni invitară jupînesele și jupînițele romănce, încingînd un danț al prieteniei. Boieroaicele, mai ales polonezele, își scuturau zulufii și zîmbeau frumos, aruncînd ochiade spre bărbați.

Dansînd, Oana se gîndea la ziua cînd Luca și Alexandru au învățat-o danțurile poloneze. Dansa cu vioiciune și sprinteneală, dar inima îi plîngea. Și numai văzîndu-și părinții, tătuța înalt și voinic, mama încă frumoasă, dansînd ca o pereche vrednică de laudă, i se dezabureau ochii.

Măria-sa privi cîteva minute dănțuirea, apoi îl pofti pe contele Chorazicz în cămara de taină și deschise iar vorbirea despre primejdia războiului. Tălmaci îl chemă pe Ioan Tăutul; pe nepoată o lăsă să se desfete dănțuind cu musafirii, mai ales că, la mazurcă, era tot așa de sprintenă și de grațioasă ca și polonezele, pe care însă le întrecea în farmec și frumusețe. Mariei Șendrea îi creștea inima de mîndrie.

Petrecerea se însufleți cînd cneaghina Olga prinse la danț pe cel mai gras dintre oaspeți, un bărbat trecut de patruzeci de ani. „Grasul cu grasa“, gîndi Ilea Huru. Dar, odată prinși în danț, se dovediră mai sprinteni ca mulți alții. Cneaghina arăta o neașteptată mlădiere, în ciuda șoldurilor prea rotunde ori a pieptului prea bogat și săltăreț. După cîteva minute veni Tăutul și-i șopti Oanei:

— Măria-sa te poftește tălmaci, în locul meu; pe mine m-a trimis să dănțuiesc panele, să nu li se urască petrecerea.

— Mulțumesc, Ioane... De mult aștept să mă cheme.

Vorbirea dintre voievod și contele polon ajunsese iar la un loc poticnit. Nepoata surîse și tălmăci cuvintele măriei-sale:

— Și totuși, pane, eu mă voi apăra cu cei 40 000 de oameni ai mei, deși mi se spune că sultanul vine cu 200 000; că Laiotă i se alătură cu cel puțin 10 000, iar hanul tătar se va năpusti peste Nistru cu 20—30 000 de jăfuitori, de răufăcători și ucigași, mult mai răi decît oștenii. Adună-i, pan conte, și vezi cîți sînt. N-am bani să-mi tocmesc lefegii, ca alți domni și împărați. Secuii nu-mi mai vin în ajutor, ca acum doi ani,

la Podul Înalt: riga Matei le-a poruncit să se adune în oastea lui, la Sighişoara. Doar cîte o ceată, din cei care mă cunosc, se mai strecoară prin trecători şi vin la mine împreună cu cinci sute din românii cetăţilor mele transilvane. Asta-i! Şi totuşi, nu numai că mă voi apăra, ci chiar cred în biruinţă. Iar de fi-voi înfrînt, barem ştiu că nevrednic n-am fost.

Vorbirea aprinsă, din inimă, cu durere şi încredere, mişcă sufletul solului leah, care însă stărui:

— Cum ai să birui nebiruitul? Ce meşteşug poţi folosi împotriva celui mai mare războinic al vremii noastre?

ANGIOLELLO SCRIA ÎN CRONICA SA: „Ridicîndu-se tabăra şi urmînd drumul pe nisipul sau ţărmul Mării Negre, am avut parte de mari încercări şi lipsuri. Mai întîi pentru că pe aici nu se întîlnesc nici sate, nici locuinţe“...

A înţeles însă că sultanul a ales acest drum ca să aibă legătură uşoară şi repede cu flota lui Ahmet paşa, trimis să cucerească Chilia şi Cetatea Albă.

Prin puterea lui cea peste fire, magul Mucapor a cunoscut ceasul cînd împăratul cel mare al ismailitenilor a pornit împotriva Moldovei. Prin ciobani şi prin călugări a trimis vorbă la peştera sihastrului Daniil, să-l poftească pe măria-sa în Poiana Şoimului de la Scăldătoarea Vulturilor. Îl ruga să vină cu o strajă mică, precum ar veni la vînătoare, dar să-l însoţească şi cele treisprezece fecioare care i-au vizitat chilia în luna trecută. Să nu se mire măria-sa de asemenea ciudată poftire, ci să-şi facă vreme şi să vină, spre binele său şi al ţării. Auzind despre asemenea poftire, Oana şi-a îngăduit să stăruie şi ea pe lîngă măria-sa, cum, de altfel, făgăduise magului.

— Mucapor povesteşte, măria-ta, precum că pe muntele Ceahlău a sălăşluit înţeleptul Zamolxe. Că pînă la sălaşul acelui înţelept de pe vîrful Toaca nu puteau ajunge decît regii, cînd veneau după sfat. Că tot acolo s-a împietrit, cu turma ei de mioare, o fată numită Dochia, fiica regelui Decebal.

— Adică mă îndemni să cred în poveştile magului?

— În neştiinţa mea zic că, întru zdrobirea vrăjmaşilor care ne ameninţă viaţa, orice mijloc cuvine-se a fi cercat şi folosit.

— Mda... Copil fiind, am auzit şi eu povestind de-un împărat care, simţindu-şi sfîrşitul aproape şi-a trimis feciorul

la magul cel înțelept din muntele Ceahlău, să-l învețe a alege cărarea binelui de a răului, a dreptății de a nedreptății, a măreției de a deșertăciunii. Părintele meu și bunicul tău, stins în chip năprasnic, n-a avut răgaz a mă trimite la magul de pe munte. Ci acum, dacă sînt îndemnat și călăuzit de iscusita mea nepoată, trebuie să merg. Tot doream să ies trei zile la vînătoare.

Cu șapte însoțitori a plecat a doua zi, pe-o vreme primăvăratecă, la Durău. Oana l-a urmat cu cele douăsprezece prietene. Vînătorii au rămas la urși și cerbi în codrul din preajma Duruitoarei, iar voievodul a mers cu căpitanul Pătru Brudur și cu prietenele Oanei în Poiana Șoimului. La asfințita soarelui primea închinarea bătrînului mag și a prietenului său Daniil sihastrul de la Putna:

— Fii bine venit, măria-ta!

Și cît timp voievodul s-a odihnit în jilțul cioplit dintr-un butuc gros, sub bradul din fața chiliei, iar Pătru Brudur a îngrijit caii, magul a învățat fetele țeremonia cu care, la miezul nopții, să înfățișeze voievodului paloșul biruinței. După asta a pus în fața măriei-sale, pe masa cioplită din bardă, o ulcică roșie de lut, cu acea băutură plămădită din miere și din cele mai înmiresmate flori de pe Ceahlău, băutură care plăcu așa de mult măriei-sale, asemănuind-o cu licoarea băută de dumnezeii cei păgîni și ambrozie numită.

— Încă o dată mă încredințez, zîmbi măria-sa, că nici magii nu disprețuiesc ceea ce-i bun și zămislește plăcere și bucurie.

— Adevăr, prea-mărite: ci eu știu că în curînd fi-voi nimeni și nimic: lut ieșit din lut și intrat iar în lut. Dar mai știu că din om rămîne doar fapta cea pentru obște făptuită. Iar măria-ta întru asta strălucești: bărbat al faptelor mari pentru norod. Ci, atîta vreme cît încă nu m-am topit în lut, voiesc, mărite, a-ți dărui paloșul biruinței și al păcii, cu țeremonialul ce-l știu de la străbunii cei vechi. Erau păgîni, dar aveau credință tare că țara și libertatea trebuie apărate cu orice preț. Paloșul biruinței e vechi și poate cam ruginit, dar măria-ta vrednic ești a-l ascuți iară. Simțind că asupra țării se abate năprasnică furtună, rogu-te a-l primi întru sporirea puterii biruitoare.

— Ce zici, sihastre Daniil?

— Zic, măria-ta, că se află multe taine nedezlegate, ascunse minții noastre. Înțelept este să ne supunem lor, chiar dacă încîlcite rămîn, deocamdată, și ciudate!

— Se spune despre noi, sihaștrii, că n-am avea alte îndeletniciri și griji decît ruga și grăirea cu lighioile cele necuvîntătoare ori cu florile cele gingașe ale lumii, culegînd de aici mai multă înțelepție decît din cărțile filosofilor. Se spune că unii, cei aleși, află în vorbele noastre descîlcirea zodiilor.

— Se întîmplă uneori ca filosofi în zdrențe să dea povețe bune domnilor și regilor înveșmîntați în purpură.

— Cuvine-se a ști, măria-ta, că la dacii cei vechi era obicei să tragă cu arcul în nouri, ca să ucidă balaurul furtunii. Iar atunci cînd veneau asupra lor dușmanii, jertfeau pe unul din tinerii cei mai viteji și mai frumoși. Adică îl aruncau în sus, să cadă în niște țăpușe, înfipte în pămînt. Moartea grabnică însemna că jertfa era primită și dumnezeul lor îi ajuta în acel război. Carpii, ramură a dacilor, erau mult mai miloși. În ceremonialul lor, o fecioară frumoasă și curajoasă înmîna căpeteniei paloșul biruinței. Așa vom face și noi. Drept aceea rugămu-te, încă o dată, a-l primi cu bunăvoință, întru întărirea inimii. Te roagă toate aceste treisprezece fete, în frunte cu însăși nepoata măriei-tale, care de aici încolo va să fie „Fecioara paloșului biruinței".

Trezindu-se aproape de miezul nopții, după trei ceasuri de odihnă pe laița din chilie, voievodul, trist dar liniștit, s-a lăsat în voia magului vrăjitor. Ceremonialul a început la miezul nopții, cînd luna sta în crucea cerului. În Poiana Lupului, pe douăsprezece tulpini de brazi bătrîni, retezați la înălțimea unui stat de om, așezați în cerc în jurul unei stînci sure, ieșită ca un stîlp din covorul verde al ierbii, au urcat cele douăsprezece prietene îmbrăcate ca fetele din munte. În cepurile de cetină din brazii aflați în dreapta fiecărei fete sta agățată cîte o toacă de paltin alb și două ciocănele de lemn. Acoperită cu o rantie albă, largă, încinsă cu șnur negru, Oana a urcat sprintenă pe stînca sură; paloșul, purtat în dreapta, a sclipit în razele lunii, ca lucirea unor fulgere depărtate și mute. Fetele au stat așa, drepte, încremenite, în nemișcare, pînă cînd, din piscul Ceahlăului s-a auzit zvon din Toaca Tăriei. Atunci cei doi bătrîni l-au poftit pe măria-sa să pășească spre Oana,

în mijlocul cercului celor douăsprezece fete. Cea dintîi Oana a rostit descîntec:

— Auzit-ați auzit, de dușmanul cel cumplit, ce vine din patru zări, cu flăcări pe nävi, vieți doborînd, moarte semănînd? Lună nouă, lună nouă, frînge-i pe dușmani în două!

Fetele au repetat, cu glas tare, răspicat. de trei ori, vorbele descîntecului, făcînd să răsune poiana, codrul și stîncile, așa cum răsuna și Toaca Tăriei acolo sus, în munte, unde cineva, poate un sihastru, bătea toaca, iar vîntul îi resfira zvonul peste lume.

— Lună plină, lună plină, țara scaldă-ne-o-n lumină, a descîntat Oana, rotind paloșul de trei ori; apoi îl întinse măriei-sale, în timp ce rantia albă îi cădea de pe umeri, iar douăsprezece glasuri cîntau cu viers de doină:

— Lună plină, lună plină, țara scaldă-ne-o-n lumină...

Măria-sa prinse paloșul cu dreapta, îl înălță spre cer: apoi, apucîndu-l cu amîndouă mîinile, izbi cu toată puterea în dreapta și în stînga, ca și cum ar fi doborît, tăind, zeci de dușmani, în șuier ascuțit, de necruțător tăiș.

În clipa acea, cele douăsprezece fecioare au prins să bată toaca în scînduri de paltin. Întîi încet, ca un murmur al pădurii prelins, din cleant în cleanț, din piscul Toaca și din vîrful Panaghia, pînă aici, în Poiana Lupului de la Scăldătoarea Vulturilor.

Deși părea foarte stăpîn pe sine, inima voievodului bătea repede, cu zvîcnet în piept și huiet mare în urechi. Mai ridică o dată paloșul cu vîrful în sus, se lăsă în genunchi și strigă rugă:

— Doamne al Tăriei, ajută-mă să-mi apăr norodul și țara!...

De după tulpinile pe care stăteau, șase dintre fete: Mădălina, Varvara, Neacșa, Titiana, Mușa și Neaga au ridicat cîte un bucium și au sunat tot mai puternic, mai clocotitor. Celelalte șase au bătut toaca, în continuare. Bătăile de toacă și sunetul de bucium se înfrățeau cu boncăluirile de zimbri și mugetele de cerbi, iar pădurea a clocotit, de parcă fiecare brad ar fi prins glas să strige durerile și nădejdile oamenilor. Toaca, buciumul, boncăluirea, mugetul își îmbinau răsunetul, își împleteau cîntarea întărindu-se pe cale ca un tunet, ca apoi, să se micșoreze și să se stingă risipit în marile depărtări, fu-

rişate pe văi cotite, pe Bistriţa, pe Siret şi mai încolo, spre Prut, spre Nistru, spre Marea cea Mare. Totul părea o poveste şi-o vrajă, de o neprihănită curăţenie, parcă zînele pădurii s-ar fi strîns, ceată, să-l menească pe voievod a fi izbăvitorul ţării primejduite de duşman.

Cînd toaca şi buciumele au tăcut, măria-sa a aşteptat multe clipe încremenit în minune şi vrajă. S-a desprins încet, lin ca dintr-un vis şi a păşit rar spre chilia magului. I-a mulţumit:

— M-am simţit înălţat, bătrîne, şi întărit întru credinţa mea cea mai fierbinte: biruinţa.

Vreme caldă fiind, măria-sa a petrecut-o în cortul încropit de căpitanul Pătru Brudur, din cetină şi iarbă proaspătă, aici, în preajma chiliei lui Mucapor. Fetele s-au hodinit în fînul adunat în stog, pentru cerbi şi zimbri. Dimineaţa, cînd soarele se ridica din văile Siretului, voievodul şi fetele s-au ospătat cu caş, pită proaspătă şi lapte dulce. După ospătare, magul a grăit:

— Măria-ta Ştefan Muşatin, dacă ai ajuns pînă aici, cuvine-se să urci şi pînă în vîrful Ceahlăului.

— Cît timp îmi trebuie, magule, şi cine mi-i călăuz?

— Pînă la jumătatea drumului, la stînci, eu, măria-ta. De acolo vei urca singur pe cărarea ce-ţi voi arăta, pînă la Toaca şi Panaghia, s-o vezi pe Dochia cea împietrită, să priveşti roată împrejur, tot cuprinsul Daciei, să te bucuri şi să te minunezi de lărgimea şi frumuseţea ţării, din care tu ocîrmuieşti abia a treia parte. Dacă vei vedea zburînd pe deasupra-ţi un şoim să ştii că eşti sortit a fi o neuitată pildă, în gîndul cel mare de întregire şi slobozire a Daciei.

— Voiesc s-o iau şi pe Oana cu mine.

— Nu-i îngăduit, măria-ta; ceea ce vei vedea acolo nu se cade altora a vedea şi a cunoaşte.

Aşa, măria-sa a pornit, pe jos, în urma lui Mucapor. De la locul hotărît, a urcat singur cît a mai fost de urcat.

S-a întors în amurg şi-a poftit să bea apă rece şi să se odihnească un ceas. N-a povestit nimic. Nici Oanei; ea însă se bucura foarte, văzîndu-l încrezător în împlinirea gîndurilor şi parcă mîndru că a urcat acolo sus, unde bate Toaca Tăriei.

SOSIT, ÎN AMURG, DE LA BRAŞOV, Ioan Tăutul a cerut repede intrare la măria-sa.

— Arme am tîrguit, măria-ta, după poruncă. Ştiri am cules: voievodul Báthory strînge în adevăr oaste la Sighișoara, dar fără grabă. Gîndul tuturor stă la nunta craiului Mateiaş. Burgmeşterul Braşovului mi-a arătat scrisoarea lui Basarab vodă Laiotă, unde zice: „M-am dus la turci, la marele împărat, și mi-am făcut pace şi mult m-am nevoit pentru binele vostru — adică al brașovenilor — deci să vă pară bine și vouă."

— Frica, sărmana! Că n-am aflat unul mai vrednic... Dar dacă voievodul Transilvaniei se mişcă încet, dacă riga Matei lungeşte pregătirile de nuntă, dacă Uzun Hasan e zdrobit și nu se poate ridica iară, dacă veneţienii se tîrguiesc cu padișahul pentru pace, dacă trîndavul rigă de la miazănoapte nu-mi trimite nici o sabie întru ajutor, ci face pace cu sultanul şi cu hantătarul însamnă că am rămas cu totul de izbelişte, loviţi dinspre toate zările...

Privind mîhnirea și teama de pe chipul tînărului logofăt, îi păru rău că a vorbit, încă o dată, despre năpasta ce s-abate asupra ţării. Ci Oana s-a apropiat tiptil, ca o umbră, grăind:

— Măria-ta, nici la Podul Înalt n-am avut prea multe ajutoare. Doar făgăduieli. Și totuși...

— Oana, Oana, tu asculţi pe la uși?

— Nu, măria-ta: ușa e deschisă, iar eu tocmai citeam în odaia de alături psalmii: „Nu sînt aşa necredincioșii, nu sînt aşa! Ci ca praful ce-l spulberă vîntul de pe faţa pămîntului." Deci nu te-nspăimînta, „Că îi vei pune pre ei pe fugă și cu arcul tău vei ținti capul lor"...

Ridicat în picioare, Ioan Tăutul se uita la Oana ca la o minune de înțelepciune şi frumuseţe. Simţi că spaima furişată în inimă i se topeşte, iar în locu-i se zămislea iară încrederea:

— Vei birui, măria-ta! Vom birui!...

La Giurgiu, Luca Arbore l-a căutat pe Mircea Capră, care s-a întristat foarte văzîndu-l slăbit şi rufos. Îi ascultă ruga de a-l ajuta să ajungă repede, cît mai repede, la Suceava.

În cele trei popasuri pînă la Milcov, Arbore i-a povestit cele pățite în solia fără izbîndă.

— Căpitane Mircea Capră, aştept să ne ajuţi cu veşti din tabăra padișahului. Ne-ai fi de mare folos.

— O să văd! Oricum făgăduiesc să nu lupt împotriva ta.

Treisprezece fete călări pe cai mîndri buieştri s-au oprit la mănăstirea Putna să se odihnească. Călugării s-au cam burzuluit: „Dezmăț!“ „Poartă arcuri, tolbe și scuturi, săbii și suliţi...“ „Tocmai ca oştenii“. „Un căpitan, Huru, le învaţă a se război“... „Ei, joacă de copile buiece“... „Ba sfîrșitul lumii!“... Îşi fac cruce cu limba, să nu-i vadă careva şi să-i ponosească, iute şi degrabă, cu vreo sudalmă. În frunte-i chiar zvăpăiata nepoată a măriei-sale. Voievodul le îngăduie: deci şi el strică obiceiurile cele vechi.

Simțind învrăjbirea călugărilor, Oana rugă pe stareț să arate prietenelor ei cartea pe care măria-sa a dăruit-o mănăstirii, anul trecut. Îl rugă să tălmăcească însemnarea de la sfîrșit:

— Cu bucurie, domniţă; ales că aici este pomenit şi numele meu. Deci scrie aşa: „În anul 6983 (1475) cu darul şi din porunca prea bine cinstitorului și de Hristos iubitorului și încoronatului de Dumnezeu Io Ștefan voievod, domn a toată Țara Moldovei, s-a scris această carte de pravilă pentru mănăstirea de la Putna, fiind arhiereu atunci în Țara Moldovei preasfinţitul mitropolit chir Teoctist, în Putna fiind egumen arhimandritul ieromonah Ioasaf. S-a scris cu mîna mult păcătosului, aşa zis ieromonah Iacov; şi s-a sfîrşit în luna decembrie 23 zile.“

Din privire, Oana ceru învoire a răsfoi, în fața prietenelor cartea cu slove negre și roşii, desăvîrşit rînduite şi împodobite cu slove mari de aur, cu pricepere şi gingăşie desenate. Își aminti că avea zece ani cînd acest Iacov ieromonah o învăţa să scrie frumos. Dar ea n-avea îndestulă răbdare: pana îi tremura în mînă, zgîria pergamentul, împroşca picături de cerneală cît sămînţa de mac şi mult se amăra. Slovele latinești, literele cum le zicea dascălul italian, îi plăceau mai mult. Învăţătura de grai slavon n-a prea ispitit-o; drept aceea măria-sa n-a pus-o niciodată să citească ori să scrie hrisoave. ...„Dacă letopisețul măriei-sale se cere a fi scris în slavonă, atunci rău îmi pare că n-o ştiu; arhimandritul Ioasaf îl scrie prea pe scurt: leat 1457, bătălia de la Doljești, urcarea în scaun a lui Io Ștefan voievod; leat 1467, bătălia de la Baia... Dar acolo s-au întîmplat atîtea lucruri... Matiaș abia a scăpat...

— La ce te gîndeşti, Oana? o întrebă, în şoaptă, Mădălina.

— La fapta părintelui tău, în războiul cu riga Mateiaş...

Titiana puse palma peste pagina cărţii:

— N-aş putea nicicînd scrie aşa de măiestrit; mă tem să nu mi se frîngă pana între degete.

— Titiana, tu cu acul şi cu firul de mătase coşi flori tot aşa de gingaşe. Uite, litera asta mare a împrumutat model din altiţele noastre.

Auzindu-le vorbind despre cărţi şi scriere, arhimandritul gîndi să le ierte pentru portul armelor şi pregătirile de război.

Urcară Dealul Sionului, se aşezară pe iarbă şi povestiră de-ale lor, aşa cum povestesc fetele cînd sînt numai între ele. Cînd Sofia şi-a amintit de Alexandru, iar Oana a lăcrămat pentru Luca, Mădălina şi Varvara s-au răzvrătit:

— Suratelor, noi am venit aici să jelim ori să ne oştim?

Într-un pătrar de ceas, toate treisprezece învăţau saltul călare, peste rîpi şi pîraie.

PÎRCĂLABUL MAFTEI de la cetatea Crăciuna a dat căpitanului Luca Arbore strai după rang, iar pe Toader Mărdulce l-a înţolit ca pe un slujitor vrednic şi credincios ce era. Şi călărind în trap grăbit, într-o zi şi o noapte, se înfăţişară la Cetatea Neamţ. Pîrcălabul Cîrstea şi jupîneasa Ana au încremenit la vederea lor. Îl pipăiau ca să se încredinţeze că nu visează sau dacă nu cumva au vedenii. La masă, cu ulcica de vin în faţă, Luca a povestit, cu de-amănuntul, cîte a îndurat şi prin ce minune a scăpat.

— Alexandru, fratele de cruce, a făcut tot ce-a crezut ca să mă trimită pe lumea cealaltă. Fără Mărdulce pieream, de bună samă.

Plăieşii din cetate spuneau: „Căpitanul Luca a înviat din morţi!"...

Dimineaţa a grăbit spre Vaslui, la tabăra măriei-sale. Se socotea vinovat şi parcă pîngărit că l-a avut frate de cruce pe Orheianu şi înjosit, nevolnic, că a crezut în el, i-a suportat obrăznicia şi, mai ales, nu l-a împiedicat a trăda. Deşi se afla în sfat cu Ignatie vistierul şi Bodea vornicul, măria-sa l-a primit îndată. Cînd punea genunchiul drept pe lespezi, vodă a întrebat cu supărare:

— Au n-am trimis doi soli?

— Pe Alexandru l-am pierdut, măria-ta. Aştept osîndă pentru nevrednicia mea.

Voievodul l-a privit cu omenească îngrijorare şi cu părintească milă. Simţind căldura privirii, tînărul căpitan a cutezat să ridice fruntea: niciodată pînă în clipa asta n-a văzut atîta înţelegere şi bunătate în ochii măriei-sale.

— Ridică-te, căpitane Luca Arbore. Ne bucurăm că te-ai întors teafăr; dar unde-i Alexandru ? Cum l-ai... pierdut ?

— A rămas la duşman. I-am gîcit gîndul hiclenirii, dar n-am avut curaj să-l ucid.

— Mda... Povesteşte, dacă l-ai văzut pe sultan.

— Da, măria-ta: pe sultan şi pe marele vizir. Cer Chilia şi Cetatea Albă, închinarea ţării, iar măria-ta să te înfăţişezi napristan cu haraciul. Numai aşa înţeleg ei pacea: *pax otomana.*

Poftit să se aşeze în jilţ, căpitanul îşi povesti solia, dintru început, cu toate amănuntele, păţaniile, greşelile, înfrîngerile, primejdiile. Fiecare vorbă sporea adîncimea brăzdăturilor de pe fruntea voievodului şi-i întuneca privirea. La sfîrşitul vorbirii, Arbore era năduşit şi obosit, parc-ar fi alergat pe jos din Iaşi în Vaslui. Măria-sa i-a pus cîteva întrebări despre armele otomanilor, despre harabalele lor cu hrană, despre cirezile de vite şi turmele care însoţesc armia.

— Faţă de mărimea oştirii, puţine, măria-ta. Angiolello, vistier şi segretario, spunea că sultanul cunoaşte bogăţia ţării noastre. Iar Alexandru, nelegiuitul!, n-a mai contenit cu laudele.

— Da? Dacă sultanul îl crede, înseamnă că mişelul ne-a făcut un bine, fără vrerea-i... Scăpînd din gheara duşmanului, tu, Luca, ţi-ai biruit nenorocul. Vrednic eşti a primi lauda şi îmbrăţişarea mea, fiu pierdut şi găsit iară, ca un înviat din morţi.

Tînărul a pus genunchiul drept în pămînt, a sărutat mîna măriei-sale, cu buze tremurînde de durere, de bucurie şi de fericire; ci primind îmbrăţişarea voievodului, a adăugat:

— Măria-ta, Toader Măracru, sluga lui Alexandru, e om cu primejdie; nu trebuie să umble slobod prin ţară.

— L-am dat în sama vornicului Bodea !... Dacă eşti flămînd, mergi la cuhnie şi gustă ceva, repede, că avem treabă, împreună.

Aşezîndu-se în jilţ, vodă îşi prinse tîmplele în palme şi suspină. Pe la urechi, pielea i se albea, pătat. Degetele îi tre-

murau mărunt. Neîmpăcat duşman al făţărniciei, măria-sa dibuia repede jocul minciunilor, oricît de viclean ar fi fost şoptit, ţesut, înnodat. La sfatul mitropolitului de a trimite sultanului haraciul cerut, un fulger de mînie fierbinte îi străbătuse trupul, din creştet în tălpi; clipise des, ca şi cum ar fi cercat să-şi stingă pojarul din inimă, cu pîlpîirea genelor şi se stăpînise. Îşi amintise vorba lui Iancu de la Hunedoara: *Qui nescit dissimulare nescit regnare*... Deci scuturase mîndru din cap, şuguind: „De ce să-l trimit... cînd poate veni să şi-l ia singur?“ „Sfînta Scriptură spune să dăm dinarul păcii celui care ne-o apără“... „Mincinoasă scriptură, chiar Teoctist, dacă îl numeşte pe Mahomed înger al păcii, deşi-i cel mai mare şi mai temut războinic al veacului“... De mult îl îngrijora prefăcătoria mitropolitului. De două ori a simţit nevoia să-l surghiunească, în vreun schit de munte. S-a răzgîndit pentru că făţăria lui popească nu i s-a părut primejdioasă, iar legătura lui cu vornicul Crasnaş, trădătorul de la Baia, n-a putut-o dovedi. Al treilea, pentru că omul şi capul bisericii era aşa de bătrîn, de lipsit de vlagă, încît dorea doar odihnă sub lespedea mormîntului. ...„Ce mocneşte în el? scrîşni vodă. M-a ajutat să-l răpun pe Petru Aron. L-a afurisit pe acel Roman, care se da drept frate vitreg. S-a jurat că n-ar fi uns domn pe acel Berindei pe care-l aducea Mateiaş craiul. Şi acum, iată, pe cine sprijină?! E-adevărat: el l-a crescut, dar“...

Auzind paşii lui Luca Arbore, sări în picioare:

— Mă însoţeşti la Suceava!

Într-un sfert de ceas călăreau în trap pripit. Au mers toată noaptea, cu un mic popas la Siret, pînă a venit podul şi au schimbat caii.

— Cine mai ştie că te-ai întors, Luca?

— Numai părinţii mei şi slujitorii din cetate, măria-ta.

La Suceava, vodă a şovăit o clipă: să urce la Curte ori la Cetate? În clipa aceea au sunat clopotele de utrenie la Mirăuţi.

— E vineri... Hai acolo!

A descălecat pe treptele pridvorului. Şi-a smuls cuşma de pe cap, şi-a scuturat pletele, smucit, şi a intrat cu pas apăsat, sunînd din pinteni. Luca l-a urmat, îndeaproape. În naos, a făcut semn scurt, hotărît, spre altar, întru oprirea slujbei. Călugării au amuţit; doar cel din altar, aflat cu spatele spre naos, a mai îngînat un „Binecuvîntează doa...“

Voievodul s-a oprit în fața mitropolitului care, așezat în strană, depăna hurmujii negri ai mătaniei, și a crîșcat, printre dinți:

— Căpitane, spune unde-i și ce-a săvîrșit Alexandru!

— S-a hiclenit și a rămas în tabăra otomană!

Cuprins de-un tremur zgîlțîit, mitropolitul a scăpat metaniile din mîini și, vrînd să se ridice în picioare, i s-au încurcat degetele în lanțul crucii mari, de aur, atîrnată pe piept și l-a rupt; crucea a căzut pe lespezi, sunînd sec și izvodind spaime.

— Netrebnicule! Scoate camilafca și pune-o pe altar.

După o clipă de zăpăceală, bătrînul cercă să se apere:

— Nu uita că eu te-am uns cu mir... Sînt cap al...

— De asta nu ți-l scurtez, precum s-ar cuveni. Iudo! Împlinește-mi porunca! clocoti mînia în glasul voievodului.

Învinuitul își scoase camilafca, tremurînd, pleșuvia îi lucea în lumina lumînărilor; dar cînd vru să pornească spre altar, nu nimeri treptele stranei și se prăbuși pe lespezi. Vodă făcu semn lui Luca să-l ridice și să ducă el camilafca pe altar. Călugării au stat muți, încremeniți. După ce Luca se întoarse de la altar și-l ajută pe bătrîn să se așeze în strană, vodă grăi aspru:

— Voiesc să rămîn singur cu acest bătrîn! Și pe cînd călugării se trăgeau, repede, spre pridvor, voievodul porunci: Luca, poftește-l pe portarul Șendrea aici, fără întîrziere! Și către Teoctist: Popo, scapi cu viață numai dacă spui cu cine ești în cîrdășie!..., îl auzi căpitanul, pe cînd se îndrepta grăbit spre ieșire.

Curînd portarul Șendrea a sosit la Mirăuți. Destul că, pînă la prînz, mitropolitul Teoctist, încărcat într-o trăsură, a fost dus la un schit în munte, știut numai de măria-sa și de Luca Arbore, care l-a însoțit.

— Îl duci, a poruncit măria-sa, și... uiți unde l-ai dus!

Întîi, măria-sa a vrut să-l trimită pe Mărdulce s-o vestească pe Oana de întoarcerea căpitanului Arbore. S-a răzgîndit: „La Doljești, să-mi văd și sora și nepoata"... Le-a găsit la stative.

— Ce țeși acolo, Oana?

— Un ștergar pentru pomana lui..., a lăcrămat nepoata.

— Lasă pomenile! s-a arătat supărat măria-sa. Maria, adună-ți jupînesele și jupînițele să țeasă măcar cinci mii de

feșe pentru răniți. Prosoape pentru pomenire, mai tîrziu, după luptă. Iar cît privește căpitanul Arbore, l-am trimis cu o treabă în munte. Mîine va fi aici... Cu ștergarul să-i ștergi fața, că-i tare colbăit de drum și amărît de cîte a îndurat pînă a... înviat din morți.

Floare de crin s-a albit obrazul Oanei; a izbucnit în plîns și s-a prăbușit la picioarele voievodului.

— Ei, nepoată, nepoată!... Tu, cea mai bărbată dintre toate fetele Moldovei?

Sub șfichiul dojanei, Oana s-a ridicat repede și, îmbujorîndu-se, s-a lipit sfioasă la pieptul unchiului:

— Nu mă amăgești cu vreo șagă de-a măriei-tale?

— Cu inima fetelor arsă de dragoste nu-mi îngădui a șugui...

În ziua aceea, după plecarea voievodului, Oana a terminat de țesut ștergarul, a încălecat și, în amurg, a împodobit cu el iconostasul din paraclisul Cetății Suceava.

Luca a sosit a doua zi, la prînz.

Oana l-a primit în cerdac, în ușa odăiței ei. S-au cuprins în brațe, strîns, amețitor de strîns, și-au tăcut. N-au avut nevoie de cuvinte. Lacrimile ajungeau; ochii, buzele, mîinile, inimile își grăiau cu înțelesurile lor, necuprins de dulci și de adînci. Doar într-un tîrziu, cu tristețe:

— Vezi, Luca? Bucuria m-a schimbat din zvăpăiata măriei-sale în muta Moldovei... Ai slăbit, căpitanul meu, dar te-ai întors teafăr din încercarea cea mare.

— De multe ori, în aceste două luni, n-am mai nădăjduit să te văd!... Și iată!... Mare-i minunea ta, dumnezeu al dragostei.

ÎN CRONICA LUI, Giovanni Maria Angiolello însemna cu mirare că, înaintînd spre miazănoapte, de-a lungul țărmului Mării Negre, armia otomană străbătea locuri nisipoase, sălbatece, fără sate, fără oameni, fără apă de băut, aproape ca și în Arabia. Sacalele se goleau în cîteva minute. Ca să-și potolească setea, ienicerii săpau gropi în nisip și-și umezeau buzele crăpate de uscăciune și vînt. Expediția începea cu greutăți neprevăzute. Ținîndu-se aproape de suita sultanului și de Angiolello, Alexandru avea apă și mîncare cîtă îi trebuia. Cînd

i se înşuruba în inimă sfredelul îndoielii, gîndea: „Sultanul are nevoie de bărbaţi tineri şi frumoşi, de măscărici înveselitori, nu de mutre posace şi acre, parc-ar fi băut zamă de pelin"... De aceea se străduia să fie glumeţ şi foarte îngrijit. Ca să placă padişahului se stropea chiar cu miresme, vîndute de Zachia di Longo.

Mai ales femeile ştiau sau gîceau inima caldă, bună, duioasă şi bărbată a măriei-sale. Bărbaţii îl aflau om hotărît, drept, necruţător uneltirii, nesupunerii, zavistiei ori poftirii de putere. Împotriva acestora folosea şi barda călăului şi ţeapa. Oricum toţi ştiau că măria-sa a răsplătit, din belşug şi cu mare dragoste, pe toţi cei viteji şi credincioşi domniei şi ţării, a înălţat în rang răzeşi tineri şi chiar ţărani vrednici, viteji, deştepţi şi foarte dornici a-l sluji fără cîrtire. Aceştia, mai ales, îl iubesc ca pe un părinte şi binefăcător. Iar de atunci, cel puţin pe faţă, marii boieri nu mai murmură împotrivă-i. Nici chiar rudele apropiate. Zicea: „Neamul muşatin a sporit, dară ocîrmuirea se cuvine unuia singur: celui mai vrednic. Altminteri ţara se farmă, se împarte şi puterea ei slăbeşte, spre folosul duşmanilor. Vremea sfadei dintre fiii lui Alexandru cel Bun stă mărturie." De copil, cutreierase ţara. Cunoştea foarte bine cîmpia şi muntele, dealurile şi codrii, rîurile şi izvoarele, satele şi oraşele, drumurile şi cărările, zidirile cele noi şi cele de demult. Spunea: „Am învăţat ţara cu oameni cu tot, cu numele şi faptele, cu însuşirile şi metehnele lor." Această cunoaştere îi uşura ocîrmuirea, iar purtarea lui, ca voievod, i-a statornicit în norod faimă de om drept, cinstit, bun, înţelept, necruţător cu hiclenii şi nemernicii. Avea patima vînătorii şi a dragostei cu muierile frumoase. Dar, de cele mai multe ori nu pentru fiare ori pentru dragoste din afara legii străbătea ţinuturile, fără altă strajă decît doi-trei căpitani, ci mai mult ca să cunoască ţara, să dibuiască tîlharii din sate şi oraşe. Sau, cum însuşi zicea: „Să plivesc şi să stîrpesc buruiana faptei rele, smulgînd-o din rădăcină." Simţea de departe duhoarea omului, netrebnic, cum amiroase copoiul urma fiarei, o goneşte, o prinde şi-o suguşă. Acum, dintre cei pomeniţi de mitropolit ca părtaşi la urzeala din jurul lui Alexandru sin Petru Aron, îl pierdu, în mare taină, numai pe Gherman postelnic. Pe alţi doi: Toma Dobriceanu şi Toader Prodan, i-a pus în îndeaproa-

pe priveghere, scoţîndu-i din orice treabă mai însemnată şi mai de credinţă. „Dacă vor fugi la trădător, n-au decît: trei besmetici nu pot răsturna o domnie bine întemeiată.“ Mitropolitul îl pîrîse şi pe vornicul Bodea, vărul după mamă, dar măria-sa n-a crezut că poate fi viclean.

La ceasurile unsprezece, căpitanii Cosma Șandru, Ilea Huru, Micu Crai, Petru Oţel, Grigore Leu, Luca Arbore, Dragoş Tudoran, Manoil Oancea, Bogdan Julici, Costea Orăş, Mihail Bratu și Radu Boldur se adunaseră în spătăria din cetate. Vornicul Bodea ascultase, cu urechile ciulite, năvala de nume, clipise repede-repede, de cîte trei-patru ori la fiecare rostire, parc-ar fi vrut să închidă în lumina ochilor chipurile lor. Oana se întreba: „De ce-i cheamă numai pe aceștia, tineri?“ Iar vornicul Bodea se îngrijora: „Ne dă la o parte pe cei vîrstnici?“

La ceasul poruncit, toţi cei doisprezece, falnici, îmbrăcaţi la fel, cu ciubote lustruite, pinteni strălucitori, pantaloni şi tunici verzi, cu găitane castanii, cuşme de jder, cu pană de cocor la tîmpla dreaptă, cu chimire negre, late, cu săbii scurte în teci lucitoare, se închinau măriei-sale. Voievodul i-a poftit să se așeze în jilțuri, adăugînd cu glas cald, părintesc:

— V-am adunat să vă întreb, dacă aţi mai gîndit ceva nou întru apărarea ţării de primejdia care ne pîndește.

Căpitanii se priviră unul pe altul, îngăimaţi, necutezînd a grăi, dar și mai rău părîndu-le că tac, ca lemnul.

— Păi... întîi, cum vei porunci măria-ta, îndrăzni Micu Crai, clipind des și zgîrcind nervos musteaţa tușinată scurt.

— Da, de bună samă, Craiule. voi porunci; dar eu nu pot fi lîngă fiecare oștean să-l îndrum: asta! și astalaltă!... Dușmanul va să fie de șapte și chiar de zece ori mai numeros decît noi şi tot de atîtea ori mai sălbatic. Cum gîndiţi să-l înfruntaţi?

Tăcerea se lasă iară, grea: doar o teacă de sabie bocăni în podea și Luca Arbore se ridică în picioare:

— Singur eu am văzut urieşeasca mulţime cu care padișahul se năpustește asupră-ne. M-am înspăimîntat, dar ştiu de la tata că Vlad vodă de la Ţara Românească a găsit un mijloc de a i se împotrivi: n-a înfruntat toată oastea lui Mahomed sultan deodată, ci l-a hărţuit, zi și noapte, l-a lovit ici-colo,

la strîmtoare, cînd și unde se aștepta mai puțin. Așa i-a măcinat puterea și l-a silit să se întoarcă acasă fără izbîndă.

— Da, căpitane! Vlad vodă ne dă bună învățătură, iar eu voiesc s-o urmez; ci trebuie să știu dacă voi vă simțiți vrednici de asemenea cale, grea și primejdioasă.

— Da, măria-ta! săriră toți în picioare, izbind tare în scîndura podelei cu tălpile ciubotelor.

— Stați jos!..., îi pofti din nou măria-sa; apoi după cîteva clipe de gîndire, grăi hotărît, poruncitor: Din acest ceas, toți aveți rang de vornic! Luați fiecare cîte douăzeci și cinci de oșteni din cetele voastre, din cei mai isteți, mai vrednici, mai viteji și mai de credință și, în graba mare, îi învățați a lovi fără frică, din locuri nebănuite de dușman. Izbiri scurte, ca de trăsnet, din cotloane de pîndă, cu pierderi cît mai mari pentru dușmani și cît mai mici pentru noi. Atac de zi și de noapte. Fiți sprinteni precum cerbii, șireți ca vulpile, nemiloși ca lupii. Ați înțeles?

— Da, măria-ta! săltară iarăși toți, în picioare.

Vodă îi fulgeră cu privirea, iute, pe fiecare, parcă spre a se încredința că nu șovăia nici unul, zîmbi oleacă trist, apoi glasul îi sună a șagă și bunăvoie:

— Uitai să spun la cuhnii s-aducă un ulcior de vin... Dacă Oana ar fi aici..., se opri, căutîndu-l cu privirea pe Luca Arbore.

— Sînt aici, măria-ta! răzbătu, de jos, din ușa cuhniei, glasul zglobiu al nepoatei.

— Stai în pîndă, zgîtio! Dar unde ți-s gustările și ulciorul!

— Gata, măria-ta!... Și ce bine-i că-mi mai poți spune zgîtie...

Vodă rîse mut și chipul i se împodobi cu acea negrăită, minunată frumusețe care făcea inima căpitanului Arbore strună de liră, vibrînd de o bucurie amestecată cu un dram de ciudată îngrijorare, mai ales că-l auzi pe vodă grăind cu părere de rău:

— Ei, voi, cei doisprezece vornici ai mei, dacă nepoată-mea ar fi fost nepot, ar fi acum cel de-al treisprezecelea vornic.

— Gîndesc, măria-ta, își îndreptă spătarul Șendrea spinarea, să-i numim cu numele dat de Oana: vornici de ceată fulger.

— Fie precum a zis Oana, că bine a zis! Vornici de ceată fulger.

— Iar cît priveşte zgîtia aiasta, să nu te miri dacă...

— Tătuță!... Domnia-ta nu știi păstra o taină? se supără Oana, urcînd scara în melc, cu un ulcior şi un paner încărcat cu felii de pîine unse cu miere şi acoperite cu miez de nucă.

— Oana, Oana, ai tu o taină față de mine?

— Am două, măria-ta: una cu tătuța, alta cu... Dar o știi, măria-ta, prea bine, deşi ţi-am spovedit-o numai cu inima.

Vodă îşi scutură pletele, înălţă privirea şi făcu semn lui Luca Arbore să se apropie, tocmai cînd se răsucise spre Oana, cu gînd s-o ajute a purta panerul şi ulciorul. Asculta, smirnă, porunca voievodului, dar îl rodea ciuda că plăcuta slujbă de ajutor Oanei o împlinea Ilea Huru. Cînd fata îi înfățișă, cu dreapta, un pocal de vin, măria-sa îl primi cu zîmbet dojenitor: înţelese că al doilea, cel din stînga, îl va înmîna lui Arbore:

— De la inimă, Luca!... șopti fata, simţind că privirea unchiului s-a făcut tăioasă şi rece ca oțelul.

Ci se bucură cînd îi auzi glasul moale, părintesc blînd:

— Să trăiţi, feţii mei! Ei, da! Să trăiţi și izbîndă să dobîndiţi, voi, vornici de ceată fulger!

Ci doar privindu-l pe tînărul logofăt Ioan Tăutul, întors de pe drumul Cracoviei, voievodul a înţeles că n-a avut nici o izbîndă. Regele Cazimir s-a căinat că-l macină bolile şi necazurile pricinuite de panii cei ambiţioşi, certăreţi, trîndavi: nu vor să bată războiul prea departe de castelele lor, fie că nu-şi pot lăsa soţiile singure, fie că zic: un război în Moldova n-aduce nici un cîştig...

Măria-sa l-a ascultat cu îndurerată tăcere. Dar a doua zi l-a trimis sol la riga polon pe bătrînul Iaţco Hudici, poruncindu-i să se slujească de toate rudele şi cunoştinţele lui rutene. După alte două zile, l-a trimis din nou pe Tăutul să-l întîlnească pe pan Andrzey Opalinski şi, împreună, să stăruie pe lîngă regele Cazimir întru trimiterea ajutorului în acest moment de mare, de ucigașă primejdie. Dar acum regele nici nu mai era în Cracovia, ci la vînătoare, în Lituania: lăsase poruncă să nu fie necăjit cu nici un fel de treabă; toate să fie amînate pînă în august, cînd se va întoarce în Wawel. Pan Opalinski a făgăduit că se duce el însuşi să-l afle pe rege şi să-l înduplece a da ajutor Moldovei.

Fiindcă îl dăduse în sama vornicului Bodea, şi fiind prins în vălmăşagul pregătirilor, voievodul uitase de Măracru. Cînd şi-a amintit, vornicul i-a spus că l-a trimis la mănăstirea Bistriţa.

— Poate crezi că va să se călugărească? Vornice, vornice, multă minte-ţi mai trebuie! Să mi-l aduci îndată!

Peste trei zile a venit cu o ştire de mirare:

— Stareţul Paisie l-a închis într-o chilie, ţinîndu-l doar cu pîine şi apă. După două săptămîni, acea slugă a trădătorului şi-a luat singur viaţa. L-a îngropat noaptea, în afara zidurilor mănăstirii: sodomiţii n-au loc în ţintirim.

— Trebuşoare de astea nu-mi plac, vornice, nu-mi plac!

În două săptămîni, toţi cei doisprezece „vornici de ceată fulger“ au izbutit să-şi orînduiască stolurile lor din călăreţi de „mîna întîi“, meşteri şi curajoşi, îndemînatici şi iscusiţi nu numai în mînuirea armelor, ci şi în conducerea pîlcurilor mai mari ori mai mici, în împrejurări cît mai nebănuite şi mai grele. Alţii au ajuns chiar dascălii altor căpitani, toţi tineri ridicaţi dintre boieri, dintre răzeşi şi chiar ţărani. De unii s-a interesat voievodul însuşi luîndu-i lîngă sine, în straja cea nelipsită.

Erau destule alte semne că toată suflarea ţării se gătea de apărare: în fiece sat meşterii stoleri ciopleau săgeţi, mii de săgeţi şi lănci, iar fierarii le pîrleau şi le întăreau cu ascuţite vîrfuri de fier. În sute de case din oraşe şi sate, sucalele şi vîrtelniţele sfîrîiau din zori în noapte, depănînd fire pe ţevi de trestie ori soc; călcătorii dănţuiau în sus şi-n jos; scripeţii gemeau pe osiile lor de lemn, trăgînd iţele de urechi; suveicile alergau prin rosturi, lăsînd firul ca o dîră de lumină; vatalele băteau de zor ţac-ţac, ţac-ţac!, îndesînd pînza învălătucită pe drugul din faţă. Şi în casa din Doljeşti a Mariei Şendrea cinci fete lucrau la vîrtelniţe şi la stative: Oana, Marina, Titiana, Varvara şi Iuliana. Ţeseau din fir subţire şi moale de in feşe pentru răniţi. „Suveica-i de zeci de ori mai uşoară decît suliţa, gîndea Oana. Stativele sînt uneltele păcii“... Porunca voievodului era să aibă fiecare casă cîte zece coţi de feşe, cîte un săculeţ cu frunze de patlagină, şi măduvă de falcă de urs pentru răni. Că nu se ştie niciodată pe cine nimereşte săgeata ori iataganul duşmanului. Oana îl şi vedea pe Luca lovit la

braţ cum îşi leagă rana, zicînd în sinea-i: „Tu mi-ai ţesut faşa asta, soţia mea"... Simţind căldură duioasă în inimă, Oana îndemna, legînd un lătunoi:

— Să izvodim cîntec, fetelor! Cîntarea-i cămaşa de sărbătoare a simţirii, iar simţirea noastră de acum e dragostea. De aceea zic: Pasăre galbenă-n pene, / Strînge-un smoc de sînziene, / Şi-mpreună cu-al meu dor / Du-l iubitului în zbor...

Cînd ostenesc, fetele ies în ogradă, privesc cerul, amiros lăcrămioarele şi brînduşele proaspăt înflorite. Primăvara şi florile aminteau Oanei joaca lor cu Luca şi Alexandru; dar, după clipa scurtă a bucuriei, o păli părerea de rău. „Cum măria-sa, care pătrunde uşor şi adînc firea oamenilor, n-a văzut că, din faţă, Alexandru arată cum nu se poate mai frumos, dar privit dintr-o parte, cînd vorbeşte, fălcile i se mişcă precum la cîinele care muşcă pe furiş? După ce am observat asemenea însuşire mi-a fost teamă de el. De ce nu i-am mărturisit măriei-sale? L-ar fi îngrijorat şi nu l-ar fi trimis... Aşa, s-a lăsat înşelat de dorinţa de a stinge ura între neamuri".

La claca de la Curte, de ţesut feşe şi de scărmănat scamă, a venit şi cneaghina Olga: veselă şi mai rîzăreaţă ca de obicei.

Se apuca de toate, dar nu sfîrşea nimic.

Şi doamna Maria a venit la clacă: să arate că este cu ţara. Mai mult ca să scape de surghiunul de la Putna decît de a fi de ajutor; dar, din pricina sarcinii, n-a stat mai mult de un ceas. S-a dus să se întindă pe pat, să liniştească neastîmpăratul prunc, care o bătea rău cu picioarele.

ÎNAINTÎND GREU PRIN CĂLDURA şi uscăciunea din Dobrogea, armia lui Mahomed sultan arăta ca o uriaşă omidă rău mirositoare, tîrîndu-se spre miazănoapte pe sute de mii de picioare de om, cal, bou, catîr. Animalele, slăbite de foame şi de sete, rodeau spinii pînă le sîngerau boturile, li se umfla capul, cădeau şi mureau. Abia în valea Carasu au întîlnit ceva verdeaţă: troscot, ţîf, păpuriş, trestie. Aşa cum însemna Angiolello în cronica sa, era greu, dar nădăjduiau că, în curînd, vor ajunge în ţinuturi bogate în păşuni.

Primind ştire că armia otomană înaintează în lungul Dobrogei, Ştefan vodă a trimis poruncă la Suceava şi la Putna ca doamna să se adăpostească, împreună cu Curtea, la Ciceu, în cetate. O va însoţi jupîneasa Maria Şendrea, sora măriei-sale.

— Va fi așa de greu, tătuță? își întrebă Oana părintele.

— Mult mai greu decît ne închipuim, fata mea! Și către soție: Vodă te roagă, Marie, să cauți a-l vedea pe Ștefan Báthory, voievodul Transilvaniei, și să stărui cu ruga de a ne veni în ajutor. Să călătorești chiar pînă la Buda, la riga Matei, tot pentru acest ajutor. O luați și pe cneaghina Olga. S-o ferim pe Oana de supărările pe care i le pricinuiește; s-a iscat sfadă și vrajbă între ele.

Auzind că „oștencele“ au sosit în tabăra de la Vaslui, vodă s-a cam întunecat la față. Zicea întru sine: „Să mai am și grija lor. Le-am dat voie să se joace de-a războiul, da!... Dar ce-i aici? Războiul... fecioarelor?“ Încălecă totuși și le întîmpină ca un ocîrmuitor al taberei ce era. Ci, văzîndu-le ce bărbătoase și frumoase arătau, sus, în șa, cum au strunit caii, cum s-au rînduit în linie și au strigat într-un glas: „Să trăiești, măria-ta!“, el, pe care-l supăra vocea subțire, ascuțită a femeilor cînd strigă, acum a ascultat treisprezece glasuri întrupate-n unul, puternic, hotărît, plăcut, și le-a răspuns:

— Bine-ați venit, fetelor. oștencelor!

Apoi, observînd pe ce cai mîndri călăreau și cum știau a-i struni, s-a gîndit: „Acesta este războiul tuturor celor care doresc a trăi slobod în țară slobodă... Pe țărani și pe răzeși i-am rînduit în cete, în frunte cu căpitanii satelor sau i-am cuprins în steagurile pîrcălabilor de cetăți. Meșteșugarilor sprinteni la minte și îndemînateci le-am dat în grijă tunurile, precum și făurirea arbaletelor și ascuțirea săbiilor... Eu care am pus lege strașnică: să se taie capul acelui țăran pedestru care n-are sabie, arc și cel puțin cinci sute de săgeți, sau călăreților, dacă n-au șa bună ori vin la tabără fără pinteni, ca la tîrg, să nu îngădui acestor fete, dacă vor, a fi oștence?“ Ca să-și arate asprimea, a întrebat răstit, șuguitor totuși:

— Pinteni aveți, oștencelor?

— Da, măria-ta!

Și treisprezece cai, imboldiți de treisprezece perechi de pinteni și struniți de treisprezece frîie au săltat și-au cabrat în fața măriei-sale.

— Săgeți? întrebă, silindu-și calul să salte în două picioare.

— Tolbele pline, măria-ta! răspunse Oana, scurt, ostășește.

— Să vă văd la muştru! se aspri privirea voievodului, deşi inima începea să i se umple de-o bucurie mai dulce ca mierea.

— Chiar acum!...

Şi, la un semn, treisprezece arce scoase de pe umeri au primit pe coardă cîte o săgeată care a şi şuierat spre cer, ca treisprezece fulgere negre. Admiraţia pentru îndemînarea fetelor i-o ştirbi o undă de teamă: „Dacă vor rîde de mine craii Europei, cum rîd de craiul frînc, că l-a încoronat, la Reims, o fată păstoriţă?... Ei şi! Aceste fecioare oştence sînt ţara însăşi, sînt Moldova mea!"... Făcu semn să se adune roată în jurul său şi le grăi:

— Calc peste obicei şi peste rînduielile lumii şi, în acest ceas de primejdie, vă primesc oştence. Ci vă mai întreb: cum credeţi că mă puteţi ajuta în război?

Fetele făcură semn Oanei să grăiască:

— Mai întîi olăcari, adică să fim suveicile oştirii, ca măria-ta să ştii, în fiece ceas, unde-i şi ce face duşmanul. Ne strecurăm călări şi pedestre, repede, nevăzute, păcălim potrivnicul mai uşor decît bărbaţii. Apoi am învăţat să oblojim răni. Am învăţat şi lupta cu sabia, cu lancea...

— Şi nu vă temeţi de hulitori pentru asemenea îndeletnicire?

— Hulirea a şi început, măria-ta, pentru că purtăm colţuni lungi ca pantalonii şi catrinţele despicate în faţă. Dar ce fel de luptătoare am fi noi dacă ne-am împiedica în fuste?

— Cu gura lumii nu-i de glumit! rîse voievodul.

— Ca s-o astupăm, l-am rugat pe chir Tarasie să binecuvînteze lupta noastră dreaptă.

— Cum de l-aţi înduplecat?

— Am zis aşa: „Prea sfinţite, rostul nostru, al femeilor, în lume este să zămislim prunci. Datoare sîntem să-i creştem. Au nu crezi că avem şi datoria de a-i apăra? Şi-apoi cît o să mai îngăduim să ni se spună că sîntem becisnice, cînd din sînul nostru se izvodeşte şi în braţele noastre creşte toată vitejia lumii?"

— Şi?

— A făcut cruce şi ne-a învoit: dar numai după ce am împlinit, pe loc, în faţa lui, în Mirăuţi, canonul de cîte o mie de mătănii, întru iertarea acestui „greu păcat"... Aşa că, venim cu ispaşa îndeplinită: treisprezece mii de mătănii, măria-ta!

— Dezlegare înțeleaptă!... a rîs voievodul, descălecînd și gîndind pentru sine: „Măcar uneori înflăcărarea e temeiul adevăratei înțelepciuni“...

Fetele au sărit din șa ca niște hulubițe sprintene. Măria-sa, cu privire de comandant atoatevăzător, a început prin a le cerceta caii; erau frumoși: murgi, roibi, albi, negri.

— Ce nume le-ați dat? a zîmbit înveselitor.

— Nume? Numai al meu, Crin...

— Atunci să le dăm nume de flori. Deci al tău, Crin! și bătu cu palma grumazul alb al calului. Al tău, Mădălina, să se cheme Bujor. Iapa ta, Sofia, să se numească Volbura; al tău...

— Îi zic Stînjenel, măria-ta! se grăbi Varvara.

— Foarte bine!... Al tău Titiana să fie Sînger, al tău Marina să se cheme Mohor... tu, Trifoi, iar al tău Călin... Că așa-i în oștirea mea de curteni și de viteji: caii au toți nume, ca și oamenii. În bătălie calul se face una cu stăpînul. Împreună se bat cu dușmanul, împreună biruie, împreună mor. Și cînd din măcel scapă numai unul, om sau cal, jelesc cu lacrimi fierbinți pe cel pierdut.

„Numirea“ cailor părea unora un fel de joacă nevinovată; ci măria-sa de mult nu se mai simțise atît de bine dispus. Bănuia că vornicul Bodea îl învinuia că pierde vremea cu nimicuri; dar toți ceilalți se bucurau și parcă își ziceau: „Trebuie să fim încă mai îndrăzneți și mai dibaci în luptă, ca nu cumva să ne întreacă fetele“. Cînd măria-sa urcă iar în șa, fetele îi urmară pilda. Oana le făcu semn să se alinieze. Strîngînd frîul și țintind cu privirea ceata oștencelor, voievodul rosti cu solemnitate:

— Numesc pe Oana, fata spătarului Șendrea, căpitana oștencelor mele. Ascultare să-i dați, fără șovăire. Jurați!

— Jurăm! răspunseră fetele, într-un glas, apoi puseră pinteni și porniră în galop spre marginea taberii.

O vreme, vodă urmări pregătirea de luptă a cîtorva cete de călăreți. Lăudă pe cei harnici și dibaci și judecă aspru pe cei molîi. La sfîrșit, căpitanul Damian Bodea, feciorul vornicului Bodea, cuteză a spune, cu spărare:

— Pe mulți, măria-ta, ne încurcă ivirea unor muieri în tabără. Ne înjosește. Femeilor, ac și andrele, nu arc și suliță!

— Da, căpitane, surîse voievodul. Nici mie nu mi-a con-

venit la început. Dar, văzîndu-le ambiția, strădania și dăruirea întru pregătirea de luptă, mi-am schimbat gîndul. Nu le mai cred fără minte, ci înțelepte și foc îndrăgostite de slobozenia țării. Și mi-am zis: să nu le înfruntăm cu vorbe de ocară ori cu purtări necuviincioase, urîte, ci să le întîmpinăm cu frățietate și bună cuviință. Oricît de grozavi și de trufași am fi, avem nevoie de ajutorul lor. Sînt romance vrednice și frumoase, adevărate zîne ale nădejdii întru biruință. Aștept de la voi, căpitanii mei, ca și de la fiece oștean, cumsecădenie, bună purtare, înțelegere și vitejie măcar pe măsura jertfei pe care o fac aceste treisprezece fete-fecioare, care lasă tihna de acasă și înșfacă arma. Ne dau o pildă mare, cutremurătoare, și cred că voi îi înțelegeți tîlcul.

Drept răspuns la dojana voievodului, curtenii și vitejii făcură oștencelor o primire sărbătorească: se înșirară ca la paradă, plecară sulițele și săbiile, strigînd „Ura!". Surlele sunară și buciumele buciumară: Cîntară cîntec atunci izvodit: „Voi surori, voi surori, băgați dușmanu-n răcori"... Apoi, sub privegherea căpitanului Damian Bodea, douăzeci de călăreți se întrecură în galop. Mădălina, Titiana și Oana au cerut ca și ele trei să se întreacă în alergare cu cei trei viteji care au sosit ultimii. Toți au făcut mare haz văzînd că Mădălina îi întrecea. Și vodă se veselea; dar Oana se arăta supărată:

— Nu ne iau în serios, măria-ta. Se fac a se întrece și ne cruță, ca să pară mărinimoși, cavaleri.

— Ei, așa le stă bine! rîse măria-sa, poruncind să repete exercițiile de atac, îmbinînd lupta de-a călare cu pedestrirea.

Ținea foarte mult ca asemenea învățătură să se împlinească fără greș. Așa călăreții străbunului Alexandru vodă cel Bun i-au înfrînt pe crîjacii teutoni la Marienburg. Socotea că între oștean și cal trebuie să fie strînsă legătură: om ager, cal ager, iar prietenul și adesea salvatorul oșteanului este calul, care știe a lupta. Cunoscînd cum se bat otomanii și tătarii, cum lovesc spahiii și nogaii, știind ce-au pățit cavalerii îngreuiați de armuri de fier în bătălia de la Nicopole, în vremea lui Mircea voievod, Ștefan vodă folosește numai chivără de fier și cămașă de zale; astfel cavaleria lui e sprintenă, ușoară: se mișcă precum lăstunul pe orice fel de teren, izbește trăsnet, cu nesmintită putere. Totodată, călăreții știu să descalece într-o clipeală și să lupte pedestru. Căpitanul

Luca Arbore a izvodit chiar cîntec, cu melodie aspră ca tropotul de cal în trap: „Izbiți voi, voinici călări / Și-n dușmani tăiați cărări, / Scuturile zăngăniți, / Sulițele azvîrliți, / Buzduganele izbiți / Și din gură chiuiți: / Pieriți, voi dușmani, pieriți!“

Vrînd să arate ce știu și ce pot, căpitanii au rînduit întreceri de călăreți în felurite lupte: cu sulița, cu spada, cu buzduganul. Un fel de joacă a unor tineri oleacă buieci, dar, totodată, doveditoare a îndemînării și îndrăznelii: cine primea o zgîrietură, cît de mică, era pedepsit cu douăzeci de vergi, pînă cînd bucile păreau pîini bine dospite.

În dimineața aceea de la mijlocul lui mai, după un somn greu, Alexandru, care acum își spunea Aron și nu Orheianu, a auzit un foșnet ca de furtună, urmat de pocnete în pînza cortului, ca de grindină. Deschizînd ușa, l-a plesnit potop de gîze cenușii-verzui și roșii. S-a tras înapoi, speriat. Întîi crezu că visează urît. Cu greu a înțeles că asupra ținutului s-au abătut stoluri de lăcuste. În cîteva minute toată tabăra era în picioare, pregătită de plecare: o copleșeau valurile uriașe de lăcuste, ca niște nori groși, întunecînd soarele. Dar, îndată, toți otomanii au înțeles că nu era cu putință să pornească la drum prin această grindină foșgăindă. Călcau prin și peste lăcuste, ca printr-un prundiș viu, viermuitor, vuind, sbîrnîind, orbind, sufocînd și oameni și animale. Văzînd așa, sultanul a poruncit să se adăpostească iar în corturi. Dar pacostea era mult mai mare decît își închipuia Mahomed și pașalele lui. Nu puteau găti mîncarea: gîngăniile scîrboase, blăstamate, umpleau oalele, parcă o mînă drăcească le-ar fi împroșcat asupra lumii. Caii se speriau, alergau orbiți de ghearele și aripile afurisitelor gîngănii ce li se vîrau în nări, în ochi, în urechi. Ca să-i ferească de primejdia orbirii ori a sufocării, le-au vîrît boturile în trăiști, le-au acoperit capul cu pînză, i-au împiedicat, ca să nu alerge, nebuni. Șapte zile, de răul lăcustelor, au stat mai mult în corturi; mărșăluiau doar noaptea.

— Expediția a pornit într-un ceas rău, se temea Malcoci Bali bei, așa cum se temeau mulți, dar nu cutezau s-o spună.

În cronică, Angiolello însemna: „Am fost asaltați de o mulțime de lăcuste mari, de o culoare schimbătoare, bătînd în

cenușiu și roșu, o puzderie atît de copleșitoare, încît nimeni nu poate crede dacă nu le-a văzut. Alcătuiau nori așa de groși, încît întunecau soarele și cînd coborau pe pămînt rodeau pînă și sacii cu pesmeți din corturi"...

În a cincea seară după începutul pacostei lăcustelor, la pornirea taberii la drum de noapte, Alexandru zări un convoi de harabale mai puțin încărcate, dar care, după opinteala boilor din jug, erau destul de grele. Rîvnitor a ști, se apropie și descoperi că încărcătura era de fier: lanțuri cu zale mărunte. „La ce-or fi bune? La poduri? La legat bărcile la trecerea Dunării?" întrebă.

— Pentru robi! îi răspunse harabagiul, mofluz.

SOSIT ÎN TABĂRA DE LA VASLUI, după opt zile de umblet întru cunoașterea amănunțită a locurilor din lungul Siretului, mai ales partea dinspre munte, Luca Arbore își urmărea cetele la învățarea luptei de izbire, galopînd la deal.

Era la a cincea încercare și se bucură, întîi pentru că Dor gonea tot așa de bine ca înainte, — „L-au hrănit și îngrijit Oana și Mădălina" — , și-apoi pentru că și călăreții lui nu se mai răzlețeau, ci se iuțiseră binișor. Gîndi: „Dacă-i zolesc încă trei-patru zile se fac iar șoimi și jderi"... Își scoase cușma din cap și-și șterse nădușala cu basmaua trasă din chimir. Simțindu-i în buricele degetelor catifelarea moale, caldă, o văzu pe Oana în clipa cînd i-a dăruit-o, de ziua sfîntului evanghelist Luca. Ridicînd fruntea să-și așeze cușma, zări pe drumul dinspre Roman un pîlc de călăreți, în armuri lucitoare. „Sînt străini... Leși după armură... Cum au intrat în țară? Riga ne trimite ajutor? Ajutor ca să mi-o ia, în schimb, pe"...

Cînd se apropiară, un ac îi înțepă inima: „Pan Opalinski"...

Schimbară saluturi, mai mult mirate decît bucuroase. Contele ceru să fie înfățișat, numaidecît, voievodului.

— Te călăuzesc eu, pane, la cortul măriei-sale.

Porunci ajutorului, Mihul Ciocan, să muștruluiască, în locu-i, cetele, și făcu semn oaspetelui să-l urmeze.

— Ce vînt te-aduce pe la noi?

— Un fel de solie, pan căpitane..., surîse stingherit.

Îl aflară pe voievod nu departe de cort, sub un nuc umbros, la sfat cu cîțiva boieri și căpitani. Arbore vorbi răspicat:

— Măria-ta, pan Opalinski se află aici, în tabăra noastră.

Voievodul şovăi între bucurie şi nedumerire; mai ales că leahul trase sabia şi o plecă în semn de închinare:

— Mărite voievoade, cugetul şi mai ales inima mea de cavaler al sfintei Fecioare de la Czestokowa îmi porunceşte să lupt împotriva semilunei, sub porunca măriei-tale. Aduc cu mine treizeci de luptători, supuşii mei.

Privirea voievodului se aspri, dar cu o mişcare prietenească din mîna dreaptă îl pofti să descalece.

— Fii bine venit, conte! Pofteşte în cort... Luca, vino şi tu.

Lepădînd sabia, casca şi platoşa, oaspetele se aşeză pe taburetul de lîngă stîlpul cortului. Arbore tălmăci:

— Maiestatea-sa regele Cazimir şi seimul au aflat despre expediţia sultanului Mahomed, dar au hotărît să nu trimită ajutor măriei-tale, convinşi că Polonia se poate înţelege cu sultanul dînd daruri care, oricum, costă mult mai puţin decît întreţinerea unei armate de 70-80 000. Dar pentru că mai înainte, prin contele Martin Chorazicz, în solia de la Varna, regele l-a rugat pe sultan să nu atace Moldova, altminteri va porunci război, eu mă număr printre acei care vor să te ajute. Deci nu mă socot trădător, ci cavaler care, cunoscînd Moldova şi pe măria-ta, am înţeles cît de mare îţi este dreptatea, cît de însemnată este lupta măriei-tale pentru liniştea Poloniei. Şi deci neputînd urma politica regelui meu, îţi vin în ajutor. Ajutor mic, cu tîlc mare: prietenia între cei care apără libertatea.

— Mulţumesc, pane Opalinski! zîmbi trist voievodul privind ţintă la musafir.

Apoi făcu semn lui Tăutul, care tocmai intrase în cort, să tălmăcească el.

— De ce nu înţelege regele Cazimir că dacă sultanul pune aici un paşă, curînd, pînă într-un an, Polonia va suferi ceea ce suferim noi acum?

— Am venit aici să mă bat cu duşmanii creştinătăţii, ca un cruciat! se înflăcără leahul. Să lupt alături de măria-ta, cel mai dîrz, mai priceput şi mai viteaz general al vremii. Mă socot o inimă prietenă măriei-tale şi Moldovei.

— Mulţumesc încă o dată, pane; dar nu pentru o fantasmagorie de cruciadă lupt eu, ci pentru apărarea ţării mele şi a ţărilor de la Dunăre, cel din urmă scut al Europei. Cruciaţii

au avut rost acum trei veacuri, cînd musulmanii erau abia la Ierusalim. De-atunci, iată, semiluna a ajuns la Dunăre și amenință viața noastră. Este, căpitane Arbore?

— Da, măria-ta! Și toți știm că, dacă otomanii nu mai cuceresc țări și nu mai robesc noroade, puterea lor slăbește, iar dacă europenii se unesc cu noi, după zece-cincisprezece ani de apărare înverșunată, putem trece la asaltul împărăției lor.

— Poate că ai dreptate, căpitane! Ajutorul meu va să arate că teama, minciuna și fățărnicia n-au pus stăpînire chiar pe toată țara mea. Drept aceea, deși măria-ta șovăi, eu rămîn!

— Mă bucur mult și mă doare că nu ai venit cu treizeci de mii de luptători, cît cere cumplita primejdie.

Îndată după plecarea leahului, un olăcar descălecă în fața cortului și, colbăit și nădușit, se înfățișă măriei-sale:

— Ca la zece mii de tătari au trecut pe la miazănoapte de limanul Nistrului, s-au unit cu vreo cinci sute de turci, coborîți de pe corăbii, cu zece tunuri, la șase mile de Cetatea Albă și...

— Și?

— Tunurile trimise de măria-ta fostu-ne-au de mare folos: nu i-am lăsat să-și așeze tunurile lor; i-am hărțuit patru zile și patru nopți; în a cincea, am ieșit, fără huiet, pe cele trei porți ale cetății și i-am izbit cu mare iuțeală; am doborît peste o mie, iar robi am luat aproape cinci mii. Se milogesc măriei-tale întru răscumpărare cu aur. Am slobozit și peste două mii de români, robiți de tătari și turci, să tîrască tunurile și să sape șanțuri. Acum suim tunurile pe zidurile cetății noastre...

— Bine, căpitane! Să nu uităm că Mahomed sultan vine cu puhoi de oaste să ne stropșească prin ură și omor.

POTOPUL LĂCUSTELOR, LIPSA DE APĂ, oboseala drumului slăbeau puterea armiei otomane și-i scădeau pofta de luptă. Sultanul se îngrijora, dar se străduia să fie cît mai stăpîn pe sine. Angiolello simțea cum teama i se strecura în inimă ca umezeala rece în zidurile vechi. Îl încredința însă că Alexandru Aron avea în Suceava cel puțin doisprezece boieri prieteni, în cap cu însuși mitropolitul și cu pîrcălabul cetății Hotin, unchiul lui Ștefan. Aceștia vor trece fățiș de partea lui, îndată ce armia otomană va intra în Moldova.

— Să ne grăbim deci, mărite padișah. Acolo, cum ne încredințează, cu capul lui, Alexandru Aron, acest bărbat iscusit, supus luminăției-tale și credincios, vom găsi hrană și apă din belșug. Țara-i bogată în grîne și pășuni, turme de oi și cîrduri de vite. Numindu-l domn, măria-ta îți ușurezi calea cuceririi.

Dacă sultanul se îndoia de spusele pretendentului la tron, pașalele, în cap cu Soliman și Malcoci, îl credeau pe Zachia di Longo, care se tocmise în slujba hicleanului și-l lăuda, cu vervă italiană, făcîndu-i pe mulți ieniceri și spahii să viseze fripturi grase de berbec și pilaf de hrișcă, bine scăldat în fierbinte seu de oaie. Sub bici și iatagan, robii au săpat zeci de fîntîni și au curățat sute de izvoare, punînd cișmele și uluce de lemn ori de piatră ca oamenii și dobitoacele să aibă apă.

Angiolello mai scria în cronica lui că flota otomană, deși sprijinită de 10 000 de tătari, n-a avut încă nici o izbîndă la Cetatea Albă. Dimpotrivă: respingînd toate atacurile, pîrcălabii au eliberat mii de robi și au prins mare parte din ienicerii debarcați de pe corăbii, ca să ajute pe tătari în lupta de uscat. Vestea i-a cam amețit pe mulți. Unii credeau că pașa Ahmet Știrbul își va pierde capul sub satîrul călăului. Dar sultanul a zis: „Sînt niște mișei aceia care se sperie de o înțepătură de purece. După ce-l voi distruge pe ghiaurul din Suceava, aceste cetăți, mult trebuitoare nouă, vor cădea ca portocalele putrede". Și a poruncit ca tabăra să părăsească țărmul mării și să se îndrepte spre Dunăre, spre cetatea Brăilei, unde-l aștepta Laiotă vodă Basarab, cu oastea.

În tabăra de la Vaslui, numai vornicul Bodea a știut că cneaghina Olga nu s-a dus cu doamna Maria la Ciceu, ci s-a adăpostit la mănăstirea Bistrița, împreună cu soția sa, jupîneasa Nasta.

Cum măria-sa a rugat-o să se ducă să vadă cum merge lucrul la Casa de la Piatra, Oana, împreună cu Mădălina și Titiana au galopat pînă acolo. Și după ce au cercetat lucrarea au urcat la mănăstirea Bistrița să se odihnească o noapte. Întîlnind-o pe cneaghina Olga, fetele au făcut ochii mari:

— N-ai plecat la Ciceu?

Se plînse că-i foarte bolnavă și că numai aici se află un călugăr vraci care-i dă leacuri de sănătate. Se va duce la Ciceu îndată ce se va însănătoși.

— Mare pacoste ! Se căină starețul Paisie. Păgînii vin peste noi. Pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele noastre... Mult mai plînge cneaghina moartea lui Alexandru.

— De unde știe c-a murit?

— Cum de unde? De la slujitorul lui, acel Măracru.

— Și despre Luca Arbore spusese că a pierit și, iată, trăiește și se gătește de luptă...

La miezul nopții, prin șoapte, s-a răspîndit porunca voievodului de mutare a taberei. Tăcuți, fără huiet, parcă oamenii, armele și caii ar fi fost de pîslă, s-au pus în mișcare. Nici scuturile nu zăngăniră, nici roțile nu scîrțîiră. Într-un ceas 40 000 de ostași, din care jumătate călări, goliră tabăra de la Vaslui, iar în zori răsări alta la Berheci. Iscoadele otomane se mirau, zicînd: în loc să se înspăimînte, Ștefan vodă iese în întîmpinare.

În ziua așezării la Berheci, măria-sa primi știrea că hoarda tătarilor din Crîm se apropie de Nistru.

— Deci Mengli Ghirei vine la întîlnirea cu sultanul, grăi Ștefan vodă către vistierul Ignatie. Și-au potrivit pasul să mă lovească deodată din față și din latura stîngă. M-am mutat aici, mai aproape de Dunăre, de locul unde hantătarul va a se uni cu sultanul; precum și mai aproape de Oituz, pe unde aștept să vină ajutor din Transilvania.

Angiolello însemna în cronica sa despre bucuria armiei otomane la vederea Dunării. Strigau: „Apă dulce!... Apă dulce!..." Și zeci de mii de oameni și de animale se năpusteau, brîncindu-se, călcîndu-se în picioare, strivindu-se în înghesuială, rănindu-se sau chiar omorîndu-se între ei, atît de tare îi ardea setea. De multe ori căpitanii au fost nevoiți să facă rînduială cu buzduganul. Sultanul s-a îngrijorat că peste cinci sute de ieniceri, osteniți fiind și bînd cu lăcomie, au crăpat, pentru că apa le „mergea la inimă"..., cum observa Angiolello.

Cînd muia pana în cerneală să scrie mai departe, l-a chemat sultanul și i-a poruncit:

— Iei doi spahii, treci Dunărea la Galați, și-i ceri ghiaurului să mi se închine înainte de a-l copleși cu puterea mea. Ori mi se închină, ori îl strivesc.

Vodă a poruncit Oanei să meargă cu fetele ei la tabăra spătarului Șendrea de la malul Dunării:

— Vor fi răniţi şi veţi avea de lucru. Şendrea va să întîrzie cît mai mult trecerea duşmanului peste apă.

Luca Arbore a cerut să fie trimis şi el, cu cetele lui.

— Am nevoie de sabia ta împotriva lui Eminek Mîrza, căpitane Arbore. Ţineţi steagurile în veghe.

— Voiam s-o păzesc... E cam nechibzuită.

— Dacă ţi-i dragă, n-o ponegri! Aşteaptă să-i vezi purtările.

— Am greşit, măria-ta! îşi ceru iertare, deşi, de fapt, se temea mai mult de pan Opalinski, plecat împreună cu Şendrea, decît de armia duşmană.

Iar voievodului, părîndu-i-se îngenuncherea căpitanului cam prea îndelungă, îl ridică de braţ, îl îmbrăţişă şi-l sărută pe amîndoi obrajii:

— Vreau să fii cît mai mult în preajma mea, căpitane, şi la greul cel mai greu să mă ajuţi.

Sărutul lui vodă, minunat balsam, înfierbîntă inima lui Luca şi-i ostoi amarul şi îngrijorările:

— Voi fi, măria-ta! strigă şi fugi, ca voievodul să nu-i zărească înlăcrămarea pe care, în vremea asta de restrişte, n-o mai ştiu nici muierile. Şi abia după un ceas de galop spre Prut, în capul stolului său de călăreţi, înţelese că vodă i-a dat atîtea sarcini ca s-o vadă cît mai rar pe Oana. „Uite ce gînduri îmi furnică prin minte, cînd Dor mă poartă-n galop, poate spre moarte"...

DE LA VĂRUL SĂU AFLAT ÎN CAMENIŢA, lui Andrzey Opalinski i-a venit vestea că regele Cazimir a iscălit pacea cu hanul. „Le-a deschis cale nestingherită şi îndemnare a se năpusti spre noi", gîndi Ştefan vodă. În adevăr, peste o jumătate de zi o ştafetă de la Soroca vestea că la Nistru se adună ceambururi, adică stoluri de jaf, şi că hanul nu se află cu aceşti tîlhari ai pustiului; are război cu Altîn Ordu — Hoarda de Aur. Voievodul porunci pîrcălabilor de la Soroca, Orhei şi Hotin să le împiedice cît vor putea mai mult trecerea Nistrului, să cheme în cetăţi cît mai mulţi plăieşi, cu care să iasă în calea ceambururilor. Iar către vornicul Bodea grăi:

— Sfada între tătari ar trebui să ne ajute. Dar iată că nu. Dacă în Crîm era linişte asupra noastră venea Mengli Gherei însuşi cu oaste rînduită, îi ieşeam înainte la Orhei şi-i dam învăţătura de la Lipnic. Aşa, împotriva ceambururilor nu pot

folosi oastea. Va trebui să dau drumul răzeşilor să se rînduiască în cete mici, să-şi adăpostească şi să-şi apere familiile.

Voievodul l-a primit pe Angiolello nu în cort, ci în casa unui răzeş podgorean. Cei doi însoţitori au fost opriţi în tindă. Voievodul sta singur la o măsuţă mică, rotundă, joasă, acoperită cu o cusătură albă, cu floricele mărunte roşii şi negre. În jurul măsuţei încă trei scăunele cu trei picioare, rotunde, ţărăneşti. Pe Angiolello îl impresiona modestia casei: deosebit avea doar steagul cu chipul Sfîntului Gheorghe care fîlfîia la poartă. Covorul de pe jos, în culori blînde. Sabia atîrnată în cui, pe peretele din dreapta, deasupra patului scund, din lemn de brad, acoperit cu o cergă albă, miţoasă, peste care sta o pernă cu faţă de in, tot aşa de albă ca şi cerga. În cămaşă cu mîneci largi, cu pieptar de postav vînăt, subţire, cu nasturi de argint, cu pantaloni de-un sur mai închis aproape negru, strînşi pe picior, cu cisme din marochin roşu, cu chimir din piele galbenă, cu cîteva înflorituri din şurinei subţiri de piele, negre, galbene şi verzi. Solul băgă de samă că a doua podoabă din îmbrăcămintea şi încălţămintea voievodului erau pintenii de argint, cu zimţi mărunţi şi cu clinchet uşor, dulce, la fiecare mişcare. Cînd s-a ridicat în picioare, solul a observat că, deşi era cu un lat de palmă mai scund, lui, solului, i se părea că spre a-i vorbi trebuia să se uite în sus, ca la un turn luminos de catedrală. Bălai, cu plete răsfirate pînă aproape de umeri, cu ochi albaştri-vineţii, necruţător de pătrunzători, voievodul îl ţintea cu o privire pe care solul nu izbutea s-o înfrunte, deşi îşi zicea: „Sînt Giovanni Maria Angiolello, secretarul şi vistierul celui mai puternic împărat din lumea de azi, şi am venit anume să-l cunosc pe Ştefan Voievod şi să-l înfăţişez în cronică". Îl compara, în gînd, cu sultanul: acest voievod mărunţel al unei ţări mici înfruntă o împărăţie uriaşă. Cînd vru să înceapă vorbirea despre rostul soliei, vodă îl opri cu o mişcare a dreptei, explicîndu-i, cu italieneasca pe care o ştia, că a amînat întîlnirea cu o zi, pentru că şi-a aşteptat nepoata, să-i fie tălmaci. Angiolello îşi aminti că era chiromant şi urmări cu privirea mîinile puternice, dar mlădioase şi frumoase ale voievodului: „Mîini de om bun, dar dîrz şi neînfricat. Mîini de stăpîn şi de părinte ocrotitor. În dreapta asta sabia fulgeră necruţător"... Citirea chiromantă de la distanţă se opri aici; în odaie intră o fată zveltă, în cămaşă ţărănească,

albă cu altițe, catrință învîrstată cu roșu și negru, strînsă pe trup, cu cozi lungi, bălaie, cu ochi verzi-albaștri.

— Nu te mira, signor, la soliile de taină tălmaci mi-i nepoata Oana, cum am zis, surîse voievodul, văzînd uimirea de pe chipul italianului.

Angiolello tresări surprins și numai mușcîndu-și buzele se putu stăpîni să nu spună că i-a auzit numele. Ca să-și ascundă surpriza, exclamă:

— Bella ragazza... Donna, principesa?

Oana aducea o tavă cu două ulcele roșcate și o ploscă. Turnă vinul, iar măria-sa pofti solul să guste. Tot mai mirat de felul primirii, Angiolello ciocni și gustă. Voievodul zîmbi:

— Vin de-al nostru, de-aici, din Berheci. Cam aspru față de cel pe care-l beți voi, italienii.

— Bono! încuviință după gustare, plescăind din limbă. Foarte bun!

După ce puseră ulcelele pe tavă, voievodul îl pofti să-și rostească solia. Cu glas puțin răgușit, arătă că sultanul, aflat acum cu armia la Dunăre, cere supunere, bir, predarea tinerilor din Caffa cu toate bogățiile de pe corabia caffezilor și predarea Chiliei și a Cetății Albe. Oana tălmăcea totul, deși măria-sa înțelegea, în ciuda vorbirii amestecate cu multe cuvinte venețiene.

— Cinstite sol, nu dau, nu pot da nimic!

— Măritul padișah e la Dunăre: în trei, patru zile e aici. Cu ce vrei să te aperi? Gîndește-te.

Voievodul mută ulcica din care băuse berheciul și grăi cu amărăciune multă și durere, îndurate cu mîndrie și demnitate:

— Rău îmi pare că solia domniei-tale, signor segretario, e o treabă zădarnică. M-am temut de măritul sultan cînd era cu armia la Adrianopol și la Varna. Acum, cînd e la Dunăre, mă cuprinde groaza; ci tot nu mă voi supune nici amenințărilor, nici umilinții, nici fricii, nici groazei. Cutez să mă apăr. Norodul e cu mine. Și Dumnezeu! Ca venețian de obîrșie, mă înțelegi.

Ascultîndu-i vorbirea calmă, solul își aminti o zicală a tînărului venit împreună cu Alexandru Aron: „Buturuga mică răstoarnă carul mare“... Stărui, totuși, întrebînd:

— Au nu știi că mărețul Mahomed este un neîntrecut general? Că nu i se poate împotrivi nimeni?

— Știu, și-l laud. Totuși, de la Belgrad s-a întors fără izbîndă. Și află că Iancu de la Hunedoara mi-a fost dascăl în meșteșugul războiului.

— De la Belgrad s-a retras din pricina ciumei.

— Ei, ciuma mai poate veni, signor segretario..., surîse trist voievodul, iar Oana, tălmăcind, adaose de la dînsa:

— Și smîrcuri ca acelea în care s-a împotmolit Hadîmul mai sînt la noi, signor.

— Are dreptate nepoata mea!

Angiolello rămase, cîteva clipe, fără cuvînt. Gîndi: „Dacă Alexandru Aron va cuceri tronul cu ajutorul sultanului, pe fata asta n-o va supune nicicînd"... Dar nu se lăsă înfrînt:

— Măritul sultan vine vara, cînd drumurile-s zbicite, cîmpurile-s înierbate, iar rîurile limpezi.

— Ne cunoaștem bine țara, cinstite sol.

— Din această cunoaștere izvorăște dragostea care ne însuflețește curajul, urmă Oana, cu un adaos pe care măria-sa îl încuviință cu o clătinare din cap.

Tăcerea voievodului însemna că primirea, atît de austeră, s-a sfîrșit. Ridicat în picioare, Ștefan a mai grăit, sever:

— Nu așteptam mărinimie; dar într-un pic de înțelepciune din partea celui mai mare cuceritor al acestor vremi tot am nădăjduit, cînd ți-ai anunțat solia. Ci zădarnică mi-a fost nădăjduirea. Drept aceea, spune stăpînului domniei-tale că Moldova și stăpînul ei nu se supun nici după moarte... Oana, tălmăcește-i vorba noastră din bătrîni: s-au văzut mai mulți buhai cu coarnele frînte decît garduri doborîte de izbirea lor...

— Doresc a mai ști un singur lucru, zise italianul ridicat în picioare. Eu, ca segretario și vistier, aș putea să-l înduplec pe sultan să ceară un haraci mic.

— Hm... Să te cred? Să uit că ești apostat?

— Mărite voievod, nu îngădui batjocura! Sînt un dregător cinstit.

— Da? Atunci așteaptă cîteva clipe să te ajut a-ți afla mai bine firea, pe care mi se pare că nu ți-o cunoști, îndeajuns... Străjer, poftește aici pe căpitanul nostru Luca Arbore.

Angiolello se înverzi la față și, cu glas tremurat, ceru voie să se retragă. Voievodul îi puse palma în față:

— Un bob zăbavă, signor. Așează-te pe scaun și așteaptă înfățișarea la care țin mult.

La intrarea căpitanului Arbore, bărbia lui Angiolello începu să tremure mărunt.

— Căpitane, cunoști pe cinstitul sol?

— Da, măria-ta: e signor Giovanni Maria Angiolello, segretario și vistier al padișahului; el m-a ajutat să vorbesc cu sultanul și cu vizirul. I-am fost recunoscător cu o pungă de fiorini, cît a cerut pentru acea slujbă. Dar tot el, împreună cu Alexandru Orheianu, fratele meu de cruce, m-au dat morții.

— Mă împotrivesc! se feri îndărăt italianul, mînios și speriat, dar mai ales umilit. Nu-mi aduceți învinuiri după presupuneri fără temei. Sînt sol și solia...

— E sfîntă cînd solul e cinstit, nu un ucigaș! i-o reteză scurt măria-sa. Luca Arbore, tu hotărăști dacă acestui om i se cuvine cinstire ori călău.

După cîteva clipe de gîndire, căpitanul grăi cu multă chibzuială și zgîrcenie de cuvinte:

— Știu, signor segretario, că mă credeai mort. Ci iată-mă viu și nu stafie. Căci, așa cum mi-ai ghicit în palmă, am trecut printr-o mare primejdie. Dar, iată, am scăpat. Deci voi trăi pînă la adînci bătrînețe, cînd voi avea a doua mare încercare. Știu că domnia-ta l-ai atras pe Alexandru de partea sultanului; dar n-ai fi avut nici o izbîndă, dacă mărul nu era putred de acasă... Drept aceea, mărite doamne, te rog îngăduie-i să plece netulburat. Pentru noi, solia-i sfîntă, chiar dacă solii sînt încărcați de păcate.

— Signor, ești slobod! făcu semn măria-sa, cu dreapta.

Plecînd capul să nu se izbească de pragul de sus, Angiolello își aminti cuvîntul răspicat, dușmănos, al stăpînului său, se răsuci și strigă:

— Dacă n-ați primit pacea dorită de luminatul padișah, de aici înainte solul lui vor fi săgeata și iataganul!

— Primim amenințarea, că n-avem încotro! răspunse voievodul, iar Arbore îl călăuzi, în tăcere, pînă la ieșirea din tabără.

— Drum bun, signor Angiolello, și, dacă se poate, inimă bună!

— Dacă ştiam că... trăieşti, refuzam această solie. Ci pentru sufletul vostru nobil. vă sfătuiesc, omeneşte: nu vă împotriviţi sultanului! Nu fiţi nesocotiţi şi nebuni!

— Nu, signor: sîntem nişte oameni care ne iubim ţara şi vrem să trăim slobozi. Atît!

Poftiţi să se aşeze pe taburetele rînduite în faţa jilţului măriei-sale, pîrcălabii, rînduiţi după vîrstă, şi-au scos cuşmele şi le-au vîrît în chimire. Radul Gangur, pîrcălab de Orhei, ţinea stînga pe mănunchiul sabiei şi-l cerceta stăruitor pe măria-sa, să-i ghicească dinainte poruncile. Şendrea îşi ţinea palma dreaptă în chimir, cum obişnuia ori de cîte ori aştepta ceva foarte de samă. Arbore de la Neamţ îşi greblă pletele sure cu degetele mîinii stîngi, ca să pună oarecare rînduială în hălăciuga lor. Hărman, bătrînul de la Cetatea Albă, se gîndea de cînd îl slujeşte pe măria-sa şi simţea că i se moaie inima de duioşie. Vlaicu cel totdeauna şuguitor arăta mîndru că are nepot voievod. Neagu şi Ivaşcu, pîrcălabi la Chilia, păreau nerăbdători să audă poruncile voievodului; veniseră cu zece care cu peşte pentru tabără şi primiseră lauda şi mulţumirea măriei-sale. Vîlcea de la Roman era trist, ca şi Mitrea de la Crăciuna, că nu-s stăpîni peste cetăţi de piatră, ci de lemn, înălţate în pripă.

Ci vodă făcu semn slujitorului să le pună în faţă, pe măsuţa joasă, căniţele de lut şi să toarne vin.

— Întîi vă mulţumesc, pîrcălabii mei, că, înfruntînd greutăţile drumurilor, aţi venit la tabără. Vă poftesc a gusta din ulcele şi a povesti scurt ce-i în cetăţile voastre. Hărman!

— Am înfruntat potrivnicul, cu izbîndă, precum am ştiricit prin olăcar. Înălţarea zidurilor ni-i de mare ajutor, ca şi poarta cea nouă de fier. Pe drum, încoace, am spulberat un pîlc de tătari; mi-au rănit un oştean; l-am lăsat întru îngrijire la casa unui pădurar din codrul Lăpuşului. După alungarea atacatorilor am îngropat cei şase sute optzeci şi trei de turci şi tătari ucişi, în jurul cetăţii. Am trimis patru mii opt sute de prizonieri spre tabăra măriei-tale.

— I-am primit acum două zile şi i-am trimis la muncă.

— Am oprit trei sute doisprezece pentru dres zidurile, slăbite de ghiulele. Mai înalţ cu un stînjen zidurile dinspre mare. Am adunat şi mai adun provizii de hrană: pastramă de

oaie și, mai ales, pește sărat, prins din Liman. Am pierdut optzeci și patru de oșteni, dar am mai adunat încă trei sute, pe care-i pregătesc căpitanii pentru luptă. Asta-i!

— Gangur?

— Noi cei din Orhei sîntem loviți de ceambururi mici, dar foarte repezi. Am doborît mulți, dar corbii și o haită prădalnică de lupi, care au năvălit asupra stîrvurilor de nogai, nu ne-au dat răgaz să-i numărăm. Vrăjmașii iștia puiesc, măria-ta, ca furnicile și ca viermii, parcă i-ar zămisli michiduță cel bătrîn.

— Adică tartorul cel mare și tînăr, că dacă ar fi bătrîn, sterp s-ar numi..., rîse vodă, înveselindu-i pe toți.

— Drept grăiești, măria-ta. Am pierderi nouăzeci și opt, dacă mi se tămăduiesc cei unsprezece răniți în luptă și-s oblojiți în cetate. Din satele din preajmă, după ce și-au adăpostit familiile, peste patru sute de țărani și răzeși au venit la cetate. Și mai vin. Ce-mi vor prisosi îi trimit la tabăra măriei-tale. Am nevoie de săgeți. Cei trei meșteri cioplitori nu prididesc: în fiecare zi tragem sute de săgeți asupra jefuitorilor. Bucate avem, după socoteala mea, pentru un an.

— Hotinul?

— Măria-ta, ai mei, cei opt sute, lovit-au pînă acum, precum am trimis știre, cinci ceambururi ale lui Eminek han și le-au luat prada și robii. Trei ceambururi ne-au scăpat peste Nistru. În bătălie, fiul meu și vărul măriei-tale, Duma, s-a purtat cu vrednicie. Hrană am, destulă. Oșteni mai adun, zilnic. Nădăjduiesc să nu ajungă otomanii pînă la Hotin; dar dacă ajung e prăpădul de pe lume.

Măria-sa își îndreptă privirea spre pîrcălabul Arbore, care își scutură pletele și zîmbi blajin:

— Pînă acu, mulțămesc lui Dumnezeu, am huzurit. Plăieșii mei merg zilnic la muncă, pe ogoare. Am bucate cam pentru cinci sute de oameni. Tunuri am, cîte știi măria-ta, dar nu-s destule. Bombe mai rotunjesc pietrarii în fiece zi, în valea Ozanei. Trebuie să cruț, cu mare zgîrcenie, pulberea. Bistrițenii mi-au făgăduit cinci căruțe, dar văd că întîrzie. În ziua în care am pornit încoace, am trimis un căpitan la Bistrița, să-mi mai cumpere pulbere. Aștept porunca măriei-tale!

Voievodul grăi întorcînd obrazul spre Șendrea:

— Cunosc starea Sucevei, portare Şendrea. Trebuie să grăbeşti întărirea zidurilor şi să sporeşti ţăpuşele din şanţ, din lemn de stejar, ascuţite ca sula ciobotarului. Pe rîpa dinspre miazănoapte să nu fie nici o rădăcină de copăcel ori buruiană de care să se agaţe potrivnicul. Sapă şi spre miazănoapte, în luncă, un şanţ adînc cu apă şi capcane. Sapă zi şi noapte, folosind robii pe care ţi i-am trimis. Aşa cum am povăţuit de mai multe ori, să aveţi toţi, pe ziduri, pietre pentru capul celor care cerca-vor să se caţere, apă clocotită, smoală topită şi făclii aprinse. Vedeţi cum umblă podurile, ca să puteţi ieşi, mai ales noaptea, la luptă deschisă.

— Eu am rînduit cete mici să lovesc noaptea spre lunca Sucevei, din pădurea de pe Dealul Cetăţii, din valea de la Sf. Ilie, de la Şeptelici şi Zamca. Ce fac cu oraşul dacă...

— Dacă duşmanul ajunge la Roman, îl goleşti, Şendrea. Tot ce-i mai de preţ în Curtea domnească ascunzi de pe acum în grotele din Obcini. Să ştie de ele numai stareţul de la Putna. În nici o cetate nu păstraţi aur şi odoare scumpe. Toate, la adăpost de mare taină. Cît timp tu, Şendrea, eşti la Dunăre, Cîrstea Arbore va avea grijă şi de Suceava, alegînd dintre căpitani un înlocuitor, de pildă pe Onisifor. Şi acum ascultaţi porunca mea pentru toţi: ţineţi piept, împotriviţi-vă în cetăţi pînă la cea din urmă săgeată! Biruinţa noastră, a ţării, stă în vitejia oamenilor şi în tăria zidurilor pe care voi le apăraţi. Eu nu voi mai putea trece să vă văd decît după alungarea duşmanului sau niciodată! Deci nu mai aşteptaţi alte porunci de la mine. Fiecare e voievod în cetatea lui şi deci să se poarte aşa cum îi porunceşte cugetul şi inimă. Cu oştenii pe care-i am în tabără nu-l voi putea înfrînge pe duşman: e de cel puţin douăsprezece ori mai puternic. Pagubă însă nădăjduiesc a-i pricinui, cît mai mare. Şi dacă îl tuşinăm din laturi, dacă îl tocăm din coaste, prin lovituri neaşteptate, rînduite de fiecare din vornicii de ceată fulger, îl slăbim şi, pînă în toamnă, îl dăm în Dunăre, înjumătăţit şi nevolnic. Ne-am înţeles? întrebă măria-sa, ridicîndu-se în picioare şi sprijinindu-şi palma stîngă pe mînerul spadei.

Toţi au înţeles că în aceste cuvinte voievodul a pus toată credinţa şi toată dragostea lui pentru ţară, oameni şi libertate.

Săltînd de pe taburetele lor cu tinerească sprinteneală, rostiră într-un glas:

— Înțeles, măria-ta!

— La cetăți! Și să ne vedem peste trei luni, cu steagul fîlfîind pe Turnul Nebuisăi din Suceava. Noroc și izbîndă!

CĂLUGĂRII DE LA MĂNĂSTIREA BISTRIȚA se mirau de două lucruri: că la numai o săptămînă după înmormîntarea sinucigașului Măracru, slujitorul lui Alexandru Orheianu, cei doi frați care l-au îngropat au fost făcuți călugări și mutați la două mănăstiri din miazănoaptea țării. La care? Nimeni nu știe; destul că se bănuiau a fi în slujba mitropolitului surghiunit. Apoi, la o săptămînă după asemenea călugărire și mutare, s-a ivit în chinovia bistrițeană și s-a aciuat într-o chilie dosnică, un călugăr foarte voinic, cu barbă scurtă, roșcată, deasă, scump la vorbă, evlavios nevoie mare, în ciuda privirii crunte. Unele femei, rele de gură, clevetitoare, zic că ar fi ibovnicul de taină al cneaghinei Olga.

Ajuns în tabără, Angiolello s-a dus de-a dreptul la cortul padișahului. Curînd a urmat porunca de trecere a Dunării. Cronicarul scria pe scurt: „Cînd am ajuns la albia cea mare a Dunării, ne-am oprit trei zile pentru a lega împreună un mare număr de bărci ce veneau de la Vidin și de la Silistra, după cum se poruncise... Sultanul a vrut ca floarea oștirii sale, bine rînduită, să treacă îndată și fără cai, împreună cu mulți săpători, ca să se întărească într-acel loc unde va fi mai sigură trecerea taberei." Însemnă apoi, în cronică, despre tunurile și bombele aduse pe corăbii și pe plute, despre miile de scuturi clădite, stivuite pe coverta corăbiilor și se gîndi că, de acum încolo, luptătorii vor trebui să le poarte cu ei. I-a vorbit sultanului despre îndărătnicia necugetată a ducelui Ștefan.

Galopînd cu trei sute de călăreți spre răsărit, peste Prut, căpitanul Luca Arbore a întîlnit trei ceambururi de tătari, le-a izbit cu toată puterea, a doborît și a prins peste o sută și le-a luat toată prada. Dar alte patru, răzlețindu-se, au scăpat peste Nistru, după ce au dat foc cîtorva case din două sate. Pe Luca Arbore l-a mirat fuga lor spre vadul dintre Soroca și Tighina. S-a lămurit numai atunci cînd a văzut năpădirea nourilor de

lăcuste. S-a tras spre Prut, dar l-au ajuns din urmă: trecuseră peste Delta Dunării și se îndreptau spre miazănoapte.

— O nenorocire nu vine niciodată singură, suspină Mărdulce.

La început, cînd stolurile de lăcuste se lăsau pe pămînt, bonzăind, foșgăind, chiftind, clefăind, ronțăind, gemînd, rumegînd, sătenii se repezeau cu spaimă și furie, să le strivească în picioare, aprindeau focuri de vreascuri ori paie și, cu măturoaiele, cu lopețile, cu greblele, cu sapele, trăgeau nămolul viu, cleios, mișunînd puturos spre flacără să ardă, stîrnind duhori grețoase. Munceau bieții oameni din răsputeri, dar fără spor: alți nouri se abăteau, grindină, peste capete, umeri, brațe, orbind, sufocînd, zgîriind.

— Blestemul cerului! strigau neputincioși. Rodeau și dumicau totul: iarbă, frunză, pai, floare, mugur, tot. Murdăreau pămîntul cu scîrna, cu balele lor verzi, care repede se înnegreau la soare, împuțind văzduhul și spurcînd iazurile, pîraiele, izvoarele, fîntînile. După două zile, stolurile de lăcuste se trăgeau spre Nistru, în Ucraina, în Polonia, lăsînd în urmă jale: copaci desfrunziți, ogoare fără holde, fînețe fără iarbă și flori, pîraie cu apă mîlită de gîze moarte, livezi fără fructe ori mînjite de scîrnă verzuie, rău mirositoare. Cît cuprinde zarea, numai pămînt negru, văzduh puturos, sărăcie și jale.

— Dacă vin odată cu tătarii și otomanii, pot zice că-i sfîrșitul lumii! oftă pîrcălabul Gangur, privind de pe zidul cetății împrejurimile pustiite de lăcuste. Cu ce ți-am greșit, Doamne, de ne trimiți asemenea pedeapsă: turci, tătari, lăcuste, să ne facă țara mai pustie ca pustia Arabiei?

Preotul din cetate amintea versete din Apocalipsa Sfîntului Ioan Teologul: „...și s-a deschis fîntîna adîncului și fum s-a ridicat din fîntînă... Și din fum au ieșit lăcuste pe pămînt și li s-a dat lor putere precum scorpiile... Iar înfățișarea lăcustelor, asemenea unor cai gătiți de război. Pe cap aveau cununi ca de aur, așezate strîmb și fețele lor ca fețele omenești, schimonosite a rînjet sau a spaimă... iar vuietul aripilor lor la fel ca vuietul unei mulțimi de căruțe și de cai, în nebunească alergare spre o războire a tot nimicitoare"...

Coborînd de pe ziduri, căpitanul Arbore se gîndi la cîte nenorociri a tras țara în doi ani... Făcu semn oștenilor să încalece:

— Ne îndreptăm spre tabără. Sîntem oșteni! Să ieșim din năpasta nourilor de lăcuste și să dăm în cea otomană...

Înfrigurata așteptare în tabăra de la Berheci a durat peste o săptămînă. Așteptare încrîncenată ca înaintea unei grozave furtuni, năpustită din miazăzi și răsărit. Măria-sa a stat mai mult la oastea de la Dunăre, împreună cu spătarul Șendrea. Ci în a noua zi, la cortul măriei-sale sosiră două știri osebit de rele: otomanii au început trecerea Dunării; o hoardă tătară, iute și turbată, a trecut Nistrul, în două nopți, a ocolit cetatea Orhei și Codrul Lăpușului și acum otrocolește Țara de Sus, țintind spre Iași. Și încă o hoardă mare de 20-30 000 trecea Nistrul între Soroca și Hotin: cap, Eminek Mîrza însuși. Se îndrepta spre Botoșani și Suceava.

— Poruncesc: spătare Șendrea, iei cîrma oștirii de la Dunăre și ții în loc pe sultan cît poți mai mult, fără a pierde oameni. Dacă te răzbește, te tragi spre miazănoapte. În drum spre cetatea de scaun, te oprești la Valea Albă și pornești întărirea acelui loc, unde-l vom înfrunta fățiș pe dușman. Bodea, adună vitejii și curtenii pe pajiștea de lîngă vii, iar tu, Ponici, strînge oastea de țară, glotașii, pe șesul de peste pîrău.

Peste o jumătate de ceas, călare pe Cremene, calul negru, focos, măria-sa i-a trecut în priveghere. Îl urmau Bodea, vornicul cel mare, și cîțiva căpitani: Pătru Brudur, Micu Crai, Costea Orăș. La trecerea voievodului în trapul calului, toți înfățișară săbiile și sulițele într-o mișcare repede, voinicească. După ce dădu ocol întregii tabere, alaiul se opri într-o latură, iar vodă înaintă în mijlocul largului pătrat alcătuit de oștenii călări și pedeștri, rînduiți cîte doisprezece și, respectiv, douăzeci și patru în fiecare rînd. Struni brusc calul și grăi tare, răspicat:

— Căpitanii și oștenii mei! Clipa cea grea se apropie. Dușmanul ne lovește din trei părți ale zării. Ajutor nu ne vine de nicăieri. Toți ne-au trădat. Sîntem mai puțini decît la Podul Înalt, iar vrăjmașii de trei ori mai mulți. Deci vă întreb: ne lăsăm copleșiți, plecînd capul, ori îl înfruntăm?

Se lăsă o clipă de tăcere, grea: un cal necheză în rîndul din mijloc. O pasăre trecu, săgetat, pe deasupra taberii.

„Șoim"..., gîndi Oana, înfiorîndu-se de acest semn și fulgeră cu privirea pe cele douăsprezece surate, rînduite între curteni.

— Îl înfruntăm! strigară douăzeci de mii de glasuri, cutremurînd văzduhul și făcînd să tremure frunza arborilor din jur.

— Deci, oștenii mei, în acest ceas hotărîtor, sînteți lîngă mine. Știți toți că robia-i mai rea și mai amară ca moartea. Dar cine luptă are totdeauna nădejdea biruinței. Jur că ori biruim împreună, ori mor în fruntea voastră!

— Să trăiești!... Să trăiești, măria-ta!..., clocotiră glasurile, amestecîndu-se cu sunete prelungi de surle și buciume, ca un răcnet, ca un geamăt al pămîntului și al cerului.

Și tot atîtea mii de săbii sclipiră la soare înainte de a porni la acea luptă sîngeroasă și grea ce trebuia dată întru apărarea țării.

— De acum încolo pînă vom izgoni chiar și umbra vrăjmașului de pe mosia noastră, fulger și trăsnet să fim! În toate și pretutindeni, izbîndă!

Uralele se dezlănțuiră din nou, clocotind sub cerul limpede al dimineții de iulie. Rotind priviri împăinjenite de emoție, Oana se întreba fără voie: „Cîți vor scăpa oare de iatagan și vor trăi biruința? Și ce frumoși sînt și voinici, și curați și iubitori de viață și pace!..."

În drum spre locul de adunare a oastei de țară — oastea cea mare, glotașii — pe măria-sa îl întîmpină vornicul Ponici și-i șopti: răzeșii și țăranii au aflat că tătarii pradă satele și cer să-și adăpostească familiile și averile. Tresări și clipi des: se aștepta la asta, totuși știrea îl descumpănea cumva.

— Alegeți pe cei care cer să plece spre adăpostirea familiilor.

Cam o treime din oștenii de țară cerură plecarea. Măria-sa veni în mijlocul lor, pe jos. Căpitanii îi strînseră roată, largă. Cu mîna pe mănunchiul paloșului, luat anume ca să se sprijine în el, vorbi cu abia stăpînită durere:

— Oșteni, voi sînteți țara; eu, păstorul. Vreți a mă părăsi?

— Nu! Nu!... Nu! Ne adăpostim familiile și ne întoarcem!... Jurăm... Jurăm!...

— Numai sub acest jurămînt vă îngădui. Dar nu lepădați armele din mînă. Căpitanii v-au învățat cum să vă apărați

casele și satele de răul nogailor. Hărțuiți-i fără încetare, zdrobiți-i pînă la unul! În două săptămîni vă adunați la locul unde veți auzi că mă aflu. Țineți sama și înțelegeți că numai cu vitejii și curtenii nu pot apăra țara. Eram puțini față de nămolul dușman: acum și mai puțini sîntem. Totuși, vă spun: am cu mine paloșul biruinții. Acesta! Mă sprijin în el. Iar încrederea mea în izbîndă neclintită este! strigă puternic, înălțînd paloșul spre cer, ca în noaptea cînd l-a primit în Poiana Șoimului.

— Credem în izbîndă, măria-ta!... Jurăm!... Jurăm!... Dumnezeu să te păzească și să te țină sănătos!...

— Drum bun!... Fiți ostași viteji, în slujba țării, nu iepuri fricoși, fugiți din tabără. Mă reped și eu, cu vitejii și curtenii, împotriva hantătarului. Vă aștept! Să ne vedem cu bine!

Glasul îi tremura ușor, de-o amară durere, abia stăpînită. Ieși dintre ostași, făcînd semn căpitanilor să-l urmeze.

— Căpitani, rînduiți-i repede, pe ținuturi. Ocrotiți satele. Ceambururile tătărești sînt foarte repezi, dar mici; se tem de satele armate. Cruțați tot ce credeți că trebuie și se poate cruța: vieți și avere. Dușmanilor, moarte!

Deși inima îi sîngera văzînd cum se destramă mîndrețe de oaste, cu atîta trudă rînduită și deprinsă a lupta, deși amărăciunea îi cernea chipul, în cort, în fața vornicului Bodea și a Oanei, care lăcrăma, se arătă încrezător:

— Se vor întoarce: toți și chiar mai mulți!...

APA DUNĂRII A ÎNVIORAT și a împrospătat puterile armiei otomane. O mie de robi au încropit, în grabă, cinci poduri de vase, să treacă repede, buluc, zeci de mii, înainte de-a lovi ghiaurii. Ca să se încredințeze că nu-l vor ataca, țîșnind din cine știe ce ascunzișuri, sultanul a poruncit lui Balaban pașa să treacă mai la vale cu bărcile, pe după o pădure de sălcii, să izbească pe ghiauri din stînga, dacă vor fi, pe undeva, pe-aproape. Soliman pașa va alcătui un cap de pod, care să ocrotească trecerea cailor, a turmelor, a harabalelor cu arme și hrană, a tunurilor. Padișahul, mare și iscusit cîrmaci, prevedea totul, iar pașalele îi împlineau poruncile cu grabă și sfințenie.

Angiolello era foarte mîndru în sinea lui: fusese crezut că Ștefan vodă ține oastea departe de Dunăre și că îl așteaptă pe

drumul pe care l-a întîmpinat și pe Soliman pașa. Hadîmul își freca mîinile de bucurie, încredințat că-l va strivi pe ghiaur, chiar acolo unde a pierdut bătălia în iarna trecută. A cerut să fie comandantul avangărzii:

— Vreau să-mi recîștig faima și să-mi regăsesc averile pierdute pe-aici! Ba chiar de patru ori pe-atîta.

Și, cu voia sultanului, a ridicat douăzeci și cinci de harabale, cu slujitori hrăniți pe socoteala lui, să-i poarte prada spre miazăzi, în timp ce armia va înainta spre miazănoapte.

De pe malul drept al Dunării, de la Măcin, străjile n-au zărit nici o mișcare pe malul celălalt. Doar niște muieri îmbrăcate în negru, purtînd cofe cu apă, și niște pescari, în bărci, înfricoșați de mulțimea otomanilor. Dar din șapte iscoade trimise peste fluviu, chiar în noaptea sosirii, nu s-a mai întors nici una. Parcă le-a înghițit pămîntul.

Alexandru Aron ardea de dorința de a se vedea pe pămîntul Moldovei. Căută să-l încredințeze pe sultan că Ștefan nu se va ațíne la trecerea peste apă, ci se va trage pe valea Bîrladului, în tabăra de la Vaslui, acolo unde l-a așteptat și pe Soliman pașa.

— E prost ghiaurul, dacă își închipuie că eu sînt Soliman Hadîmul! a rîs sultanul.

În două zile băjenarii soroceni, orheieni și mulți dinspre Tighina au umplut codrii Lăpușului. Împreună cu cei veniți din tabăra domnească, au curățat izvoarele, au săpat bordeie, au încropit adăposturi pentru vite. Bătrîni și femei curajoase s-au rînduit străji la marginea pădurilor; arcașii s-au urcat în copacii stufoși; sulițașii și săbierii, în dosul tulpinelor, în desiș de mladă. Cei deprinși cu războiul ies la lumină, în pîlcuri de cîte zece-douăzeci și pîndesc năvala nogailor. Îi atacă la intrarea în sate; îi ucid ori îi iau prizonieri. Dar și dintre răzeși pier mulți, de iatagan ori de săgeată otrăvită.

Cu steagul lui de călăreți, căpitanul Luca Arbore spărgea ceambururile dintre Soroca și Hotin, deschizînd calea vitejilor și curtenilor măriei-sale spre hoarda lui Eminek Mîrza han, venit la întîlnirea cu sultanul. Doi tătari prizonieri socoteau pe hanul lor a fi om straşnic, doritor a bea cumîs din căpățînă de voievod moldovean, poleită în aur. Bea și vin, dar pe

ascuns; că, deşi a trecut la legea lui Mahomed, de băutură încă nu s-a dezbărat. De altfel, în sinea lui, e încredinţat că numai vinul îi dă puterea de a se crede nebiruit.

Cu zece mii de viteji şi curteni, voievodul a ajuns, într-o zi şi o noapte, în preajma hoardei tătare, aşezată lîngă Bălţi, gata să treacă Prutul pe la Ştefăneşti. Au hrănit şi odihnit caii. Ţăranii bejeniţi vesteau că puterea hanului era foarte mare. Pîrcălabul Gangur în trei nopţi, cu pîlcuri mici, a izbit tătărimea, dar pagubă prea mare nu i-a pricinuit. Mai adăugau că işti nogai jefuiesc mai cumplit ca oricînd: bucate, dobitoace, lucruri din case luau, şi mulţi robi. Totul împing, buluc, spre Nistru. Zic: „Dacă sultanul face ţara asta paşalîc, n-o mai putem prăda." Miercuri seara a sosit şi căpitanul Luca Arbore cu ceata fulger. Joi noaptea, măria-sa a apropiat oastea şi mai mult de tabăra lui Eminek Mîrza, la adăpostul dealului şi al pădurii Horecea. A poruncit trei ceasuri de hodină, iar el a vegheat şi s-a rugat, la tulpina unui plop mare, stufos, căruia, de atunci, oamenii i-au zis „Plopul lui Ştefan vodă". În zori a pornit, vijelie, cu cinci sute de călăreţi, ocolind pădurea şi dealurile pe la răsărit, iar Luca Arbore şi Ilea Huru, cu cetele lor şi cu alţi două mii, au săvîrşit ocolirea pe la apus, pe lîngă malul Prutului. O rămăşiţă de două mii, sub porunca vornicului Toma, au urcat dealurile, să cadă în latura de miazăzi a duşmanului. În mai puţin de două ceasuri, tabăra lui Eminek Mîrza a fost prinsă ca într-un cleşte cu trei colţi. Strigătele fioroase de luptă, la numai cîteva sute de paşi, buimăciră pe cei peste douăzeci de mii de nogai, abia treziţi din somn. În loc să lupte, o împunseră la fugă, în mare neorînduială. În zădar hantătarul Eminek, neînfricatul, a străpuns cu iataganul trei căpitani nogai, care n-au putut drege neorînduiala şi potoli spaima. Pînă la urmă, ameninţat de vijelia cu care veneau românii şi spîrcuiau tătărimea, s-a aşternut şi el pe fugă, spre miazănoapte, lăsînd toată prada în mîinile biruitorilor. Galopînd după dînsul, voievodul îi strigă cît îl ţinea glasul:

— Stai, hantătare, să ne măsurăm în luptă dreaptă!...

Dar avea Mîrza un singur gînd: să scape cu viaţă; iar calul l-a ajutat într-asta. Cînd se întoarse mîhnit că i-a scăpat o pradă atît de preţioasă, dinspre stînga, de după un dîmb, Ştefan vodă se trezi lovit de-un pîlc mare de tătari. Îi făcu

față cu cei douăzeci de viteji din strajă. S-a încins o bătălie cumplită, cruntă, furioasă. Măria-sa lovea cu bărbăție, întrecînd chiar pe Pătru Brudur, cel cu buzduganul negrăit de greu. Dar, totodată, la o răsucitură în șa, îl săgetă rana de la gleznă și încetini loviturile. Brudur înțelese, dintr-o ochire, primejdia și, făcînd semn lui Bogdan Julici, se năpustiră și-l despresurară pe voievod, silind nogaii să îndărăpteze și să se risipească în mare grabă, lăsînd în urmă peste douăzeci de morți și răniți.

Resfirîndu-se ca potîrnichile pe cîmpul de dincolo de Bălți, fugarii aruncau arcurile, tolbele, turbanele, straiele, ca să fie mai sprinteni. Alergau smintiți, pînă-i ajungeau săgețile, pînă-i plesneau buzduganele, pînă-i călcau în picioare armăsarii moldovenilor, pînă se înfundau în mărăcini, în păpurișuri ori smîrcuri. Luca, Huru și Julici i-au urmărit, în toată ziua aceea de 5 iulie 1476 pînă la malul Nistrului; dar pe Eminek Mîrza nu l-au ajuns. Căpitanul Arbore privi unda rîului, aurită de razele asfințitului și zise:

— Trebuie să aflăm, frații mei, dacă nu cumva hanul mai are cete dincolo de rîu și se întoarce să ne lovească iar.

— Dacă se mînie măria-sa?

— Au n-a spus că, de-acum încolo, va să ne purtăm cum ne duce mintea și inima și cum ne poruncesc împrejurările?

Și-a ales stolul, au îmbucat cîte ceva merinde din trăiști, au împiedicat caii, s-au culcat pe malul apei, în lozii, cu șeile sub cap. Pe-aproape de miezul nopții l-a auzit pe Mărdulce suspinînd și l-a întrebat de ce nu doarme.

— Mă ustură ochii de cîte capete sparte și buzdugane însîngerate am văzut azi...

La îngînarea zorilor, Arbore a trecut Nistrul și-a gonit pînă la Bug. În estimp, Huru și Julici au slobozit mii de robi tîrîți în funii de tătari și a înapoiat mare parte din pradă. Căpitanul Arbore s-a întors a treia zi cu trei tătari, unul de rang mare, asupra căruia a găsit scrisoarea lui Eminek Mîrza către sultan. Tălmaciul a citit-o măriei-sale: ...„pentru că Hoarda de Aur a atacat sălașurile oamenilor mei și mi-au robit mulți din cei mai buni, nevoit am fost să mă întorc la Crîm. Dar ghiaurul m-a urmărit și m-a atacat cu putere mare și mînie multă. În luptele pe care le-am dat, doi frați de ai mei au devenit mucenici, ca și mulți alți luptători viteji...

Am pierdut bună parte din caii cu care am năvălit în Moldova. Și însumi am scăpat doar cu un cal"... Ascultînd, măria-sa și-a descrețit fruntea:

— Căpitane, Eminek Mîrza să-mi mulțumească: i-am preschimbat doi frați în mucenicii lui Allah.

Îndată sosi pîrcălabul de la Orhei, Radu Gangur. Măria-sa îl lăudă pentru purtarea în lupta cu tătarii. Se mîndrea cu acest boier tînăr, numărat, ca și Alexandru Orheianu, printre vitejii de la Podul Înalt. Amîndoi veseli, petrecăreți, muieratici: „Odată o venit la cortul meu o răzășiță tînără și trupeșă, își aminti voievodul. Alexandru a oprit-o: «Ce faci tu la cortul voievodului?» «M-a scos din robia căpcăunilor și voiesc a-i mulțumi, după pilda Mariei Egipteanca, aceea care, neavînd cu ce plăti, s-a dăruit podarilor, s-o treacă în drumul spre Ierusalim». «Frumos din parte-ți, dar măria-sa are de unde alege, dacă vrea... Eu nici însurat nu sînt, pe cînd măria-sa de două ori, cu adaos de ibovnice». «În cap cu Rareșoaia..., a zîmbit răzășița. Dar una-i să ai prunc de la un căpitan și alta de la un voievod»... Astea mi le-a povestit Gangur, de față fiind și Luca Arbore"...

Din aceste gînduri îl întrerupse Pătru Brudur:

— Măria-ta, căpitanul Cosma Șandru a pierit în luptă.

— Pentru mine s-a jertfit!... Să i se facă pogribanie mare, iar pe mormînt să se scrie că m-a slujit drept și credincios, pentru țară jertfindu-se!

Întorcîndu-se în tabăra de la Berheci, voievodul află că spătarul Șendrea și vistierul Ignatie mai zădărniceau încă trecerea Dunării, pricinuind pagube armiei otomane. Dar bucuria asta i-o întunecă vestea adusă de logofătul Tăutul, din Transilvania:

— Voievodul Báthory abia acum adună oastea, la Sighișoara. L-am rugat, cu înlăcrămare, să grăbească, dar nu s-a îndurat; cică n-are bani.

— Ticăloșie! Papa i-a trimis mulți.

— Așa spune și vărul măriei-tale, Vlad vodă, și blastămă: „Și pe rege și pe voievodul Báthory i-aș trage în țapă, chiar în fața taberii otomane, că-s mincinoși și nemernici!".

— Deci, singuri, cu totul singuri!... Să ne întărim cugetul pentru războiul pe viață și pe moarte... După plesnitura dată,

tătarii nu mai sar asupră-ne. Și chiar dacă mai năvălesc, cetățile de la Nistru se apără, fără tăgadă. pînă la iarnă. Și atunci...

Ceru să vină vornicul Bodea și căpitanii Arbore, Crai și Oțel.

— Pregătiți cinci mii de călăreți; la noapte și mîine pînă-n prînz, odihnă. Caii bine hrăniți. Vom galopa spre Dunăre. Voi trei căpitani să-mi fiți însoțitori de-aproape, cu cetele fulger. Pătru Brudur rămîne în tabără, în slujba vornicului Bodea.

Trecu la odihnă, dar ceru să fie trezit la venirea oricărui olăcar cu vești importante. La prînzul cel mic, oștirea era gata, pe cai: măria-sa urcă în șa, sprinten, înaripat. Făcu semn cu mîna. struni frîul armăsarului și porni la trap, urmat de căpitani. La cei patruzeci de ani cîți împlinise, părea mai tînăr și mai frumos ca oricînd: „Biruința împotriva lui Eminek han l-a întinerit cu zece ani", gîndi Luca Arbore.

Cînd cercetarea se sfîrși, galopă pînă în mijlocul taberei și porunci:

— În frunte, stolul lui Luca Arbore. Ceilalți în înșiruirea obișnuită. Încheie Radu Boldur.

Struni armăsarul și făcu semn căpitanilor de strajă Micu Crai și Petru Oțel să i se alăture. Lui Luca Arbore i se păru, o clipă, că o vede și pe Oana în preajma măriei-sale, deși știa că se afla acum, cu cele douăsprezece oștence, în tabăra părintelui său, acolo, la Dunăre. Își surîse sieși; dar chipul i se înnegură dînd cu ochii de contele Opalinski printre căpitanii din preajma măriei-sale. ...„Îi dă toată cinstea și-i ascultă sfaturile. Mi-o va fura oare ?" îl înțepă iar în inimă întrebarea.

În același timp voievodul se gîndea să trimită sol la Eminek Mîrza, poftindu-l să-și răscumpere frații. Plata: jurămîntul că nu va mai lovi Moldova! „Îl voi trimite sol tot pe Luca Arbore: scapă din închisoare, parc-ar avea iarba fiarelor"... Apoi gîndul îi fugi spre Iancu de la Hunedoara: „Mi-a dat sfat: «Tu stăpînești și păzești marea și Dunărea de la Cetatea Albă la Brăila; Vlad, de la Brăila, Giurgiu, Turnu Severin; urmașul meu, Orșova, Semendria, Belgradul. Numai așa, tustrei, uniți, veți stăvili pe otomani la Dunăre». Frumoasă diată..."

Pe pod de plute, cei cinci mii trecură Siretul într-un ceas. Hodiniră și păscură caii în lunca de pe celălalt mal; se înfruptară din merindea ostășească: pită veche, caș sărat și pastramă. Îndată, fete și neveste din satul apropiat se adunară cu panere cu cireșe, vișine, mere sîntiliești, cu pîine ori plăcintă, cofe cu apă și chiar ulcioare cu vin. Copiii aduceau brațe de iarbă la cai, iar pentru calul măriei-sale un căuș de orz.

— Nu mîncați fructe crude, povățui Luca Arbore. Un ghenărar din Apus a pierdut o bătălie pentru că oștenii, într-o livadă de pruni, au înfulecat hapsîni, pînă i-a apucat pîntecăraia...

— Aceia n-au fost oșteni. Noi avem pîntece tare, deprins cu tot felul de gorgoase. Ehei, nime nu știe cîte am... înghițit noi în viață și n-am crăpat...

— De unde ești, oștene? întrebă vodă, auzind vorba.

— Măria-ta, mă cheamă Loghin și-s din Ghigoești, ținutul Neamț, sat între groape și hîrtoape, unde și-au aflat mormîntul numeroși prădalnici. Și mult aș vrea, măria-ta, să-i facem și lui Mahomed sultan mormînt în văgăuna de la Ghigoești...

Portarul Șendrea a așteptat pînă cînd podarii otomani au pus cea din urmă luntre la malul stîng și, în miez de noapte, la lumina stelelor, a scos cele patru tunuri și a slobozit cîte patru bombe, zdrobind peste douăzeci de luntri. Dar, în zori, podarii au adus alte plute, iar oștenii lui Șendrea au avut berechet de lucru cu săgeata și tunul. Hărțuiala asta a durat patru zile și patru nopți. Cînd a sosit măria-sa cu cei cinci mii, sultanul izbutise să treacă vreo două mii de ieniceri peste Dunăre. Sfătuindu-se cu spătarul Șendrea, voievodul a hotărît să-l mai înfrunte pe dușman aici încă patru, cinci zile. În a treia zi însă ienicerii, în număr de cîteva mii, cu scuturi mari din scîndură au înfruntat ploaia de săgeți românești și-au pus piciorul pe malul stîng, resfirîndu-se în semicerc, ca o uriașă coadă de păun, împingînd oștenii lui Șendrea o mie și apoi două mii de pași înapoi. Cercul din spatele ienicerilor aflați cîte șapte în rînd, l-au umplut cu spahii, care s-au pregătit de asalt. Cînd Ștefan a hotărît să le stea împotrivă, a venit veste că două mii de spahii au trecut prin

fața Galaților și se îndreaptă în galop spre locul de trecere al grosului armatei. De asemeni, dinspre Brăila venea Basarab Laiotă cu peste zece mii oaste. Bune sfaturi a primit măria-sa de la pan Opalinski, care luptase cu tătarii la Nipru. L-a lăsat pe Șendrea la poduri și-a galopat spre răsărit, în lungul malului, pînă l-a întîlnit pe Piribeg cu călăreții lui. L-a izbit cu mare iuțime, ucizînd mulți dintre ei sau aruncîndu-i în Dunăre. În luptă a pierdut șapte ostași și nouă cai.

În ceasul următor luptei, Luca Arbore și Bogdan Sturzu au silit peste o sută de pescari să-și farme bărcile cu topoarele, ca să nu-i mai ajute pe turci a trece apa. A doua zi, cei de la grosul armiei au lovit pe spătarul Șendrea și l-au silit să-și tragă oastea înapoi. Ca să se desprindă cu cît mai puține pierderi, voievodul a dat, cu cîte cinci sute de călăreți, patru atacuri, respingînd dușmanul ori silindu-l să se adăpostească în gropi și șanțuri. A aflat, de la un prizonier, că avangarda era ocîrmuită de Soliman pașa, care, cu multă îndîrjire și iscusință, a lărgit cercul de la capul podului să poată trece urdia cît mai nestingherită, cu tot calabalîcul. Românii au mai atacat încă trei zile, dînd îndărăt pas cu pas. Capul de pod se umfla ca un burduf uriaș, gata să plesnească și să țîșnească din el zeci de mii de ieniceri și spahii. La 24 iunie Mahomed se afla cu toată armia pe malul stîng. Urcat într-un plop înalt și stufos, căpitanul Arbore a putut vedea tabăra otomană, ca la Varna; cunoștea straiele, fesurile, steagurile, caii, tunurile, mai ales cele mari și grele. Și rău îi părea că oștenii spătarului Șendrea n-au scufundat în Dunăre decît trei. Îl usturau părerile de rău, deși știa că măria-sa nu gîndise aici o bătălie, ci doar o hărțuială și o întîrziere.

Pășind pe malul stîng al Dunării, italianul l-a îmbrățișat pe Alexandru Aron, fîritisindu-l:

— De-acum te poți numi Alexandru vodă al Moldovei.

— Alexandru voievod Aron! se făli, umflîndu-și pieptul și înălțînd capul, de parcă aștepta să i se pună coroana. Într-o săptămînă, cel mult zece zile, sîntem la Suceava! Din locurile de pîndă și de la cei trei prinși, am aflat că lupta de la poduri a condus-o spătarul Șendrea, portarul Sucevei, cumnatul lui Ștefan. Îl cunosc bine: am copilărit în casa lui;

pe Oana, fata lui, cu învoirea măritului Padișah, mi-aș lua-o doamnă.

— Te învoiește: are nevoie de liniște în Moldova, de holde bogate, de turme de oi pentru războiul din Polonia..., Lungea Angiolello vorba, ferindu-se a-i spune că a fost sol la Ștefan și l-a văzut pe căpitanul Arbore.

Ca sfatul să fie mai vesel, ferindu-se de turci, Alexandru desfundă un ulcior cu vin, luat de la un podgorean din Niculițel și-l bău cu segretario și cu Zachia di Longo, în cinstea domniei.

— Acum, dacă ești domn, ai grijă ! Nouă, mie și lui Giovanni, ne place să mîncăm bine, să bem vinuri alese și să avem femei tinere, frumoase și pătimașe.

— Voi avea grijă, prieteni ! Jur ! Frumoase și iubărețe...

Aflînd că în cortul secretarului Angiolello se bea vin, Soliman pașa veni supărat. Se fălea că sultanul i-a poruncit să conducă el avangarda. Și deși ducea război surd cu segretario, tot îi cerea vin, pe furiș. Cînd bea, căpăta un fel de furie veselă și nu se temea decît de padișah; pe Alah îl putea păcăli, că era mai departe...

— Vreau vin în tot timpul marșului !... Dacă nu, vă ucid, ghiauri afurisiți !... De ce rîzi, spurcatule ? se răsti la Alexandru.

Lui Alexandru i-a amuțit rîsul în gît; nu îl auzise niciodată vorbind așa. Știa, de la Angiolello, că rîvnea să fie pașă la Suceava. Iar, după ce bău un ulcior de vin, încă mai înfierbîntat și mai fălos se arătă:

— Fac din Moldova cel mai bun temei de salt asupra Poloniei ! De aici țin în frîu pe beiul de la Kara Eflac și pe hanul din Crîm. Înțep în coastă pe regele din Buda... Și pun semiluna pe turlele tuturor bisericilor ghiaure !

Obrazul lui Alexandru Aron se făcu galben-roșcat, ca pîntecele ulciorului din care Hadîmul sorbise zamă de trufie.

Voievodul s-a întors în tabără la Berheci în a opta zi, spre seară, pe o vreme de furtună. Văzîndu-l pe vornicul Bodea cătrănit, vru să știe ce s-a întîmplat; dar dregătorul se cam codea:

— S-a întîmplat așa... ceva ca o prostie... Să povestească osteanul Stan Pîntece, că a fost acolo cînd ne-au atacat tătarii.

— Zi, oștene! a poruncit măria-sa, lăsînd frîul calului în mîna îngrijitorului. Zi, că vornicul se rușinează ori se teme!

— Păi, ai noștri s-au îmbătat, măria-ta. N-au băut mult, dar au înțepenit ca lemnul. Parcă Belzebut le-ar fi retezat mîinile și împiedicat picioarele.

— Mai lămurit și mai scurt, oștene!

— Da, măria-ta!... Păi, beți or fost vreo trei sute, în vale, în sat. Cap, căpitanul Pătru Brudur, cel cu pumnul tare. Da el nu s-o îmbatat, că ține la băutură ca nime altul... Să vezi cum o fost, măria-ta: ieri am petrecut vitejește, cu întreceri în luptă, spre minunarea privitorilor, ales a muierilor. Ci, la sfîrșit, una o zîs: „Flăcăi, poftiți în sat să vă cinstesc pentru vrednicie"... „Poftim, cum să nu poftim, frumoaso!", a cuvîntat Pătru cel de la Maramoroș. Și ne-or dus acea afurisită muiere la o cramă mare, cu vin vechi și, cred, descîntat, să ia mințile și să taie puterile. Da eu n-am băut, c-am ajuns tîrziu, măria-ta! În timpul întrecerilor m-am rănit la picior și cînd am ajuns toți erau așa de amețiți și cu limbile legate de puterea acelui vin, că m-am spăriet. Mulți căzuseră jos, răpuși și nevolnici; alții stăteau în prepeleci. Numa că tocma atunci, nenorocire!, s-a năpustit acea trîmbă de nogai. Or fi fost peste o mie. Vreo sută de-ai noștri, care băuseră mai puțin s-au înfurcat cu tătărimea. Dar fără spor, că n-aveau arme, iar mintea le era totuși aburită. Blăstămată băutură! Muierea-gazdă a spus că singur Pătru căpitanul a doborît, cu o ciuștacă, vreo doisprezece nogai, ca acel Samson din Biblie, care numai cu o falcă de măgar a ucis o mie de filistini...

— Cîți fost-au robiți, vornice? întrerupse vodă povestea.

— Două sute optzeci și trei. Peste o sută au scăpat, dosiți de muieri prin case mărginașe și prin zămnice.

— I-au cărat în spinare! sări guralivul Stan Pîntece.

Vodă a stat cîteva clipe în gînduri; pe chip i-a trecut o undă de veselie și una de mînie. A poruncit să aducă la judecată toți greșiții. Înainte de miezul nopții, sfatul de judecată, în cap cu voievodul, osîndi doi căpitani și patru ostași, cei mai vinovați, la spînzurătoare, iar călăul i-a și atîrnat în sfac.

— Toată lumea bea vin, dar numai nătîngii și nevolnicii își beau și mintea! a zis cu mare durere măria-sa.

În estimp, Huru și Arbore aflară că tătarii s-au tras, cu robii, spre Fălciu. Și, fără a-l mai vesti pe măria-sa, încălecară și, însoțiți de cincizeci de călăreți din cei mai aprigi, goniră spre răsărit. În zori, la Fălciu, localnicii îi înștiințară că tătarii, cam o mie la număr, au făcut tabără, înainte de a trece peste Prut.

— Sînt mulți, Luca. Numai cu vicleșugul dacă-i răpunem, a zis Huru. Tu stai la pîndă, cu oștenii; eu mă îmbrac tîrgoveț și pătrund în Fălciu. Iau cu mine pe Mărdulce și pe Grigore, slujitorul meu.

Negăsind bărci și nici podari să le treacă prada peste Prut, tătarii au rămas toată ziua la marginea tîrgului. După amiază, Huru cu încă trei localnici au mers la tabăra tătarilor cu daruri: carne de berbec, pîine și ceva vin. Alți fălcineni i-au poftit în crame și zămnice, dînd cep la butoaie. Și mulți nogai au chefuit, bucuroși, după feleșagul lor, toată noaptea. În zori, Huru, cu cîțiva țărani, a slobozit o parte din ostașii robiți, i-a armat cu sape, furci, ciomege, topoare, l-a anunțat pe Arbore și, împreună, au tăbărît asupra prădalnicilor. Aflîndu-i beți ori adormiți, lesne i-au răpus. Cei treji s-au risipit cu spaimă; dar și pe aceștia i-au prins țăranii, i-au pus în funii și i-au trimis la Berheci. În luptă, tătarii au ucis paisprezece oșteni. Către sfîrșitul încăierării, a sosit și contele Andrzey Opalinski, cu douăzeci dintre slujitorii lui:

— Voievodul a aflat că ați pornit în urmărirea tătarilor și a vrut să știe dacă Pătru Brudur trăiește, i-a spus lui Luca Arbore.

— Mulțumesc, conte! Uitasem de el... Să-l căutăm!

Năpustindu-se pe o văiugă spre Prut, aflară că acolo s-au ascuns cîteva sute de nogai, în frunte cu un fiu al hanului. Au lovit, cu mare iuțeală și huiet. Acolo zăcea și căpitanul Brudur, legat în funii. Luca a ajuns la el, i-a tăiat legăturile cu sabia, i-a pus în mînă un iatagan smuls de la un tătar ucis și l-a împins la luptă. Leșii contelui Opalinski ucideau cu o cruzime greu de închipuit. Vorba lui Mărdulce:

— Ăștia sparg tidvele mai lesne și mai bucuroși decît aș sparge eu bostanii cu muchia toporului, să-i dau la porci.

Dar cînd văzu cu cîtă furie loveau cei scoși din robie, își luă vorba înapoi:

— Și ai noștri bat ca la fasole, păstaie cu păstaie.

La prînz, pornind spre Berheci, Arbore și Huru au numărat peste patru sute de nogai doborîți; iar prinși trei sute șaptezeci și doi. Dintre oștenii români, scoși din robie au numărat două sute douăzeci, dar pe drum tot mai răsăreau, cîte doi-trei, de prin ascunzători, și se alăturau, să ajungă la tabără, deși se temeau: „Ne spînzură, măria-sa!“... Cînd au ajuns în tabără, soarele apunea în largurile dinspre Siret. Voievodul a mulțumit celor doi căpitani, a privit cu silă stolul dezrobiților și a poruncit:

— Pentru ticăloșia voastră, cîte o sută de bețe! Iar de veți mai greși, în ștreang! Pătru Brudur să vină în cort.

Gîndea să-l dea călăului, deși îl durea inima pentru pierderea unui căpitan atît de puternic și, pînă acum, foarte credincios. Îngăimat fiind, a poftit-o și pe Oana să fie față la judecată.

— Ce mi-ai făcut, căpitane? a întrebat cu milă și durere.

— Am beut porcește! Cheamă călăul, măria-ta.

— Călăul? Tu, oștean de mare încredere să-ți bei mințile? Tu, străjer al vieții mele, bețivit?... Nu spînzurătoare ți se cuvine, ci ardere cu fierul roșu!

— Dreptu-i, măria-ta! Poruncește plinirea osîndei. Dară să știi că vinul o fo' grozav, iară muierea aceea, Minodora, înger!... Numai că tătarii, bolînzii, ne-or stricat petrecerea...

— Muierea? O mișea! V-a ademenit ca pe niște nătărăi și v-a vîndut dușmanilor.

— Adevărat, ademenitoare, măria-ta; dară vînzătoare, nu! Jur, măria-ta, amu, în clipeala crăpării, că de năvala nogailor numai ea ne-a vestit și ne-a apărat, pînă-n clipa cînd un iatagan i-a străpuns țîța stîngă. Să n-o osîndim deci fără numai c-o vrut să veselească oștenii, încălzindu-i cu vin și înfruptîndu-i din dragostea ce-o avea la inima ei, pentru bărbații frumoși și voinici.

Pe chipul voievodului se ivi o undă de înseninare:

— Ce să fac, Oana, cu voinic mîndru și zălud ca aista?

— Măria-ta, avem nevoie de orice sabie și-ar fi păcat, mare păcat, de ne-ar lipsi; ales în vremea asta năpăstuită.

În clipa cînd măria-sa gîndea — a cîta oară? — că are o nepoată înțeleaptă, a intrat în cort Opalinski, trimis de Arbore:

— Iartă-l, pentru mine, măria-ta! strigă rugă de îndurare. Și, de mi-l dai, îl iau slujitorul meu.

— Conte, asta nu se numește amestec în ocîrmuirea țării mele? întrebă voievodul zîmbind, îmbunat. Orice greșeală cere osîndă. Și zic să i-o dea nepoata mea, după capul și inima ei.

Oana clipi des, surprinsă: „Măria-sa rîde de mine?... Nu, poruncește"... Își aminti că osteanul Stan Pîntece l-a asemănat cu Samson și repede ceru bărbierului foarfece și o strachină mare, adîncă. Și cum căpitanul Brudur sta în genunchi, așteptîndu-și osînda, Oana îi puse strachina în cap și, în cîteva clipe: hîșt-hîșt-hîrșt! i-a retezat mîndrețe de plete. Voievodul și contele leah au rîs cu mare poftă. A surîs și căpitanul Pătru:

— Sluțirea asta, așa, ca să nu se-ncurce șfacul în plete...

— Asta ți-i osînda, căpitane Brudur!

— Numai atît?... De cînd mă știu muierile or fo' fericirea și nefericirea mea!

— Poate, căpitane, dar să știi: eu nu sînt Dalila, iar tu nu ești chiar Samson, cel care-și avea puterea în plete. Dacă le-am scurtat, e ca să sluțesc, trecător, oleacă din bărbăteasca-ți înfățișare și să mai cumințesc zăluzia-ți. Arată-te viteaz, cum ai fost și mai înțelept de cum ești. Pletele cresc la loc.

— Încuviințez osînda! zise voievodul. Căpitanul Pătru Brudur intră în slujba contelui Opalinski, pînă i-or crește pletele și i s-o mai coace mintea, sub un stăpîn mai aspru decît mine.

Din întîmplarea asta, cu neîngăduita bețivănie a oștenilor, măria-sa a înțeles ceva mult mai dureros. Și anume: că Eminek Mîrza a primit poruncă de la sultan, poruncă aspră, să nu întrerupă jefuirea Moldovei. „Deci țăranii și răzeșii nu se vor putea întoarce, cum am poruncit și au jurat". Își prinse tîmplele în palme, rămînînd trist și pustiu de gînd. Nu s-a putut bucura de viteaza purtare a lui Arbore, Huru și Opalinski. Și nici Oanei nu i-a spus că merita blagoslovenie pentru înțeleapta ei judecată.

RETRAS ÎN CORT, ANGIOLELLO se pregătea să scrie în cronica sa despre furia padișahului, cînd Malcoci Bali beg l-a vestit că, după socoteala făcută în grabă, la trecerea Du-

nării valahii au făcut „peste cincisprezece mii de martiri". Și-a mai frînat mînia numai ca să nu-și sperie supușii. Avea ideile în vîrful peniței, dar se temu să le treacă pe hîrtie, înainte de a vorbi cu sultanul. L-a poftit pe Alexandru Aron, în cort, să-l mai ispitească despre locurile ce le va străbate armia. Acesta a venit însoțit de Zachia di Longo și de un căpitan muntean, Mircea Capră, trimis de voievodul Basarab Laiotă să-l înștiințeze pe sultan că se află cu oastea la Milcov. Angiolello îi pofti să se așeze pe covor.

— Dacă am trecut Dunărea, dacă Gedik pașa ia Chilia și Cetatea Albă, gata! a bătut din palme Alexandru Aron. Toată Moldova cade ca o scoică goală!

— Nu te îmgîmfa, cinstite căpitan, îl potoli Mircea Capră. Ștefan e șiret și viteaz. L-a bătut de trei ori pe Radu voievod. Și-apoi domnia-ta știi bine că țara îi ascultă orbește poruncile.

— Ai să vezi, căpitane Capră!... Iar dacă măria-sa Basarab vodă te-a trimis aici, te-a trimis să mă slujești ca domn. Din clipa cînd am trecut Dunărea sînt Alexandru vodă Aron!

— Bine... măria-ta! Precum ți-i voia.

Pentru că Alexandru da povață ca armia să pătrundă pe valea Bîrladului, Soliman pașa s-a împotrivit, cu toată cerbicia. Cerea să înainteze pe valea Siretului, de-a dreptul spre Suceava. Mai ales că, pe-aici, putea tăia mai ușor calea ajutorului transilvan venit pe Trotuș la vale. Întîia oară și Balaban pașa era de aceeași părere:

— Viclean, ghiaurul! Ne-a scăpat la Dunăre și se ascunde în păduri... Dar marea și nimicitoarea noastră armie are victoria scrisă pe steaguri și nu se lasă păcălită de cel cu gînduri rele, care se înfundă în păduri ca un lotru, să i se piardă urma. Nu, nu va scăpa! Chisăliță o să-l facem!

Cînd a auzit că Mahomed sultan a poruncit ca armia să pătrundă în Moldova pe valea Siretului, Alexandru a înțeles că Soliman pașa îi este neîmpăcat potrivnic.

Chemați în mare grabă la sfat, boierii sosiră aproape toți, vineri la amiază, în tabăra de la Berheci. Au venit și cei mai bătrîni și mai de departe, ca Ioțco Hudici, Toma stolnic, Fotea pîrcălab de Cetatea Nouă, Zbiera stolnic, Daibog ceașnic, Iftode comis, Isac Ciocîrlie, Ivancu Hrincovici, Ga-

vrilă din Bonțești. Strînși la umbra nucului bătrîn din mijlocul taberii, împreună cu mulți căpitani tineri, s-au așezat pe cîte un scăunaș țărănesc, cu trei picioare; la mijloc, pe un scaun de același fel, dar cu o măsuță în față, a stat măria-sa, îmbrăcat în tunică scurtă, castanie, cu pantaloni verzi și cizme cărămizii. A vorbit, scurt, răspicat:

— Sfetnicii mei, Mahomed sultan, cu armia lui, a trecut Dunărea între Galați și Brăila. Vijelia se apropie. Ajutor nu ne vine, deocamdată, de nicăieri. Totuși eu, cu oștenii mei, sînt hotărît să-l înfruntăm, luptînd în îndărăptare, pînă unde ne va veni bine să-l lovim fățiș. Ci trebuie să știți că armia otomană ne va urmări, precum haita de lupi urmărește cîrdul de mioare. Vom duce deci război ascuns, război de hărțuire, obosire, destrămare, slăbindu-l mereu. Îl vom zădărî la venire, păgubindu-l, iar la întoarcere nimicindu-l. Pentru asta nevoiți sîntem a săvîrși lucru cumplit: pustiirea căilor pe care vor năvăli dușmanii. Să ardem și să stricăm tot. Tot!

— Adicătelea înșine să ne pîrjolim țara? se înspăimîntă stolnicul Zbiera, stăpîn de moșii pe valea Siretului, la Adjud.

— Da, să folosim focul, surparea și chiar otrava întru apărarea noastră și alungarea năvălitorilor.

Sub nuc se lăsă tăcerea. O frunză foșni în vînt. Cîțiva boieri se foiră pe scăunașe, cătîndu-și privirile întrebătoare. Tăcerea se prelungi pînă cînd un graur țipă ascuțit, supărat și zbură, sfîrîind din aripi printre frunzele nucului.

— Măria-ta, socotit-ai paguba care...? se ridică Dajbog ceașnic, dar opri cuvîntul, dîndu-și sama că trupul lui mare, încalat stătuse ca-ntr-un par pe scăunașul cu trei picioare.

— Ce rost are să ne mai batem pentru o țară arsă, secătuită de...? vru să mai afle Zbiera.

— Ar fi nepomenită sălbăticie! i se alătură Hudici. E ca și cum ai arde straiele de pe tine, fără să le dezbraci.

— Deci vă împotriviți gîndului meu? se ridică măria-sa în picioare și urmă, îndurerat: Vreți deci să-l primim pe dușman cu belșug de bucate și apă proaspătă, pat cald și moale, ca să prindă putere cît mai mare și să ne strivească de istov?

— Nu, măria-ta! săltară în picioare toți căpitanii tineri și pîrcălabii. Să-l flămînzim!... Să-l însetăm!... Să-i surpăm vadurile... Și așa dușmanul tot va prăda și pîrjoli pe unde va

trece. Să facem ca pămîntul însuși să-l întîmpine cu ură! Într-un an-doi după alungarea năvălitorilor, tămăduim rănile țării!

Ci văzînd pornirea celor mai mulți dintre căpitani, împotrivitorii au dat înapoi. Cel dintîi, tot Zbiera:

— Dacă-i așa, iaca, îmi schimb părerea; o să ne doară, o să suferim cumplit, dar dacă altfel nu se poate...

— Pentru că unii boieri de samă, copleșiți de durere și înspăimîntați se îndoiesc de izbîndă, iau asupră-mi hotărîrea asta, sălbatecă, precum, pe drept, bătrînul Hudici a numit-o. Urzim un război ascuns și biruim numai dacă nu șovăim, dacă stăm zid; uniți și cutezători. Ne tragem înapoi, pas cu pas. Vornicii de ceată fulger vor izbi după rînduiala și porunca mea, hărțuind potrivnicul zi și noapte. Dacă ajunge la Bacău, să fie cu sufletul la gură; olog de picioare și istovit ca o biată tîrîtoare năroadă. Noi sîntem de aici și ne apărăm cu tot ce-i al nostru; ei vin din pustiuri, cu gînd mișel și, drept aceea, pustiu le dăm! Lăcustele le-au tăiat calea prin Dobrogea. La Dunăre le-am mai scăzut ceva din număr: măcar atîția otomani cîți osteni aduce Laiotă, nemernicul, în tabăra dușmană. De-aici încolo, îi certăm cu paloșul și-i osîndim la sete, foame, nesomn și spaimă. Vornici de ceată fulger, începeți războiul ascuns!

Încă înainte de-a ști pe unde va năvăli dușmanul, a trimis poruncă locuitorilor din valea Siretului să secere, să cosească, să adune în mare grabă toate holdele și toată iarba. Să lase pămîntul gol, pleșuv. Ce nu pot căra la adăpost să arunce în Siret. Unii au trecut, repede, la împlinirea poruncii; dar mulți nu se îndurau să cosească orzul, grîul sau meiul abia dat în pîrgă; li se părea faptă păgînă risipa și batjocura pîinii crescute prin munca oamenilor. Alții ziceau că „...dacă pradă năvălitorii, tot mai rămîne ceva, pe cînd dacă nimicim noi înșine...“ În cîteva sate boierii stăpîni nici n-au îngăduit țăranilor să s-atingă de sămănături... În alte părți n-a avut cine cosi ori secera: bărbații, mai ales cei tineri, erau la oaste. Și mai greu era cu răzeșii: nu înțelegeau cum să părăduiască bucatele cu trudă dobîndite: „Îl mîniem pe Dumnezeu care ni le-a dat“...

De la iscoadele trimise înaintea dușmanului Ștefan vodă a înțeles că aprinderea satelor era o treabă mult mai grea

de cum și-o închipuise. Porunci căpitanilor să pună foc caselor și să silească sălășluitorii a se bejăni. Dar le-a văzut întunecarea de pe chip și îndurerarea.

— Tai în carne vie de dușman, a zis Micu Crai, dar să aprind case și biserici nu, nu pot!

Chiar Luca Arbore s-a arătat neîncrezător:

— E foarte dureros, măria-ta, dar dacă trebuie... Însă cum găsim o sută de osteni care să pună făclia sub strașină de casă?...

Voievodul se miră, dar tăcu.

Nepoata îl găsi mai tîrziu învăluit în mîhnire și îngrijorare.

— Oana, tu cutezi să aprinzi o casă? surîse ca de-o năzbîtie tristă.

— Nu... Știu cu cîtă trudă s-a construit și ce bucurie simte stăpînul cînd se adăpostește în ea, întru hodină.

— Dar să astupi ori să spurci un izvor?

— Mama Maria m-a învățat că izvoarele sînt sfinte.

— Dar să surpi un vad, să dărîmi un pod?

— De la măria-ta și de la tătuța cunosc că vadurile și podurile sînt brîie ale prieteniei și bine-i să le împodobim cu sculpturi, cu cruci, nu să le...

— Așa-i, nepoată!..., a suspinat măria-sa cu mare întristare. Adună-ți ostencele și veniți la cortul meu. Repede!

Rămasă singură, Oana se înspăimîntă: „Măria-ta, la ce încercare vrei să ne supui? Ne-am oștit ca să oblojim răni, nu..."

Pînă s-au adunat fetele, vodă a poruncit căpitanului Huru să-și ia o mie de oșteni, tineri, voinici, sprinteni, buni înotători, să țină, pe malul de răsărit al Siretului, pasul cu dușmanul și să-l lovească în latura dreaptă ori de cîte ori va putea; să săgeteze pe toți cei care se apropie de apă; să treacă rîul furiș, pe unde va crede și va putea, să lovească fulger, mai ales noaptea; să se ajute de toți oamenii pe care-i va întîlni prin codri și prin luncă.

— Zădărnicește-l pe dușman fără încetare și fără cruțare. Strînge oșteni și apără-te de tătari! Fă-ți cete fulger cîte ai nevoie.

Lui Luca Arbore i-a poruncit să treacă Siretul cu o mie cinci sute de călăreți și să rămînă în urma oștirii, a gro-

sului ocîrmuit de măria-sa. Să-l urmărească pe dușman lovindu-l dinspre apus, în latura stîngă.

— Cunoști locurile în lungul șleaului din valea Siretului, cu multe încrengături de rîuri: Putnele, Trotuș, Bistrița, Moldova, cu adaos de pîraie mai mici. Eu voi face din fiecare rîu o piedică, tu o capcană pentru dușman. De pildă, înainte de a ajunge la Trotuș, astupi zăgazul de la Borzești și seci rîul. Știoalnele le înfunzi cu gunoaie, copaci, spini, ca apa să nu poată fi folosită. Ajutoare să-ți fie Sturzu, Cumpată, Gherasim și... pe cine mai vrei ?

— Zaharia Tudoran, Duma din Hlăpești, Mihul Ciocan, Șerban Răspopa din Mîndrești, adică toți...

— Pe Manoil Oancea mi-l lași mie, în locul lui Brudur, care va lupta sub porunca lui pan Opalinski.

— Potrivit ar fi și Brațu din Mășcătești, poreclit „viteazul".

— A luptat bine cu Eminek: trimite-mi-l. Dar îți dau în grijă pe cele dragi ca lumina ochilor: oștencele. Ele vor începe aprinderea satelor, Arbore, ca să dea pildă.

— Măria-ta..., se îngălbeni căpitanul ca vîzdoaga. Dar sînt...

— Cele mai nepotrivite prin gingășia și milosîrdia firească; dar tocmai de aceea cred că vor face-o mai bine ca oricine. Ți se frînge inima ?

— Da, măria-ta...

— Și mie; drept aceea aștept răspuns tare, crunt.

— Da, măria-ta !

— De plîns, vor plînge ele... Și noi, într-ascuns.

— Pentru această cumplită misiune, dă-mi ajutor, măria-ta, pe căpitanul Grigore Leu, cu cincizeci de călăreți.

— Ia-l ! Dar oștenii îi alegi de la tine; eu nu mai dau nici un om ! Grijă mare: nu te lași păcălit. Cruță viața fiecărui oștean. Am mare nevoie de orice sabie la întîlnirea fățișă cu dușmanul. Prizonierii dați-i legați în sama țăranilor și a boierilor băjeniți în codri, să-i pună la muncă. Priveghează, cu strășnicie, ca nu cumva Mahomed să schimbe calea pustiită de noi. Silește-l să-și strîngă rîndurile; iar dacă se resfiră, lovește-i și mai abraș. Dacă avem noroc să vină voievodul Transilvaniei, pe la Oituz, în ajutor, fii-i călăuză. Eu, cu oastea de curteni și viteji, mă voi trage, luptînd, pe

Siret în sus, pînă la Adjud. De aici voi trece la Tazlău și, de va fi nevoie, mai departe, la Piatra.

Luca Arbore a poruncit lui Grigore Leu să facă, la repezeală, o mie de torțe și, cu cei cincizeci de călăreți, să aprindă satele de la Milcov încoace.

— Căpitane Arbore, mă crezi chiar nebun ? s-a apărat Grigore Leu.

— Nu, dar îți poruncesc să fii ! Amnare și iască să ai ! Înțelegi ? Și tărie de cuget !

Spătarului Șendrea măria-sa i-a poruncit să-și ia strajă de cincisprezece călăreți și să grăbească spre Suceava:

— Treci prin Bacău, Roman, Neamț și stai de vorbă cu pîrcălabii. Porunca: purtare vitejească oricît de mare ar fi primejdia. Dacă dușmanul ajunge la Roman, golește orașul Suceava; locuitorii să se adăpostească în păduri. Eu îți voi trimite olăcari cît mai des: din Adjud, Tazlău, Piatra Neamț.

Trecerea Milcovului a fost o joacă. Alexandru Aron se bucura că nu s-a împotrivit nimeni; nici cei din cetatea Crăciuna. Cînd toată armia s-a aflat dincolo de rîu, padișahul a poruncit rugăciunea. Și două sute de mii de oameni au îngenuncheat pe cîmpia dintre Milcov și Siret, mulțumind lui Allah că le-a hărăzit cinstea și bucuria de a mai supune o țară. Îi vedeau lanurile de grîu și orz dat în pîrgă, satele ceva mai departe, unde vor ajunge mîine și vor găsi hrană proaspătă și loc de odihnă. Chemările ascuțite, tînguioase ale muezinilor, urcați în patru arbori curățați de ramuri, răsunară sub bolta înaltă, senină, ca niște țipete ciudate de păsări străine, mirîndu-se parcă de bogăția și frumusețea ce li se întinde sub priviri. Dar, cînd ruga sfîrși, pe același cer limpede se ivi un stol mare, negru, de corbi croncănitori.

În același minut, la Berheci, Oana se înfățișa la cortul măriei-sale, cu cele douăsprezece surate, urîndu-i ostășește:

— Să trăiești, măria-ta ! La poruncă.

— Să fiți sănătoase, fetele mele ! a surîs vodă, deși avea tristeță în glas. V-am chemat să vă cer a împlini o poruncă osebit de însemnată. Ocîrmuitor vă este căpitanul Grigore Leu, care la rîndu-i ascultă de Luca Arbore. Trebuie să înduplecați oamenii să dea foc sămănăturilor, clăilor de fîn, caselor și să se tragă spre munte ori în codri. Acolo unde nu

se îndură, puneți voi foc. Pîrjoliți calea dușmanului. Nu-i lăsați decît fum și scrum...

Văzîndu-le pierite la față, mute, împietrite de durere și spaimă, voievodul s-a oprit cîteva clipe, ca să-și astîmpere și el durerea; apoi a urmat, cu puteri înnoite:

— Vedeți dacă sătenii și boierii au ascuns bine bucatele și orice avere, dacă au astupat vadurile și fîntînile, dacă au otrăvit izvoarele cu mătrăgună, cucută, măselariță ori ciumăfaie.

Oana simțea că i se zbîrlește părul în creștet, iar mîinile i s-au albit ca floarea volburei. Asemenea poruncă i se părea prea cruntă; nu se credea în stare a o împlini. Vodă îi citi gîndul:

— Știu, vom sîngera cumplit, dar ne gîndim că dușmanul tot ne va jefui țara întru a lui ghiftuire. Un bou prins de el face cît o ghiulea trasă în cetățile noastre. Orice oaie capturată de acîngii însamnă o săgeată țintită, mai cu putere, în inima unui român. Orice casă unde se pot adăposti dușmani, orice izvor cu apă bună însamnă întărirea dușmanului și slăbirea noastră.

Vorba voievodului răscoli cugetul nepoatei: „De ce mă pierd ? Măria-sa iubește țara mai mult decît pe sine. Știu asta de mult"... Dar, văzînd șovăirea și spaima fetelor, vorbi răspicat:

— Ci te rog, măria-ta, îngăduie a le întreba pe fete: care din voi se prinde la asemenea treabă ?

— Eu ! zise Varvara din Ilișești.

— Și eu !... Și eu !..., i se alăturară pe rînd Titiana din Vindirei, Sofia lui Ignatie vistier, Mădălina Arbore, Neacșa din Berevoiești, Marina, nepoata lui Hudici.

— Deci șapte fecioare oștence apără țara cu torța ! numără voievodul. Celelalte merg cu tabăra, să lege rănile luptătorilor. Cele dintîi vor vedea foc; celelalte, sînge. Toate, durere și plîns. Dar izbînda va veni pe acest val de sînge și lacrimi.

Cele șapte fete oștence sărutară dreapta măriei-sale, încălecară și galopară spre ceata căpitanului Grigore Leu. Oana vorbea cu calul, să audă suratele:

— Hai, Crin, să pîrjolim țara !

Vodă porunci vornicului Bodea să treacă tabăra în valea Siretului, chiar în noaptea aceea. Vadul, din sus de Mărășești. Luca Arbore cu cei o mie cinci sute de călăreți, porniți în galop spre miazăzi, trecu în zori Siretul la Nămoloasa, prefăcîndu-se că vor să atace tabăra dușmană tocmai cînd era gata de pornire la drum. Apoi, brusc, galopară spre miazănoapte, ceea ce l-a încurcat tare pe Soliman pașa.

În zori a plecat și Grigore Leu cu cei cincizeci de „aprinzători", cu trei căruțe încărcate cu torțe de rășină. „Aprinzătorii" aveau asupra lor săculețe cu iască, amnare și cremene. Într-un popas, căpitanul Leu căută să învețe oștenii și fetele cum să aprindă făcliile. Constată că Varvara, Oana, Titiana și Mădălina știau a mînui amnarele ca niște bărbați, iar celelalte învățară repede. Au trecut vadul la Cozmești și s-au îndreptat spre cel dintîi sat din calea armiei otomane.

— De-acu, fetelor, sînteți pîrjolitoarele țării, sub porunca lui Grigore Leu, nebunul Moldovei!

Din cei trei prizonieri tineri dintre pescarii de pe Siret, lui Alexandru unul i se păru dornic a săvîrși orice, numai să scape cu zile. Îl chema Mihai Epure. Îi dădu învățătură să-l caute pe Măracru și, împreună, să-și deschidă cale spre cortul lui Ștefan vodă și, prin orice mijloc: săgeată, suliță sau sabie, să-i curme viața.

— Trebuie să-i facem capătul pentru că el a vîrît biata țară într-un război nebunesc. El, smintitul, e pricina tuturor nenorocirilor. Dacă săvîrșești isprava asta, primești moșie și rang boieresc de la mine, Alexandru vodă Aron.

Și, cu voia lui Balaban pașa, îl făcu slobod.

La apusul soarelui, căpitanul Leu a ajuns în Siliștea, sat nou, întemeiat chiar de Ștefan vodă cu doisprezece ani în urmă. Și-a resfirat oștenii prin casele strînse buchet pe o pantă dinspre soare, înconjurată de livezi de pruni, cu garduri de nuiele ori stuf. Sătenilor nu le venea a crede că turcii erau la două ceasuri de mers. Auzind, mulți își încărcară straie și bucate în căruțe, dar nu se hotărau, nu se îndurau să plece. Cînd vîntul aduse duhoare din tabăra otomană, în puterea nopții, zeci de femei, copii, bătrîni, cu cîte o vacă ori vițel de funie ori mînînd din urmă cîte un ciopor de oi, alții cu

desagi burduşiţi puşi pe spinarea cailor, că abia li se mai vedeau picioarele, unii în căruţe, încărcate să se rupă osiile, se bejeneau lăcrămînd, blestemînd în şoaptă ori rugîndu-se cerului să-l trăsnească pe vrăjmaş. Unii bătrîni, cîte o muiere mai grijulie, încuiau casa, luau mîţa în braţe ori cloşca subsuoară şi puişorii în traistă şi chemau cîinele să-i urmeze. Alţii duceau saci cu pîine în spinare. Unii îşi îngropau bucatele şi straiele în livadă sub cîte un pom mai bătrîn, iar alţii amistuiau în zămnice cîte un polobocel de vin, astupînd intrările cu pămînt. Munceau cu grabă: unii calmi şi tăcuţi, alţii boscorodind, blăstămînd, suduind, încurcaţi, zăpăciţi, nehotărîndu-se ce să ia şi ce să lase, pornind şi iar întorcîndu-se, să mai ia ori să lase cîte ceva. Un bătrîn se căina, cu amar: „Sat întemeiat pe pămîntul dăruit de vodă. Cum să ne-ndurăm a-l nimici cînd cu-atîta trudă l-am clădit?“

Cînd soarele a urcat de-o suliţă sus, satul se golise. Ici, colo se mai întîlnea cîte un cîine pribeag, scheunînd, urlînd a pustiu, cîte o găină ori o raţă, stinghere, rătăcind fără rost, cîrcîind a mirare ori măcăind a spaimă. Oamenii căpitanului Leu, „nebunii nebunului“, doborau ghizdelele fîntînilor, rupeau porţile, gardurile, surpau şurile.

Încredinţîndu-se că armia otomană se afla la cinci, şase mile, căpitanul Leu a hotărît să aprindă casele şi holdele. Fetelor le-a poruncit să dea foc lanurilor de grîu şi orz, clăilor de fîn, gardurilor şi şurilor din cîmp. Oana şi cele şase oştence s-au oprit pe movila de la marginea unui lan de grîu întins cît zarea şeasă; din şa, admirau paiul galben şi spicul dat în pîrgă, uşor încovoiat spre pămînt: milioane de paie, milioane de spice. Cerul, senin; soarele urca spre crucea amiezii. Vîntul adia, uşor, dinspre Siret, vălurind alene aurul lanului, stîrnind foşnet uşor, uscat. Văzînd şovăiala, uimirea şi înlăcrămarea fetelor, căpitanul Leu le-a răspîndit la două-trei sute de paşi una de alta, în cuprinsul lanului, iar doi oşteni călări le puseră în mîini cîte o făclie aprinsă. Caii fremătau, speriaţi de pîlpîirea torţelor. Urcat în scări, Leu strigă:

— Porunca măriei-sale: să ardem tot! Tot! Să-i afumăm pe duşmani ca pe şobolani, cîrtiţoi ori trîntori.

Oana vedea, înfiorată, cum flacăra şi fumul se izvodeau licărind, plutind, roşii şi albăstrii. Buzele i se zgîrciră a plîns. Făclia îi tremura în mînă, sus, ca un steag al nimicirii.

— Foc! Foc, nevolnicelor! N-auziţi tobele duşmanului?

Cea dintîi, Oana ridică torţa mai sus, spoindu-i în vînt flacăra şi mirozna de răşină. Privind soarele, suspină cu amar:

— Iartă-ne, Doamne!... Fetelor, pornim pîrjolul!...

Şi toate şapte, aplecîndu-se, plimbară flacăra torţelor prin holda coaptă. Întîi se aprinseră frunzele ruginii, răsucite; apoi se pîrliră ţepii spicelor ca mustăţile unor şoricuţi şi paiele se aprinseră pîrîind uşor şi, în sfîrşit, spicele, izvodind miros de pîine prăjită. Flăcările se întinseră mult mai repede decît îşi închipuia Oana. Fumul cuprindea lanul de grîu, răsucindu-se în suluri albastre. Crin începu să bată din copite, neliniştit; strănută, necheză, sări în sus.

— Fetelor, lăsăm caii la marginea lanului, se sperie de foc.

— Ne pedestrăm! cercă să glumească Titiana.

Se răspîndiră prin lan, să aibă vîntul în spate. Grîul ardea pe-o mare întindere, cînd Oana îşi simţi lacrimile prelinse pe obraz; o usturau ca picăturile de apă clocotită. Era îndurerată, înfricoşată, parcă săvîrşea omor. Purtînd făclia printre firele de grîu, cîteva minute văzu, ca prin ceaţă, apoi ameţi; o treziră flăcările şi fumul năbuite în faţă. Scuturîndu-se, strîngînd pumnii, rotind torţa, îşi aminti că, la nunta fiicei sale Zoe cu tînărul Manole, preazgîrcitul şi preaevlaviosul Ignatie vistierul s-a îmbătat şi, poftind să petreacă în chip mai deosebit, a poruncit, în toiul nopţii de iarnă, să se aprindă patru clăi mari de fîn, strîns în jurul conacului. Striga: „Vreau lumină şi căldură!...

Cît era el de tare, de neînduplecat, căpitanul Leu tot simţi nevoia să zică un cuvînt de încurajare şi mîngîiere:

— Închipuieşte-ţi, domniţă, că pîrleşti părul unui zmeu numit Mahomed sultan şi-l faci pleşuv şi negru ca un drac...

Oana surîse, dar gîndul îi fugi spre Luca: „Unde-l voi mai întîlni? Şi cînd?“, se întreba privind flăcările cum se întindeau ca nişte şerpi de aur din frunză-n frunză, din pai în pai, din spic în spic, cuprinzînd repede şi fioros de lacom lanul tot. ...„Unde-s cuvintele cu care bunicele descîntau grîul să crească înalt şi bob maşcat să dea? Unde-s blestemele holdelor pîrjolite de tătari înainte de a intra sub secere? Pocnetele paielor dumicate de flăcări sînt blestemele sfintelor boabe date omului să nu mai fie flămînd şi sărac. Şi, iată, eu le

preschimb în fum amar, cumplit de amar... Măria-ta, de ce mi-ai dat asemenea osîndă? Nemeritată și sălbatecă osîndă!... Dar, oare, din paguba și durerea asta va ieși biruința? Unde ești Luca, răspuns să-mi dai și suferința să-mi alini?“... Furată de gînduri, Oana nu băgă de samă apropierea unei fete cam de sama ei, desculță, cu catrința prinsă în brîu, cu broboadă albă, cu cămașă de cînepă, care făcu semn să-i dea torța și alergă la o șură de pe marginea unui drumeag de-i puse foc, atingîndu-i acoperișul de paie cu limba mlădioasă, jucăușă a flăcării. Oana se încurajă.

— Ține la tine torța, soră bună și-nțeleaptă! îi spuse fetei și alergă la Crin, încălecă, galopă pînă la căruțe, luă altă făclie, o aprinse de la un gard care ardea pocnind din găteje și porni la treabă. Gîndea: „Uite că unii înțeleg“...

— Mă cheamă Tudora lui Zvorăște și... mărg cu voi, pînă la Adjud, că-ntr-acolo s-or bejenit ai mei... Dar n-am cal..., spuse fata.

— Te iau pe calul meu pînă vom găsi unul și pentru tine.

Într-un ceas, casele acoperite cu paie sau stuf, gardurile de nuiele, șurile, clăile de fîn și paie, ogoarele de orz și grîu și chiar fînatele mai coapte se mistuiau în palalaie, iar fumul, răsucit suluri, se întindea spre miazăzi, după vînt.

Fumul înălțat la marginea zării miră straja înaintată a lui Soliman pașa. Se opriră și chemară pe Malcoci Bali bei, dar nici el nu se dumiri, mai ales că fumegarea și flăcările sporeau și se întindeau văzînd cu ochii. Soliman pașa îl chemă pe Alexandru Aron și-l întrebă ce poate fi asta.

— Așa obișnuiesc românii să aprindă focuri pe movile, ca să dea știre despre... primejdie.

Dar îndată alte străji vestiră că focul se întindea ca o pînză, iar fumul se tîra la fața pămîntului, ca o ceață înăbușitoare. Sultanul porunci oprirea marșului. Străji repezi se apropiară în galop: înțeleseră că un sat întreg, cu toate holdele din jur ardea. Asaltat de întrebări, Alexandru se rușina, neștiind ce răspuns să dea. Spre seară vîntul se înteți și trîmbe de fum ajunseră pînă la mijlocul taberii. Ruga de seară se împlini sub fumul care-i sili pe închinătorii lui Alah mai mult să tușească și să strănute decît să înalțe vorbe smerite, plăcute Profetului. Padișahul porunci alcătuirea taberii rotunde.

de primejdie, cu străji sporite. Dar somnul nu le-a tihnit: fumul intra în corturi și-n nări, usturător pentru ochi și gîtlejuri. Abia spre ziuă vîntul se îndreptă spre răsărit, tîrînd după el fumul și mirosul de arsură. La răsăritul soarelui, străjile lui Soliman pașa, împinse înainte, aduseră vestea că focul se întindea mult spre miazănoapte. Abia la prînz avangarda a ajuns în zona incendiată. Clăile, casele, gardurile, semănăturile mai fumegau încă. Nu puteau merge repede din pricina scrumului, care înăbușea mai rău și mai usturător decît colbul. După o milă de mers prin locuri pîrjolite, observară că toate fîntînile erau astupate. Se apropiară de malul Siretului să adape caii și să se spele de funingine, dar cînd ajunseră la apă, de pe celălalt mal, din lozii de după răchiți, săgeți bine ochite uciseră șapte cai și doi spahii. Soliman pașa a oprit avangarda pînă s-a apropiat grosul armiei. Sultanul porunci să se cerceteze dacă nu pot cîrmi spre stînga. Îl vestiră că se întind mlaștini pe cel puțin cinci mile. Hotărî să facă tabără, stingînd cu țărnă focarele care mai fumegau. Noaptea a fost un chin: toți au tușit, ca de răpciugă. Sultanul însuși avea ochii roșii, deși înaltul cort împărătesc fusese așezat pe o pajiște neatinsă de foc.

La ziuă, Malcoci Bali beg și Balaban pașa stăruiră să treacă Siretul și să urmeze valea Bîrladului. Dar Soliman pașa îl încredință pe sultan că acea vale-i strîmtă și mocirloasă, iar dacă ghiaurul aprinde satele nu poate fi străbătută. L-a convins că perdeaua de foc din cale asta urmărește, să-l silească a intra în capcana Bîrladului.

— Nu-i cu putință să ardă toată țara! rosti Alexandru.

— Urmăm drumul pe care am apucat! porunci padișahul.

Grigore Leu și oștencele au continuat aprinderile și a doua și a treia zi. Cum vremea era secetoasă și roua puțină, începeau să pună focul îndată după miezul nopții.

Locuitorii se trăgeau spre asfințit, între dealurile Odobeștilor și Panciului, de multe ori după sfadă și blesteme. Fetele începeau să se deprindă cu această neomenească lucrare. Oana, cu Mădălina și Titiana aprindeau mai ales lanurile de grîu și stogurile de fîn. Bărbații, casele și șurile. Tudora își găsise un cal și se rînduia ca a opta „pîrjolitoare".

Astfel incendiile se desfășurau înaintea armiei ca un uriaș sul de flăcări, fum și funingine, năpustindu-se asupra otoma-

nilor mai chinuitoare decît lăcustele. Şi deşi Siretul era aproape, începu să-şi arate colţii şi stafia setei. Lipsea şi hrana. La Balaban paşa din ariergardă sosi ştirea că un şir de harabale cu provizii a fost atacat, risipit: sacii cu pîine, putinele cu brînză şi pastramă răsturnate în rîpi, caii furaţi, iar slujitorii ucişi sau luaţi robi.

— Aflaţi cine atacă din spate! strigă sultanul. Şi striviţi-l! Poruncesc ca, în trei zile, să se aducă alte provizii.

În acelaşi ceas al înserării, căpitanul Ilea Huru privea, de pe malul înalt al Siretului, iar Luca Arbore de pe dealurile Panciului, marea de flăcări şi fum de pe tot întinsul şes de la Putna Seacă şi de pe valea Suşiţei. Huru suspina:

— Săracă ţară!... Vedeţi, flăcăi, că o ceată de ieniceri cată să se apropie de apă. Ochiţi bine! Săgeata şi duşmanul!

Şi Arbore, înconjurat de Duma din Hlăpeşti şi de Mihul Ciocan, privea şi gîndea: „Grigore Leu împlineşte cu sfinţenie şi blestem porunca măriei-sale. Nu-i nevoie să-l mai îndemn... Poate că rămîne prea aproape de duşman. Mîine, dacă mă lasă duşmanul, îl caut... De fapt pe Oana vreau s-o văd..."

CU GREU GĂSEAU CÎTE UN PÎLC DE IARBĂ nepîrjolită, pe care caii o rodeau cu rădăcină cu tot. Iar dacă era seară, acolo aşezau cortul sultanului şi pe cele ale marilor demnitari.

După ce-şi spălă mîinile cu puţină apă adusă din Siret, cu preţul a doi spahii săgetaţi de pe malul celălalt, Angiolello scoase pana, călimara şi terfelogul hărăzit cronicii şi scrise cu amărăciune:... „Sultanul a rămas păcălit, deoarece crezuse că găseşte ţara îmbelşugată în grîne şi păşuni, cum este în adevăr, şi a găsit-o deşartă de oameni... Locuitorii au fugit dincolo de munţi ori spre Polonia. Toate satele şi aşezările le-am găsit părăsite şi ogoarele arse, deoarece Ştefan, dîndu-şi seama că nu va putea ţine piept sultanului, se gîndise să izbîndească în alt chip... Toate grînele au fost tăiate, pînă şi papura din mlaştini, la fel ierburile şi grînele. Totul a fost ars... Pretutindeni se ridica un praf de cărbune, care umplea cerul de fum atît de gros, încît de cîte ori ajungeam la popas eram cu toţii negri la faţă şi de asemenea hainele noastre de sus pînă jos pătimeau. Pînă şi caii sufereau din cauza prafului ce le

intra în nări. De aceea sultanul niciodată nu cobora de pe cal și cetele de pază nu-și rupeau rîndurile, pînă ce tabăra nu era alcătuită și paza asigurată din toate părțile"...

Lăsă pana și ascultă răcnetele robilor și pocnetele harapnicelor cu care îmboldeau boii să tragă tunurile și harabalele cu hrană și gîndi întru sine cum să însemne toate aceste nenorociri în cronică. ...„Unde-s boii puternici și caii mult lăudați? Iată, Malcoci Bali beg și Grana beg nu mai au cu ce scoate tunurile din rîpi ori din șanțurile săpate de-a curmezișul drumurilor. Unde-s grînele și pomii roditori?" Și Zachia di Longo se îngrijora: „Am intrat într-o țară în flăcări ori în iad?" „Nu ne batem cu nimeni, dar pierdem zeci și sute de oameni în fiecare zi, zicea Balaban pașa. Năpasta pîrjolirii-i mai rea decît a lăcustelor"... Și neputîndu-l ocărî pe Soliman pașa, care sta, curajos, la străjile cele mai înaintate, se năpustea cu sudalma asupra lui Alexandru Aron, învinuindu-l că habar n-a avut de planul ucigaș al lui Ștefan. Învinuitul asculta în tăcere și umilință. Era oarecum liniștit că încă nu-l batjocorea sultanul. Umblînd prin cenușă să-și afle un locușor pentru cort, lui Alexandru îi taie calea un rob român:

— Mă cheamă Ifrim al lui Ifrim din Tomcești pe Crasna și m-au luat rob la Dunăre. Vreau să-ți fiu slugă credincioasă... Te-am văzut în tîrg la Vaslui, acu un an, cu prietenii. Și-am zis în sinea mea: „Ce strașnic voievod ar fi acest tînăr frumos și voinic, îndrăzneț, vesel și cumsecade"... Așa am zis! Jur! Și mai cu tărie zic acum, cînd te aflu aici, ocrotit de sultan. Primește-mă să te ajut a-ți alcătui Curte domnească, înainte de a ajunge la Suceava. Am sînge boieresc în mine: sînt odrasla din flori a stolnicului Crasnaș, care l-a slujit pe tatăl măriei-tale, slăvitul Petru vodă Aron... În genunchi te rog!

Deși se temea să nu fie un șarlatan, totuși Alexandru se bucură: „Un semn că țara începe să vină la mine"... Și, cu ajutorul lui Angiolello, primi îngăduința lui Piri beg de a-l lua pe lîngă sine: „O să am un rob mai puțin, dar mîine prind eu altul." Așa a ajuns Ifrim al lui Ifrim din Tomcești pe Crasna întîiul „curtean" al lui Alexandru vodă Aron.

Angiolello era de față cînd un ștafetar, venit pe mare și pe Dunăre, a adus sultanului știrea că Eminek Mîrza a fost

înfrînt. Furios, sultanul a trimis în Crimeea trei tătari, cu aspră poruncă lui Eminek să atace din nou; le făgădui celor trei raialele Cetatea Albă, Chilia şi Galaţul.

În preajma satului Pufeşti, Oana şi fetele ei au fost întîmpinate de contele Opalinski, cu zece dintre călăreţii poloni. Contele îşi alătură calul de Crin, cuprinse mîna Oanei şi i-o sărută.

— Conte, trase fata mîna, sînt mînjită de funingine...

— E mîna unei eroine mai de laudă decît Jeanne d'Arc.

— Iartă-mă, pan Andrzey, dar nu merit laudă. Împlinesc, împreună cu suratele mele, o treabă înfiorătoare: ard ţara.

— Ştiu, principesă. E un sacrificiu dureros, dar necesar.

— Pane, ce bine ar fi dacă riga Matei şi regele Cazimir ne-ar veni în ajutor... Ai văzut cum arată tabăra otomană, nu?

— Principesă, am mai spus: regele meu e delăsător... Cu 30 000 de oameni am face minuni...

Vorbea cu atîta mîhnire, încît Oana simţi nevoia să-şi sprijine tîmpla de umărul lui, în semn de părtăşie la durere. Caii ţinură pasul lin şi, cîteva clipe, contele surghiunit de bună voie şi domniţa „pîrjolitoare de ţară“ s-au simţit fraţi. Dar Crin a strănutat, iar Oana, trezită din acea tristă visare, a surîs:

— Ci noi să nu ne lăsăm, prietene! La luptă!

Îmboldit cu pintenii, Crin o smulse de lîngă leah şi-o purtă în galop la căruţa cu torţe, unde o aşteptau fetele şi căpitanul Grigore Leu.

Ştefan vodă încredinţă ocîrmuirea oastei în retragere lui Bodea vornic şi, cu o strajă de douăzeci de călăreţi, galopă spre Pufeşti, să vadă cum înaintează armia otomană. De la pan Opalinski aflase ceva, dar voia să vadă el însuşi. Îi părea bine că Arbore, Huru şi Leu întîrziau mersul duşmanului cît puteau şi-l păgubeau de oameni şi hrană. Urcă dîmburile de la miazănoaptea satului şi privi: la cinci-şase leghe, tabăra sultanului se tîra ca o caracatiţă cu zeci de tentacule, învăluită-n fum şi cenuşă. Coborî să treacă mai la miazăzi, pe un dîmb mai înalt; dar, în vale, căpitanul Luca Arbore îl întîmpină şi-l opri:

— Măria-ta, nu te-ncumeta: Soliman pașa repede-ncoace peste o mie de spahii. Oamenii mei îi așteaptă după huceagul de colo.

— Bine, căpitane!... Nu-l cruța...

S-a întors, dar de pe al treilea deal a văzut cum cetele lui Arbore au lovit straja lui Soliman, silindu-l să se oprească. Totodată, torțarii lui Leu au aprins satul Pufești, silind ca întreaga armie otomană să se oprească. Privind, îl năpădiră gîndurile. În rateșul de la Adjud, porunci scrisoare către voievodul Transilvaniei:

— Tăutule, galopează iară pînă la Sighișoara. Spune-i voievodului Báthory și prin grai că dacă-l lovim pe sultan aici, la gura Trotușului, îl biruim. Altfel totul e pierdut.

În înserare, poposind pe-o pajiște și lăsînd caii să pască iarbă rourată, cele opt fete ospătau din trăiști: brînză și pîine, date de femeile din Pufești. Aveau să doarmă în coliba de la marginea huceagului dinspre apus de sat și de drumul prin șesul Siretului. Patul, din fîn proaspăt. De strajă la cai, cîte două. Prin ușa colibei se auzeau greierii și buratecii nopții, ronțăitul cailor și strigătele depărtate ale străjilor otomane. Oana privea pîrtia de cer înstelat și suspina.

— De ce nu dormi, surioară? întrebă Mădălina.

— Blăstemele femeilor din Pufești îmi ard în urechi, ca niște cărbuni. Cine poate crede că în inima noastră plîngem, cu amar, pentru fiecare spic și pentru fiecare casă? Și dacă vrînd să facem bine țării pe calea răului ne alegem doar cu blestemele? Iar blestemele, Mădălina, nu cad pe copaci...

— Liniștește-te, domniță, șopti Tudora, că nu pe noi ne blăstămau, ci pe cei care ne silesc să pîrjolim.

ZIUA ERA FIERBINTE; străjile înaintate vesteau că, în zare, se văd un rîu și o așezare omenească.

— Trotușul și Adjudul! se bucură Alexandru. Rîu cu apă limpede și tîrg cu case mari... Aici va da, de bună samă, bătălia!

Soliman pașa grăbi într-acolo; padișahul însuși intră cu suita lui în avangardă, deși se temea să nu fie vreo capcană. Ajunși la rîu, spahiii descălecară și se repeziră la apă ca la o

mană cerească. Caii, asudați din copite la urechi, nechezau, sforăiau, intrau în apă pînă la pîntece și sorbeau cu nesaț. Pe sultan îl mînia atîta nestăpînire și neorînduială, dar nu dădu nici o poruncă, de teamă că s-ar putea să fie de-a surda. Și pe cînd începea să se bucure că, în sfîrșit, au dat de apă, Piri beg îl vesti că, în fapt, vadul și malurile rîului sînt înfundate cu copaci răsturnați, crengi, tîrșuri, spini, paie, gunoaie de tot felul și că, de la deal, apa venea tot mai tulbure și mai rău mirositoare. Ba, pe deasupra apei, iată, plutește ceva lucios, gras, bătînd în albastru, cu duhoare înecăcioasă.

— Rîu otrăvit, mărite! Să nu bea nimeni!... Nimeni!...

Sultanul și pașalele îl ascultau pe Alexandru, care căuta să-i încredințeze că dincolo de rîu se află orașul Adjud și că trebuie ocupat chiar în noaptea asta, înainte ca Ștefan vodă să-i dea foc. Soliman pașa era de aceeași părere; dar deodată observară că, după ce ieșeau din rîu, zeci de cai se lăsau în genunchi ori să răsturnau ca butucii. De asemenea, oamenii care n-au ținut sama de gîrbacele căpitanilor și s-au brîncit, năuci, în apă, sorbind orbește, urlau de durere, de arsuri în gît și pîntece, zvîrcolindu-se de ceasul morții. Zăpăceală mare se stîrni în toată avangarda. Cu greu Soliman pașa o trase cu o milă înapoi, lăsînd pe malul Trotușului mulțime de oameni și cai, morți sau zbătîndu-se în ghearele morții. Popasul se rîndui la o milă de Siret și de Trotuș, la adăpostul plopilor și al răchiților care mai opreau ceva din fumul clăilor și-al holdelor arse. Tabăra se înconjură cu strajă întreită, ca de mare primejdie. Se zvonise că acesta-i locul unde va ataca ghiaurul. Mulți ieniceri n-au putut dormi de grijă și de teamă. Mai ales că vîntul bătea dinspre miazănoapte și, cînd Adjudul începu să ardă, fumul venea, în valuri, peste culcușurile lor. Ba se mai întîmplă ceva de groază: la miezul nopții un ienicer a aruncat un tăciune într-o băltoacă, scursură din Trotuș, și deodată, apa s-a aprins, arzînd cu fum negru puturos, ca de pucioasă și smoală. Cei care se apropiară văzură ceea ce nu se mai văzuse: apă arzînd. Alexandru lămuri:

— E păcură! Nu vă speriați. Mai sus, în munte, la Asău și Comănești oamenii scot păcură cu căldările și ung osiile.

Trei zile a întîrziat tabăra otomană în preajma Trotușului, așteptînd să se stingă pojarul Adjudului. „Stau în afumătoare", își zicea Luca Arbore, pîndind de pe vîrful de deal

de la Ciungi, cu cetaşii lui, să se repeadă împotriva pîlcurilor care cercau să se desprindă de tabără şi să prade în locurile nedate flăcărilor.

Şi sultanul aştepta ca ghiaurul să dea bătălia aici; dar, aşteptare zădarnică. De la două iscoade trimise de Alexandru, segretario a aflat că Ştefan continuă a se retrage spre miazănoapte, ţinîndu-se la o depărtare de opt-zece mile şi uneori chiar mai aproape, între dealuri sau pe malul de răsărit al Siretului.

— Cred că de-aici încolo intră în cetăţi, presupunea Alexandru.

— În cetăţi? se îngrozăvi Soliman. Îl împresur şi-l strivesc!

A patra zi armia otomană a pornit spre Sascut. Mahomed plănuia să ajungă măcar în acest sat înainte de a fi ars de ghiauri. Dar ienicerii şi mai ales poverile şi robii se tîrau ca broasca ţestoasă. Şi încă o veste rea: nici al treilea convoi cu provizii din Ţara Românească n-a ajuns la tabăra otomană. Căpitanul Mircea Capră presupunea că s-a ascuns în codrii Vrancei, dacă nu cumva a trecut la Braşov, să iasă în calea voievodului Transilvaniei, despre care se zvonea că vine în ajutorul lui Ştefan, lovind armia otomană din coastă ori din spate. Asemenea veşti şi presupuneri îl învineţeau pe sultan de supărare şi mînie. Ca să-şi mai ostoiască temerile, porni, însoţit de Grana beg şi de zece eunuci să cerceteze rîndurile spahiilor. Gîndea: „Dacă îmi rămîn o sută cincizeci de mii buni îl strivesc ca pe-o nucă seacă sub copita bidiviilor... Sînt obosiţi şi flămînzi războinicii mei, dar după două, trei zile de somn şi hrană din belşug fac minuni de vitejie, ca în războiul din Persia, unde căldura era mai mare ca aici, iar «cei cu oile negre» de zece ori mai numeroşi şi de o sută de ori mai sîngeroşi decît aceşti valahi“...

Dar, deodată, în faţă, unul dintre spahii se clătină în şa, se aplecă într-o parte şi căzu, rămînînd doar cu piciorul stîng în scară. Sultanul şi întreaga suită nu se opriră: în lungul drum, de la Varna pînă aici, mulţi ameţiseră de căldură ori oboseală şi căzuseră din şa; duşi la căruţe, într-un ceas-două, se înzdrăveniseră la loc. Dar acesta, negru-vînăt ca porumbica de toamnă, se chirci la pămînt, cu spume la gură. Sultanul struni calul, aruncă o privire spre cel căzut, puse pinteni şi, din trei salturi, opri lîngă Osman aga, poruncindu-i aspru, crîşcat:

— Îl scoţi la rîpa de colo şi răstorni malul peste el.

Aga înţelese şi împlini porunca, repede, pe muteşte. Dar toţi cei care au văzut scena au înţeles că o primejdie nouă, groaznică, îi paşte pe toţi: ciuma. Iar seceta, oboseala, lipsa de apă şi hrană sporesc puterea molimei.

În acele zile de arşiţă şi pîrjol, un călugăr voinic, cu barbă scurtă, neagră, deasă şi aspră, cu ochi crunţi, cu braţe puternice, cu pas apăsat, cu mare îndemînare la călărit, căuta tabăra măriei-sale; spunea că aduce cuvînt de la Daniil, sihastrul de la Putna, şi de la stareţul mănăstirii Putna. La Bacău a aflat că măria-sa ar fi la Faroani. Apoi la Sascut sau la Borzeşti. Se ferea de oşteni şi căpitani, dar povestea, cui vrea să-l asculte, că Ştefan vodă s-a făcut „iritic": zice că luptă cu păgînii. dar, iaca, l-a surghiunit pe mitropolit, capul sfintei biserici. Crede nu în cruce. ci în vrăjitoriile unui mag păgîn de la Ceahlău. Umblînd printre bejenari, printre acei oameni amărîţi, nenorociţi, învrăjbiţi că li se ard satele, cuvîntul lui prindea crezare.

— Răul pe care-l face ţării nepoata lui vodă cu pîrjolitoarele ei sporeşte ura împotriva domniei. Iar ura asta ajută pe cei care vor să scoată ţara din mîna unui zălud. Şi să ştiţi că în tabăra sultanului se află domn tînăr, care va să-l alunge pe „iritic" şi să se căsătorească, neapărat, cu nepoata lui, Oana. Asta-i porunca înalt prea sfinţitului mitropolit. Teoctist mucenicul. Auziţi-o, oameni, şi ajutaţi pe cei ce vor a o împlini!

Intrînd în Adjudul fumegînd, paşa Soliman urla de furie că nu găseşte măcar un sac de grîu ori un miertic de orz. Şi-o vărsa tot asupra lui Alexandru Aron. cel care vroia să fie domn:

— Cum de nu ştii unde şi-au ascuns bucatele?

— În gropi, mărite paşă... În gropi le ascund...

— Care gropi? Unde-s gropile?

— Păi, să le aflăm..., îngăimă Alexandru, înfricoşat.

Şi, deodată, îi răsări în minte o amintire; descălecă şi porunci lui Ifrim al lui Ifrim să scoată frîul din capul calului şi să-l tîrîie cu zăbalele pe locurile bătătorite de sub ulmii bătrîni, din preajma unei case mari, fumegînde încă. Mergea în urma lui, ca-ntr-un descîntec şi asculta sunetul zăbalelor. Cei

care-l vedeau credeau c-a înnebunit. Dar deodată s-a oprit și, rotindu-se încă de cîteva ori pe acel loc, el însuși tîrînd căpăstrul, izbi cu piciorul în pămînt și porunci cu hotărîre:

— Sapă aici!... Hîrlețe și trei robi, să te-ajute!

Dînd deoparte două rînduri de hîrlețe, au dat de un pod de scînduri. Cînd le-au ridicat, Alexandru Aron a strigat, înnebunit de bucurie:

— Grîu!... Grîu!

Strigătul parcă s-ar fi auzit în toată tabăra. Din groapa de sub ulmi au scos peste cinci sute de stamboale de grîu mașcat. Și, în ziua aceea, armia otomană s-a hrănit cu grîu fiert. Alexandru a dobîndit faimă. Mai ales că îndată a luat douăzeci de lanțuri groase, le-a legat cu o funie subțire și a învățat douăzeci de robi să le tîrîie pe pămînt și să asculte sunetul lor; cînd treceau peste poduri ori goluri în pămînt, sunetul se schimba. Așa au mai descoperit încă șapte gropi cu grîne și una, mai mică, plină cu vase de aramă și argint. Sultanul l-a lăudat. Dar Malcoci Bali beg și-a făcut și el o echipă de cincizeci de „lanțurari", să descopere lucruri ascunse, în tot drumul de aici încolo.

Și „pîrjolitorii" căpitanului Leu aveau parte de năcaz în zilele sau nopțile cînd vîntul sufla dinspre miazăzi. Fumul îi urmărea ca o năpastă de ei înșiși dezlănțuită. De trei ori nevoiți au fost să iasă în galop din zona aprinsă. Se mîndreau însă că ei, cincizeci de oșteni și opt fete, încetineau uriașa armie în năprasnica-i năvală. Sultanul se vedea silit să aștepte cîte două-trei zile, să se potolească văpaia, să se ridice fumegările, să se spulbere cenușa ca să pornească marșul. Dar de mai multe ori nu mergea nici două-trei mile, că în față îi apărea palalaia și trebuia să se oprească, poticnit. Înaintarea asta, ca de melc, lungea campania, sporea pierderile, istovea răbdarea ostașilor, micșora încrederea în biruință.

De la Adjud, Ștefan vodă l-a trimis pe vistierul Ignatie, cu două mii de pedeștri, cu topoare, ferăstraie, hîrlețe, lopeți, în ținutul Neamț, la loc ales dinainte, la Valea Albă, să desăvîrșească întăriturile de apărare, în coasta stîngă a puhoiului otoman. Pe întărituri, să așeze toate tunurile, bombele și pulberea trebuitoare. La Adjud a nădăjduit că va veni, pe la Oituz, voievodul Transilvaniei, să dea bătălia pe Trotuș. Dar

n-a venit. Păcat! Dar, pentru că tot mai nădăjduia că s-ar putea să treacă pe la Ghimeş, a mutat tabăra dincolo de dealuri, la Tazlău. Putea da bătălia pe Bistriţa, aproape de Bacău. Cu cincizeci de mii de oameni l-ar fi împins în Siret şi...

Dar primejdia sporea nu numai pentru că duşmanul se apropia de inima ţării, ci şi pentru că multe ceambururi tătăreşti, strecurate hulpeşte printre cetăţi, după pradă, ajungeau pînă la Prut şi chiar dincoace, pînă la Siret. De două ori măria-sa a mustrat pîrcălabii de margine că n-au oprit prădătorii la Nistru şi nu i-au stîrpit pe cei intraţi în ţară. Îndurerat de dojana voievodului, Radu Gangur a rînduit o mie de oşteni şi a izbutit să prindă atîţia nogai, încît, nemaiavînd unde-i închide, i-a legat de copaci, i-a uns cu miere şi i-a lăsat să-i mănînce muştele şi corbii, de vii. Ci s-au aflat unele muieri şi chiar răzeşi lăpuşneni mai bătrîni, care le-au adus apă şi mîncare, vîrîndu-le cu mîna lor în gură.

— Oameni sînt şi ei, îi căina un moşneag; năravul li-i prost şi sălbatec. Dacă nu mai au cal şi iatagan, dacă i-au în mînă sape şi se dezvaţă de prădăciune şi învaţă munca, se fac oameni acătări. Dă-mi trei, pîrcălabe, să mă ajute la treabă.

Înciudat că Malcoci Bali beg i-a furat meşteşugul, Alexandru Aron, obosit şi trist, se întinse în cort pe covorul aşternut pe pămîntul curat, fără cenuşă. Nu putea dormi: îl înăduşea fumul şi spuza, îmbicsită în nări. Deodată, la pragul cortului auzi un foşnet ciudat. Aţintindu-şi privirea zări zigzagul negru al unui şarpe. Sări în picioare, trase sabia din teacă şi-l tăie drept în două: „Viperă"... A doua zi află că, în tabără sînt peste zece oameni muşcaţi de viperă. Se prefăcu a nu-l crede pe Angiolello că acele lighioi au fost aduse în saci şi aruncate anume în preajmă, dar ştia că putea fi şi adevărat.

În timp ce tabăra îşi făcea ruga de dimineaţă, aşezat pe un butuc, jumătate ars, secretarul însemna în cronică: „Beiul Moldovei a cărat toată avuţia ţării în locuri prăpăstioase, în codri şi munţi. Dă foc cîmpurilor în faţa noastră şi fără milă pîrjoleşte tot ce ne-ar putea fi de folos. Caii de la căruţe şi poveri au slăbit şi mulţi au fost sacrificaţi ca să se dea hrană oştenilor. Şi caii spahiilor slăbesc şi nu mai pot galopa ca înainte... Mii de bravi ieniceri ar pieri de foame, dacă n-ar

împlini poruncile prea înțeleptului și preahotărîtului padișah, care, cu iataganul l-a amenințat pe Laiotă, beiul Valahiei, să strecoare spre noi harabale cu fîn și cu pîine, precum și sacale cu apă. Dar și pe acestea moldovenii ni le înjumătățesc. Fiind de aceeași limbă și credință, oamenii lui Laiotă se înțeleg cu ai lui Ștefan și ascund furajele și hrana înainte de a ajunge la tabăra noastră... Zicem că înaintăm spre cetatea de scaun a lui Ștefan, dar, de fapt, ne tîrîm ca rîma și rătăcim prin locuri incendiate, pustii... Drum acoperit de praf și cenușă. Cum ne apropiem de un sat ori tîrg, acesta ia foc. Călăreți cu torțe apar înaintea și pe laturile noastre, înalță vîlvătăi de flăcări și nouri de fum, apoi dispar ca nălucile. Înaintăm de douăzeci de zile și abia am trecut rîul Trotuș. Ne tîrîm după Ștefan și nu-l întîlnim. Unii zic că s-a înfricoșat, a dat foc țării și a părăsit-o. Tot greul sînt pîrjolirea, foametea și ciuma care se încuibă în tabără... «Nu am cu cine lupta! zice padișahul. Mă urăște într-atît încît își arde țara, numai să nu mi-o lase»...

Alexandru Aron se arată însă încrezător: «Pămîntul Moldovei e rodnic, oamenii supuși și harnici: în doi-trei ani, țara se umple iar de belșug. Încredințează-l și domnia-ta pe înaltul padișah că, la anul, Țarigradul va avea zece mii de berbeci grași, zece mii de putini cu miere și sloiuri de ceară, iar peste doi ani, corăbiile vor încărca din Galați, Chilia și Cetatea Albă sute de mii de saci cu grîu»...

Nu consemnez în cronică dorința mea de a sta, încă o dată, de vorbă cu Ștefan, dacă îl prindem. Judecînd după cele făptuite pînă acum: înfrîngerea de mai an a lui Soliman pașa, zdrobirea hoardei lui Eminek, curajul cu care își sacrifică bogăția țării, priceperea cu care își rînduiește atacurile surprinzătoare asupra străjilor otomane, că parcă tabăra înaintează între suliți, și puterea cu care își ține poporul sub ascultare, diriguindu-l din ascunziș, deduc că este un mare strateg, un războinic îndrăzneț și un destoinic bărbat politic. Da, vreau să-l cunosc mai bine"...

DIN TAZLĂU, CONTELE OPALINSKI scria părinților: ...„Voievodul Ștefan nu se înspăimîntă, deși-i atacat de doi dușmani foarte puternici, de la răsărit și de la miazăzi. Se retrage în susul rîului Siret, asemeni coardei arbaletei, tot mai

întins, gata a slobozi săgeata. Îl hărţuieşte pe Mahomed din toate părţile, iar din faţă «îl afumă şi-l pîrleşte», cum zice voievodul însuşi, ca pe-un porc, cu focul şi fumul satelor şi holdelor aprinse. Deşi îl doare cumplit pustiirea ţării, voievodul arată totuşi neobosit şi încrezător în sine şi în soarta bună a ţării sale, pe care toţi ai lui o apără, cu o rară vitejie. Chiar prinţesa Oana, împreună cu douăsprezece prietene, luptă, de douăzeci de zile, cu avangarda otomană. Am fost şi am văzut-o. E extraordinară, minunată! Aştept marea confruntare cu padişahul. Vă voi scrie cum a fost. Pînă atunci, vă doresc mult şi abia aştept să se sfîrşească războiul, ca s-o aduc pe prinţesa Oana în castelul nostru..."

Zachia di Longo observa că firea „beiului" adus în harabalele padişahului se schimba cu cît păşea spre miazănoapte. Parcă îi sporea ambiţia, parcă i se lărgeau nările adulmecînd apropierea de Cetatea de scaun, unde se şi vedea stăpîn, primit cu mare slavă. Mircea Capră chiar spunea: „Se zbîrleşte şi se înfoaie ca păunul la apropierea păuniţei." Angiolello însă vedea că, odată cu fudulia faţă de cei mici, îşi sporea slugărnicia faţă de cei mari. Se străduia, de pildă, din răsputeri, să găsească femei pentru cortul lui Soliman ori Balaban paşa. Mai mult ca pînă acum, căuta să fie faţă cînd padişahul cobora din şa, ca să se temenească de zeci de ori.

După obositoarele alergături pentru aprinderea Sascutului şi a holdelor din jur, Oana şi fetele ei s-au retras în pădure, printre bejenari. De obicei hodineau în colibe sau în poiene, la focuri, că vremea era caldă şi uscată. Ascultau jeluirile şi bocetele celor ce-şi pierduseră avutul şi căutau să-i liniştească, să-i mîngîie cu speranţa în biruinţă. Uneori, mai ales femeile, le întorceau spatele, mînioase, ori le ocărau: „Lăsaţi-ne în pace ! Nu v-ajunge răul ce ne-aţi făcut ?". Cei mai mulţi însă arătau înţelegere: „N-o fac din plăcere ori din nebunie, ci dintr-o groaznică nevoie. Să le-ajutăm să nu le tot ocărîm... Da, fac ceea ce nimeni n-ar fi îndrăznit"...

În seara asta, tunetele şi fulgerele dinspre Ghimeş arătau că seceta se curmă. Nu se bucurau: uscăciunea grăbea arderile. Pentru noapte s-au aşezat pe pat de frunze uscate, la marginea poienii, în preajma bordeielor de pămînt ale bejenarilor.

— Ospătăm: cîte un ou fiert și o felie de caș, hotărî Oana.

— Mai întîi să adăpăm caii! a sărit Varvara în picioare și a îndemnat caii spre șuvoiul de apă, lunecînd din izvor peste lespezi de piatră. O ajuta Tudora.

— Mîine dimineață vă părăsesc, le anunță aceasta. Plec spre Tîrgu Ocna, să-mi găsesc părinții. Ce fac cu calul?

— Ce mai întrebi? E-al tău, Tudora.

— L-a plătit domnița Oana...

— Ți l-a dăruit pentru că ne-ai ajutat la o treabă grea.

— Șeile la adăpost, că vine ploaia! le strigă Oana.

— Mi se pare că bejenarii nu ne primesc între ei..., spuse Varvara.

— Om vedea... Nu toți ne cred blăstămate...

Cît au ospătat au rostit prea puține cuvinte. Le era, la toate, inima grea și cugetul încărcat. Apoi, spălîndu-se la izvorul de alături, Oana se gîndea la cana și ligheanul de argint, în care se spăla acasă. Simțind că Sofia plîngea, a rugat-o:

— Dacă ți-i greu, du-te lîngă jupîneasa Nastea, la mănăstirea Bistrița. Nu ne supărăm. Măria-sa zice: „Cel care plînge rămîne sărac, cel care rîde se îmbogățește."

— Nu plîng de greu, Oana, ci de durere că bărbatul iubit se află acolo, dușman între dușmani.

— Așa-i, Sofiță, dar te încredințez c-o să-l răpunem.

— Și cu inima mea ce fac? Că-l urăsc, dar nu-l pot uita.

— Ai să-l uiți! Ți-o spun eu, Varvara, cum o să-l uit și eu pe...

— Dacă l-aș căuta în tabără dușmană, ce ziceți?, l-aș putea îndupleca să se întoarcă acasă?

— Nu, Sofia, are cuget strîmb și inimă de ucigaș.

— Adică eu m-am îndrăgostit de un neom? Cum să cred asta, după ce am trăit acele seri din Bacău, cu jurăminte de dragoste pătimașă ? Trebuie să-ți spun, Oana, că am fost fericită cînd am înțeles că te-am înlocuit în inima lui. Ne aflam în cerdacul casei din Bacău. Îi pusesem în față chiseaua cu dulceață de fragi și pahar de cleștar cu apă rece. Dar ce văpaie mi-a năvălit în tot trupul cînd l-am auzit: „Sofița, pe Oana am lăsat-o lui Luca! Mi-i prieten, iar de prietenia lui am mare nevoie. Tu îmi placi mai mult... Kir Teoctist o să te pețească și tot el o să ne cunune"...

— Prietenă, nu te supăra, se împotrivi tot Varvara, dar eu de mult îl știu: te pețea mai mult pentru averea ta.

Asemenea vorbe o mîhniră și mai rău; izbucni în hohote de plîns. Mădălina întinse șervetele pentru masă pe iarbă, iar Titiana scoase merindea, așezînd în dreptul fiecăruia cîte un dărab de pîine, o felie de brînză și un ou, cum hotărîse căpităneasa. Cinară în tăcere, băură apă din aceeași ploscă, apoi se întinseră pe iarbă, cu fața spre cerul tot mai învolburat de nouri, negri, astupînd lucirea stelelor. Pentru că fulgerele săgetau liniștea, iar tunetele sfărîmau tăcerea, Mădălina se ridică, îndemnînd:

— Pînă vine ploaia, hai, fetelor să cîntăm... Ziceți după mine: „Crîngu-i crîng și nu e crîng, că mă lasă iar să plîng; dealu-i deal și nu e deal, că nu știe-al meu amar... Foaie verde foi de fag, n-am noroc de ce mi-i drag"...

Oana murmura cîntarea în glas cu suratele și gîndea: „Ci, iată, codrul ne adăpostește ca o cetate. Sub arborii lui, fulgerele sînt scăpărări de nădejde, iar tunetele clopote de biruință: Ne zic: «Nu veți fi înfrînți atîta timp cît aveți izvoare limpezi și rîuri cu apă cristalină, arbori umbroși și cîmpii cu roadă-mbelșugată»... Fulgere și voi tunete, știți că eu sînt Oana Arbore?... Te aștept iubitul meu logodnic. De cînd porți războiul ascuns, iar eu pîrjolesc țara, nu ajungem să ne mai vedem. Vino, iubite: brațele mi-s calde și buzele-mi ard"...

Cîntarea molcomă și duioasă atrase pașii unui cioban bătrîn, aflat la cealaltă margine a poienei. Se dădu în vorbă cu fetele:

— Bună vreme, domnițelor! Ce faceți? Hodiniți?

— Cam așa, baciule.

— Păi și eu îs bejenar, tot de răul dușmanului Mohomet. Și fi'ncă prepun că vă cunosc, iaca vă poftesc la coliba mea, în partea cealaltă a poienei. Că acuș plouă.

— Mulțumim, baciule... În preajmă este iarbă pentru cai?

— Este. Am și oleacă de otavă moale, pentru hodină.

Pe cărare, cu caii de căpăstru, în șir, Oana întrebă:

— Ce zici, baciule: o să-l putem alunga pe... Mohomet?

— Răspund cu o poveste, auzită în vremea războiului cu ungurii. Cică măria-sa Ștefan vodă, fiind tînăr flăcău, se odihnea după o vînătoare, la umbra unui gorun. Și cum sta așa, rězămat de tulchina celui gorun, iaca, se iscă deodată o fur-

tună grozavă, iar în vîltoarea nourilor s-a și ivit o nălucă, un balaur hioros care mult rău făcea gheților oameni. Și năluca a trăsnit gorunul, deschicîndu-l în două. Trăsnise, chipurile să-l omoare pe tînărul voievod: că năluca aceea de balaur se hrănea cu carne de om. Măria-sa a fost zgîlțîit și cutremurat de acel trăsnet cumplit. Că de, om e și el. Dar nu s-a spăriet. Ci repede a înșfăcat arcul, a ochit năluca, iar săgeata s-a înfipt drept în inima ei, doborînd-o. Era așa de mare și de grea acea hiară de balaur, că unde-a chicat s-a făcut o groapă, ca de-o sută de stînjeni de largă și de-adîncă. Acolo, trupul hiarei s-a făcut negru-vînăt și în jur a izvorît păcură cu rea duhoare. Ci văzînd acea ispravă, un bătrîn a spus: „De-o mie de ani, oamenii tot cearcă să ucidă acea nălucă de balaur și nu izbutesc". Că, pricepi?, era vidmă uriașă, rea și hicleană și cu carne de român se hrănea, cum am zis. Iară dacă măria sa a ucis-o totuși, înseamnă că lui i-i hărăzită ocîrmuirea țării, s-o țină slobodă și bogată și nime să nu-l poată birui...

Deodată, în tăcerea pădurii și-a amurgului, s-auzi miaun jalnic de mîță rătăcită. Fetele o chemară și-i întinseră o bucățică de caș, pe o frunză de podbal. O amirosi, o înghiți repede, apoi se feri mai deoparte, mieună încet, ca o mulțămită, întinse labele spre cer, parcă s-ar fi rugat.

— Fetelor, surîse Mădălina, mîța asta samănă cu noi... Du-te și prinde șoareci, nu cerși milă de la lună, că-i departe!...

— Nu fiți triste, domnițelor, că năcazurile și durerile pe oameni cad... Eu m-am întîlnit, mai an, cu ipiscopul Tarasie, care m-o învațat că voievodul este uns al Domnului, preot al puterii, slujitor al binelui și fericirii pentru toți și al slobozeniei pentru țară. Voievodul care nu se trudește, nu luptă pentru țară și norod, nu-i voievod, ci tiran și blăstăm. Dară și norodul dator este să-l ajute pe voievod, ca să biruie. Numai împreună pot face o lume mai bună, pentru oameni mai buni. Ei, să lăsăm poveștile... Culcați-vă, domnițelor; ploaia s-a depărtat spre miazănoapte. Și n-aveți grijă de cai, îi păzesc eu, că mi-s cioban.

Descălecînd în fața casei de la Borzești, satul copilăriei, voievodul s-a întîlnit cu căpitanii și vornicii de ceată fulger: Luca Arbore, Petru Oțel, Gheorghe Dajbog cel tînăr, Costea

Orăş, Mihail Bratu, pe care îi mînuieşte, neobosit, ca pe nişte pioni într-un cumplit joc de șah, pe viață și pe moarte: acum lovește tu, Arbore; tu Oţel, sari în coasta Adjudului; Orăş, nu-i lăsa să se lăţească pe cîmpul de la Sascut... De pe dealurile dinspre apus, adăpostit în pîlcuri de pădure, de dîmburi ori din cîte o colibă pentru paznicii de vie ori harbuzărie, măria-sa a urmărit, a pîndit tabăra lui Mahomed, fie cînd se afla în mers, ca o uriașă dihanie cu sute de mii de picioare, fie cînd se așeza pentru mas în vremea nopţii, pătînd pămîntul Moldovei ca un buboi, ca o rotundă pecingene foşnindă. Urmărea pe sultan și suita sa: urmărea cetele care se răzleţeau după pradă şi se bucura că oamenii lui Luca Arbore le izbea repede, silindu-le să se tragă îndărăt precum coarnele colbecului. I se împăinjeneau ochii de lacrima durerii cînd vedea cum ard satele. Și iară și iară se întreba: „Mă va ierta norodul?... Numai dacă birui. Altminteri"...

Ci acum, intrînd în casa din Borzești văzu lumină în toate cele patru odăi. Măria-sa pofti să guste ceva, apoi porunci lui Manoil Oancea:

— În zori, plec la Bacău. Mă însoţesc cincizeci de călăreţi. Voiesc să trec Siretul, să-l văd pe Ilea Huru. Numai vornicul Bodea ştie de plecarea noastră. Ai înţeles?

Însemnînd în catastif numărul celor pieriți în încercarea pe care o făcuse Balaban pașa pentru a pătrunde pe Trotuș în sus, Angiolello se îngrijoră:

— Îţi închipui, paşă, ce va zice padișahul cînd va afla că dintr-o mie de ieniceri ai pierdut şase sute?

— O să se înfurie, ştiu... Atunci înseamnă acolo, c-am pierdut numai o sută... optzeci. Şi nu te mai înspăimînta: atacurile ghiaurilor, înțepături de muscă pentru elefant!

— Și dacă musca-i viespe sau tăun?

— Nu cumva, segretario, ţi-ai amintit că eşti ghiaur și...

— Ferească-mă cerul!... Dar atîtea nopţi nedormite, atîta pîrjol, foame și... mers pe dibuitelea m-au zăpăcit.

— Ei, nici un război nu-i huzur. În Persia era mult mai cald și „cei cu oile albe" mai fioroși decît acești ghiauri și totuși pulbere i-am făcut în bătălia de la „Coasta Pășunii".

— Știm asta, dar, vezi, parcă aici greul e mai greu.

Căpitanul Luca Arbore n-avea răgaz să se gîndească la ceea ce cînta și plîngea în inima lui. În fiece clipă, din zi și din noapte, trebuia să orînduiască ori o lovitură neașteptată, ori o iscoadă, ori un prizonier de cercetat și de trimis știrile la măria-sa, ori un ajutor de dat lui Ilea Huru ori de primit de la el, prin fața sau prin urma armiei otomane, ori un atac al lui Soliman pașa ce trebuia să fie neapărat oprit. Și, mai ales, pînda, necontenita pîndă a dușmanului, din orice loc, zi și noapte. Ajunsese să cunoască pe fiecare pașă: Soliman purta ori turban verde ori chivără cu pene de cocor negru. Balaban pașa avea coif rotund fără podoabă, călărea cal roib și ades flutura iataganul, strălucindu-i lama în soare.

Apoi, mai în fiecare noapte, voievodul poruncea ca stoluri iuți, fulgere, să țîșnească dintre dealuri ori din codri și să înțepe tabăra otomană. Chiar dacă nu le pricinuia altă pagubă decît stricarea somnului.

O grijă deosebită avea Arbore: să prindă pe cei care ieșeau din tabără și se furișau după nutreț, după hrană și apă. Pe cei pe care-i prindea îi trimitea la muncă, în munți. Grigore Leu însă poruncea să fie jupuiți de vii, trași în țapă și împlîntați, noaptea, în calea armiei, să-i vadă toți, dimineața, la pornirea marșului. Și-a luat pe lîngă sine trei călăi: un tătar și doi țigani, oameni fără altă lege decît porunca stăpînului.

Oștenii lui Luca Arbore au prins încă două convoaie cu hrană, trimise de Laiotă Basarab, au stricat șapte vaduri, iar împreună cu sătenii din Sascut și Borzești au spart drumurile, șănțuindu-le de-a curmezișul. În ciocnirile cu străjile, numeroase, împinse de Soliman pașa, Luca Arbore a pierdut treizeci și șase de oameni, la care s-au adăugat peste patruzeci de răniți, scoși din luptă pînă la tămăduire. Auzind, măria-sa l-a țintit cu privirea-i de oțel luciu și l-a dojenit cu o întrebare: „Mda... Dar ai doborît măcar o sută de dușmani?". „Nu știu anume, măria-ta. Dar am prins, pînă acum, peste o mie cinci sute de ieniceri și spahii vii. Pe unii i-a luat Leu și i-a înțepat ori spînzurat în copacii din calea dușmanului."

După Sascut, voievodul a poruncit întețirea hărțuirilor, că locul între dealuri și apa Siretului se îngustează și-i mai ușoară lovirea neașteptată. Cu cete de zece-douăzeci de oșteni, Arbore izbea ariergarda armiei, acolo unde-l știa pe Balaban pașa ocîrmuitor. Parc-ar fi vrut să-l întîlnească și să-i spună:

„Vezi, pașă?, trăiesc"... Uneori nădăjduia să-l prindă pe Alexandru și să-l ducă măriei-sale, legat în lanț. Nădejdea asta i-a sporit cînd un oștean i-a adus o iscoadă:

— Vorbește românește, dar nu-i moldovan. Zice c-a fost sluga unui boier mare. Mi-a dat un ban de aur, ca să-l las slobod și să-i arăt drumul spre munte, să treacă în Transilvania.

— Păstrează banul și lasă-mi iscoada.

Nici cu binele, nici cu răul n-a izbutit însă să afle de ce a fugit din tabăra sultanului. Porunci aspru:

— Luați-l și atîrnați-l de-o cracă!

Cînd a văzut ștreangul bălăngănindu-se în vînt, a cerut să fie dus înapoi la căpitan. A mărturisit că l-a trimis Alexandru Aron, să-l întîlnească pe mitropolit, să-l încredințeze că vine cu puterea sultanului și să-i iasă înainte, cu sobor de preoți.

— Cum te cheamă, omule?

— Pîrvu din Deal.

— Pîrvule, te trimit la tabăra măriei-sale; poate lui îi spui mai multe și mai adevărate. Minciunea o pedepsim cu ștreangul, deși mi-i milă că ești frate din cealaltă țară românească.

— Dacă-i așa, îți mai spun că Alexandru și-a întocmit un fel de Curte domnească. Îl are aproape pe unul Ifrim și pe un muntean, căpitanul Mircea Capră, pe care-l face vornic mare.

Într-un fel, mai ușor îi era căpitanului Ilea Huru: apa Siretului, malul înalt și dealurile împădurite dinspre răsărit nu îngăduiau otomanilor să treacă ușor rîul, după pradă. Cele trei încercări pînă la Adjud, Huru le-a zdrobit repede. Pîndea mai ales apropierea turcilor de malul apei: să nu-i lase a-și adăpa caii în tihnă. Sute de săgeți porneau din arcurile oștenilor lui Huru, de pe un mal pe celălalt al Siretului, îndată ce vreo ceată cerca a se apropia de apă. Și cele mai multe își atingeau ținta.

— Dacă n-ar fi ceambururile nogailor, spunea, aș huzuri.

SOSIND PE-NSERATE ÎN SATUL RĂCĂCIUNI, fetele au văzut că locuitorii nu s-au bejenit. Sat de răzeși, gospodari de frunte, dar fuduli și zgîrciți, cîrciobași și încăpățînați și-au

zis: „Dacă vornicul Bodea, că-i mare dregător, nu-și arde satul Măgura pe care-i stăpîn, noi de ce să ne punem foc singuri, ca smintiții?“ Cerînd găzduire, fetele au primit pat bun, chiar la staroste în casă; mîncare însă, pe sponci: cîte o felioară de caş și o bucăţică de pîine acră. Căpitanul Leu le-a poruncit, cu asprimea și mînia care i-au adus faima de „nebunul Moldovei“, că întrucît mîine, cel tîrziu la prînz, străjile înaintate ale lui Soliman pașa vor fi aici, trebuia aprins satul.

— Ați înţeles?

— Nu, a mormăit starostele; eu ştiu că averea se apără cu arma, nu se nimicește cu torța.

— Staroste, eu am trei călăi cu mine! a răcnit Leu și a plecat.

Cînd Oana l-a luat cu vorbă bună, starostele s-a mai muiat:

— Uite ce: plecăm bejenari, dar nu ardem nimic. Să ardă păgînii, nu mînă de creştin și de român.

Numai cînd Oana și Mădălina l-au urcat pe Măguricea și-a văzut că tabăra era la două ceasuri de mers, și-a povățuit gospodarii să-şi trimită bătrînii şi copiii, oile şi vitele mari pe valea Sălcuței în sus, în afund de pădure, unde, de altfel, își aveau stînile, o parte din vite şi din bucate, bine adăpostite. Dar bărbații şi femeile în vîrstă nu plecau. Pe la miezul nopţii, s-au adunat pe toloaca din mijlocul satului, în jurul a două focuri ca să stea treji. Rar se aruncau vorbe de șagă:

— Tu, Paraschivo, de ce nu te urci în pădure? Ori aștepți vreun spahiu să te ia ca a zecea muiere la cortul lui?

— Decît un becisnic ca tine, mai bine cu unul tare de virtute.

În zori, străjile puse de vătaf au vestit că tabăra otomană a pornit spre miazănoapte și că şapte cete de spahii vin în goană s-ajungă în Răcăciuni înainte de a fi aprins. Cu aceeaşi veste a venit şi căpitanul Leu și, cu toată împotrivirea răzeșilor, a trecut, cu sabia în dreapta şi cu torța în stînga, la aprinderea lanurilor de grîu, a grajdurilor şi ocoalelor.

Alergînd, tot în galop, Oana şi fetele ei îndeplineau treaba cu atîta îndemînare, că parcă s-ar fi născut pîrjolitoare. De pe dealuri, răcăciunenii vesteau că, îndată ce au văzut flăcări și fum, duşmanii au încetinit înaintarea.

Satul răzeșesc, cu case dese și uliți înguste, s-a aprins repede; ardeau mai ales acoperișurile de paie și stuf uscat, sfarog. La o gospodărie, cîțiva băiețandri, cuprinși și ei de furia nimicirii, duceau tăciunii aprinși la șuri, la gireada de paie, la coteţe, la hambare. Alţii doborau cu toporul ghizdelele fîntînii și cărau bălegar cu targa s-o înfunde. Oana vru să-i laude, dar părerile de rău îi sugrumau glasul. Și, deodată, simți că din stînga se ivește un bărbat cu parul în mînă. Era șchiop, dar se năpusti să lovească. Crin, speriat, sări peste el, atingîndu-l cu o copită și trîntindu-l în șanț. „Doamne, l-am ucis!", se sperie Oana. Descălecă, dar nu se putu apropia: de jos bărbatul azvîrli cu pietre asupra ei. Încă mai îndurerată ieși, cu calul de căpăstru, la capătul uliței, urmărind cum casele se aprindeau una de la alta.

Amurgul cobora negru de fum. Zărind șirul bejenarilor, Crin coti singur într-acolo, spre dealuri și pădure. Printre aceștia, Oana își întîlni prietenele. Și, pînă se întunecă, merseră în rîndul lor. La un popas, două femei le-aduseră cîte o bucată de pîine cu pastramă de porc:

— Gustați, jupînițelor. Apă aveţi aici, la izvor... Dar mai întîi spălați-vă obrajii, că tare sînteți mîzgălite de funingine...

Alta, uitîndu-se la Crin, îl jelui de parc-ar fi fost al ei:

— Vai ce mînjit ești, frumosule! Parc-ai ieșit din hogeag.

Toți erau triști, ca după o înmormîntare. Cea dintîi, o bătrînă își tălmăci durerea în bocet, izvodit pe loc:

— ...Casa mi-a ars-o focul, pîrjolitu-i tot locul, pustiul mi-i sorocul... marele pîrjol lasă locul gol...

Un bărbat trecut de cincizeci de ani, cu cușmă brumărie și cu mustăcioară sură, șugui cu vorbe nărăvașe:

— Foc în șură și-n bătătură, flăcări în case, junghiuri în oase; în ogradă pară, în suflet ocară; peste sat furtună, în inimi mătrăgună. Cum să mă descurc cu blestematul turc? Ce să dau în dar cîinelui tătar? Și nu-i nici un leac pentru mincinosul leah, iar de la riga Matei geaba-ajutor ceri, că nu ți-a dat, ci ți-a luat...

Apoi iar triste bocete muierești:

— Bejenie-amară peste biata țară, pustie și rea peste viața mea...

— Ia nu vă mai crămăluiţi atîta, că doar nu-i sfîrșitul lumii! potoli o femeie mai în vîrstă jeluirea bocitoarelor. Mai bine hrăniți, adăpaţi și scăldați caii istor fete.

Trei săriră și duseră caii la pîrău să-i scalde.

— Pe Crin îl spăl eu, zîmbi Oana. Știu să scald un cal; un prunc încă n-am învățat. Dar se zice că fata care-și scaldă calul pe lună, își întîlnește curînd logodnicul. Și eu asta doresc.

Au adormit ascultînd povești, în acea poiană cu două stîni și cu un sat adunat parcă la un priveghi ori la o clacă. Au rămas acolo toată ziua următoare. De pe dealurile de la răsărit au văzut că armia otomană se vînzolește, dar nu pornește mai departe: drumul stricat și focul o mai întîrziau încă o zi, poate două. După-amiază Oana propuse să plece spre Faraoani, unde le aștepta căpitanul Leu, dar Sofia și Nasta cerură voie să mai rămînă la stînă: nu se simțeau bine. Celelalte coborîră la drum să ajungă în sat, înainte de a se înnopta. Un om din Răcăciuni, întîlnit pe cale, povesti că răzeșii au lovit, noaptea, tabăra otomană, au ars mai multe corturi, făcînd oarecare otrocol și omor.

— Răzeși au murit unsprezece, în cap cu starostele.

— Și noi am crezut că oștenii lui Luca au atacat... Vrednici răzeșii ! Trebuie să știe asta și măria-sa...

Mergeau în trapul cailor, pe marginea pădurii. Satul rămînea în urmă, îmbîcsit în fum și-n spuză înnecăcioasă.

— Nu trec nici mîine de Răcăciuni, observă Varvara. Nu-i nevoie să ne grăbim.

Dar, deodată, de după un desiș de aluni, le țîșniră în cale patru spahii. Oana strigă:

— În pădure!... Resfirate!... Galop!

Știind că pe Crin greu îl întrece alt armăsar, se răzleți spre dreapta. Trei spahii se ținură după Mădălina, Varvara și Titiana; Neacșa a intrat în pădure, singură. Dar cînd și Oana coti spre codru, îi tăiară calea și-o împresurară alți trei spahii. Trăgînd iataganele din teacă, îi făcură semn să descalece și să le dea lor calul: li se scurgeau ochii după el. Fata îl rotea cercînd loc și prilej de scăpare. Doi descălecară și se apropiau, pîndindu-se unul pe altul, care să pună mîna pe asemenea pradă: un cal alb, minunat, și o fată frumoasă. Dar căpetenia pîlcului îi opri, arătînd că prada i se cuvine lui. Descălecă și el și se apropie. Oana trase sabia și apăsă pintenii; dar Crin nu se învoi să sară peste spahii; se ridică în schimb în două picioare să-l pocnească, pe cel mai apropiat, cu copitele în cap. Sprinten, turcul se feri într-o parte. Calul se răsuci cu spatele și azvîrli de cîteva ori cu picioarele de dinapoi, parcă s-ar fi apărat de

lupi. Spahii se tupilară în iarbă, rostogolindu-se să nu-i atingă copitele. Al treilea spahiu se repezi să-l înșface de căpăstru, dar Crin îl prinse cu dinții de umăr și-l izbi de pămînt. Fata lovi cu sabia în cel de-al patrulea și strînse tare, cu pulpele, pîntecele calului, făcîndu-l să sară, ca un smeu, peste atacatori și să galopeze nebunește spre pădure. I se întinse pe grumaz, făcîndu-se una cu trupul lui.

După cîteva clipe de uimire spahii săltară în șa. Dar prada intrase în pădure; priviră înghițind în sec, după o fată și un cal alb, năucitor de frumos. Strecurîndu-se printre copaci, Oana se liniști. Crin tuși scurt, parc-ar fi zis: „Am scăpat!“ După o jumătate de ceas, ajunse la un izvor într-o poiană ușor prăvălată. Coborî din șa, sărută ochii calului și-i scoase zăbala.

— Bea apă, Crin, mîntuitorul zilelor mele...

Calul își aplecă grumazul și sorbi de trei ori din unda limpede. Stăpîna smulse un smoc de trifoi și i-l întinse:

— Iartă-mă că nu mai am morcovi...

Se așeză jos: o dureau toate încheieturile. Calul tuși ușor, și, înclinînd capul, puse urechea pe inima Oanei: era felul cel mai duios de a-și arăta dragostea. Fata îi strînse botul la piept, îi netezi coama și-i vorbi ca unui om:

— Uite o veveriță, Crin! Sare prin crengile fagului, ca o pasăre fără aripi, rotind doar coada-i stufoasă... A, uite colo un pîlc de trifoi... Hai!

Se ridică, rupse cîteva smocuri de trifoi și le vîrî în gura calului. Apoi se așeză jos, pe iarbă, între o tufă de sînziană și un pîlc de clopoței albaștri, învîrstați cu pălăriuțe de ochiul boului cu boruri albe și coif de aur. Mai încolo țîrîiau greierii și cosașii serii, sporind vraja odihnitoare a liniștii. Auzi glas de fluier: o îngînare de jale. Și, fără nici o legătură, își aminti de o întrecere cu pan Opalinski: „Să prind lupul din fugă. Cînd am văzut că-l întrec, ți-am șoptit la ureche: «Mai domol, Crin, băiete... Să nu stricăm prietenia cu panii cei trufași!» Iar tu, înțeleptule, ai înțeles și l-ai lăsat să prindă lupul, cu lațul, din galop. Cînd vodă m-a întrebat de ce n-am pus pinteni, i-am spus ceea ce îți șoptisem ție, Crin. M-a lăudat, în felul măriei-sale: «Cunoști la oameni, zgîtio!»... Dar era nedrept: eu primeam laude, iar tu, prietene, sufereai că, din pricina mea, te-a întrecut un armăsar polon, cînd tu ești faima

armăsarilor Moldovei... Hei! m-am dat visării... Și, uite, vine noaptea și de m-or cuprinde spaimele...

Porni cu calul de frîu, plecîndu-se și smulgînd cîte un smoc de iarbă, vîrîndu-i-l în gură, să-l ronțăie, din mers. Dinspre miazăzi răzbătea zvon înfundat de glasuri omenești, nechezături de cai, porunci răstite. ...„Va să zică pun tabără la miazăzi de Răcăciuni; i-am învins cu torțele! Poticnirea lor înseamnă o zi cîștigată, adică biruința noastră“... Puse zăbala în gura lui Crin și sări în șa. Se apropie de marginea satului Faraoani. Gîndea: „Nu trebuie aprins în noaptea asta... Dacă-l ardem mîine, mai smulgem o zi din înaintarea dușmanului. Și-apoi la Răcăciuni mai arde încă“...

Deodată auzi tropote de cai dinspre dealuri. Îl trase pe Crin spre un huceag de carpeni, pe-o margine de gîrlă. Pîndi cîteva minute, mîngîind grumazul calului, să stea liniștit. Prin amurgul înroșit de pîrjol numără douăzeci și unu de călăreți. „Turci?... Români?“ Crin sforăi tare, plecă grumazul și rupse cîteva guri de iarbă. Călăreții opriră galopul. Unul vorbi:

— Să întoarcem, că intrăm într-o pală de fum...

Încredințată că sînt români, le ieși în cale. Crin nechează; îi răspunse scurt Dor. Fata strigă de bucurie:

— Luca!

— Oana!... Ce minune!...

Se cuprinseră în brațe, pînă cînd căpitanul o ridică în șaua lui, strîngînd-o ca pe-o comoară, de care n-ar mai vrea să se despartă vreodată.

În popas, la marginea pădurii, în lumina roșie a flăcărilor de la clăile din șesul Siretului, povestiră amîndoi prin cîte au trecut.

Mărdulce, grijuliu, scoase din desăguța de la oblînc legăturile cu pîine, brînză de burduf și un borcănaș cu capac. Le înfățișă cu descîntece de haz, ca să stîrnească zîmbetul domniței:

— Cine mîncă pîine cu miere, prinde putere, luptă și nu piere, cum vrea dușmanul, nici acum, nici la anul. Și de m-ascultați un pic, un cîntec vă zic. Cîntec de-alean, de moarte-n dușman; cîntec de dor pentru viitor. Vă zice Axinte, cel cu multă minte și cu Mărdulce, cel care v-aduce mult noroc, în floare de soc și dragoste mare, în orice fel de floare... Asta avem, asta vă dăm, că nici eu, nici Axinte n-avem plăcinte...

— Măi Axinte-al lui Melinte nu prea ești cuminte, dacă n-ai sfîrşit de boscorodit..., îi dădu Luca răspuns, tot în şagă.

Înfruptîndu-se din acele bucate, mai mult călugăreşti decît ostăşeşti, Arbore îi povesti Oanei de cîte ori a lovit duşmanul, nelăsîndu-l să se resfire. Tot timpul se afla în legătură cu Ilea Huru.

— Nu putem nici seca Siretul, nici apa nu i-o putem învenina cu zamă de cucută, dar i-am astupat vadurile și stricat podurile, iar oamenii lui Huru. după cum vei fi văzut, l-a ţinut pe duşman departe de apă... Ostaşi, hodiniţi-vă, pînă la răsărirea luceafărului de ziuă. Grijă de cai, să aibă hrană! Mîine o să avem de alergat la străjile lui Balaban paşa: am zăpsit că iar îi vine din urmă o caravană cu proviant.

Ostaşii se traseră, în grabă, ca nişte umbre, la marginea poienei și se culcară pe cîte o brazdă de fîn. În mijlocul poienei douăzeci și doi de cai păşteau iarbă rourată; căpestrele scoteau clinchete de clopoţei mărunţi. Cînd se uită mai cu luare-aminte, la cîțiva pași mai încolo, sub un alun stufos, cu crengile plecate, Mărdulce le așezase pat gros de fîn moale.

— Somn uşor, domniță și căpitane!..., surîse ocrotitor. Eu mă culc între oșteni și pîndesc luceafărul de ziuă.

— Mulțumesc, Toadere! suspină fericită Oana. Și către Luca, în şoaptă: îl rog pe măria-sa să-i dea o moșie și rang de comis.

— Merită; de multe m-a scăpat cu vrednicia și cu sufletul lui de aur. Tu, Oana, treci dealul la Tazlău, lîngă măria-sa. Numai acolo ești ferită de primejdii, ocrotită. Căpitanul Leu...

— Nu, Luca; acuma primejdiile-s oriunde. Ba acolo primejdia poate fi și mai mare. Ca să trăim ne trebuie inimă de piatră... Și s-ar putea să nu mai avem parte de-o întîlnire ca asta...

— Nu, Oana! Avem iarba fiarelor și ne-am cununat cu nemoartea. Fi-vom, cum zice măria-sa, „ibovnicii lumii“.

— Doresc nesfîrșit, Luca. Ci ştiu că asta-i noaptea nunţii noastre..., vorbi dureros de încredințată, ridicîndu-se și mergînd să se așeze pe patul de fîn, de sub ramurile dese de alun.

Luca o urmă.

— Hm... Am rîvnit pat moale, coperit cu albă pînză de in..., îi șopti.

— Și chiar aurit baldachin..., surîse Oana. Și, iată, ne acoperă și ne desparte de stele un frunzar verde de alun... Dar mirozna fînului și a florilor de mintă mă-mbată...

— Și pe mine vraja ta mă înalță în al nouălea cer...

— Te doresc cu smintită pornire. Mă dărui fecioară. Și, dacă mîine n-oi mai fi pe lume, să știi că ți-am fost soție întru totul și deplin...

S-au înlănțuit cu brațele și și-au strivit buzele, într-o dureroasă și istovitor de dulce sărutare.

În stejarul din mijlocul poienii o pasăre de noapte a dat semn ciudat, dar ei n-auzeau: îi amețeau tinerețea, mireasma plăcut amăruie a ierbii și sclipărul stelelor; îi copleșea fericirea. Vorbele „primejdie", „nenorocire", „război", „moarte" nu mai aveau nici un înțeles pentru dînșii. Îi stăpîneau, îi vrăjeau setea de viață, bucuria de a trăi.

— Să credem că vom birui, Oana. Că prea ni-i drag a trăi și prea credem în dreptate și bine. Dacă ne-am fi plimbat numai printre crini, iubirea noastră ar fi fost o leșinătură; n-ar fi putut fi atît de lacomă, de pătimașă și desăvîrșită.

— Cred că zămislirea și nașterea sînt cîntarea zilelor ce vin, sînt făgăduiala vieții fără moarte... Cred că nașterea este întruchiparea veșniciei, așa cum clipa și ora, ziua și anul sînt trepte ale aceleiași veșnicii. De aceea, Luca, vreau prunc în felul tău...

În zori se despărțiră. Sub crengile alunului stufos, culcușul a rămas cald îndelungă vreme.

Nădăjduind, în sinea-i, că Oana se va duce la Tazlău, lîngă măria-sa, Luca Arbore încălecă și, însoțit de cei douăzeci de călăreți, porni, în galop, spre miazăzi. Privindu-i, Oana se răzimă cu tîmpla stînga de crupa armăsarului; bucuria, fericirea, lovite de zvonul răcnetelor dintr-o luptă la malul Siretului, umbrite de valul depărtării ce se așeza între ea și Luca, i se retrăgeau și i se ferecau în minte și în inimă, ca o salbă de nestemate.

Urcă în șa și porni, agale, în voia lui Crin. Nu știa cît a mers; a trezit-o din gînduri o rază de soare săgetată de la muchia dealului de dincolo de Siret. Zgomotul și răcnetele luptei se întețiră. Opri calul: „Acolo-i Luca"... Nu zărea decît sălcii fantomatice în ceața dimineții, totuși ochii i se umeziră de lacrimi. Cînd plînsul i se preschimbă în hohot, Crin bătu

din copită și porni fără îndemn. „Oare de cît timp are nevoie lacrima ca să ajungă pînă în colțul gurii, să-i simt și să-i sorb toată amărăciunea?... Dacă n-aș fi trăit bucuria dăruirii întru împlinirea dragostei, acum mi s-ar fi umplut toată făptura de zama înveninată a mătrăgunii și-aș fi murit... Luca, dragostea ta-i stropul meu de fericire. Pot să mor..."

Crin tuși, apoi sforăi în trei răstimpuri scurte, semn că nu-i îngăduia gîndul din urmă. Fata trase cu putere pe nări aer răcoros, îmbălsămat cu mireasmă de sînziană și cimbrișor de cîmp. Se înviora, ca de-o binecuvîntare. Șopti fierbinte:

— Hai, Crin, hai! Aleargă, gonește ca vîntul, să mi se usuce lacrimile!... Să mi se usuce înainte de a-mi slăbi chingile inimii și a plînge cu hohote seci... Dar, vai!... Eu... Magul m-a sortit fecioară, „fecioara paloșului biruinței". Fecioară! Luca, ce scurtă-mi este bucuria, sfînta bucurie a dăruirii!...

Și din nou o năpădi plîns zguduit. Plecă fruntea. Se agăță cu amîndouă mîinile de ciochina șeii. Strînse pulpele, înfigînd pintenii. Crin zvîcni în galop nebun înainte, tot înainte.

Însoțit de zece oșteni, Ilea Huru a alergat la herghelia de la Buhăiești, să ia două sute de cai, în locul celor pierduți în hărțuirea cu dușmanul.

— A venit poruncă de la măria-sa, îl înștiință comisul Tudose, să ducem toți caii la Tazlău. Așa că alegeți caii și să pornim.

Dar abia-i scoseseră din ocoale și-i îndrumau spre Bacău că, dinspre răsărit, de după dealuri, au apărut tătarii.

— Flăcăi! strigă Huru. Ne-au încercuit... Douăzeci de șumuioage de paie uscate... În grabă! Legate cu sfoară...

Le prinseră de coada a douăzeci de cai, iar cînd peste două sute de nogai se apropiară strîngînd herghelia în cleștele împresurării, comișeii aprinseră șumuioagele. Caii prinseră a sări, a sforăi, a necheza cu mare spaimă. Ilea Huru, cu doi comișei se așezară, chiuind în partea dinspre valea pîrîului Buhăiasca și, pocnind din harapnice, urlînd cît îi țineau gîtlejurile, îndemnară herghelia să galopeze la vale, după caii cu șumuioagele aprinse în coadă. Pînă să se dezmeticească tătarii, întreaga herghelie, gonind ca o furtună pe drumul deschis de călăreți, ca la un iureș smintit și deznădăjduit, ieși din încercuire, izbind orbește și doborînd caii tătărești, săltînd

peste rîpi, parc-ar fi zburat. Le-au trebuit tătarilor multe minute, pînă s-au dumirit și-au încordat arcurile. Nimeresc doar cîțiva din caii codași. Urmînd pe căpitan și pe comișei, în galop vijelios, peste dealuri și văi, au ajuns la Siret. Au trecut pe la Podul lui Bogdan. Din mia de cai, cîți avea herghelia, șaptezeci și patru au rămas prin rîpi, schilozi sau rătăciți. După o hodină de trei ceasuri, comișeii, ajutați de douăzeci de țărani din Galbeni, au mînat herghelia pînă la Tazlău, mergînd pe valea Bistriței. Ilea Huru îl lăsă pe Boldur la paza Siretului, își luă treizeci de călăreți și se întoarse spre Buhăiești, chiar în noaptea aceea. Pîndi, dintr-un huceag, tabăra tătară, iar în amurg le săgetară caii, speriindu-i și, în scurt, prinseră optzeci și trei de nogai. Ceilalți se risipiră spre Prut. Sătenii din Buhăiești mai prinseră cincisprezece tătari și peste douăzeci de cai.

SOARELE URCASE LA PRÎNZUL MIC cînd Ștefan vodă ieși în cerdac, să-și limpezească privirile în senin. Chibzuise pînă dincolo de miezul nopții cu căpitanii vitejilor și curtenilor, vrînd să știe ce părere au ei despre o bătălie la trecerea Bistriței, la Bacău. Manoil Oancea și Radu Boldur au spus cu dreptate: „N-avem cu ce opri o sută cincizeci de mii de năvălitori într-un loc larg, șes ca acela. Ne trebuie loc strîmt, între dealuri și păduri, ca să-i dăm pălitura cea de pe urmă". Deși Arbore, Huru și Leu au făcut mari stricăciuni taberii otomane, tot nu se puteau măsura cu ea fățiș. „...Deci ardem Bacăul și poate și Romanul, a zis măria-sa, cu durere, dar și cu hotărîre. La trecerea Bistriței să-l hărțuiască Arbore și Huru, împreună..." La acestea gîndea voievodul, cînd, în trap măsurat, se iviră, în fața porților oștencele și-i strigară:

— Să trăiești, măria-ta!

— Ei, Oana, s-a sfîrșit războiul? L-ați răpus pe Mahomed?

— Nu, dar ne-a fost dor de măria-ta.

— Și mie de voi, deși n-am răgaz nici să oftez. Sînteți șapte, dar cine-i cea fără cal? Nu te-am mai văzut, fetico?

Tudora se ținea de Varvara în șa, mută de emoție.

— Măria-ta, vorbi Oana, pe Neacșa ne-au răpit-o niște spahii...

— Păcat! Era o fată din Berevoiești nu? Să fie pusă în pomelnic.

— Da, măria-ta. În locul ei a venit altă fată.

— Așa?! Dar ea n-are gură?

— Gură am, măria-ta, mă cheamă Tudora lui Zvorâște din Siliștea Milcovului, dar n-am cal.

— Și n-ai aflat că vodă taie capul celui care vine la război fără cal?

— Pentru că tatăl ei e la oaste, cu calul, zîmbi Oana, apropiindu-se cu Crin de cerdac, te rog s-o înzestrezi măria-ta cu un cal, cum m-ai înzestrat și pe mine.

— Căpitane Manoil Oancea, auzi ce zice nepoată-mea?

— Da, măria-ta: să-i dai un cal.

— Cal să te faci! Și straie, căpitane! Și arme!

Auzind că au venit oștencele, celelalte fete, în cap cu Iuliana lui Gherman, se și adunară să le vadă. Voievodul le lăsă să vorbească între ele cîteva minute, apoi o chemă pe Oana:

— Nepoată, a scris, de la Ciceu, Maria, maică-ta. Citește! îi întinse scrisoarea.

Tremurînd de bucurie, citi: „Eu, Maria, sora măriei-tale și soția spătarului Ion Șendrea, portar ot Suceava, scriu măriei tale că am plecat de la Ciceu cetate și m-am dus la Cetatea Buda, să-l văd pe Mateiaș, riga Ungariei. L-am aflat în prea fericitul ceas al nuntirii cu cneaghina Beatrisa de la Italia. Riga m-a poftit la masa mare ca pe-o soră de voievod ce sînt. Am văzut mulți boieri, principi și regi cu reginele lor, tot oameni din cei mai mari și mai străluciți. Purtau blănuri moi de cacom, straie de matasă, catifea, cu aur și perle, diamante și alte pietre scumpe. M-am bucurat de nuntirea frumoasă și de veselia ce era acolo, în palatele cele noi și daurite. Dară mai ales am căutat, măria-ta și frate, să vorbesc cu riga Mateiaș despre suferințele și durerile noastre în războiul cu Mahomed. Dar vreme de o săptămînă nu l-am putut vedea. Are în juru-i strajă multă și sfetnici neprieteni nouă, care îmi ziceau să nu-l supăr pe măria-sa în acele fericite momente ale vieții sale, cînd este mire. Că războiul mai poate aștepta. Atunci am dat buzna peste acei curteni trufași și pizmătareți pe măria-ta și am înfățișat însumi darurile și scrisoarea iscălită de mîna măriei-tale. Am cerut iertare în numele măriei-tale și al doamnei Maria, zicînd că

măria-ta n-ai putut veni din pricina spurcatului turc, care ne prăpădește țara, iar doamna pentru că este grea și așteaptă prunc, într-o săptămînă, cel mult zece zile, dară cu inima amîndoi sînteți lîngă măriile lor, riga Matei și regina Beatrisa, și că le doriți numai bine și viață frumoasă, în pace. S-a bucurat riga de aceste urări, m-a sărutat și m-a numit «vara» lui. (Dacă mi-ar fi zis „soră" îi cădea coroana cea cu crucea strîmbă.) Am îngenuncheat și l-am rugat să trimită ajutor oaste, că Mahomed intră în Moldova și măria-ta n-ai putere a-l înfrunta și birui. A suspinat pe românește: «Vai, vai, ce rău îmi pare!»... Asta a fost. L-am rugat pe segretario Bonfini, talianul cumsecade care ne-a vizitat anul trecut, să-i amintească mereu de durerea noastră. Un curtean, pe nume Kendefy, și el român papistășit, mi-a spus că, deși au trecut nouă ani de la bătălia de la Baia, și acum cînd ridică o povară, cînd se apleacă mai tare și mai repede, cînd îmbracă armura ori va să dea cu spada, fălosul rigă tot mai simte dureri în șale; rănile s-au tămăduit, dar semnul a rămas, pielea roșie, strînsă, pungită. Iar cînd se schimbă vremea, îl înțeapă cu durere. De cînd s-a hotărît nunta cu Beatrisa nu mai pomenește de acel beteșug: se teme să nu afle tînăra mireasă și să se înspăimînte ori să se îngrețoșeze și să i se stingă plăcerea îmbrățișării cu un bărbat puternic și frumos precum se știe a fi, căci mult s-a îngrijit părintele său, Iancu de la Hunedoara, să-și facă fiu voinic, vîrtos și viteaz precum Alexandru Machedonul, deștept și luminat ca acela. Am stat opt zile în Buda și după asta am plecat, dar nu înainte de a mai fi cerut să mai vorbesc o dată cu riga Matei. Ci mi-a trimis pe Bonfini să-i spun lui ce mai am de spus, că el, măria-sa, pleacă în petrecere cu regina la un castel, în munți.

Frate, măria-ta, nu mai aștepta ajutorul lui Mateiaș riga. Bizuie-te pe ai tăi și pe tine. Dumnezeu să te ajute și să ne păzească..."

Oana duse scrisoarea la piept, șoptind cu îndurerată mîndrie:

— Mamă, nu-l ascult pe Luca: mă duc s-ațin calea dușmanului...

În estimp, voievodul a pregătit plecarea la Bacău și peste Siret, la căpitanul Ilea Huru. Oana l-a însoțit în ogradă; a

privit straja, alcătuită din șase oșteni. Fetele, îndrumate de Marina se grăbeau spre casa răniților, că mai sosiseră noaptea vreo zece-doisprezece. Oana a mai privit ulmii mari și groși, care înconjurau casa, ca niște turnuri de cetate. Ci zărind-o pe Sofița tristă și slăbită de nesomn, se gîndi iar că ar fi mai nimerit să ceară măriei-sale învoirea de a rămîne aici, în tabără. Ținea frîul lui Vifor și, zîmbind, deschise gura să-și rostească ruga, dar o amuți șuier de săgeată, trecînd pe lîngă urechea voievodului, pe lîngă obrazul ei, înfingîndu-se în trupul Marinei, aflată ceva mai încolo. Fata răcni. Vifor sări speriat. Vodă strigă:

— Străjeri ! Un ucigaș... Aflați-l !

Se iscă vînzoleală mare în toată ograda și în jur. Străjerii alergară, căutară, fără izbîndă: săgeata parcă venise din cer. Oana și celelalte fete o ridicară pe Marina și o purtară, pe brațe în cerdac, așezînd-o pe-un covor: sîngele năvălea pe lîngă săgeata înfiptă în piept, sub țîța dreaptă. Sosi și vrăcița.

— Jupînițelor e săgeată tătărească, otrăvită !

Măria-sa coborî din șa, luă mîna fetei, îi văzu repedea învinețire și se întunecă la obraz, parcă însuși ar fi fost săgetat:

— Fata mea, vitează... Cîte răni ai oblojit și de rană te stingi... Căpitane Oancea, să-mi afli ucigașul !

Marina s-a stins după o jumătate de ceas. Vodă a poruncit să fie vestit bătrînul Ialco Hudici și a amînat plecarea pe la prînz; prea era jale în tabără. Mai ales Oana suferea:

— Două oștence în trei zile... Marina, tu care te lăudai că strivești tidvele dușmane cu ciocanul, cum strivește sfînta Marina tidvele dracilor... Dar nu pentru tine era trimisă săgeata ucigașă, ci...

Se răsuci către voievod, ațintindu-l cu privirea:

— Măria-ta, l-ai iertat pe căpitanul Pătru Brudur ?

— Da, a săvîrșit cîteva isprăvi vrednice de laudă.

— Ia-l înapoi, lîngă măria-ta !

— Ar cam trebui... Dar l-am dat contelui Opalinski și nu se cuvine să-mi iau darul înapoi, dacă el nu mi-l trimite, ispășit.

— Îl cer eu !

Și, fără a aștepta încuviințare, Oana alergă la casa unde găzduia contele.

— De bună samă că-l dau! se grăbi acesta, întristat de nenorocirea întîmplată, dar bucuros c-o vede pe Oana. Îl iubește pe voievod mai mult ca pe sine însuși.

Pătru a îngenuncheat înaintea contelui:

— Mulțam păntru învățătura cu trînta, mărite conte; io o știam numa pe a ciobănească.

Cînd a ajuns Oana cu Pătru de mînă, măria-sa urcase iar în șa. De sus, l-a străpuns cu privirea, parcă să-l doboare. Căpitanul se lăsă în genunchi.

— Nu în genunchi, căpitane, vorbi tare, hotărît, Oana, ci în stînga măriei-sale. Ia-ți locul! Că gheara dușmanului s-a întins pînă aici, în tabără.

— Păi, să-l turtesc cu pumnu, domniță!

— Mda..., mormăi măria-sa. Vezi, căpitane, cine poruncește în tabăra mea? Ce mai aștepți? Armele, calul și merindea. Pornim chiar acum! Voi grijiți de Marina: s-a stins în lupta cu dușmanul.

Au îngropat-o a doua zi, în ograda bisericii din Tazlău.

La Bacău, voievodul a tras la casa vistierului Ignatie. A chemat pîrcălabul:

— Sîntem siliți să părăsim orașul. Arătați oamenilor că altă scăpare nu-i, fără numai pustiirea lui.

— Unii se împotrivesc, măria-ta. Li-i milă de...

— Și mie mi se sfîșie inima. Împliniți porunca!

Dormi iepurește, străjuit numai de căpitanul Pătru Brudur. În zori, ținu sfat cu trei dintre căpitanii cei mai harnici și mai de încredere: Luca Arbore, Ilea Huru și Radu Boldur. Mai întîi vru să știe ce se spune prin țară, ce cred oștenii și boierii. Vorbi Arbore:

— Mulți oșteni și chiar o samă din boieri se întreabă, cu îngrijorare: „Cît o să mai ardem țara în loc să ne batem?“ Ba, și mai aspru: „Nu cumva amînarea asta samănă a nevrednicie?“

— Mda... întrebare firească!

— Alții însă zic: „Ștefan vodă samănă cu inorogul aflat în luptă cu balaurul cu șapte capete: sare, pe neașteptate, și înțeapă cu cornul cel ascuțit cîte un cap, îl scoate din luptă

și-l lasă să atîrne ca o fleandură netrebnică, bătută de vînt. Numai că balaurului otoman îi cresc capetele la loc, mereu".

— Am înțeles, căpitanii mei, oftă măria-sa. Băcăoanii nu se-ndură a părăsi orașul. Noi trebuie să-l silim pe Mahomed a mai întîrzia trei-patru zile, pînă-l golim de tot și-l aprindem. Loviți la Valea Seacă și Faraoani; loviți dinspre Siret. Pîrjoliți, zăpăciți, încurcați tabăra, zăhăiți carele, înglodați tunurile. Dar să nu-mi pierdeți nici un oștean. Nici unul!

În ocolirea satului Faraoani și a pîrjolului din jurul lui, armia otomană a pierdut patru zile. În a cincea zi, la amiază, ajunsă aproape de Valea Seacă, avangarda a fost iar nevoită să se oprească: întîi pentru că tunurile cele mari și harabalele cu pulbere și cu hrană au intrat într-o mlaștină înșelătoare și s-au împotmolit. Cu multă osteneală le-au scos la loc tare; patru tunuri mari au rămas totuși înglodate; apoi, pentru că, de peste Siret, cetele lui Huru au trecut de cinci ori într-o noapte, au ucis străjile, au dat foc la douăsprezece corturi, au tras sute de săgeți și-au fugit înapoi, peste apă; al treilea pentru că și de după dealurile din stînga apăreau semne că românii pregăteau o lovitură piezișă. În sfîrșit, pentru că între avangardă și gros se făcuse o distanță de vreo două ceasuri, Soliman pașa s-a văzut silit să oprească, să aștepte și chiar să se tragă înapoi, pînă la locul unde padișahul a hotărît popas. Plănuia ca, în zori, să se năpustească asupra Bacăului cu cinci mii de spahii și să-l cuprindă înainte ca ghiaurul să-i dea foc. Asemenea idee i-o dăduse cel care își spunea „Io Alexandru Aron voievod și domn, prietenul marelui sultan Mahomed el Fatih".

— Iscoadele mi-au adus știre, că răzvrătitul, cu 10 000 oaste, se află pe malul Bistriței, la Tazlău. Ai prilejul, mărite pașă Soliman, să te răzbuni. Nu-l pierde!

Și Balaban pașa de la straja din urmă a primit multe lovituri neașteptate, mici și dese, ce i-au pricinuit pierderi mari.

— De douăzeci și patru de zile ne tîrîm prin cenușă și fum. Cît îl vom mai lăsa să-și bată joc de noi?

Angiolello vedea că, de la Răcăciuni, sultanul se împietrise în tăcere. Înfățișarea straielor ponosite și a fețelor mînjite cu funingine îi înțepau privirea și inima. Se temea acum

nu numai de Ștefan, ci și de un atac al transilvănenilor în preajma Bacăului. A poruncit să se trimită cinci sute de spahii pînă la Oituz, să păzească trecătoarea și să-l vestească despre orice mișcare de oaste. Îngrijorarea îi sporea și mai mult de cînd iscoadele de taină din tabără îl vesteau că numărul morților de ciumă sporește mereu. Și, cu toată grija de a nu se afla, mulți bănuiau noua pacoste. De aceea, dacă pînă acum se hrănea cu amintiri din vremea cuceririi Constantinopolului sau cu cele, proaspete, din războiul cu Uzun Hasan, acum își amintea mereu cum s-a retras, fără glorie, de la Belgrad: „Și tot un valah!... Trebuie să împing mai repede spre bîrlogul valahului Ștefan!“ La sfîrșitul rugii de seară porunci:

— La odihnă! Plecăm îndată după miezul nopții.

Și, în mai puțin de jumătate de ceas, aproape două sute de mii de oameni coborîră în somnul poruncit.

În Cetatea Ciceu, doamna Maria de Mangop se simțea ca într-o închisoare; coropișnița urîtului îi rodea rădăcina sănătății. Pruncul i se zbătea în pîntece, chinuindu-i somnul și silind-o la o veghe istovitoare. Mînca fără poftă și slăbea mereu. Se plimba numai prin odăile cetății, strîmte, reci, neprimitoare. Într-o zi o vizită principesa Báthory, soția voievodului Transilvaniei. A primit-o cum se cuvine și, la îndemnul Mariei Șendrea, i-a vorbit chiar de ajutorul făgăduit de voievodul Ștefan Báthory domnescului ei soț. S-a obosit așa de tare, încît, la un ceas după plecarea musafirei, o și cuprinseră durerile facerii. După o zi și o noapte de chinuri, născu. A stat leșinată o noapte întreagă. Toate jupînesele din jur au crezut că se va prăpădi. În zori însă a deschis ochii și a cerut să-și vadă pruncul. Surîdea spunînd în grecește:

— Ce mic e și ce dureri mari mi-a cășunat... Maria Șendrea, vestește-l pe voievod că i-am făcut prunc, să binevoiască a-i da nume. Să-l numească Alexandru, ca pe răposatul meu frate.

După ce i-a adus pruncului doică, o năsăudeancă tînără și frumoasă, Maria a pornit la drum, însoțită de trei slujitori. A mers întîi la Sighișoara, să vorbească voievodului Transilvaniei. A aflat că a plecat cu oastea spre Moldova și s-a bucurat.

A trecut munții pe Bîrgaie și, în două zile a ajuns la Suceava. Spătarul Șendrea n-a lăsat-o ca însăși să-l vesteas-

că pe voievod, ci a trimis știrea prin căpitanul Manoil Oancea, care tocmai adusese în cetate carte de la măria-sa.

— Dușmanul e la Bacău. Dar dacă Bathory îl lovește din spate, am cîștigat războiul. Măria-sa o să dea lupta pe undeva, pe aproape de Cetatea Neamț. Nu mă îndur să ard orașul, cum a poruncit vodă. Dar de golit va trebui să-l golesc.

Valea Siretului se arginta în raze de lună. Însoțiți numai de slujitorii lor, Arbore, Huru și Boldur au urcat în vîrful dealului de la Strîmba și-au cercetat, îndelung, tabăra dușmană.

— Au strîns harabalele la drum, în mijlocul taberii.

— Corturi puține, observă Huru. Dorm sub stele: deci mîine pornesc devreme.

— Însamnă că nu vom putea săvîrși mare ispravă?

— Totuși să lovim! hotărî Luca. Leu are poruncă să aprindă în latura din apus: sînt acolo niște clăi de fîn.

— Ilea, treci cu o sută prin vadul lui Bogdan și lovește în latură dreaptă. Eu și Boldur lovim din față și din latura stîngă.

— Luca, eu aș ataca din Gura Faraoanilor: acolo, în spate, sînt străji slabe.

— Ai dreptate, Boldur. Pornim îndată după cîntarea cocoșilor de miezul nopții, să le facem o noapte de pomină...

A fost cea mai fără greș dintre toate izbirile date de vornicii de ceată fulger. N-au pierdut decît doi cai. Au vălmășit însă și-au vînzolit într-atît tabăra otomană, încît le-a trebuit o zi întreagă să stingă focul corturilor, să pună rînduială în locul zăpăcelii și spaimei.

De pe dealul unde a prins-o vremea singură, Oana a văzut tulburarea și-a auzit răcnetele celor atinși de flăcări și de sabie.

...„Nu s-a lăsat căpitanul Leu pînă n-a aprins și girezile cu paie de mei... Ard și pîrîie, ca puzderia în meliță“. La vîlvătaia clăilor aprinse l-a văzut pe sultan călare, răcnind porunci. Și așa, cu calul de frîu, a stat acolo pînă a urcat soarele de-o suliță pe cer.

Deodată se cutremură: se văzu în clipa cînd a izbit, cu buzduganul, capul zimbrului țintat. Și, cîteva clipe, înțepeni în spaimă: „Ce-am făcut, Luca?... De trei ori sînt greșită: zimbrul, paloșul, dragostea“...

Cînd își rînduia straja înaintată de o mie de spahii și-o mie cinci sute de ieniceri, Soliman pașa nu știa că orașul Bacău era gol. Nici că pîlcuri de oaste moldoveană se ascundeau în luncile Bistriței și ale Siretului. Dar sultanul presupunea, după spusa lui Alexandru, că ghiaurul s-a hotărît, în sfîrșit, să dea bătălia aici. Locul era larg și asta îi convenea. Se temea însă că s-ar putea să lovească noaptea, din oraș și din mlaștinile unde ienicerii și mai ales spahii n-ar putea intra.

Din desfășurarea armiei, Ștefan vodă înțelese planul sultanului. Așteptîndu-i atacul, străbătu orașul pustiu, privi la unele case care-i aminteau vremea fericită a copilăriei, apoi intră în biserica de lemn, pitită sub un plop bătrîn și stufos. Căpitanii îl așteptară în pridvorul scund, cu stîlpi de stejar. Ruga voievodului fu scurtă. La ieșire i-a spus preotului:

— Aici, fiul meu Alexandru va zidi biserică de piatră... Ci acum, căpitane Leu, aprinde orașul din zece părți: șapte dinspre miazănoapte, că dintr-acolo bate vîntul! porunci scurt, după ce privi plopul cu ramurile în clătinare.

— Măria-ta, eu sînt băcăoan! Să-l aprindă alții...

— Și mie mi-i milă de întreaga țară, căpitane Leu. Dar cum ți-am mai spus și cum tu însuți, cu hărnicie, împlinești, ca s-o mîntuim trebuie s-o trecem prin foc. Pămîntul să ardă tălpile dușmanului, cum ne arde și ne ustură pe noi inima acum.

Încălecînd mînios, căpitanul își puse pîrjolitorii la lucru. Cu un fel de furie besmetică împărțea torțele și răcnea cu glas dogit:

— Fără milă!... Foc!... Foc!.... Soliman pașa e gata de atac. Să-l înecăm cu fum! Să-l ardem cu torțele!... Răcni și la Oana: Tu ce aștepți, domniță! Ha! Te-a prins mila? Halal oștence!

Oana îi smulse torța din mînă și făcu semn fetelor să pornească:

— Răspîndiți-vă pe uliți!... Adunarea la Gherăiești...

„Mă folosesc de ochii calului, gîndea Sofia, că perdeaua lacrimilor nu mă lasă să văd“...

De pe un dîmb cu cîteva tufe de sînger și alun, Alexandru aștepta pornirea atacului pregătit de Soliman pașa. Aștepta cu înfrigurare și se gîndea la Oana și Sofia: „...De ce-oi fi spus fetei vistierului că am... lăsat-o pe Oana lui Arbore? Aici, în Bacău, mi-am dat sama că, pe cît e de frumoasă, pe atît e de trufașă. Nu seamănă cu nici una dintre boieroaice; mai degrabă cu o țărancă, o răzășiță îndrăzneață, deșteaptă, a multe știutoare, afurisită“... Și întîia oară îi veni să spună că din pricina nepoatei lui vodă se afla acum aici. ...„Urc în scaunul domnesc și mi-o fac doamnă. O să afle că din pricina mea, Luca... Ei și? Abia o să-mi știe de frică și-o să-mi fie mai credincioasă... Dar unde-s boierii? Aici sînt casele cele mari ale vistierului Ignatie și nici unul din cei care m-au trimis nu vine la mine, aici, la jumătatea țării? Le-am trimis vorbă că le voi da ranguri și moșii. De bună samă voi găzdui în casa vistierului...“

Deodată văzu roșu: foc! Și vînăt: fum! Se frecă la ochi: „Arde ...arde și Bacăul!... De ce a întîrziat Hadîmul! Tocmai cînd padișahul a crezut că, în sfîrșit, răzvrătitul s-a hotărît să se bată aici... Ei, totuși spahii au pornit la atac... Dar potrivnicul nu se vede nicăieri... Se mută mai la stînga, spre dealuri; acolo cîmpu-i pîrjolit. Vîntul suflă din ce în ce mai tare dinspre miazănoapte; ațîță focul tot mai aproape de tabără. Lovitura se poticnește în gol. Unora dintre ienicerii care caută să se strecoare printre flăcări li se aprind șalvarii, turbanele“...

Aflîndu-se, ca de obicei, lîngă padișah, Angiolello a văzut furia sultanului cînd a înțeles că trebuie să tragă tabăra cu două mile îndărăt. Balaban pașa a cîrtit cu abia ascunsă bucurie:

— Mare noroc că nu ne-a lovit ghiaurul aici...

Sultanul însă scrîșnea în sine întrebări fără răspuns: „Cît o să mă pîndească? Unde-o să-l prind? Și cînd? Îl simt pretutindeni și nu-i nicăieri“...

Totuși un pîlc de peste o sută de ieniceri s-au apropiat de marginea de răsărit a orașului, unde căpitanul Leu aprindea cele din urmă clădiri. Răzlețite, Titiana, Mădălina și Sofia s-au grăbit să iasă spre Bistrița. Ajunseseră într-o livadă, cînd se treziră înconjurate de ieniceri cu fețele mîzgălite de funingine: se zborșeau hidos, cu iataganele în rostire spăi-

moașă. Călare, căpitanul Leu le sosi în ajutor. Se bătu pînă văzu că Titiana și Mădălina s-au depărtat. O săgeată însă îl nimeri în gît, sub urechea stîngă. Se descumpăni o clipă; apăsă pintenii pînă la sînge. Calul coti brusc, sări peste doi ieniceri, dar călărețul nu se mai putu ține în șa. Singur, galopînd pe lîngă casele în flăcări, intră în apa Bistriței. L-au cunoscut oștenii care stăteau la pîndă, în loziile de pe malul de miazănoapte. Bietul animal, cu coama și coada pîrlite de flăcări, n-a putut spune că stăpînul său s-a prăbușit din șa în flăcările unei case de lemn, aprinsă de el însuși oleacă mai înainte; și, rănit de moarte, a ars ca o torță.

Angiolello a numărat arderea Bacăului printre înfrîngerile suferite de padișah în expediția din Moldova. Fumul purtat de vînt se răspîndea drept peste cîmpul de la miazăzi, pe unde înainta avangarda întărită a lui Soliman pașa, ocolind pîrjolul pe la răsărit. Dar spahii s-au împotmolit în mlaștini. De pe celălalt mal al Bistriței, din plopi, din răchiți i-au întîmpinat roi de săgeți. Peste o sută au căzut răniți, morți ori au rămas înglodați. Ceilalți s-au tras îndărăt. Dar nici acum oștenii lui Ștefan vodă nu i-au urmărit. Încurcat, nedumerit, sultanul porunci lui Soliman pașa să lase deocamdată caii la păscut, în latura stîngă, unde se întindea un lan de ovăz dat în pîrgă.

În scurt vreo șapte sute de cai se răspîndiră în lanuri, ronțăind lacomi. Străjile îi privegheară cîteva minute, apoi se traseră la umbră. Era liniște sub cerul împîclit de fum. Alexandru își aminti iar de casa vistierului Ignatie: „Zgîrcitule, iată-te darnic cu sirepii padișahului"... Deodată însă auzi zvon de bucium. Și, într-o clipă, dinspre apus se năpusti un pîlc de călăreți români: fluturau săbiile și răcneau cît îi țineau gîtlejurile. Dar nu loviră tabăra, aflată în neorînduială, ci se opriră la o bătaie de săgeată, așteptară cîteva minute, apoi sloboziră cîte trei săgeți din trei arbalete, doborînd cîțiva cai; iar cînd spahii își potriviră arcurile, se rotiră toți odată și, în galop nebun se depărtară spre apus, pierzîndu-se după dealuri. Soliman pașa așteptă cîteva minute pînă porunci spahiilor să-i urmărească. Dar atunci răsăriră ca din pămînt peste douăzeci de purtători de torțe aprinse se năpustiră în lanul de ovăz, unde păsteau caii, și le aruncară, resfirat, cît

mai departe. În scurt, lanul se preschimbă într-o mare de flăcări și fum. Caii se speriară și porniră-n galop spre apus, scurmînd paiele cu copitele și ațîțînd și mai tare palalaia în urma lor. Spahiii încordară arcurile, dar făclierii erau departe; cîțiva prinseră caii din galop, îi încălecară și-i mînară și pe ceilalți, cu strigăte și urlete, într-o goană tot mai nebunească. Dezmeticindu-se, Soliman pașa repezi după cai trei stoluri de spahii, care ocolind lanul aprins, pătrunseră între dealuri, dar nu întîlniră nici un oștean român. Se îndreptară spre miazănoapte; cînd se apropiară de lunca Bistriței, îi întîmpină o ploaie de săgeți, țintite din lozii și de după copaci. Se opriră și așteptară cîteva minute, pînă cînd văzură că, dintre dealuri, ies mulți călăreți români. Se răsuciră, galop, spre tabără.

Sultanul se încredința că ghiaurul se afla aici, aproape, între dealurile din stînga. Erau însă semne că și din dreapta, de peste apa Siretului, putea veni o lovitură. Și nu găsi altă ușurare decît o sudalmă pentru netrebnicul Eminek Mîrza han, care n-a fost în stare să-i vină în ajutor dinspre răsărit. Ba, ca un făcut, o iscoadă trimisă în Transilvania vestea că voievodul Báthory se apropie de Brașov.

Românii n-au mai cercat nici o lovitură, iar noaptea a venit ca o binecuvîntare pentru tabăra otomană; Bacăul s-a mistuit aproape tot, iar vîntul ducea fumul la vale, în lungul Siretului.

Oana, Varvara, Mădălina și Tudora au ieșit spre Gherăiești, au așteptat tupilate între tufele de lozie, cu caii de frîu; a sosit Titiana, însoțită de doi călăreți.

— Domniță și jupînițelor, căpitanul Grigore Leu s-a prăpădit. Poruncă de la căpitanul Arbore să treceți Bistrița și să vă adăpostiți în satele dinspre Cracău.

— Dar nu știm unde-i Sofița, oștene.

— Nu-i cu voi? Ne întoarcem s-o mai căutăm.

Dincolo de apă, fetele se adăpostiră într-o colibă. O țărancă le aduse lapte dulce, pîine și ouă fierte. Pe cînd ospătau, Mădălina își aminti de-un gînd al Sofiei: să intre în tabăra otomană să-l înduplece pe Alexandru „să vină iar la noi"...

— Suratelor, Alexandru nu-i fiul risipitor din parabolă, ci un trădător.

A doua zi, străjile înaintate ale lui Soliman pașa s-au apropiat de malul Bistriței, cu scuturi mari și cu tolbele pline de săgeți. Au încercat să treacă peste apă. Cînd au văzut că sînt ochiți de dincolo, au răspuns cu o adevărată ploaie de săgeți; la adăpostul ei au trecut apa peste o sută de ieniceri și s-au resfirat pe pajiștea de la malul stîng, la adăpostul scuturilor; cam un sfert au căzut, loviți de arcașii lui Luca Arbore, dar ceilalți, mergînd în genunchi, au lărgit cercul, țintind în orice arcaș român care apărea în preajmă. Așa, în trei ceasuri, peste două mii de ieniceri au pășit la miazănoapte de rîu, lărgind cercul și, adăpostindu-se după dîmburi sau în gropi, au respins încercările românilor de a-i da înapoi și a-i arunca în apă. Căpitanul Boldur ar fi vrut să izbească în lungul Bistriței, dar Arbore s-a împotrivit:

— Pierdem mulți oameni și dușmanii tot vor trece apa.

În spatele acestui cerc, cu mare silă și grabă, robii tăiară copaci și încropiră cinci poduri pe odgoane groase, legate de tulpina unor plopi bătrîni. Urcat, împreună cu Mărdulce, într-un plop stufos, Luca Arbore a pîndit el însuși trecerea sultanului, înconjurat de suita lui. Îl vedea bine și-i părea rău că nu se apropie mai mult, să-l prindă într-un vîrf de săgeată. Se îngrijea mai ales de trecerea tunurilor mari. La al cincilea tun, un pîlc din călăreții lui Boldur a dat asalt dinspre răsărit, strecurîndu-se pe după arborii din luncă. Pătrunzînd pînă aproape de poduri, s-a iscat vălmășag și zăpăceală și două tunuri mari s-au răsturnat în apă, cu boi cu tot. Clocotind de furie, sultanul a intervenit el însuși cu buzduganul, să pună rînduială. În acel moment, Luca Arbore a slobozit o săgeată. A trecut la cîteva palme de pieptul padișahului, înfigîndu-se în trupul unui însoțitor. L-a urmărit pe sultan cum se dă mult înapoi și cum arcașii din jur îl caută, cu săgețile, pe cel care cutezase a ochi. Șapte săgeți au străbătut coroana plopului, plescăind prin frunze. Mărdulce sări jos, lipindu-se de pămînt:

— Căpitane, prăpăd... Coboară !

O săgeată i-a vîjîit pe la urechi și s-a înfipt în ramul de care se ținea cu mîna stîngă. Coborî repede pe partea adăpostită a tulpinii: trei săgeți, șuierînd ascuțit, se înfipseră în coaja zgrunțuroasă. La pămînt, se tîrî după Mărdulce, pînă în lozii, și se pierdu în luncă, unde-l așteptau oștenii și Dor. Cînd se văzu scăpat de primejdie, surîse la dojana lui Mărdulce:

— Vrei să fii, stăpîne, mai ceva ca părintele domniei-tale, care l-a săgetat pe riga Mateiaș?... Ei, dacă era cu două palme mai într-o parte, acum Mahomed sta lîngă Profet, în cerul lui Allah, iar în letopiseț s-ar fi scris, cu roșu, numele căpitanului Luca Arbore, care l-a săgetat pe Mahomed sultan...

— Așa-i, Toadere... Îmi era... dor de el, înghiți-l-ar pustiul, că nu mai dădusem ochii cu el de la Adrianopol. Ei, dacă aveam în ce mă sprijini, să nu-mi tremure mîna...

Totuși Soliman pașa socotea că trecerea Bistriței era cea mai de seamă biruință de cînd armia intrase în Moldova. Și în adevăr așa era: mai ales că, două zile, toți otomanii au avut apă curată din belșug, să-și potolească setea și să se spele.

La fel gîndea și Ștefan vodă, dojenindu-se că n-a trimis aici și pe Stanciu Ponici, cu încă o mie de curteni, să-l țină în loc, nu patru, ci opt zile. Porunci să se ridice toată tabăra din Tazlău și, pe Valea Cracăului în sus, să ajungă repede, cît mai repede, la Valea Albă.

Din porunca voievodului, în noaptea de 31 iulie, căpitanul Luca Arbore a galopat cu călăreții săi spre Roman, cu dureroasa poruncă de a-l goli de oameni și arde. „Iau locul lui Grigore Leu... Pe fete le-am trimis la tabăra măriei-sale. Numai de m-ar asculta.“ La prînz, urmărea bejenirea romașcanilor și suspina în sinea-i: „Acum înțeleg, căpitane Leu și voi oștence pîrjolitoare, ce grea lucrare ați făptuit; mai grea decît hărțuielile îndeplinite de Boldur, de Huru sau de mine... Nimicesc orașul lui Roman vodă, străbunul măriei-sale. Parcă-mi arde inima, odată cu avutul unor oameni pe care-i las pe drumuri asupra iernii. Vom mai putea zidi alt oraș mai mare și mai frumos?... Mult aș vrea să fie Oana aici să mă încredințeze: «Măria-sa poate!»...“

Ajungînd la Valea Albă, vornicul Stanciu Ponici a grăbit terminarea întăriturilor. A pus la lucru și mulți oameni din satele din jur: Cîrlig, Ungheni, Tupilați, Țibucani, Păstrăveni, Ghindăoani. Ajutau la adîncirea rîpelor, la tăierea copacilor, pe care îi urcau pe dîmburile înalte și îi așezau cu crăcile ascuțite ca niște țăpușe, în calea dușmanilor. S-a rînduit o adevărată întrecere: care le ciopleşte mai ascuțit și le așază mai ponciș; „Să se înțepe turcimea precum cărăbușii în țepii ari-

ciului", moș Simion din Ghindăoani, care venise aici „la întărituri", împreună cu Ilinca, nepoată-sa, și cu un flăcăoaș din sat, Gheorghieș.

Dar mai ales au săpat malurile, făcîndu-le ca niște pereți cu neputință de urcat.

Cînd toate căruțele au fost așezate în cerc și legate cu funii, cînd tunurile s-au învîrstat printre ele, cînd malurile dinspre răsărit au devenit drepte ca peretele, cînd copacii au fost așezați pe margine, întregul tepșan semăna cu o uriașă frunte încununată cu spini, ca fruntea unui Cristos uriaș, culcat la marginea rîpelor cu trupul ascuns în pădure, în lungul a cinci cărări. În copacii de pe dealurile dinspre răsărit de pîrîu, Stanciu Ponici și Bodea au rînduit priveghetori în calea potrivnicului, așteptat să vină dinspre răsărit, pe valea rîului Moldova.

În noaptea de după trecerea Bistriței, Alexandru n-a putut dormi. S-a tot socotit ce trebuie să facă, dacă la Bacău nu l-a așteptat nimeni, și cum să-și rînduiască o curte și o oaste, cît de mică, s-o aibă la intrarea în Suceava. A trimis încă șase iscoade, dar nici un semn că mitropolitul îi iese înainte, cu evanghelia și cadelința, și cu toți boierii care...

— Să mai avem răbdare, îl liniștea pe Zachia di Longo, am asemănat Moldova cu o scoică goală. Cîțiva smintiți cred că se pot împotrivi uriașului cu o nuia și o făclie...

— Ba, cu mii de făclii, cu zeci de sate și orașe arse, cu vaduri înfundate, cu fîntîni otrăvite, cu semănături făcute scrum, se supără Malcoci Bali beg. Nu mai avem nici boi să ne tragă tunurile, iar robii pier ca muștele. Mă întreb: cum o să ne întoarcem?

Ca să scape de dojană, Alexandru privi zarea tivită de munții sinelii. Și gîndul îi fugi la vînătorile și la fetele cu care s-a hîrjonit pe Cracău și pe Ozana, iar acum... „Ei, cu jeluirea nu se cuceresc domniile!... Fii tare, Alexandre, și îndrăcit!... Ești feciorul lui Petru vodă Aron, nu nătîngul crescut de Ștefan, frate de cruce cu Luca Arbore... Cît de ușor am scăpat de dînsul... Acum Oana..." În clipa aceea un eunuc îl pofti la înaltul cort. „Ce minciună să-i mai spun?"... Norocul l-a slujit: în drum spre cort, un căpitan i-a adus o iscoadă:

— Vodă și-a trimis oștirea spre Cetatea Neamț. Toți cred că acolo va da bătălia...

La asemenea veste, padişahul i-a pus zece întrebări. Bun de gură, Alexandru a înşirat cîteva amănunte despre înfăţişarea locurilor, străbătute de multe ori cu pasul, la vînători şi petreceri. Ieşind din înaltul cort, Alexandru a fost înştiinţat că la marginea Bacăului s-a găsit o fată ucisă, care avea o torţă lîngă dînsa. S-a grăbit s-o vadă: A recunoscut-o pe Sofiţa vistierului Ignatie: ...„Spuneau iscoadele că printre pîrjolitori se aflau şi nişte fete, dar poţi crede? A fost o fecioară îndrăgostită de mine... Cine şi-ar fi închipuit că ea aprindea oraşe?"...

Toţi românii simţeau că se apropia ceasul cel mare al cumplitei înfruntări cu armia otomană. Luptau, munceau ori se rugau pentru izbîndă. Totuşi căpitanul Luca Arbore a aflat, de la Mărdulce, că un călugăr Paisie, stareţ la Bistriţa, striga în gura mare că măria-sa nu va birui, că l-a supărat pe Dumnezeu, surghiunindu-l pe mitropolit, după ce i-a smuls crucea de la gît.

Ahmed paşa a ocolit pe la răsărit oraşul Roman, furios că ardea, ca toate aşezările de pînă aici. S-a mai domolit cînd a văzut cetatea de lemn de la Gîdinţi, pe malul Siretului, uşor de cucerit. Încă înainte de a aprinde casele, Luca Arbore şi pîrcălabul Vîlcu au hotărît să-l hărţuiască şi să-l înfrunte pe vrăjmaş cît vor putea, întru paguba lui, pînă va aduce şi tunuri. Atunci va să iasă din cetate prin hrubele ce răspund la apa Moldovei. De pe ziduri, cu săgeţi au trimis „la profet" peste o sută din cetaşii paşei Ahmed. În noaptea a treia, românii au ferecat porţile şi au ieşit prin hrube. La lumina lunii, sporită de luciul apei, Vîlcu a văzut că tabăra sultanului s-a aşezat, în popas, dincolo de satul Trifeşti. Îl ustura inima de ciudă şi mînie: părăsea o cetate înălţată de el în trei luni. Iar cînd l-a întîlnit pe căpitanul Arbore, obosit şi murdar de funingină, a tresărit ca un apucat:

— Trei plăieşi, Galbenu, Mogoşescu şi Miclea din Bahnă, mă însoţiţi înapoi, în cetate! Luca, vesteşte-l pe măria-sa că mîine sară sînt şi eu la Valea Albă.

— Ce vrei să faci?

— O şotie... Am lăsat o nadă în cetate şi voiesc să ştiu de-a muşcat ştiuca hicleană.

Arbore n-a încercat să-l oprească; i-a făcut doar semn de bună vedere. Cu ceilalți douăzeci și doi de plăieși și cu ai lui s-a îndreptat spre Dulcești, unde avea întîlnire cu toate stolurile, să intre în întăriturile de la Valea Albă. Luînd-o peste cîmp, de-a dreptul, într-o jumătate de ceas s-au adunat și-au mers la trap, în șiruri rînduite, au trecut pîrăul și-au ocolit întăriturile pe la miazăzi, prin pădure, să le cunoască mai bine.

La Roman, în zori, Ahmed pașa a lovit cetatea cu toată puterea, dar mare i-a fost mirarea că n-a răspuns nimeni. A așteptat cinci ceasuri, pînă i-au venit două tunuri. A slobozit două lovituri și... tot nimic. A poruncit ienicerilor să spargă porțile și să pătrundă înlăuntru, cu mare grijă. Pustiu. Rușinat și mînios că s-a opintit în gol, pașa își biciui străjile, învinuindu-le că au dormit, lăsînd ghiaurii să le treacă pe sub nas. Flămînzi fiind, au cotrobăit zămnicele: au dat peste două butoaie cu vin, cîțiva coți de cîrnați trandafiri, șapte slănini afumate, mari și groase, și vreo zece pîini. Pașa îi afurisi pe ghiauri că au lăsat anume asemenea bucate, ca să spurce drept credincioșii lui Alah. Dar, la unii, foamea e mai tare decît credința. Și-a luat Ahmed pașa numai șapte slujitori și s-au apucat de înfulecat cîrnați și slănină. S-au îmbătat repede și tot repede au adormit, acolo, între poloboace, cu capetele pe slănini și cu cîrnații în gură. Așa i-au găsit Vîlcu și ai lui și le-au făcut capătul.

La ziuă, cînd ienicerii au pătruns în zămnic, au aflat patru hoituri, între slănini: unul era al pașei Ahmed. Cu mare frică, un agă l-a vestit pe sultan.

— Dacă n-ar fi în ajunul unei bătălii hotărîtoare, la toți v-aș tăia capul!... Și vi-l tai, dacă suflați o vorbă despre nenorocirea lui Ahmed pașa! Iar către Angiolello, rîzînd cu o tristă batjocoră: Uite că trebuie să trec în rîndul martirilor și pe un ticălos care a murit îndopîndu-se cu cîrnați de porc.

Ștefan vodă a zîmbit auzindu-l pe pîrcălabul Vîlcu povestindu-și isprava, dar l-a și dojenit:

— Mă bucuram dacă mi-l aduceai pe acel pașă viu.

— Asta am vrut, măria-ta, dar, pe-ntunecimea din zămnic — n-aveam decît un muc de lumînare — și cum eram tare grăbit, am dat în toți cu sabia mîniei... Și am dat zdravăn... Pe doi, care mai suflau încă, i-am tîrît prin hrubă; dară, la lumină, am văzut că-și dăduseră duhul.

Bîntuirea ciumei îl îngrozea pe sultan: vedea în juru-i numai strigoi care sug sîngele oștenilor lui. Își amintea mereu de rușinea și nenorocirile pătimite în 1456, la asediul Belgradului... Înfruntarea cu ghiaurii valahi îi adusese numai necazuri: la Belgrad, Iancu Corvinul; la Tîrgoviște, Vlad cu țepele lui, aici... Nu mai putea dormi de grijă și de teamă. Se ferea de orice atingere cu oamenii din tabără, nu primea a fi slujit decît de trei eunuci, credincioși. Și pe Angiolello îl ținea departe. Poruncise pașalelor să curme, fără milă, viața celor bănuiți a fi atinși de această înfiorătoare molimă, care-i rodea armia și pe dinlăuntru.

După numărul mare de leșuri rămase pe cale, Luca Arbore înțelegea că nu numai pîrjolul și foamea erau de vină, ci se ivise și o altă năpastă între dușmani. Dar nu se bucurase: molima putea cuprinde și țara și atunci... Blăstămăție!

ÎN VALEA RÎULUI MOLDOVA, vîntul înălța colbul stîrnit de urdia otomană, vîrtejindu-l în văzduh. Se auzeau tropote de copite, nechezare de cai flămînzi, scîrțîit de roți neunse la harabalele mult prea împovărate și zvon de glasuri în graiuri străine. Duhoarea de sudoare și de hoit spurca tot cuprinsul.

Oana își adunase oștencele pe un bot de deal de lîngă Dulcești, gîndind să se îndrepte spre Valea Albă. Ostenită și tristă, se rezemase de tulpina unui mesteacăn; fetele se întinseseră pe iarbă cu fața spre cerul ușor încețoșat și fierbinte. În preajmă, caii pășteau grăbiți. O cinteză scîncea a durere, pe-o creangă lin legănată de vînt. „Cîntec de pasăre ori suspin de inimă omenească? se întreba Oana. Cît o să mai dureze năpasta asta? Pînă la sfîrșitul lumii?“ Privirea ei întîlni o floare galbenă de sînziană. Se aplecă și-i sorbi cu sete mireasma. Îndată simți, în toată făptura-i, o nădejde, o vlagă, o putere nouă și chiar o tainică bucurie. Gîndi: „Ei, asta nu vei simți tu, niciodată, mărite padișah... Niciodată!... Pe mine mă știu și mă ajută și cicoarea, și sunătoarea, și rochița rîndunelei, și captalanul, și măcieșul, și fagul, și bradul: toate, mărite padișah!... Îi fi tu stăpînul lumii, dar nu-mi poți fura nici arborii, nici florile mele...“

— Mădălina, unde ești? La ce gîndești de nu începi cîntarea?

Își înghiți lacrimile și începu ea cîntecul de îmbărbătare a inimilor pogorîte-n smîrc de tristețe. Întîi încet:

— „Ștefan vodă și-a lui ceată / Nu se teme niciodată / De dușmani oricît de răi, / Învrăjbiți ca niște smei... / Hai frați, hai frați / La năvală dați / Țara v-apărați"...

Cîntau toate șapte, cît le țineau glasurile, parcă să acopere huietul, tot mai aproape, al taberii dușmane. Din cînd în cînd, caii se opreau din pășunat, înălțau capetele, cătînd ori spre stăpîne, ori în zare, spre armia otomană care înainta sclipindu-și chivărele, zalele, iataganele, sulițele. Crin, cel dintîi, veni lîngă Oana și bătu de trei ori din copită.

— Măi Crin, măi!... Tu ai fost cîndva om...

Fetele zîmbiră, cu lacrimi. Varvara întrebă:

— Doamne, cînd se va sfîrși năpasta? Și cine va birui?

— „Vitejească răbdare românească", a zis măria-sa, văzînd cu ce liniștită încordare pîndeau oștenii lui Arbore apropierea pîlcului dușman, să-l lovească, din ascunziș, pe neașteptate.

— Uite, dinspre Piatra, cetele măriei-sale! se ridică în picioare Titiana; și toate săltară sprintene în șa, ca niște veverițe.

Urcat pe Stînca Șerbeștilor, măria-sa a văzut fumul și flăcările care mistuiau Romanul și cum armia otomană pornește pe apa Moldovei în sus.

Vîntul bătea de la miazănoapte și aducea, împînzită, duhoare de gunoaie arse și de sudoare de cal. Alcătuit doar din doisprezece străjeri, micul alai domnesc, porni spre întăriturile de la Valea Albă. În vale, se întîlni cu grupul fetelor.

— Măria-ta, deși nu sîntem nici viteji, nici curteni, îngăduie-ne, te rog, să intrăm în întăriturile unde-l aștepți pe dușman, îndrăzni Oana.

— Greu îmi vine să îngădui primejduirea vieții voastre! își măsură nepoata cu privirea-i vulturească. Ci, acum, Oana, oricine se află lîngă mine prieten și frate bun îmi este și întru izbîndă mă ajută.

— Să mai credem în izbîndă cînd dușmanul e la Roman?

Întrebarea putea fi nepotrivită ori necugetată, dacă nu chiar dușmănoasă. Ci măria-sa parcă o aștepta și întru sine chiar se bucura că i-a pus-o tocmai nepoata. „Sfatul cu Oana

mi-a fost totdeauna o binecuvîntare: a înlocuit pe al doamnelor mele... Râreşoaia, dragostea pămîntească; Oana, iubirea sfîntă, cerească, fată de cea mai înțeleaptă şi mai curată făptură din cîte se află azi în Moldova. Lîngă Maria Rareş nu sînt voievodul, stăpînul, ci numai bărbatul împătimit de dragoste. Dar atunci cînd mintea macină toate necazurile zilnice şi grele, cînd mă înfrunt cu toată războirea vieţii, Oana, izvod din sîngele nostru muşatin, aduce tocmai blîndeţea, nevinovăţia, gingăşia"... Surîse şi rosti răspuns în trapul cailor:

— Dator sînt, foarte dator, să cred în biruinţă ca-n lumina soarelui. Cea dintîi întîlnire făţişă cu sultanul nu va fi o izbîndă deplină, ci o înfrîngere care va hotărî totuşi biruința.

— Dar cum vom îndura?

— Nici dascălul meu Iancu Corvin n-a cîştigat toate bătăliile. L-a doborît însă la Belgrad pe Mahomed şi l-a cuminţit pentru mulţi ani. Îmi trebuie mare curaj să dau o bătălie pe care ştiu c-o pierd. Înfrîntului i-i necuprins de greu să-şi stăpînească teama, deznădejdea, ruşinea lui şi a celor care au luptat alături, a celor care-l cred izbăvitor. Umilindu-mă c-o înfrîngere, mă voi înălța ca un biruitor.

Intrînd în sat la Tupilaţi pe apa Moldovei, cînd soarele coborîse la chindie, zeci de femei şi de bătrîni s-au ivit în uliţă şi i s-au închinat, plecînd frunţile în tăcere. Oprindu-se cu straja în jur, vodă s-a înălţat în scări şi a cuvîntat:

— Oameni buni, duşmanul se află la depărtare de o zi-două de aici. Am poruncit să vă bejeniţi, de ce n-aţi împlinit porunca?

Răspunsul întîrzia. Voievodul a urmat cu glas asprit:

— Încărcaţi-vă, repede, tot avutul în căruţe şi plecaţi spre codrii Bistriţei. Să nu rămînă în sat nici pui de găină întru folosul duşmanului. La plecare, stricaţi podul peste apă, astupaţi fîntînile şi aprindeţi satul.

— Măria-ta, dar poate duşmanul nu vine pe-aici, îndrăzni un bătrîn slab, ogîrjit, desculţ, cu un cămeşoi de cînepă, gros, descheiat la piept.

— Moşule, poftesc de la tine ascultare, nu împotrivire. Altminteri, aceste fete nevoite vor fi să pună iar mîna pe torţe.

— Da, am auzit de nişte fecioare pîrjolitoare şi nebune!...

— Au plîns destul şi prea destul pentru durerea satelor arse... Oameni buni, ajutaţi-mă să birui duşmanul şi mă leg să vă ajut şi eu să vă construiţi un sat de trei ori mai mîndru.

În toată adunarea de săteni se stîrni murmur de slavă:

— Să trăieşti, măria-ta!...

Şi toţi se lăsară în genunchi, punînd frunţile în ţărnă.

Vodă şi-a urmat calea spre Valea Albă; şi nu mai opri trapul pînă la un dîmb, de unde se vedea locul pe care socotea că se va desfăşura bătălia. Cercetă îndelung cu privirea; măsură în gînd depărtările. Chibzui totul, cu de-amănuntul, cu răbdare. Straja de oşteni şi fete aşteptau la oarecare depărtare; numai Pătru Brudur se ţinea de dînsul ca o umbră. Soarele se apropia de marginea zării, lungind umbrele şi înroşind trei smocuri de nouri plutitori, ca nişte corăbii de foc. Satele din valea Moldovei fumegau. Ghimpele cel rău se răsuci iară în inima Oanei: ...„Cît o să mai pîrjolim, măria-ta?!"... În clipa aceea, voievodul îi făcu semn să se apropie şi-o întrebă, încruntînd sprînceana, parc-ar fi vorbit cu un strateg de cei mari şi nu cu o fată care doar de dorul libertăţii urcase pe cal, cu sabie la şold, cu frîul în stînga şi cu torţa în dreapta:

— Ce zici, Oana, cîte zile rezistăm aici?

— O săptămînă, măria-ta.

— De ce tocmai o săptămînă?

— Pentru că atîta ar trebui, după socoteala mea, ca în tabăra otomană să se-ncuibe bine ciuma.

— Fereşte, Doamne, biata ţară... Multe nenorociri îndură!..

— Măria-ta, de data asta ciuma, ca şi focul, ne slujeşte nouă. Aşa a zis şi căpitanul Arbore.

— Ce n-aş da ca ist căpitan al tău să aibă dreptate...

— Deci... e al meu, măria-ta!

— Am zis eu asta?... Dar ce facem cu contele Opalinski?

— Îl poftim la nuntă, măria-ta.

— Oana, Oana, mult te-am răsfăţat eu pe tine...

— Iertare, măria-ta, dar n-a fost răsfăţ, ci învăţătură întru împlinirea datoriei. Abia după măritiş o să fie cine să mă răsfeţe, alinta şi cuminţi; iar măria-ta scapi de grija unei zvăpăiate neascultătoare.

Vodă apropie calul de al nepoatei şi-o dezmierdă cu o poreclă de cînd era copilă:

— Oana, bazaoana, ce mult ai să-mi lipseşti... N-o să mă mai pot sfătui cu tine, precum m-aş sfătui cu mine însumi. Şi ce rău o să-mi pară cînd n-oi mai avea pe cine răsfăţa şi dojeni.

Apăsă pintenii şi porni în galop pe drum ocolit, ca să intre, dinspre miazănoapte, în tabăra întărită din Valea Albă. Straja zorea să-l ajungă; fetele rămîneau în urmă. La un cot al drumeagului vodă opri şi făcu semn străjii să treacă înainte. Privi cu luare-aminte împrejurimile şi porunci:

— Pătru Brudur galopează la tabără şi vesteşte-l pe Bodea că vin; iar tu, Micu Crai, caută prin împrejurimi oameni şi mai adînciţi şanţurile, chiar în noaptea asta!

Cîteva momente, straja domnească se risipi pe drumeagul care intra în pădure. Măria-sa rămase înconjurat doar de oştence.

Pe Oana o cuprinse un fel de nelinişte: amurgea şi parcă umbre ciudate se stîrneau pe după copaci, prin rîpi, prin huceaguri. Mădălina şi Titiana călăreau în frunte, la patru-cinci lungimi de cal. Ca un fulger negru, o săgeată ţiui pe lîngă umărul măriei-sale şi se amistui în tufiş. Tresărind, vodă strînse frîul, silind armăsarul să se rotească vijelios si să cabreze. A doua săgeată nimeri în pîntecele calului. Vodă trase sabia şi sări din şa înainte de prăbuşirea calului. A treia săgeată o nimeri pe Mădălina drept în piept. Titiana şi Varvara o sprijiniră să nu se prăbuşească. Întorcîndu-se din drum, străjerii făcură zid în jurul măriei-sale. Cinci dintre ei, cu săbiile trase, ocoliră în grabă tufişurile. De sub frunzare ţîşniră trei bărbaţi în strai ţărănesc, cu arcuri şi tolbe pe umăr. Unul se împiedică şi căzu jos, iar un străjer îl păli cu sabia în umăr; ceilalţi doi se făcură nevăzuţi prin lăstărişurile din rîpă şi prin întunericul tot mai negru din văgăuni.

Măria sa nu se arăta speriat, ci doar mîhnit. Porunci străjerilor s-o poarte pe Mădălina pe braţe pînă în tabără. Ucigaşul rănit se milogi cu mîinile întinse, pline de sînge.

— Iertare!... Sînt un ticălos vîndut...

— Cel ce te-a trimis e mai ticălos. Cine-i?

— Alexandru sin Petru Aron, aflat în tabăra sultanului.

— Ei, ce becisnici a tocmit pentru... Fetelor, legaţi-i rana; am nevoie de el!...

Intrarea măriei-sale în tabăra de la Valea Albă se împlinea cu mare îngrijorare și mîhnire în inimi. Asta o îndurera pe Oana, ca și rănirea Mădălinei. Își înghiți lacrimile, făcu semn cu capul spre Varvara și Titiana și începu cîntec:

— „Hai frați, hai frați"...

Și glasul murmurat, sfios, al fetelor, se însoți cu glasul străjerilor, bărbătesc, tot mai puternic:

— „La năvală dați, / Țara v-apărați"...

Auzind cîntarea, tabăra se ridică în picioare, în rînduri, în pîlcuri strînse, cu săbiile goale în mînă și prinse a cînta, făcînd să tremure frunza fagilor și tot văzduhul pînă departe, la apa Moldovei, unde Mahomed își așezase tabăra rotundă și unde, urcat pe podișcă, hogea tocmai striga, chihăit numele lui Alalh il Alah...

La porunca lui Stanciu Ponici, curtenii și vitejii aprinseră, repede, sute de făclii, luminînd calea măriei-sale, sărbătorește, deși îl urma, pe brațele a patru străjeri, Mădălina, cu săgeata înfiptă în piept. În sclipirea jucăușă a făcliilor, voievodul arăta încrezător în dreptatea pentru care toți voiau să lupte, să biruie sau să moară. Privindu-l, Oana simți că, în sfîrșit, i se usucă lacrimile pe obraz.

Ziua de 23 iulie 1476 s-a sfîrșit aici; dar fetele au privegheat la căpătîiul Mădălinei, în cortul de lîngă cel al măriei-sale, unde s-a și stins îndată după miezul nopții.

DACĂ A VĂZUT CĂ NICI LA ÎNTÎLNIREA SIRETULUI cu rîul Moldova nu-l întîmpină ghiaurul, Soliman pașa a cerut să fie tăiat Alexandru Aron, ca un înșelător ticălos:

— Este o iscoadă strecurată în tabăra noastră! a urlat cît îl cuprindea gîtița, să audă Angiolello și pașa Balaban, sprijinitorii. Să fie schingiuit pînă mărturisește!

Sultanul părea gata să-i împlinească dorința, mai ales că și prietenia lui Alexandru cu Angiolello, ghiauri din aceeași stirpe, vorbind aceeași limbă, i se părea bănuielnică.

— Mărite și luminate, omul nostru, cel căruia binevoit-ai să-i făgăduiești Moldova, îți este credincios pînă la moarte! se gudură, cu vorbă mieroasă, vistierul. Jur și mă pun chezaș.

— Da? În iad m-a vîrît, de iad să aibă parte!...

— Dar pe cine așezi bei la Suceava?

— Un musulman! se rosti Soliman pașa.

— Nu vei avea liniște, poporul e îndărătnic. Va trebui să-i lași cincizeci de mii de oșteni ca să-l poată stăpîni.

— Angiolello are dreptate, îl sprijini Balaban pașa.

Sultanul a tăcut, încruntat: semn rău pentru vistier. Spre norocul lui, s-a întîmplat însă, ca, tocmai în acel moment, Alexandru să ceară intrare la înaltul cort. Dar, din porunca lui Soliman pașa, doi gealați l-au înhățat.

— Cu ce-s vinovat? întrebă deznădăjduit, amețit.

— Mă minți întruna! Răzvrătitul nu s-a aflat nici aici...

— Mărite! îngenunche învinuitul, parcă i-ar fi retezat cineva picioarele cu coasa, dar vorbi cu glas puternic, nешovăitor. Tocmai acum o iscoadă m-a înștiințat că se află aici, foarte aproape, la locul numit Valea Albă! Și-a făcut întărituri pe niște dealuri mărginite de rîpi și de păduri bătrîne. Într-o zi, cel mult două ajungem acolo. Și-l strivești, mărite, ca pe-un greier.

— La fel ai mai spus la Trotuș, Bistrița, Moldova...

— Aici e, de bună samă! Jur, prea luminate! De altfel, trebuie să spun că am mai trimis trei oameni de-ai mei acolo, la Valea Albă. Și nădăjduiesc că, la ceasul acesta, mi-au și împlinit porunca.

Pe cînd sfatul sta în îngăimare, intră Malcoci Bali beg:

— O iscoadă aduce știre că la o zi depărtare de aici, între dealuri, se află multă oaste ghiaură, întărită în șanțuri și care legate cu funii.

— Dacă mîine, pînă la amiază, nu se adeverește asemenea veste, gealatul să taie capul iscoadei și lui Alexandru.

Ci, în clipa aceea, pe ușa înaltului cort licăriră niște luminițe ciudate venind dinspre apus.

Urcați pe dealul dinspre miazăzi, într-o jumătate de ceas, Balaban, Malcoci și Alexandru se încredințară, că, în adevăr, acolo era tabăra lui Ștefan vodă. Alexandru auzi cîntarea și strigă, cu nestăpînită bucurie:

— E cîntecul lui de război!

Și, mai fericit ca oricînd, încredințat că, într-o zi, două, Ștefan va fi răpus, dădu toate lămuririle cerute și mai mult decît atît: cunoștea bine satele, pădurile, pîraiele, rîpele, din vremea vînătorilor făcute cu Arbore ori chiar cu vodă. Își

aminti că a avut pe aici o ibovnică, nevasta unui boier cam bătrîn și beteag: „Dacă o mai găsesc, o aduc la Curte"...

Încredințîndu-se că, în adevăr, cunoștea bine locurile, sultanul gîndi să-l țină pe Alexandru în preajmă, ca pe-o călăuză și ca pe-o iscoadă. Și bucuros, porunci hodină pînă în zori.

Oștenii întocmiră o năsălie și-un sicriu din scînduri de lemn verde și așezară trupul Mădălinei pe pat de cetină, lîngă prapurul cel mare din mijlocul taberii. Căpitanii Brudur și Craiu înfipseră treisprezece torțe aprinse în jurul năsăliei. Fetele îngenuncheară fiecare lîngă o făclie și bociră încet, cu sfîșiere în suflet: „Mădălină, Mădălină, / floare albă din grădină, / floarea noastră între flori, / cum ți-a fost soarta să mori ?"... Voievodul porunci să fie înmormîntată aici, în tabără; îngenunche lîngă năsălie. Îndată sosi și Luca Arbore. Mut, se descoperi și se așeză în genunchi; își privi sora cu dragoste și nesfîrșită durere. Oana îi prinse mîna stîngă și-i șopti:

— Întîia jertfă la Valea Albă, Mădălina, sora noastră...

Voievodul a stat în genunchi cît timp preotul a făcut prohodirea. S-a ridicat, grăind:

— Dușmanul are gheare lungi: sfîșie și pe cei curați ca lacrima.

După ce oștenii coborîră sicriul în groapă, în sunet de trîmbițe și bucium, măria-sa, însoțit de Stanciu Ponici și de vornicul Bodea, porni să cerceteze întăriturile de pe dealul Arsurilor, unde, sub porunca lui Boldur mai lucrau încă oștenii, răzeșii și țăranii din satele megieșe. Văzu tunurile și ispiti cu întrebări pe cei tunari; cercă funiile cu care erau legate căruțele; intră în șanțurile întărite cu copaci stufoși, cu ramurile ascuțite țăpuși îndreptate spre dușman. Știa că mii de topoare și ferăstraie, hîrlețe și lopeți au lucrat aici, cu hărnicie, vreme de trei săptămîni, zi și noapte.

— Cum te cheamă, moșule ? întrebă pe un bătrîn care adîncea un șanț.

— Timofte din Țolici, măria-ta. Lucrez împreună cu muierea și cu două fete, că feciori nu ne-o dat Dumnezău...

— Îți mulțumesc, bătrîne !

Întăriturile arătau asemenea celor văzute la răzvrătiții cehi care au îmbrățișat credința lui Jan Hus. Fiecare tun

avea alături cîte o sută de bombe din fier ori piatră; cîntărindu-le din ochi cum stăteau stivuite în piramide, le și vedea împroșcate împotriva năvălitorilor, spre spaima și strivirea dușmanilor. Un cîntec de jale pornit dintr-un șanț, mai încolo, îi risipi această închipuire, stîrnind altele: un oștean își tălmăcea aleanul și dorul: „Frunză verde rămurea / Trec dușmanii Dunărea, / Ca potopu' negru-o trec / Și țara-n amar o-nec." Simțind că asemenea jeluire cernea inima multora, vodă se apropie de cîntăreț, cu Pătru Brudur ca o umbră:

— Ce faci aici, flăcăule ?

— Cînt de jale și-mi apăr țara, măria-ta !

— Cum cînți, te-am auzit; cum îți aperi țara vreau să știu ! îl ispiti voievodul mai departe, măsurînd cu privirea și pe ceilalți osteni ridicați în picioare, drept, ca niște statui luminate de soarele abia urcat pe muchia zării.

— Cînd văd dușmanul venind, întîi îl chitesc cu arcul; nici o săgeată în vînt ! Dacă s-apropie mai mult, dau cu sulița, cu bardișa îl agăț și-l despic, dacă ajunge pîn' la buza șanțului dau cu măciuca și cu sabia... Noi am pregătit și niște chetroaie să-l pălim în căpățînă, dacă...

— De ce te-ai oprit ?

— Apăi... pentru că, să ierți măria-ta, este poruncă să stăm aici, tătă ceata, pe cînd alții mărg să dea chept cu Mohomet.

— Poruncile sînt cu socoteală, oștene, ai înțeles ?

— 'Țeles, măria-ta, da-mi pare rău.

— De unde ești, flăcăule ?

— Din satul Vindirei, măria-ta.

— Da ? Și o cunoști pe... Neacșa lui Zaharia Vindireu ?

— Cum să nu, că mi-i vară, măria-ta. Noi toți vindireienii sîntem neamuri. Verei mele i-am ticluit și-un cîntec să i-l zic, la pace, cînd ne-om întîlni.

— Dar mie mi-l zici, cu toate că încă nu-i pace ?

— Zic, măria-ta ! Cu ghiersul vine așa: Floare ca para, / Neacșa sprințara / aprinde țara, / holdelor dă foc, / oprește turcu-n loc, / astupă-orce vad, / schimbă totu-n iad, / în jar berechet / s-ardă Mohomet....

— Bravo, vindireiene, să i-l cînți! Dar vezi s-audă și nepoata mea, Oana, că și ea vrea... „s-ardă Mohomet". Și la sfîrșitul războiului să vii la logofeție, să-ți dau uric pentru o moșie.

— Să trăiești... să trăiești, măria-ta!

Cînd s-a întors din cercetare, voievodul a găsit de strajă la mormîntul Mădălinei toate oștencele și șapte oșteni. Acum a băgat de samă că, lîngă două făclii, nu se afla nici o oșteancă. Și măcar că-i cam tremura glasul, tot vorbi poruncă:

— Vegheați-o pînă la miezul nopții; dar să nu mai plîngă nimeni! Că, dacă nu ne împietrim inima, sîntem înfrînți.

Intră în cort și cînd se știu singur, suspină adînc: „Strașnice fete! Cum au schimbat jalea în îndîrjire la luptă"... Văzu pe măsuța din dreapta un taler cu colivă. Zîmbi: „Cînd or fi auzit femeile din sat, să-i facă pomeni?"...

Se odihni un ceas; apoi ieșind din cort, își luă straja și ieși mult dincolo de tabără, spre apa Moldovei, să vadă însuși mișcările din tabăra dușmană. Se întoarse la prînz, obosit de umblet și căldură. Vorbi întîi fetelor:

— Oștencele mele, trebuie să părăsiți, de-ndată, tabăra.

— Îngăduie-mi, măria-ta, să rămîn aici, se rugă Oana.

— Tu... cum vrei, celelalte, plecați! Vă însoțesc cinci străjeri pînă la Cetatea Neamț, și le-a lăudat sărutîndu-le pe frunte. V-ați purtat vitejește! Vă mulțumesc și vă binecuvîntez!

Fetele îngenuncheară și-i sărutară dreapta.

— Suratelor, grăi Oana, vă adăpostiți la Ilișești.

Angiolello observa că, după ce a aflat unde contele Ștefan îl aștepta pe Mahomed, Alexandru își schimbase iar purtarea: devenise foarte stăpîn pe sine. Îl sfătui pe sultan să lovească tabăra lui Ștefan și pe la miazănoapte și pe la miazăzi și s-o strîngă ca într-o menghină, pînă-și dă duhul. Ieșind din înaltul cort, poftitorul de domnie pășea țanțoș, gîndind: „Teoctist mă așteaptă!... Pînă îmi încropesc oaste mare, credincioasă, îl rog pe sultan să-mi lase o strajă, cu Malcoci Bali beg." Ci, deodată, în tabără s-a zvonit că străjerii și iscoadele trimise împotriva răzvrătitului să vadă dacă, în adevăr, oastea ghiaurului s-a așezat în întărituri, nu s-au mai întors nici

unul. Și asta a pricinuit mirare și îngrijorare. Trimițînd, spre seară, noi iscoade și pîlcuri de izbire, Soliman pașa s-a încredințat, că oaste multă se află într-un loc întărit pe dealuri, între rîpi și păduri.

Miercuri 24 iulie, spre seară, Giovanni Maria Angiolello se înfățișă la înaltul cort cu Alexandru Aron, însoțit de un boier de samă al voievodului Ștefan, numit Bîrzu comisul. A povestit despre oastea română, jeluindu-i micimea și teama că va fi strivită ușor și fără milă. Mulți boieri au aflat că măritul padișah aduce domn nou, pe feciorul lui Petru Aron. Nu știa unde poate fi mitropolitul: îl bănuia bolnav, în vreo mănăstire din munte. Mai spunea că sînt destui boieri care se arată foarte îndurerați de arderea țării. Între ei chiar vornicul Bodea nu înțelege care poate fi folosul nimicirii atîtor avuții. Știa că tabăra de la Valea Albă n-ar fi decît o pădure întărită, cu vreo zece mii de curteni și viteji:

— Se vor bate pînă le vor cădea săbiile din mînă și vor muri.

Mai spunea comisul Bîrzu că la miazăzi de Dealul Chirilaș și la Lacul Dracilor au clădit o cetățuie de lemn și pămînt, pentru familiile curtenilor și vitejilor.

Însoțit de Ifrim al lui Ifrim și de Toma Dobriceanu, Alexandru Aron s-a strecurat prin locuri cunoscute și a cercetat îndeaproape întăriturile; la întoarcere a povestit sultanului și lui Soliman pașa, că, în adevăr, tabăra e foarte meșteșugit întărită, dar că poate fi ocolită pe niște căi pe care el le cunoaște bine.

Ziua de 25 iulie a trecut în pînde, de o parte și de alta, și în odihnă pentru luptători, cu îngrijirea cailor și a armelor. Dimineața zilei de vineri 26 iulie se deschidea senină și înaltă. Doar de pe apa Moldovei și a Siretului se ridica o ceață ușoară, străvezie. Trezită în zori, tabăra musulmană stîrni duhoare iute, acră, grețoasă. În latura de miazăzi, cîteva zeci de robi aprindeau un rug și, îndată, se răspîndi o putoare de carne arsă, încă mai urîtă și mai înecăcioasă.

— Ard ciumații ! șopti Ilea Huru.

Măria-sa puse mîna strașină la frunte și adeveri:

— Iar vîntul aduce fumul spre noi; parcă s-ar răzbuna.

Deodată, din mijlocul taberei otomane, izbucni glas înalt de surlă și chelălăit ascuțit de muezin. De pe dîmburile întă-

riturilor și din copacii mai înalți, se vedea tronul de aur ridicat pe o podișcă înaltă, în mijlocul armiei. Urcată, împreună cu Luca Arbore într-o căruță, Oana și-l închipuia pe Mahomed așezat falnic și fioros, să-l vadă toți închinătorii lui Alah și să se cutremure. Îi vedea iataganul și coiful de aur, strălucind orbitor, în luciul întîilor raze.

— A sosit, băieții mei, ziua cea grea și amară, prooroci Arbore către cetașii săi.

În clipa aceea, parc-ar fi doborît-o vîntul: toată armia otomană se prăbuși cu fruntea la pămînt. Și pînă la tabăra românilor răzbătu, ca un geamăt al gheenei, strigarea de război:

— Alah il Alah!... Alah...

De la marginea de miazăzi a taberei otomane, secretarul Angiolello, Alexandru Aron și Zachia di Longo ascultau jurămîntul, strigat, răcnit, urlat de peste o sută de mii de guri:

— Jurăm să strivim pe ghiauri în picioarele cailor noștri!... Jurăm să răzbunăm paguba de anul trecut!... Jurăm să le spargem țestele cu buzduganele!... Jurăm să cucerim țara și s-o închinăm prea măritului și prea slăvitului Alah și umbrei sale pe pămînt, Mahomed sultan el Fatih!...

După rostirea înfricoșatului jurămînt, surlele dădură din nou glas, iar măritul sultan coborî de pe tron și încălecă pe un cal negru lucitor, ca smoala fierbinte. Făcu iar semn spre pașii Soliman, Balaban și Grana beg; în cîteva minute spahii și ienicerii rumelioți ieșiră în fruntea taberei, ai lui Balaban spre dreapta și ai lui Grana spre stînga, umplînd o parte din așezătura din fața întăriturilor lui Ștefan vodă și rînduindu-se ca pentru bătaie. Dar nu porniră năvala, ci înfipseră sulițele în pămînt și se așezară jos, ca într-o pădure de țepi.

Cel dintîi Luca Arbore văzu cum, din tabăra dușmană, porniră, în trap, cinci călăreți, îndreptîndu-se spre români; fluturau steag alb. Deci, o solie. Și mii de perechi de ochi le urmări fala cu care străbăteau cîmpul. Cînd se apropiară la o bătaie de săgeată, opriră, fluturară steagul, iar unul, în strai românesc, făcu pălmile pîlnie la gură și strigă din răsputeri:

— Fraților, închinați-vă măritului padișah!

Tabăra română tăcu, încremenită. De mînie, de durere. Doar Pătru Brudur dădu răspuns, cu glasu-i tunător:

— Pricopsitule, vin mai aproa', să te-auzim!

— Sînt comisul Bîrzu și grăiesc în numele măriei-sale Alexandru vodă, prietenul preamăritului padișah!

— Ticălosule!... Vîndutule!... se dezlănțuiră zeci de glasuri. Huo!... Slujește-l pe Mamona! Să ai partea lui Iuda!...

Și trei arbalete slobozîră săgețile spre solie. Una lovi calul lui Bîrzu, care în cădere prinse piciorul călărețului sub pîntece. Ceilalți o luară, galop, înapoi. Trei oșteni săriră peste șanțuri, deschiseră o ieșire a întăriturilor și-l ajunseră ușor: pentru că șchiopăta, îl tîrîră pînă în tabără. Măria-sa porunci:

— În ștreang, în copacul cel mai aproape de dușman!

În minutul următor, pornind de la Ilea Huru, Luca Arbore, și Radu Boldur, se închegă murmurată cîntarea: „Hai frați, hai frați, / Țara v-apărați"... Și se întinse, ca o adiere de vînt peste un lan de secară, din om în om, din ceată în ceată, cuprinzînd întreaga tabără. Glasurile se întăriră cu bătăi de tobă, cu sunete de surle și trîmbițe, cu adaos de tacturi pocnite-n scuturi, în fierul tunurilor, în leuca și oiștile căruțelor, în butucii din parapete, în movilele de bombe. Toată întăritura de la Valea Albă părea o uriașă gură care strigă îndemnul la luptă, îndemn și poruncă. Voievodul asculta cu bucurie, înțelegînd că acest cîntec, strigat din toate puterile celor zece mii de glasuri, alcătuia cel mai bun răspuns dat trufașului dușman. O pregătire sufletească înaintea dezlănțuirii, fulger înaintea trăsnetului.

În tabăra otomană, cel dintîi Alexandru tresări, înțăpoșat de spaime. Pașa Soliman ascultă și voi să știe „ce strigă"?

— Ia, niște vorbe barbare..., mîrîi Alexandru.

Întoarcerea acelei solii de intimidare pricinui oarecare foială în rîndurile din față ale cetelor lui Soliman pașa, dar nici un semn că ar începe bătălia. Așteptarea asta îl supăra mult pe Alexandru Aron; parcă-i secătuise toată răbdarea. Îl ustura ca o plesnitură de bici gîndul că duminică trebuia să fie în Curtea Domnească din Suceava și... „uite, azi, vineri, ei răcnesc ca smintiții, ca să mă sperie... Dar le vin eu de hac... Întîi pun mîna pe aurul ascuns în cetate... Ba nu, îl scot după ce pleacă sultanul, altfel"... Își opri gîndul aici, poticnit, de teamă să nu i-l citească Angiolello, că prea îl iscodea cu privirea.

— La ce meditezi, conte Alexandre, întrebă Zachia di Longo, scoțîndu-și coiful și ștergîndu-și sudoarea cu palmele.

— Gîndesc cum o să sap mormîntul răzvrătitului.

— Nu vi se pare că prietenul nostru prea se laudă ? interveni Angiolello.

Pentru că Alexandru tăcea, încurcat, căpitanul Mircea Capră îi veni în ajutor:

— Segretario, știi că un ocîrmuitor care nu se laudă pierde încrederea supușilor și riscă să fie înfrînt. Totuși, o vorbă înțeleaptă zice: laudă-mă gură, dar cu măsură.

— In Moldova se zice: laudă-mă gură că ți-oi da plăcintă, i-a dat răspuns Alexandru, cu tîfnă.

— Decît te-ai mînia mai bine ai tălmăci lui Angiolello vorbele pe care le cîntă tabăra lui Ștefan: se-aud ca un strigăt al pămîntului și-al cerului.

— Nu poți tăcea ? !

— S-a hotărît să ți se dea strajă o sută de oameni, sub porunca mea, să pui rînduială în Suceava pînă îți înfiripi straja măriei-tale, schimbă munteanul vorba.

— Prea bine, căpitane Capră !... La Suceava mă așteaptă mitropolitul, postelnicul Gherman, Iuga stolnicul, ruda mitropolitului. Și bătrînul Iațco Hudici, mîrîitorul împotriva lui Ștefan, o să treacă repede de partea mea: nu-l iartă pentru că, după lupta de la Baia, i-a spînzurat un nepot. De altfel, de partea mea vor fi toți fiii și nepoții celor care au stat cîndva alături de părintele meu; unii se mai află în surghiun... Pe starețul Paisie, văr cu mama mea, îl pun episcop la Roman.

— Alexandre, îi șopti Zachia di Longo, înțeleg că îmi spui aceste lucruri ca să...

— Da, ca să-mi mai împrumuți ceva bani, să-mi îmbrac curtenii, că prea-s sărăcăcioși...

— Îți vînd și niște straie, dacă plătești dobîndă de sută la sută și te achiți în a doua lună după ce urci pe tron.

Bucuros, Alexandru mai iscăli o cambie de 500 de florini aur, pentru care, peste două ceasuri, primi o sută de perechi de pantaloni și de surtuce de modă italiană, din harabalele vistierului.

Vremea trecea, încet, tîrîș. Soarele urca spre amiază, iar în cugetul oștenilor moldoveni se furișa nerăbdarea. Unii se întrebau: „Nu se mai sfîrșește așteptarea asta ?... De două luni de zile pîndim, ne retragem, ne ascundem și așteptăm... Să-l lovim odată ! Să știm una și bună: ori îl biruim ori ne face terci"... Luca Arbore știa că măria-sa va lupta „acolo unde primejdia va fi mai mare", cum a spus la sfatul cu căpitanii. Privind pe rînd oștenii din straja voievodului, cum își netezeau și-și mîngîiau caii, cum le vorbeau, cum le vîrau sub nas cîte un pumn de ovăz, le așezau curelușele din căpestre, cum ei înșiși își potriveau chivărele, săbiile, lăncile, înțelegea că-i copleșea nerăbdarea. „I-a ales foarte bine: Pătru Brudur, Bogdan Julici, Ion Hotcu, Petru Oțel, Manoil Oancea, Costea Orăș, Dragoș Horodniceanu din Măscătești... Tot unul și unul"... Tresări:

— Bratule, vrei să faci parte din straja măriei-sale ?

— O să-ți lipsesc, căpitane.

— Da, băiete, dar măria-sa prețuiește de mii de ori mai mult ca mine... Șerban Răspopa vino în locul lui Bratu, în stînga mea.

Știa că, de mult, măria-sa i-a ochit pe acești zdrahoni tari ca piatra, mlădioși ca mlada de carpen și neînfricați. Încă de cînd se aflau cu tabăra la Vaslui, măria-sa i-a cercat în lupta cu spada, cu sabia, cu halebarda și cu sulița. Și chiar i-a învățat unele îndemînări în lovire și apărare, în care măria-sa este osebit de iscusit. „A, uite, Brudur îi ține paloșul biruinții. Deci Oana... Și ea tremură de nerăbdare." Îl zări pe contele Andrzey Opalinski în mijlocul taberei și gîndurile i se împrăștiară, răvășite, ca niște fluturi speriați de o vrabie.

Arde soarele, văpaie. Înșirați în rînduri, zeci de mii de ieniceri așteaptă așezați turcește, cu picioarele sub ei, cu brațele pe scuturi, iatagane sau buzdugane. Moțăie, sub chivere, toropiți de căldură. Caii se apără de muscă plesnind din cozi, ca din bice cu trei plesne, ori clătină din cap, în clinchet de zăbale. Dacă, din cînd în cînd, dinspre apa Moldovei, n-ar veni cîte o boare subțire de răcoare, cei mai mulți ar adormi de-a binelea. Rînduiți pătrat lîngă pătrat, se deosebesc unii de alții doar prin îmbrăcăminte. Luca Arbore cunoscu, după straie și după arme, cetele Rumeliei, ale Anatoliei și ale Arabiei: dracii roșii, dracii verzi ori cei vineții ca șobolanii. Înțe-

lege că pe rumelioți i-a așezat anume în frunte: printre ei se află și înfrînții de la Podul Înalt. Îi spune și măriei-sale, care surîde trist, mulțumindu-i printr-o clătinare din cap, și rostește gînditor:

— Rău îmi pare că i-a vîrît în față și pe munteni.

În adevăr, deși nu-i plăcea să se amestece cineva în ocîrmuirea cetelor lui, Soliman pașa primise sfatul lui Alexandru:

„Îi vor atrage pe frații lor..."

„Ori se vor tăia între dînșii, ca să-i cruțăm pe-ai noștri."

Alexandru Aron și intrase între aceste cete, însoțit de Mircea Capră, Ifrim și Toma Dobriceanu, și le vorbise:

„Eu sînt Alexandru Aron, voievodul care-l alungă pe Ștefan, cel care v-a bătut la Cursul Apei și a robit familia lui Radu vodă. Strigați la moldoveni să nu lupte, să treacă de partea mea: le voi fi domn cu priință și blîndețe; iar pe voi vă voi dărui cu moșii în ținutul Putnei. Strigați: Trăiască Alexandru vodă Aron!... Vă cunun cu moldovence frumoase. Iar pe tine, căpitane Pîrvu ot Rîmnic, te iau spătar la Suceava..."

Căldura se preschimbă în zăpușeală; peste două sute de mii de oameni stăteau într-o așteptare dușmănoasă, cruntă, sălbatică. „O fiară cu patru sute de mii de picioare și cu tot atîtea gheare, întărite cu ascuțiș de suliță, săgeată, halebardă ori iatagan", gîndi Oana privind în zarea tivită cu dușmani.

Ajuns în crucea amiezii, soarele dogorea cumplit. Chivărele, tingiri, iar platoșele, grătare încinse.

În preajma măriei-sale, Arbore și cei două sute de viteji așteptau. „Pornesc ei ori pornim noi?" Ca să-și astîmpere nerăbdarea, ca să nu se lase copleșiți de teamă, Gangur cel tînăr, Ilea Huru, Purece, Ciocan, Mărdulce aruncau vorbe de șagă:

— Ei, căpitane, dacă nu-l pierdeai pe Alexandru în brațe de cadînă, acum ne înveselea cu șuguirile lui, bine ticluite...

— Da, ar fi zis: „De ce vă clănțănesc dinții ca fasolele azvîrlite-n tigaie? Puneți-le proptele!"

Toți hohotiră mai tare decît s-ar fi cuvenit, afară de căpitanul Mitea.

— Tu nu rîzi, Mitea? Ori ți-i teamă c-o să-ți muști limba? îl luă în rîs căpitanul Huru.

— Taci, căpitane de... fete pîrjolitoare ! îl înfruntă Mitea. Că pînă acum ai făcut-o pe purecele care înțeapă elefantul. Acu să te văd !

— O să mă vezi dacă, de frică, n-ai să-ți vîri capu-n țărînă... Și bine-ar fi să putem face haz, ca amu și după bătălie. Iar cît privește vorba ceea cu „căpitan de fete pîrjolitoare", îmi pare rău, dar n-am fost eu, ci Grigore Leu, care s-a jertfit pentru noi toți, fraților...

Măria-sa, plimbîndu-și neobosit ochii asupra taberii dușmane, să-i prindă orice mișcare, auzea rîsetele și, în sinea-i, se bucura că le pasă prea puțin de marea primejdie ce-i păștea. Stanciu Ponici se apropie de măria-sa și întrebă, în șoaptă:

— A trecut de amiază și nu ne atacă... Ce așteaptă ?

— Să te porți, Ponici, ca la Podul Înalt, răspunse voievodul. Parcă și acum te aud răcnind: „Crapă, nemernice, dacă n-ai vrut să rămîi acasă !"...

— Rău îmi pare că nu l-am întîlnit acolo pe Soliman pașa. Știindu-l în capul spahiilor, s-a aprins iară în mine rîvna de a-l prinde viu, să-l dojenesc și să-l sudui: „Ce vrei, spurcăciune, de nu ne lași în pace ?" Și o vorbă turcească urîtă, învățată anume ca să i-o zic: „Sictir în țara ta !"

De-abia acum vodă răspunse la întrebarea lui Ponici, care era și a lui și a tuturora, de la oștean la vornic:

— Așteaptă să ieșim din întărituri și să ne răpună cu numărul.

Se făcu tăcere încrîncenată, parcă fiecare își număra bătăile inimii. Nerăbdători, și caii scăpătau din copite, melițau din cap și plescăiau din cozi, gonind muștele. Chiar frunza fagului, sub care se aflau, se scorojea de căldură, pocnind ușor.

— La ce te gîndești, căpitane Arbore ? întrebă măria-sa.

— Am rugat-o pe Oana să se adăpostească la Putna și...

— Ei, căpitane, cu inimă de ceară, sub soarele dragostei, nu cîștigi bătălia... Bine-i totuși că pornești la luptă cu chipul unei fete în inimă. E îndemn, însuflețire și scut. Uite, ea mi-a adus paloșul aici, lîngă flamura mușatină.

Asemenea vorbire umplu cugetul căpitanului Arbore de-o negrăită încredere în sine; parcă o flacără sfîntă l-ar fi încălzit și luminat: „Deci nu se mai împotrivește"...

Dar n-apucă să-i mulțumească: lîngă voievod se ivi, ca din senin, contele Opalinski, pe calul lui roșcat, țintat în frunte și pintenog. Ceru să meargă la atac și el, cu mica lui ceată.

— Sînt bucuros, conte, și adînc mișcat că vrei să m-ajuți. Ci nu doresc să-ți primejduiești viața și nici ca Polonia să aibă vreo supărare din asta. Tîlcul prieteniei noastre s-a împlinit prin venirea domniei-tale aici, în tabără. Și oftînd: Ei, dacă regele Cazimir mi-ar fi trimis douăzeci de mii de săbii, iar riga Matei încă douăzeci, alta era socoteala acum... Îți mulțumesc, conte, dar te rog să-ți cruți zilele; Moldova are nevoie de prieteni.

Pan Opalinski simți dojana, gîndi cîteva clipe, salută cu sabia și se trase spre mijlocul taberei, la corturi, unde-l așteptau ai lui. Nu le spuse nimic, dar tristețea de pe chip vorbea îndeajuns. Îndată după asta sosi olăcar dinspre Țibucani, vestind că mare mulțime de dușmani se îndreaptă spre acest sat.

— Mda..., îngînă voievodul, ațintind privirea asupra taberei dușmane, care sta tot nemișcată; Mamona își întinde ghearele...

Și pe cînd căuta să-și închipuie cum dușmanul îi taie calea spre Cetatea Neamț, căpitanul Radu Boldur veni cu altă veste rea:

— Cincizeci de răzeși din Mășcătești și Bodești sosiți aici, aduc știrea că vreo cinci mii de turci urcă pe valea Cracăului, se apropie de Bălțătești.

Voievodul vru să izbucnească furios: „Vînzătorul!“, dar își dădu seama că trădarea asta durează din martie, de cînd l-a trimis pe Alexandru sol la Țarigrad, și se domoli, bănuindu-și sieși: „Cum și-o face omul cu mîna lui...“

— Poruncește răzeșilor să se îndrepte spre mînăstirea Neamț și să aștepte acolo! Iar nouă nu ne rămîne decît să atacăm înainte de-a fi împresurați și loviți din trei părți...

Gîndi, pentru sine: „Nu voi putea rezista decît pînă la noapte.“

— Căpitani, peste un sfert de ceas, pornim! porunci tare. Buciumele și trîmbițele să sune numai cînd aud trîmbițașul meu. Fiți gata! Paloșul și flamura!

În toată tabăra română se stîrni freamăt lăuntric, mișcare surdă, abia simțită, dar dîrză și învrăjbită.

Străjile feriră repede căruțele, copacii înțăpoșați și mărăcinii și cele cinci porți se deschiseră. Măria-sa înălță palosul spre cerul fierbinte și strigă:

— Fiți gata, vitejii mei!

Glasul voievodului și lucirea de fulger a palosului opriră inimile. Apoi se auzi ca un tunet:

— Vitejii mei! La năvală dați, țara v-apărați!

Și, dintr-o dată, prin cinci deschizături, ca pe cinci uriașe scocuri de moară, cinci mii de călăreți, curteni și viteji se năpustiră spre cumplita roată a dușmanului. Prin deschizătura din mijloc țîșni vodă călare pe armăsar negru, cu straja lui de viteji, coti ușor la stînga și ținti drept spre mijlocul taberei otomane. Pe cei ieșiți pe porțile din stînga îi ocîrmuia Ilea Huru și Radu Boldur, pe cei din dreapta Luca Arbore și Manoil Oancea. În dreapta voievodului călărea Petru Oțel, ținînd sus flamura vișinie a neamului mușatin, cu capul de zimbru brodat în fir de aur; în stînga îl apăra Pătru Brudur, așa că măria-sa părea înconjurat de doi uriași. Frîul în stînga, iar în dreapta, palosul. La șoldul stîng îi atîrna sabia, iar de șa, în dreapta, un buzdugan îndemînos. Îl urmau, în galop mare, cei zece viteji aleși pe sprînceană în straja măriei-sale. În coada pîlcului, doi trîmbițași și doi buciumași. Voievodul ținea ochii ațintiți asupra dușmanului și gonea s-ajungă pe dîmbul cu mesteacănul pletos, să cuprindă cu privirea tot cîmpul de bătaie. Auzi strănutul unui cal necunoscut din straja lui și gîndi, fulgerător: „Al cui o fi?"... Întoarse o clipă capul: „Răspopa... Tot Arbore mi l-a trimis"... Opri, cu straja din juru-i, sub mesteacăn, pe dîmbul cu vedere largă. Din urmă veneau în trap călăreții. La semnul măriei-sale, trîmbițașul sună scurt, ascuțit. În clipa următoare zeci de trîmbițași și buciumași dădură glas mare. Voievodul, prin semne și olăcari, dezlănțui galopul vitejilor și al curtenilor spre mijlocul armiei dușmane.

Fluturări de stegulețe, fulgerări de săbii, tropot de copite, toaca-n scuturi, nechezatul cailor, glasul cutremurător al trîmbițelor și buciumelor, uralele nebunești ale oamenilor răvășiră valea și cutremurară văzduhul, parcă tot cerul se spărgea și cădea, țăndări, pe pămînt. Cele cinci șiruri de călă-

reți galopară pînă se întîlniră, la jumătatea drumului dintre tabere, se rînduiră din mers și-o luară în trap ușor, ca un val mișcat de nevăzute puteri uriașe, drept spre tabăra dușmană.

De pe dîmbul unde se afla, măria-sa dădu semn spre întărituri, să iasă și pedestrimea, apoi urmări clipa cînd valul călărimii va trece la galop și va izbi zidul spahiilor lui Soliman pașa.

Deodată, Cosma Șandru lepădă scările, urcă pe spinarea calului, se agăță de-o cracă și să cățără în mesteacănul pletos, sus, cît îl ținură crengile.

— Bine faci, căpitane! îl lăudă voievodul. Povestește ce vezi!

— Doamne, uriașă-i tabăra dușmană!...

— Asta știu... Altceva?

— Spahii rumelioți se încălărează și se rînduiesc de luptă.

— Trîmbițași, sunați întețirea galopului!

La auzul trîmbițelor, năvala românilor deveni năprasnică. Soliman pașa văzu că spahii lui sînt prinși în oarecare neorînduială. Trimise atunci grabnic, înainte, trei stoluri din oastea lui Basarab Laiotă, care să lovească drept în cetele lui Luca Arbore; dar, în loc să-i întîmpine cu fierul, căpitanul făcu un semn știut și rîndurile călăreților lui s-au desprins, deschizînd muntenilor drum slobod, să lovească în gol și să oprească galopul în fața pedestrimii moldovene, care-i primi cu o ploaie de săgeți mai mult de înspăimîntare decît de doborîre. Au căzut totuși cîțiva cai, pricinuind poticniri și răsturnări. Cînd ajung în bătaia suliței, Stanciu Ponici le strigă batjocoritor:

— Români sînteți? Creștini ori vînduți necuratului? Ridicați sabia asupra fraților voștri?... Rușine!

Deodată, ca la poruncă, muntenii opresc.

— Eu, căpitanul Buzoianu din oștirea lui Basarab vodă, grăiește și ridică sulițele spre cer, trec de partea voastră, moldovenilor, cu tot stolul meu!

Vornicul Stanciu Ponici și cei din frunte n-au cum le mulțumi, că Soliman pașa, încrîncenat de ciudă, trimite trei stoluri întru urmărirea muntenilor; le face doar semn să urce sus, în întărituri. În clipele următoare călăreții lui Arbore

și Huru lovesc avangarda din două părți; doboară mulți dintre spahii și pătrund adînc în otomănime, deschizînd drum celor care vin din urmă, lărgesc tot mai mult spărtura și silesc spahii să dea îndărăt sau să lupte în grupuri mici, încercuiți de români. Încăierarea devine tot mai înverșunată, mai sălbatecă. Lui Luca Arbore îi lipsesc și Bratu Viteazul și Șerban Răspopa. Dar frații gemeni, Ion și Zaharia Tudoran, Stan Pîntece, Mihul Ciocan și Pintea sin Duma se țin bine. Lovesc fără greș și nu se lasă loviți. Caii îi ascultă: saltă, se răsucesc, cabrează, azvîrl din copite. Lui Radu Boldur i se rupe sabia și pălește cu buzduganul. La fel se poartă și vitejește se bat și călăreții lui Ilea Huru; de altfel, în latura lui spahii rumelioți par mai puțin hotărîți să înfrunte primejdia și moartea. Încep să cate în urmă; și cum Soliman pașa e ceva mai departe, îndărăptează, vrînd parcă să strîngă rîndurile, acolo unde izbesc necruțător călăreții lui Luca Arbore și ai lui Boldur. Cînd cetele lor se unesc iar și izbirea se preschimbă în val potopitor, ies în frunte Răspopa, Arbore, Ciocan și călăreții români doboară zeci, sute de spahii și țintesc spre pîlcul care-l păzește pe Soliman Hadîmul. Huru cearcă să-l învăluie prin dreapta, iar Radu Boldur cu pîlcul lui prin stînga, în timp ce Arbore îl atacă din față:

— Să-l prindem viu! strigă cu o bucurie disperată. Viu!

Dar, în clipa aceea, în sprijinul pașei se reped cete de spahii și fac zid, apărîndu-l cu pricepere; Soliman însuși dă cîteva lovituri de iatagan împotriva lui Mărdulce, Răspopa și Tudoran, năpustiți asupră-i.

Straja îl apără împiedicînd, întîrziind urmărirea, lăsîndu-i timp să ajungă pînă în preajma corturilor. De aici, întors iar cu fața spre valul năbuitor al românilor, cearcă să dreagă rîndurile rupte. Se înspăimîntă însă văzînd cît de vălmășite, de risipite sînt cetele avangardei și cît de mulți au căzut morți ori răniți. Îl ocărăște, în gînd, pe sultan că nu i-a dat, în sprijin, și pe anatolieni. Deși mai puțini, românii biruie cu îndrăzneala, cu meșteșugul, cu dîrzenia, cu repeziciunea izbirilor, cu sprinteneala, cu vîrtutea încărcată de mînie și ură. Cu cît rumelioții dau înapoi, cu atît românii dobîndesc putere și credință că pot birui. Sar peste caii doborîți și împing înainte, tot înainte... Pătrund în tabăra dușmană ca pana de fier în despicătura butucului de brad. Luca

Arbore, cu Mărdulce, Răspopa și cu patru oșteni silesc năprasnic, mereu, nebunește, să ajungă la Soliman pașa. Ard de dorința de a-l răpune, de a-l prinde. Dar cînd se apropie la mai puțin de douăzeci de pași, din stînga, o ceată mare de spahii îi lovesc: și ei sînt numai șapte. O suliță îl izbește pe Luca în platoșă; n-o străpunge. „Drept în inimă, cîine!"... Crișcă și nu-l cruță, dar nu-l doboară el, ci Mărdulce, cu buzduganul.

De pe dîmbul cu mesteacănul pletos, voievodul urmărește înaintarea călăreților și-i slăvește în gînd, dar se și îngrijorează: „Grosul armiei n-a intrat în luptă și cad mulți, prea mulți..." Strigă:

— Olăcari!... Ponici și Mihău să grăbească pedestrimea!...

Cel dintîi Luca Arbore simți primejdia și se opri cu ai lui, chibzuind o clipă. Ilea Huru merse înainte. Ai lui au și ajuns la corturi și au sfîșiat, cu sabia, trei.

— Oprește, Ilea! strigă din răsputeri, în clipa cînd o ploaie de săgeți șuieră prin văzduh și șapte călăreți se răstoarnă cu cai cu tot. Cade și calul lui Stan Pîntece. Luca îl apără cu scutul de-o săgeată, iar călărețul, săltînd de jos, aleargă spre stînga după un cal turcesc rămas fără stăpîn, îl prinde de frîu, i se aruncă în spinare și continuă lupta. Ca și Huru ori Boldur, Arbore n-are răgaz să numere cîți dușmani a doborît, nici cîți oșteni români au căzut. Izbește mereu, necruțător și cîștigă, cîștigă încă două-trei sute de pași înlăuntrul armiei otomane. Dar, oricîți dușmani doboară, alții le iau locul: parcă izvorăsc din nesecat izvor. Iar Soliman pașa, adăpostit între corturi, trimite stol după stol, prinzînd în bătălie toți anatolienii, pe care înfrîngerea îi înfurie cumplit. Luca vedea cum Soliman pașa și straja lui de năimiți îi scotea dintre corturi și-i mîna la luptă, pocnindu-i cu gîrbaciul ori cu latul iataganului. Mihul Ciocan cade, rănit, iar stolul lui, împresurat de spahii, se rărește repede. Ai lui Soliman prind curaj și se năpustesc tot mai mulți, copleșitor de mulți. Ai lui Huru și Costea Orăș se țin dîrji: răpun pe-ntrecute; vin în ajutorul lui Arbore și năvălesc înainte, dar rîndurile lor se răresc mereu.

Din mesteacănul pletos, Cosma Șandru îl vede pe Mahomed încălecînd și, urmat de o suită foarte numeroasă, trage șirurile rărite ale spahiilor înapoi și vîră ienicerimea în față.

— Asta-i clipa!... Să atace pedestrimea! poruncește măria-sa.

Și cît ai număra pînă la zece, ceata călăreților lui Dragoș Tudoran și straja în frunte cu voievodul însuși țîșniră în galop pînă aproape de pedestrime, să întîmpine valul dușmanilor călări. Căpitanul Arbore strigă retragerea din preajma corturilor; bătălia devine o sălbatică zbatere pe viață și pe moarte. Acum cad cei mai mulți călăreți români, izbiți de săgețile ienicerilor.

Ciocnirea dintre pedestrimea română și ienicerime dă altă înfățișare bătăliei. După două-trei ropote de săgeți, urmează un vălmășag de cămăși albe și cușme negre, cu fesuri verzi, și tunici roșii, de iatagane și săbii, de scuturi rotunde și dreptunghiulare, de semilune și bouri. Icnete. Țipete. Gemete. Urlete. Sudălmi. Blesteme. Izbiri de săbii și iatagane. Pocnete de buzdugane-n scuturi și-n coifuri. Înțepături de suliți și hăcuiri cu halebardele. Cai și oameni răsturnați, doborîți, uciși în prăbușiri înspăimîntătoare ori caraghioase. Țîșniri de sînge prin haine, prin zale. Șuiere ascuțite, ucigașe, de săgeți proptite și amuțite în trupuri de oameni și cai. Scrîșniri de furie, ură, durere. Icnete, vaiete și gîlgîiri de sînge înainte și după moarte. Brațe care se apără. Brațe care bat văzduhul, cu deznădejde, deznodate, și cad ca ramuri desprinse de trunchi. Lănci rupte, scuturi sparte. Vînzoleală nebună. Viermăt uman care se întreucide sub raze de soare dogoritor. Cînd li se rup armele sau le cad din mîini de oboseală, dau cu pumnii, cu picioarele. Se iau la trîntă. În trei rînduri ceata de viteji, în frunte cu voievodul, face gol în juru-i. Iarba se pătează de sînge. Cîmpul se acoperă cu răniți și morți. E o dezlănțuire de furie care întrece orice închipuire omenească, oricît de înclinată spre înfățișări fioroase. Pe toți îi stăpînește mînia cea mai neîmblînzită și ura cea mai neagră.

Straja măriei-sale s-a adăugat vitejilor și curtenilor în retragere, să-i ferească de încercuire. Pedeștrii luptă nu atît ca să biruie, cît mai ales ca să scadă cît mai mult numărul cel mare al dușmanilor. Iar dacă se trag înapoi cîte un pas-doi, o fac tot timpul cu fața la dușman. Și merg înapoi, așa cum au învățat, parc-ar avea cîte un ochi în ceafă.

Înfierbîntat, clocotind de mînie, voievodul izbește cu paloșul mînuit cu amîndouă brațele. Calul se rotește, cabrează, se avîntă numai din îndemnul pintenilor; frîul stă agățat în ciochine. Cu înțelegerea și curajul lui, calul se ferește de lovituri, ferindu-și și stăpînul, cît poate de iatagan ori suliță otomană. Dar mai ales îl străjuiesc îndeaproape pe măria-sa Brudur, Orăș și Oțel, din laturi și din spate. Stăvilesc loviturile și doboară pe năpustitori, ca voievodul să-i cosească, să-i hăcuie cu paloșul pe cei din față. Ci, în momentul cînd se avîntă prea mult într-un desiș de iatagane și suliți dușmane, straja celor trei rămîne oleacă în urmă, iar calul voievodului primește suliță și, bătînd deznădăjduit din picioare se răstoarnă. Noroc că vodă poate scoate repede piciorul din scară și sare. În clipa cînd privește calul prăbușit, un vîrf de suliță îi atinge umărul stîng, sfîșiind carnea: Jos, pedestru, mărunt cum este, pare că-l vor strivi ienicerii. Mai ales că durerea din brațul stîng îl silește să scape paloșul. Ci nu se lasă: cu dreapta trage repede sabia și se apără de două iatagane înțăpoșate șuierător asupră-i. Rezistă pînă cînd cei trei căpitani îl ajung și-l ocrotesc cu săbiile lor. Ceilalți curteni și viteji lărgesc cercul în jur; un străjer descalecă, în grabă, și-l ajută să încalece calul lui. Lupta mai durează încă o vreme pe locul dintre dîmbul cu mesteacănul pletos și Pîrîul Alb. Voievodul și straja lui, flamura mușatină, strigătele și îndemnurile la luptă se văd și s-aud pînă la Huru, Boldur, Arbore, Ponici. Și toți stăruie, stăruie cu o nebunească îndărătnicie. „Să le scădem numărul...“, gîndește Arbore, simțind înțepături în inimă pentru toți ai lui care cad. Și cad mulți, mai mult copleșiți de mulțimea dușmanilor decît biruiți. Toți simt sfîșietor de dureros rărirea rîndurilor. Măria-sa vede că șapte din vitejii care-l însoțesc primesc moarte de iatagan ori suliță. Colo căpitanul Hotcu, dincolo Gheorghe stolnicul, comisul Pandele... La fel suferă și Luca Arbore: inima-i sîngeră cînd îl zărește, mult spre stînga, pe Ilea Huru prăbușindu-se de pe cal și nu-l poate ajuta. Geme: „Ilea, nu mă lăsa!“... Nu-l poate ajuta nici pe Sînger postelnicul, spintecat de iataganul mînuit cu strașnică putere de un harap negru și buzat, cu brațe ca de oțel și cu ochii scînteietori, ca fulgerul în noapte. Îl dor

căderile prietenilor, ca tot atîtea răni, dar luptă cu întreită furie. Îl doare tot atît de tare și semnul și strigătul măriei-sale:

— Îndărăptați luptînd!... Luptați!... Luptați!...

Sub porunca vornicului Ponici și a postelnicului Iuga, pedeștrii fac zid și se trag încet-încet înapoi, ușurînd călăreților să rupă lupta și să ajungă în întărituri înainte ca dușmanul să poată folosi săgeata.

În clipele acelea, de sus, de la cortul voievodului contele Opalinski privește și se cutremură:

— Prințesă Oana, un polonez nu poate lăsa un prieten în primejdie!... Face semn călăreților săi și strigă cu glas de tunet, nebănuit de puternic: *Pro salute Moldaviae!*

Și, țîșnind din întărituri, se năpustește în viforoasă pogorîre; îl urmează douăzeci dintre leșii lui. Ajung pînă la pedestrimea care luptă cu sabia, buzduganul, sulița. Ienicerii lui Mahomed așteaptă să vadă dacă vor țîșni și alți călăreți din tabăra întărită. Ștefan vodă porunci folosirea arcurilor și a arbaletelor. Și sute de dușmani se prăbușesc cu săgeți înfipte în trup. Lupta se prelungește, ucigașă. Cînd zărește pîlcul lui Opalinski, Luca Arbore se înspăimîntă:

— Ce face leahul?!... A înnebunit?... și își îndreaptă călăreții într-acolo.

Vede că leșii se bat cu putere și îndrăzneală, parc-ar cosi buruiene și spini. Dar, înainte de a se apropia Arbore, ienicerii îi înconjoară și, copleșindu-i cu numărul, îi căsăpesc pe toți. Nu poate face nimic decît să izbească furios și să se retragă, încet, luptînd.

Lăsînd pedestrimea să țină piept dușmanilor, călăreții români trec pîrîul în galop și urcă în întărituri. N-a rămas decît voievodul cu straja sa, vornicii Mihău, Ponici și Bodea să îmbărbăteze pedestrimea, să înfrunte dîrză dușmanul și să-i pricinuiască mereu pierderi. Dar puhoiul otoman n-are sfîrșit. Dacă a căzut unul, îl înlocuiesc trei: pîlcurile vin, năpustite, val după val.

Mirat și furios că nici Soliman pașa, nici Balaban pașa, nici Piri și Grana beg nu izbutesc să ajungă la întărituri, că, deși, puțini la număr, ghiaurii îi pricinuiesc mari pierderi, Mahomed sultan, cu toată straja, împinge pînă în rîndurile din față. Vede steagul roșu cu cap de bour, vede straja, dar nu poate ști care-i Ștefan. Cei care au luptat la Podul Înalt

i-au spus că-i mic de statură și foarte dibaci în mînuirea spadei. Repède un pîlc de spahii împotriva lui, dar nu pot răzbate prin șirurile moldovenilor, care, cînd ajung la malul rîpos al pîrîului, izbutesc să coboare, prin locuri adăpostite, și să urce, foarte repede, spre deschizăturile taberei întărite. Cînd vodă, cu straja, a pogorît în pîrău și a prins să urce spre întărituri, tunarii români au și slobozit cel dintîi foc. Pripiți, n-au socotit bine depărtarea și multe bombe s-au rostogolit în gol. Pregătirea celei de-a doua încărcături durînd cam mult, turcii au timp să se apropie fără altă primejdie decît săgețile trase din șanțurile și meterezele taberii. Voievodul, cu straja de credință, ajuns la întărituri, urcă pe înălțimea din mijloc, să privegheze bătălia întregii tabere: lupta în cîmp deschis se sfîrșise. Nimeni nu putea spune acum cîți au căzut în luptă și cîtă pagubă au pricinuit dușmanului. Dar toți căpitanii vedeau sute și sute de locuri goale în șanțurile ori meterezele de apărare.

Flamura roșie cu cap de bour fîlfîie acum înfiptă de Pătru Oțel, lîngă prapurul cel mare cu chipul Sfîntului Gheorghe. Soarele scapătă la chindia mică, dar mai dogorește încă.

— Măria-sa răsplătește cu o moșie pe tunarul care-l va ochi pe Mahomed ! făgăduiește vornicul Bodea.

Arcașii și arbaletierii țin, pe celălalt mal al pîrăului, pe năvălitori încă o vreme, rărindu-le rîndurile. La a treia salvă, o bombă nimeri în mijlocul strajei împărătești, doborînd și ologind cai și oameni. Ponici poruncea arcașilor să tragă în ropote, ochind fără greș. Cîteva minute, Ștefan a crezut că padișahul a și fost trimis pe lumea cealaltă. Dar s-a înșelat: în vreme ce ienicerii coborau malul pîrăului, Mahomed însuși, nevătămat, călare pe calu-i negru corb, porunci desfășurarea steagului cel mare și verde, cu semiluna de aur; stegarul îl înălța spre cer, urlînd strigăte de ațîțare la luptă necruțătoare împotriva spurcaților ghiauri. Tunarii lui Ștefan vodă pregătiră și a treia salvă; dar padișahul s-a tras înapoi, iar pașalele îmboldesc ienicerimea înainte, cu mare mînie și silă. Descărcăturile tunurilor, săgețile trase din întărituri, pietrele din praștii lovesc, răstoarnă, ucid sute și sute de otomani. Dar rîndurile se răresc doar pentru cîteva clipe; alții, mereu alții țîșnesc din nesecat izvor. Vin, curg, năbuiesc dinspre tabără; se aruncă în pîrău peste morți și răniți și cearcă să

urce spre metereze ca niște furnici uriașe. Dar cum ies la vedere așa se întorc tîrîș ori cad rostogolit în apă, înroşind-o cu sînge. Cei mai mulți se prăvălesc în rîpi; alții se încîlcesc în mărăcinii aşezaţi în jurul taberei; unii cad în gropile de lup şi se-nfig în țepușe, alţii, înşelaţi de frunze, intră în ramurile ascuţite ale copacilor care înconjoară tabăra română, ca nişte coroane. Se întîmplă chiar ca unele săgeţi trase de arcașii otomani din spate, de la răsărit de Pîrăul Alb, să lovească tot pe-ai lor.

Întors de la marginea pîrăului, Soliman pașa îndrăzni să spună sultanului:

— Asemenea ciudată apărare, îndărătnică și ucigașă, nu s-a mai pomenit!... Tabăra asta-i o pădure întărită, o gură de iad.

— Atacăm din față pînă-l impresoară Piri și Asan beg!

— S-aducem tunurile cele mari, cere Balaban pașa. Îi strivim cu cîteva salve.

— Nu se poate ! se împotrivi Malcoci Bali beg. Stau mai sus decît noi, iar pădurea îi apără. Și-apoi s-ar putea ca multe bombe să lovească pe-ai noștri, care asaltează.

— Îi biruim numai de-i atacăm din toate părțile. Deci, asalt fără încetare; pînă în seară îi impresurăm și-i capturăm !

Urcată pe o căruță încărcată cu butuci, Oana a urmărit bătălia și năvala otomană. A ținut privirea mai ales asupra locurilor unde luptau măria-sa și căpitanul Luca. De zeci de ori inima i-a fost înțepată de cuțitele spaimei. Cînd vodă a căzut de pe cal, a țipat îngrozită. Noroc că, îndată, l-a văzut pe măria-sa iarăși călare, lovind cu mînie. Se ruga întruna să-l păzească soarta cea bună. O vreme s-a întrebat dacă nu era mai nimerit să încalece și să se tragă la adăpostul de dincolo de Dealul Chirilaș, unde se aflau și cîteva familii de curteni. Plecarea furtunoasă a contelui Opalinski, răzbirea lui și topirea în vălmășagul otoman a făcut-o să uite acest gînd. Cum românii se retrăgeau, pas cu pas, semănînd moarte și plătind moartea cu moarte, a așteptat să-l vadă pe Luca intrînd în întărituri cu călărimea. Și-au făcut semne, dar n-au putut vorbi: căpitanul a trebuit să-și așeze oamenii pe metereze și șanțuri, ca să oprească năvala dușmană.

Oana a sărit din căruță, a luat frîul cailor lui Mărdulce și Luca și i-a adăpostit în pădure, legîndu-i de copaci, la locul dinainte știut. A rupt iarbă de pe marginea drumeagului și dintr-o rariște și le-a dat-o s-o mănînce, vorbind:

— Mulțumesc, Dorule, că l-ai purtat pe stăpînul nostru prin primejdie de moarte și l-ai adus teafăr din iadul morții.

S-a urcat iar într-o căruță și a privit desfășurarea războiului care se apropia tot mai mult de întărituri. A sărit din căruță numai cînd o săgeată turcească s-a înfipt în sacul cu pămînt, pe care se urcase. Gîndi: „M-ai ochit, nemernice, dar săgeata ta nu mi-a fost sortită." Stătu la pîndă pînă îl văzu intrînd pe vodă cu cei din urmă osteni, urmăriți de săgețile și urletele otomanilor.

— La adăpost, nesocotito! îi strigă voievodul.

Din asprimea glasului, Oana înțelese că nu încăpea nici amînare, nici cîrtire. Ajunși în șanțuri și metereze, în spatele căruțelor legate cu funii, oștenii n-au răgaz de odihnă: dușmanii sînt tot mai aproape, tot mai mulți. Luca Arbore și ai lui, cîți mai trăiesc, luptă acum ca pedestrași. Oana și cei care au cîte un braț rănit, cară săgeți și pietre la îndemîna arcașilor și prăștiarilor. Toți luptă cu deznădejde, așteptînd noaptea. „Mîine, în zori, gîndește căpitanul Arbore, îmi înfirip un stol bun și lovesc tabăra musulmană dinspre Țibucani"... Și se bucură.

Dar la îngînarea zilei cu noaptea, cînd Mahomed dădea cel din urmă asalt din ziua aceea, se-auziră strigări din două părți:

— Păgînii ne înconjoară dinspre miazăzi!...

— Mulți dușmani ne împresoară de la miazănoapte!

Vodă izbi cu sabia într-un sac cu pămînt și gemu dureros:

— Ne batem pînă se-ntunecă! Cetele dinspre Cîrlig și cele dinspre Davideni să lupte pînă le trimit poruncă să vină la mine!

Și încă două ceasuri mai rezistă la marginea „pădurii întărite", respingînd cinci asalturi, umplînd cu leșuri rîpile, șanțurile, gropile și apa pîrăului; dar și dintre români au căzut mulți.

Îndîrjit peste fire, sultanul trimetea stol după stol: rîvnea să pătrundă în întărituri în seara aceea și să-l prindă pe ghiaur, cu toți ai lui. „Dacă se înnoptează, îmi scapă !"...

Cînd amurgul a încețoșat tot cuprinsul, iar sultanul speriat de mulțimea pierderilor și temător de întuneric, a renunțat la asalturi, voievodul a poruncit lui Ignatie vistierul să urce răniții în căruțe și să-i trimită în satele megieșe.

— Luați tot ce se poate lua, în grabă ! Intrăm în munte, la Pipirig și Rîșca. Prapurul cel mare îl porți cu domnia ta, vistiere, împreună cu toată averea taberii. Vornice Pascu, strîngi oastea la Pipirig și m-aștepți ! Arbore și Boldur, cu călăreții voștri, cîți v-au mai rămas, păziți laturile dinspre Cîrlig și dinspre Davideni. Eu, cu o strajă de cincizeci și cu flamura mică, mă îndrept spre Cetatea Neamț și Suceava. Toți căpitanii să cutreiere țara și să adune țărani, răzeși, tîrgoveți să ne facem oastea la loc.

Căpitanii, vornicii, comișii se îngrijiră de repedea golire a taberei. Fiecare călăreț își lua calul său. Dînd pe Dor lui Mărdulce să-l ducă lui Luca, Oana văzu mulți cai fără stăpîn. Vistierul Ignatie porunci pedestrașilor să-i încalece ori să le pună poveri în spinare. Rămîneau cele mai multe din căruțe legate pe marginea dîmburilor. Ascunseră sub frunze și crengi maldărele de săgeți nefolosite. Tunurile și bombele le aruncară în rîpi și le acoperiră cu frunzari. Pulberea și sacii cu merinde le încărcară în căruțe și porniră cu oștirea spre Pipirig. Toți se sileau să împlinească poruncile cît mai repede. Dar oboseala, lehametea, simțămîntul zădărniciei, frica, deznădejdea se cuibăreau în multe inimi. Îndîrjirea în bătălie și primejdia morții, înfrîngerea și pierderea atîtor frați, pe care nici unul nu cuteza să-i socotească, le-au stors, le-au strivit parcă și trupurile și sufletele. Mulți păreau doar umbra celor care s-au bătut cu atîta mînie.

Urcînd în șaua calului adus de Pătru Brudur vodă porunci:

— Vă îndreptați spre Pipirig; împreună, mergem pînă la Agapia.

Jumătate din strajă o lăsă să treacă înainte. Făcu semn Oanei să i se alăture, în stînga, lîngă căpitanul Bogdan Julici; dar în loc să pornească după strajă, răsuci calul și porni în galop, dînd ocol taberii întărite de la marginea căreia oto-

manii se retrăgeau, pîlc cu pîlc, neîndrăznind să pătrundă pe întuneric. Brudur și Julici se luară după dînsul: Oana îi urmă, pe calul ei alb, ca o pată de lumină pe pînza cernită a amurgului. În latura dinspre miazănoapte, văzu trei tunuri neîngropate.

— Bogdane, vezi de-s încărcate !

— Da, măria ta ! se grăbi căpitanul, descălecînd și pipăind armele. Au bombele pe țeavă.

— Fă-te tunar !... Cremene și amnar ai ?

În cîteva clipe, Oana, Julici și Brudur coborîră și puseră cîte o frîntură de iască aprinsă în cele trei focoase. Așteptară, cîteva clipe. Întîi răbufni tunul de la margine, zguduind văzduhul și clătinînd pădurea, orbind cu flacără de iad și pricinuind, în vale, strigăte și gemete. Măria-sa puse pinteni și țîșni spre drumeagul unde-l aștepta oștirea, în nedumerire. După cîteva clipe și celelalte două tunuri bubuiră. Intrînd în rînd, vodă lăsă calul în voia-i. Rostea, în gînd, numele celor dispăruți și se înspăimînta: Stanciu Ponici, Ilea Huru, Costea Orăș, Bratu Viteazul, vornicul Hîrsu, spătarul Mihău, vornicul Hotcu, Hudici cel tînăr, Manea din Bodești, Gotcu, Onisie și sute, mii de ostași, curteni și viteji. „Dușmanul a doborît aici jumătate din oastea mea. Și nici nu l-am putut opri măcar cinci zile, să-i pricinuiesc mai multă pagubă... Cîte morminte... Valea Albă se va albi de oasele morților... Și ce movilă de cranii... Oamenii vor zice acestui loc cumplit Războieni... Războieni, unde s-a topit floarea Moldovei... Cît durează pădurea-i bine; dar în luminișurile de dincolo de Țolici ne pot lovi, dacă Arbore și Boldur nu le pun stavilă“...

— Procleții ! blăstămă cu mînie. Că n-am izbutit să...

— Ce mult ai crezut în întăriturile astea, măria-ta !

— Da, Oana. De-acum biruința o hotărăște tăria zidurilor de la cetăți și vrednicia lui Arbore, Șendrea și a oamenilor lor...

— De ce nu rămînem la Neamț ?

— Hm... Ne împresoară, căpitane Pătru, întoarse măria-sa fața spre cel care-l întrebase. Și ne țin așa pînă murim de foame ori ridicăm steag alb. Rob eu, și Moldova roabă. Mai avem o nădejde: dușmanul nu poate ierna aici. Iar noi,

dacă ținem tot poala munților, chiar fără ajutorul lui Mateiaș, pînă la Dunăre îl potopim.

Amurgul tot mai dens așternea un linţoliu portocaliu, apoi unul vînăt și trist, peste trupurile înțepenite pe veci, peste dîmbul cu mesteacănul pletos, peste căruțele legate în funii și răsturnate, peste dîmbul unde a stat înfipt prapurul cu chipul Sfîntului Gheorghe ucizînd balaurul, peste mormîntul proaspăt al Mădălinei, peste copacii cu ramurile cioplite țăpușă, peste frunzele fagilor și ale gorunilor, peste trupurile celor îndușmăniți în viață și împăcați acum, în moarte, peste sufletele celor care plecau înfrînți și cerniți din acest loc fără noroc.

Numai cerul, încețoșat ca de-o omenească durere, începea să se lumineze, sfios, cu scînteile stelelor. Cîte o nălucire de lumină albă licărea pe tulpina mesteacănului pletos și undele Pîrăului Alb, acolo unde nu era înfundat cu trupuri omenești.

Mergînd de-a dreptul peste dealuri, cu ceata lui, Luca Arbore întrebă pe Mărdulce, pe Zaharia Tudoran și pe Șerbu Răspopa dacă au avut grijă de răniți și dacă Mihul Ciocan, Pintea sin Duma, Gheorghe din Mășcătești, Alexandru Țibulaș, Duma și Cozma din Hlăpești au căzut în bătălie în adevăr.

— Da, răspunse Zaharia. După socoteala mea, dintr-un stol au pierit cam patruzeci. O treime din oștire s-a pierdut...

Arbore își aminti ce trist era voievodul cînd Pătru Brudur a smuls din pămînt prăjina prapurului cel mare și l-a încredințat lui Ignatie vistierul: „Nu-l închinăm! Mai avem nădejde.“ Aceleași gînduri îl băteau și pe Radu Boldur și pe Manoil Oancea și pe toți căpitanii și oștenii măriei-sale.

Crin o purta pe Oana alături de măria-sa, tăcută, cu inima cernită. Simțea mare nevoie de vorbă bună, dar toți tăceau parc-ar fi mers printre mii de morminte. Ci privind mai cu luare-aminte la măria-sa, băgă de samă că avea rană la umărul stîng:

— Oprește, măria-ta, să-ți leg rana!

— O zgîrietură, nepoată... Rana cea mare-i că întăriturile nu m-au slujit cum am crezut și că paloșul biruinței a rămas la dușman! suspină voievodul, strîngînd frîul și lăsînd capul în jos, vinovat.

— Vai ! țipă fata, scurt, a părere de rău și a spaimă. Își mușcă buza de jos ca să tacă. Trase din ciochină coșteiul cu feșe și cutiuța cu măduvă de falcă de urs, sfîșie cămașa voievodului plină de sînge închegat, șterse ușurel rana, care mai mustea încă, o unse cu alifia grasă și legă strîns, cu fașă moale.

— Mult știi să-nduri, măria-ta...

— Nu se cădea să mă arăt și să mă vaiet în timpul luptei.

Merseră înainte, tăcînd, încă oarecare vreme. Pe Oana o chinuia un gînd. Cînd simți că și voievodul s-a înfundat în gînduri, îl lăsă între căpitanii Micu și Brudur. Rări pasul calului, gîndind că bine ar fi să-l întîlnească pe Luca, deși știa că vodă l-a trimis spre Davideni, iar acum poate se luptă cu dușmanii care încearcă să-l împresoare pe măria-sa, cu toată oastea. Cînd îl întîlni pe Bogdan Julici i se alătură, vorbindu-i încet:

— Bogdane, vrei să ne mîntuim țara de dușmani ?

— Acum, tocmai acum pui asemenea întrebare, domniță ?

— Cu un rost, prietene: să găsim paloșul măriei-sale.

— Fii cuminte, Oana ! E lucru cu primejdie, mare primejdie !

— Știu, dar tu luptai lîngă măria-sa, cînd...

— Adevărat: știu cam unde i-a scăpat din mînă, dar...

— Ne întoarcem, îl căutăm și i-l aducem !

— Nu cutez ! Pe-acolo acum stăpînesc otomanii.

— Dacă ar fi aici Luca Arbore, nu mă rugam de tine...

— Să cerem voie măriei-sale.

— Nu ne-o dă... Ori vrei să mă duc singură ? ! Acela-i paloșul biruinței, Bogdane ! Fără el... E vrăjit ! Hai !...

Îi prinse frîul calului și-l scoase din rînduri, cîrmindu-l îndărăt, printre fagii drepți ca lumînarea. Mergînd înapoi, au văzut cît de lung, de trist și de abătut era șirul luptătorilor înfrînți; mulți șchiopătau. Cînd șirurile au trecut, au pornit trap întins, spre tabăra întărită. O aflară goală, răscolită. Cîteva cete de turci intraseră în cuprinsul ei, dar văzînd-o pustie, se retrăseseră de teama întunericului și-a vreunei capcane. Lîngă o tulpină, un rănit ceru ajutor. Opriră, îl ajutară să se ridice, îi legară rana, îi dădură o suliță să se sprijine și să intre în pădure.

Dinspre dealurile de dincolo de Siret, răsărea luna. Bogdan Julici privi, cu luare-aminte, în vale, cîmpul de luptă.

— S-au tras spre tabără, la corturi... Uite, cam pe la tufanii ceia de alun, cînd spahiul a însulițat armăsarul măriei-sale. S-ar putea ca acolo să...

— Coborîm și pătrundem călări; caii nu calcă trup omenesc.

— Și dacă străjile otomane...

— Le ocolim. În treizeci de zile le-am aflat obiceiurile, păzesc tabăra, nu... un țintirim cu morții neîngropați.

— Dacă n-ai fi cine ești, te-aș face nebună.

— Sînt, Bogdane, vezi bine că sînt... Dar trebuie! Tu știi cîteva cuvinte turcești și spui că-mi caut fratele rănit.

Pînă la pîrău întîlniră puțini români morți; turci însă, duium. Vadul adînc al pîrăului, ticsit de leșuri: unul peste altul. Unii încă în viață cerșeau apă, îndurare, ajutor. Nu se ivi nici o strajă. În lumina lunii, tot mai albă, prindeau a sclipi fesuri roșii, verzi, galbene, scuturi, iatagane, săbii și ochi holbați, năucitor, spre stele. Oana simți că și pe Crin îl scutura groaza: n-are cum și unde să mai calce, fără a strivi în copite frînturi de stîrv omenesc. Se încredința că se află într-un jalnic și fioros țintirim, cu morții scoși din morminte înainte de judecata din urmă.

— Cam pe-aici..., șopti căpitanul Bogdan Julici și descălecă. Se roti în dreapta, în stînga, înainte, înapoi, scociorînd cu mîna, cu vîrful ciobotei printre trupuri, scuturi, arme răvășite, fesuri, căciuli, sulițe, iatagane. Pe Oana o cuprinseră, reci, toate spaimele. Îi îngheță inima. Dinții îi clănțăneau. Ca să nu amețească, își îndemnă calul, cu pintenii, să se apropie de căpitanul Julici. Privi luna și i se păru că pămîntul se clatină din țîțîni, iar dinspre munte, dinspre Ceahlău, răzbate zvon din Toaca Tăriei. În inima înghețată îi izbucni o flacără fierbinte. Strînse pumnii și pulpele pe pîntecele calului, să simtă un firicel de viață într-atîta noian de moarte. Căldura trupului lui Crin o întremă; mintea i se limpezi; privirea i se aținti pe lama lucie, alb-argintie a paloșului culcat în iarbă: îl cunoscu după garda în chip de cruce.

— Bogdan, uite-l!...

Pînă ajunse căpitanul la locul arătat, grozav s-a temut Oana să nu fie o vedenie. Numai cînd l-a strîns în pumni, rece de rouă, s-a încredințat că n-are năluciri.

— Hai, căpitane! porunci, apucînd paloșul cu dreapta.

Se răsuciră înspre apus. Umbrele lor mergeau înainte, ca niște stafii călări. Căutară cu privirea trupul lui Ilea Huru; dar parcă toți morții erau la fel: au turci, au români. Deodată zări, strălucind, chivăra cu penaj bogat a contelui Opalinski. Dădu să descalece, s-o ridice; dar, în clipa aceea, calul căpitanului Bogdan sforăi și strănută zgomotos. Crin sări brusc peste un morman de cadavre și Oana fu gata să scape paloșul. Înspăimîntați, cotiră spre miazănoapte, mai mult duși de pasul cailor: și ei voiau să iasă din lugubrul cîmp al bătăliei, la ceas de noapte. Grăbiră să treacă pîrîul; dar, deodată, un pîlc de ieniceri, răsăriți de neștine, îi prinseră între suliți. Căpitanul Bogdan trase sabia să lovească, dar repede înțelese că nu putea avea izbîndă: erau prea mulți. Se supuse. După cîțiva pași, Oana puse pinteni lui Crin; dar un ienicer îl prinse de căpăstru, îl smuci furios, făcînd semn Oanei să coboare. Cunoscînd că-i femeie, ienicerii începură să rîdă cu hohote. Dar, pentru că armăsarul nu se lăsa dus de frîu, lăsară fata să-l poarte de căpăstru. Cu stînga, căci în dreapta ținea paloșul; lui Julici îi luară calul și sabia; pe amîndoi îi împinseră spre tabără. Nu-și dădeau sama cum de-au ajuns așa de repede. În hărmălaia taberii, încă nepotolită, auzi vorbă românească.

— Sînt prizonieri ca și noi, șopti Bogdan Julici.

Ienicerii îi împinseră într-acolo. Oana nu se împotrivi, dar nu-și lăsă calul de frîu, nici paloșul din mînă. Un ienicer cercă să i-l ia, dar Crin sări în două picioare, smulse cu dinții fesul din capul turcului, se răsuci cu spatele și azvîrli cu copitele. Ceilalți ieniceri făcură haz; chiar și prizonierii zîmbiră.

— Calul care își ocrotește stăpînul e frate cu calul Profetului ! înțelese căpitanul Julici vorba unui ienicer, care încercă încă o dată să i-l ia; dar mai marele lor strigă să i-l lase.

Oana se adăposti la pieptul calului, ținînd paloșul cu dreapta, ca pe o bîtă. Prizonierii o înconjurară:

— E... Oana, nepoata măriei-sale ! o cunoscu unul.

— Nu mă dați de gol, flăcăi !... Cîți sîntem ?

— Om fi vreo sută, dar mai sînt și mai la vale... Ne adună ca pe vite, să ne pună-n funii.

— Ne-au biruit... dar, uite !..., și arătă valea acoperită de morți. Palancă !... Palancă i-am făcut...

Au stat împresurați de străjeri cu suliți, mai bine de un ceas. Luna urcase sus, către crucea nopții. Înspre răsărit, tabăra otomană se liniști: urcat pe un dîmb, marele hoge strigă ruga de noapte, cu glas ascuțit. Toți închinătorii lui Alah căzură în genunchi, lipind frunțile de pămînt, în mătănii smerite. Trei prizonieri din preajma Oanei se tîrîră în coate, dădură după niște tufe, se prăvăliră, rotit, într-un șanț și dispărură. Oana ar fi putut face așijderi, dar nu se-ndură să se despartă de Crin și de căpitanul Bogdan. Îndată după rugă, străjerii turci strînseră prizonierii mai înghesuiți, iar alții începură a-i lega în funii. O ocoliră pe Oana și pe cîțiva din jurul ei, apărați de calul nărăvaș.

Dinspre tabără se apropie un călăreț în strai românesc, dar cu fes pe cap, însoțit de alți doi. În lumina lunii, Oana îi recunoscu și simți că pămîntul i se cutremură sub tălpi, aruncînd jăratec. Ar fi luat-o la fugă, dacă n-ar fi oprit-o vîrfurile sulițelor. Un dureros simțămînt de ciudă, de mînie, de vinovăție și de spaimă i se amesteca în cuget cu un fel de nădejde și de bucurie. „Ce fac? Îl scuip ori mă lingușesc și mă rog să"... Așteptă să vadă dacă o cunoaște. Îl auzi vorbind cu glasu-i puternic, bărbătesc:

— Români, v-ați bătut cu vitejie! Măritul sultan, stăpînul lumii vă iartă și vă dă slobozenie, dacă treceți de partea mea! Eu sînt Alexandru sin Petru Aron, prin voia măritului padișah, voievod al Moldovei! Ștefan a murit în luptă.

Se așternu liniște mare. Prizonierii se strînseră mai aproape, ca și cum ar vrea să se sfătuiască. Tăcerea dură cîteva minute.

— Cine trece de partea mea acum primește rang și moșie!

— ...Am jurat credință măriei-sale Ștefan vodă...

— Vă dezleagă mitropolitul de acel jurămînt!... Nu vă codiți! Peste trei zile urc în scaunul domnesc din Suceava.

Nemaiputînd răbda, Oana făcu un pas înainte, deși auzea murmure și chiar sudălmi:

— Muierea-i tot muiere!... Vascrisu-și-nchinăciunea...

— Tu?... Tu, Oana? întrebă Alexandru, cu glas subțiat de uimire, descifrîndu-i chipul în lucirea lunii.

— Eu, Alexandre!

Zăpăcit încă, Alexandru nu-și găsea cuvintele. I se alătură un călăreț în strai apusean:

— Una donna ?

— Si, signor, răspunse Oana; io sono una ragazza moldava.

— Parlati italiana ?

— Si, signor, e io capisco la mia conditione di prigioniera.

— Signor di Longo, se pripi Alexandru, e prietena mea, încă din copilărie, despre care ți-am vorbit. E o minune că... E Oana ! Să-l rugăm pe măritul padișah să-mi dea mie prizonierii, să-mi fac gardă. Care trece de partea mea ?

Mai ieșiră în față încă opt, din care unul cunoscut Oanei, căpitanul Ion Brană.

— Mă prind să-i rînduiesc pe cei care vor să treacă de partea... măriei-tale. M-am sfătuit și cu dînsul și...

— Parcă-l... A, tu ești, căpitane Bogdan Julici ?

— Da, eu. Te-ajut, dacă știe și sultanul despre treaba asta.

— N-ai încredere în mine ?

— Nu. Cine a trădat va mai trăda !

Vorba asta îl supără pe Alexandru și vru să poruncească o pedeapsă aspră; dar Oana i-o luă înainte, îndrăznind:

— Alexandre, mă pun chezașă, dacă îi iei cu tine.

În clipa de șovăire sosi încă un călăreț tînăr, în strai italian: ...Solul Angiolello, îl recunoscu Oana, iar teama, da teama, îi spori îndrăzneala și, cu fața spre lună, se apropie de noul venit, oprit lîngă Alexandru. Grăi răspicat, în italiană:

— Sînt nepoata lui Ștefan vodă, principesă între principesele Europei ! Deci cer tratamentul cuvenit.

— Meraviglia ! strigă segretario, uitîndu-se cînd la fată, cînd la Alexandru. Și după ce înțelese confirmarea, surîse: Scusi, principesa... Voi siete la bella donna chi...

Firul laudelor îl rupse Balaban pașa, sosit călare, trufaș, biruitor, scăpărîndu-și în lumina lunii diamantul din montura surguciului, pus sărbătorește în locul chivărei purtate în luptă. Alexandru se grăbi să-l lămurească despre ce era vorba.

— Frumoasă pradă ! exclamă pașa, hotărînd ca prizonierii să rămînă aici, la marginea taberii, sub pază, pînă la ziuă. Pe Oana și pe căpitanii Brană și Bogdan Julici, Alexandru îi luă

la cortul său, așezat în latura de miazănoapte a taberii otomane, într-o livadă. Oana merse alături, călare pe calu-i alb, chibzuind ce trebuie să facă și cum să se poarte. Alexandru prinse a se făli:

— Peste cel mult trei zile sînt domn, în Suceava! Iar tu, lîngă mine, doamna mea... Și-i o minune că ai venit singură; Dumnezeu mi te-a trimis!

— Și mie mi se pare o minune că te-am... întîlnit pe tine. Că dacă mă prindea un pașă..., vorbi Oana cu smerenie și povățui: Cred c-ar fi bine să-l vestești pe tata: să nu mai apere cetatea Sucevei, ci să-și primească fata cu alai, doamnă a țării. Nu?

O clipă Alexandru stătu în nedumerire, strîngînd frîul.

— Bun cap ai, doamna mea! se răsuci spre dreapta și porunci: Mircea Capră, muntene, pleci la Suceava, la portarul Șendrea, pețitor. Dacă izbutești, îți dăruiesc trei moșii și rangul de mare vornic!

Privind la fata de lîngă Alexandru, Capră surîse subțire, mai ales că Oana ținu să adauge cu un ciudat subînțeles:

— Da, sînt Oana, fata spătarului Șendrea, portar al Sucevei și soarta mea se află în mîinile domniei-tale. Înțelegi? Și după o clipă de gîndire, grăi să audă și... pețitorul: Alexandre, mai am două rugăminți, mari, fierbinți: să mi-l lași pe Crin și ist paloș: vreau să intru în Suceava pe cal alb, cu paloș mușatin în mînă. Că dacă... sortită sînt a-ți fi doamnă, ca o doamnă să arăt și să mă port.

— Fie voia ta! îngădui Alexandru bucuros, foarte bucuros.

Ostenită de luptă, tabăra otomană repede se amistui în somn. Dar în fața cortului lui Alexandru, românii sfătuiră încă, îndelungă vreme. Oana aminti de petrecerile de la Doljești, Suceava ori Neamț. Intrînd oarecum în jocul pe care-l urzea acum nepoata lui Ștefan vodă, Bogdan Julici și Brană povestiră despre o vînătoare cu peripeții prin munții Vrancei, împreună cu... noul domn. O vreme, Alexandru a tăcut și a cercetat chipul și vorba Oanei, atît cît putea vedea la lumina lunii, să înțeleagă dacă schimbarea, purtarea ei e dreaptă ori prefăcătorie. Gîndea: „Oricum, e în mîna mea... Nu pot afla ce-a căutat noaptea pe cîmpul de luptă. Poate trupul lui Ștefan vodă, că pe al lui Luca... O să aflu eu și asta, cu încetul"...

Şi, ameţit de bucurie şi de-această cu totul neaşteptată întîlnire, prinse a se lăuda, parcă el singur l-ar fi biruit pe Ştefan.

— Nici că se putea potriveală mai fericită. Dacă te am pe tine alături, o parte din neamul muşatin mă va sprijini. Contezi mai mult ca o duzină de mari boieri care ar veni la mine.

— Ştiu că ţi-i greu să mă crezi, dar acea... parte a neamului nostru m-a trimis Alexandre. Numai că ţi-s nepoată de vară şi legea nu îngăduie.

— Eu sînt legea ! se trufi noul domn şi nu văzu semnul lui Bogdan Julici către Oana, să nu işte vreo împotrivire. Fata înţelese şi zise:

— Ci acum lasă-ne să ne hodinim. Ziua asta de 26 iulie...

— Pofteşte în cortul meu, doamnă !

— Numai cînd îţi voi fi... doamnă ! Acum rămîn aici, sub acest măr, afară, cum dorm de vreo treizeci de nopţi. Mă ocrotesc căpitanii Julici şi Brană din straja mea: straja doamnei !

Şi fără a mai aştepta îngăduinţa, porunci căpitanilor să se rezeme de tulpina mărului şi să privegheze. Era frîntă de oboseală. Îi vîjîia capul, o dureau braţele. O bătea furtuna gîndurilor. Trase paloşul lîngă dînsa şi deodată, iarăşi, îşi aminti că magul Mucapor i-a poruncit să se păstreze fecioară. Ameţi de durere şi de un anume fel de bucurie... „Vasăzică eu sînt pricina înfrîngerii... Eu şi marea, nestăpînita mea dragoste... Numai eu; Luca n-a ştiut de legămîntul magului"... Părerile de rău şi amintirea din noaptea petrecută în pădurea Faraoani îi tropotiră schingiuitor în cuget, amestecate cu vedeniile caselor în flăcări, în care se aruncau oamenii să ardă de vii. Numai cînd răsări luceafărul de ziuă adormi, strîngînd paloşul lîngă trup şi ascultînd respiraţia calmă a lui Crin, culcat aproape, ca o a treia strajă.

În cort, Alexandru Aron scoase din chimir inelul cu pecetea lui Petru vodă Aron, îl cercetă, îi aburi faţa şi-l cercă în podul palmei. Zise un „bodaproste" pentru mitropolit că i l-a dat, la plecare. Îl chemă pe Toma Dobriceanu şi-l numi logofăt:

— Să ai totdeauna la tine, pană, cerneală şi hîrtie, pentru înscrisuri şi hrisoave. Uite bani: cumpără de la segretario.

Apoi, pînă adormi, ticlui în gînd cărți către regi și împărați, hrisoave și zapise de urcare în rang pentru cei ce vor veni să-l slujească.

Frămîntat de gînduri, abia spre ziuă, cînd a ajuns la apa Ozanei, măria-sa a băgat sama că Oana nu mai era în straja însoțitoare. A întrebat și-a pus pe Manoil Oncea s-o caute: numai trei oșteni își aminteau c-au zărit-o rămînînd în urmă. Atît. Un cuțit îi trecu prin inimă: „Dacă Luca Arbore ar fi aici"... Fără să știe de ce, trase sabia din teacă și puse pintenii. Așa urcă dealul la cetate. Bătu cu mănunchiul în poartă; straja coborî podul numai cu porunca pîrcălabului Cîrstea Arbore. Descălecînd zise, încet:

— Pîrcălabe, dușmanul e după noi, aproape. Și către jupîneasa Ana, ivită în pălimar în strai cernit: Fii tare, Ana, precît ești de frumoasă. Vin vremi și mai grele. Și, ca să-și ascundă lăcrimile, urmă: N-am răgaz decît să mă spăl și să mă rog.

Urcă, într-un suflet, în odaia lui. Jupîneasa Ana îl ajută să-și scoată zalele și-i turnă apă din cana de aramă, să se spele.

— Mădălina, măria-ta..., și lacrimile îi țîșniră șuvoi.

Vodă ar fi vrut să-i spună că și Oana a dispărut astănoapte, dar se temu să n-o întristeze și mai tare. Intră în paraclis și se rugă. Apoi, în jilțul din iatacul domnesc, îmbucă o felie de pîine unsă cu unt și cu miere și bău, în tăcere, o ulcică de vin. Ștergîndu-și lacrimile cu dosul mîinii, jupîneasa Ana îi schimbă legătura la rană.

— Oana m-a uns cu măduvă de falcă de urs... Au nu știi că lacrimile ustură ?

— Iartă, măria-ta... Fetele au trecut spre Ilișești. Oana ce... face ?

— Nădăjduiesc că... bine, surîse trist, apoi repede se întunecă la față, întrebă dacă s-au adăpat caii și pofti pe pîrcălabul Cîrstea Arbore la sfat tainic: Știu că sultanul mai are doar trei tunuri din cele mari. Te aperi pînă la cel din urmă om. Eu trec prin Suceava și mă trag spre munte, să adun oaste nouă. Oștenii care vor veni la cetate, îndreaptă-i spre Rîșca, Pipirig ori Piatra. Îl îmbrățișă șoptind: Dumnezeu să ne ajute și să ne apere de cel rău. Coborî în ogradă și, făcînd

semn cu mîna spre cei numiți, porunci: Voi, Petru Oțel, Costea Orăș, Manoil Oancea, Dragoș Horodniceanu vă împînziți prin țară și îndemnați răzeșii și țăranii, meșterii, argații, păstorii să se armeze și să sară la luptă. Împărțiți-vă ținuturile, de la Hotin și Cernăuți în jos. Spuneți și celorlalți căpitani pe care-i întîlniți: Arbore, Boldur, Tudoran, Julici, Răspopa să facă așijderea. Să-mi aduceți la Piatra cel puțin cincisprezece mii de oșteni. Eu, deocamdată, cerc a urca la Suceava; după asta la Putna și apoi, la vale, pînă la Piatra. Pîrcălabe Arbore, cum am poruncit: aperi cetatea pînă la moarte și chiar dincolo. De tine și de Șendrea atîrnă soarta Moldovei și a mea!

Îi îmbrățișă pe toți cinci și ieși din cetate, în galop.

•

De cum s-a luminat de ziuă, cioclii otomani au împînzit cîmpul de bătaie să despoaie leșurile și să le ardă.

La cortul lui Alexandru veni Balaban pașa, mai falnic și mai lăudăros ca oricînd:

— Beiule! Ștefan Vodă a pierit în luptă! Am poruncit să-i aducă stîrvul în fața slăvitului padișah.

— Norocul se ține de mine! se bucură Alexandru, fără să-i pese de lacrimile din ochii Oanei. Nu mai am împotrivitor! Îl rog pe signor Angiolello să-l înduplece pe măritul sultan să-mi îngăduie cununia cu nepoata... cu Oana Mușatin.

Și, împins de-o nebunească dorință de a-l vedea și a-l arăta Oanei, alergă la cortul lui Balaban pașa, să vadă leșul. Gîfîia, sufocat de bucurie: „L-am răpus!“ Dar, cînd privi cu luare-aminte pe cel mort, simți că îngheață: era trupul vornicului Buhtea, tocmai omul lui de nădejde; avuseseră sfat tainic în ceasul plecării la Țarigrad: ...„Cum de a intrat în luptă ca un nătărău și nu s-a cruțat?“ Balaban pașa a crezut că tulburarea lui Alexandru era legiuită: sînt bucurii care dor. După cîteva minute hotărî:

— Da! El este... El! Ha-ha-ha!...

În clipa aceea un căpitan de ieniceri împlîntă hangerul în spatele lui Zachia di Longo, urlînd:

— Eu am descoperit acest cadavru! Avea asupra lui mult aur, iar acest nemernic negustor ghiaur mi l-a luat...

Balaban pașa ținu partea căpitanului, deși Angiolello se arăta foarte îndurerat de moartea prietenului. Lui Alexandru

i se păru că și într-asta norocul i-a surîs un pic: avea multe datorii la Zachia di Longo și dacă...

Sultanul nu se prea bucură; totuși porunci să fie îngropat cu cinste:

— Șapte lovituri de tun; dușmanul viteaz face pe biruitor și mai viteaz.

. . Angiolello găsi prilejul să spună stăpînului că, printre prizonieri se afla și o fată, nepoata voievodului Ștefan.

— Să fie adusă la înaltul cort! porunci Mahomed, surîzînd.

O însoți Alexandru Aron, foarte doritor să-și arate meritele că a prins-o și o va face soție. Înțelegînd că numai viclenia și semeția o mai pot salva, Oana pășea dreaptă, palidă, demnă, neînfricată, cu paloșul în mîna dreaptă. Înfățișarea sultanului, statura lui bărbătească, chipul frumos, mișcările sprintene o impresionară mult. Plecînd genunchii, la semnul lui Angiolello, gîndi: „E oleacă mai în vîrstă decît măria-sa. Și-arată așa cum mi l-a povestit Luca: «falnic bărbat»..."

Se bucură cînd îl auzi vorbind italienește. Răspunse la întrebări scurt. Întîia întrebare:

— De ce-ai luat paloșul cu tine?

— Pentru că sînt una din oștencele Moldovei și arma asta îmi poartă noroc.

— Și ai luptat împotriva mea?

— Trebuia, mărite!

— Și nu te-a doborît paloșul? rîse sultanul.

— E cam greu, dar și... potrivnicul e foarte puternic: nu-l putem doborî decît cu paloșul biruinții.

— Nemaipomenit!... Cu el o să-ți tăiem capul.

— Vai de cei înfrînți!..., se grozăvi Oana. Dar nu cred că un cavaler viteaz, un conducător înțelept ca măria-ta poate săvîrși o mișelie, tăind capul unei fete care și-a apărat țara. Ți-ai păta faima cu un omor zadarnic, rușinos.

— Mai sînt și alte fete în tabăra ghiaură?

— Da. Eu am intrat în oștire cu încă douăsprezece surate: trei au căzut în luptă. Pe una am îngropat-o chiar în tabără.

— Hm... Afurisiți ghiauri, afurisită țară!

— Cine își apără țara, la noi, ca și în împărăția măriei-tale, se numește viteaz, nu proclet. Iar cei care mor pentru libertatea ei se numesc martiri și-s binecuvîntați de toți.

Sultanul se ridică de pe sofa și păși gînditor, în lungul covorului. Se opri, privind-o cu ochi flămînzi:

— Ești frumoasă: voi împodobi seraiul meu cu tine!

— Mi-ar sta mai bine în mormînt...

— Atunci, călăul! strigă, dar surîsul arăta că nu-l va chema.

— Tot nu cred că El Fatih poate săvîrși o mișelie.

În clipa aceea, Angiolello îl împinse pe Alexandru în față, să-ngenunche și să se roage să i-o dea soție. Padișahul rîse:

— Bine, îți dau nu numai tron, ci și muiere! Numai să fii vrednic de ea... Ești liberă! Biruința m-a făcut mărinimos, iar tu m-ai îmblînzit.

După ce se închină adînc, Oana ieși din înaltul cort, își prinse calul de frîu și vorbi poruncitor lui Alexandru:

— Sînt liberă! Călăuzește-mă pînă la ieșirea din tabără.

Alexandru a înșfăcat-o de mînă, furios:

— Slobozenia și viața ta sînt acum în mîinile mele! Nu-mi mai scapi! Și, biruindu-i zbaterea, îi spune: Ai să mă ajuți să fiu cel mai puternic și mai strălucit voievod al Moldovei!...

Oana a înțeles că sluga este acum mai primejdioasă decît stăpînul. Și-a domolit mînia. S-a așezat jos, pe iarbă, sub mărul unde Alexandru își avea cortul. Acum băgă de samă că, în boldul lui, fîlfîia un steag roșu cu cap de bour, stîngaci brodat.

— Dacă mai ai un dram de omenie în tine, lasă-mă slobodă, în amintirea celor trăite în copilărie.

— Numai dacă primești a-mi fi doamnă!

— Cu de-a sila?

— Nu nădăjdui scăpare; căpitanul Julici și Brană au fugit. Deci și ei mi te-au dat mie.

—Se vede că mișelia-i mai deasă decît vitejia... Și după cîteva clipe de gîndire: Rămîn, dacă-mi lași mie cortul, ca unei doamne, și dacă nu-mi iei pe Crin și nici paloșul ăsta, străbun.

— Bine; să te sprijini în el în ceasul încoronării... Eu o să mă adăpostesc în cortul lui Zachia di Longo. De altfel, după cîte am aflat, mîine plecăm spre Suceava, dacă nu chiar azi.

★

Ca o adeverire, fumul rugurilor, adus de vînt umplu livada. Malcoci Bali beg, înfățișînd socoteala morților îl îngrozi pe sultan:

— Peste treizeci de mii ?! a urlat, scos din sărite. Cumplit ! Fiecare ghiaur mi-a ucis trei oșteni...

A poruncit o scurtă rugă pentru iertarea păcatelor și primirea în rai a sufletului celor ale căror hoituri, neîncăpînd pe ruguri, le lăsa în rîpi și pe cîmp să le mănînce fiarele și corbii; apoi mută, în mare grabă, toată tabăra mai spre asfințit, dincolo de Țibucani, pe o așezătură largă, cu umbră de stejari răzleți, cu iarbă pentru cai, cu două pîrîiașe, cu apă bună de băut. Ca de obicei, padișahul a rămas în șa pînă s-a așezat înaltul cort; intrînd în el, a stat închis, trist și cernit, trei zile. Angiolello spunea lui Alexandru că l-ar fi văzut chiar lăcrămînd.

Însoțit de trei căpitani și de cincizeci de curteni, Ștefan vodă galopa spre Suceava. La un cot al drumului își privi ceata însoțitorilor și-l cuprinse spaima și mila de sine: „Unde mi-i viteaza oștire, unde ?“... Opri galopul ca să nu-i stea inima și, din mers, porunci lui Pătru Brudur:

— Galopezi pînă la Hîrlău: o aduci pe Răreșoaia, cu pruncul, la Putna !

— Sînt jurat să nu mă despart de măria-ta.

— Te trimit acolo unde-i inima mea, căpitane; deci nu te depărtezi, ci te apropii. Galop ! Și ai grijă !...

Maramureșanul țîșni spre răsărit. Măria-sa cu un străjer mai puțin, urmă calea spre miazănoapte, prin Fălticeni, spre Suceava. Gonea să nu-l ajungă dușmanul din urmă. Și, dintr-o dată, îl cuprinse un fel de frig: „Adică sînt fugar ! Bejenar, pribeag în țara mea ? Înfrînt ? Fără oștire ?... La Valea Albă a pierit sămînța vitejilor buni, a celor mai buni... Dușmanul se apropie de cetatea de scaun“... Din cerul gurii îi picura zamă de pelin. Tîmplele îi zvîcneau și-l dureau, parcă le-ar fi găurit cineva cu un sfredel. „Și Oana ? Unde mi-i nepoata, căpitana oștencelor mele ?... Pe cine să trimit după dînsa ? Și unde ?“... Nu-și putea ascunde tristețea, durerea, teama că, nu va mai putea încropi altă oaste. „Dacă nu-mi vin în ajutor transilvănenii“...

Era a doua zi după bătălia de la Valea Albă și soarele gata să apună. Ajuns la hanul de la Preutești, Pătru Brudur strigă cu glasu-i ca de tunet:

— Hangiu, o ulcea cu vin pentru mine și-o găleată cu apă pentru cal!

— Îndată, căpitane!... Vin turcii? cuteză întrebare, ascultîndu-i cum sorb, și omul și calul, cu nepotólită sete.

— Vin! Trage-te spre munte.

Răsucindu-se în șa și înălțînd fruntea, zări călăreț cu steag alb; venea dinspre Țibucani. Aruncă un ban și țîșni în calea solului singuratec, care-l întrebă dacă aista-i drumul Sucevei.

— De unde vii și unde mergi? Că ești român, după grai.

— Din tabăra otomană; sol de pace: adică... s-o pețesc pe nepoata lui Ștefan vodă pentru Alexandru, domnul cel nou.

— Păi, tunie dracu-n tine! Ești d-ai lu' trădătoru'?

— Sînt sol!

— Vezi că te-oi soli io c-un pumn... Chisăliță te fac!

— Stai, frate, să vorbim omenește! Sînt căpitan și...

— Ce să vorbim? Ești d-ai lu ăla spurcatu? Și cumu-i stăpînul așa și sluga!

Cît se ciondăniră neprietenește cei doi, se apropiară încă trei căpitani: veneau dinspre Păstrăveni. Cunoscîndu-l pe Luca Arbore, Brudur îi ieși înainte:

— Auzi, Arbore, aici e-un căpitan muntean care cică ar fi pețitoriu la nepoata măriei-sale, pentru unu Alexandru, adică ticălosu' care vine în harabaua sultanului.

Dar, spre marea-i uimire, Arbore se repezi la acel sol:

— Tu aici, Mircea Capră? Ce întîmplare!

— Căpitane Arbore, pe tine te căutam... Oana, nepoata voievodului Ștefan, e prizonieră la cortul lui Alexandru.

— Muntene, frate, te-ai prostit? Ai băut cucută?

Nu i-a fost ușor căpitanului Capră să fie crezut.

Hotărîră s-o scoată, chiar în noaptea aceea, din gheara dușmanului.

— Rărește nu știe că vin, iar dacă-i dezrobim nepoata, măria-sa îmi iartă întîrzierea, se îndîrji Pătru Brudur.

La sfîrșitul celei de a treia zi după bătălia crîncenă de la Valea Albă, toată otomănimea intrase în odihnă poruncită. În jurul taberii, la trei-patru mii de pași nu se vedea țipenie, în afară de stolurile de corbi, însoțitorii de totdeauna ai armiei otomane, ca o neagră piază rea, adulmecînd duhoare de stîrv.

Singur, în cortul așezat sub un stejar umbros, Angiolello scria în cronica sa despre bătălia din 25 iulie, de la Valea Albă, așa cum o trăise și cum credea c-o să-i placă padișahului. Îi venea greu să spună că, în pofida sîngelui vărsat, n-a fost o victorie hotărîtoare, de vreme ce nici un boier nu vine să se închine padișahului. Era supărat că di Longo, al doilea italian aflat în tabăra otomană, a murit ca un caraghios. Cuprins de milă și de o undă de rușine, îi născoci un sfîrșit eroic: „...printre cei căzuți în luptă, era și un tovarăș al nostru Zachia di Longo, care se afla la mai puțin de două «prăjini» de sultan. Mai potolindu-se urgia tunurilor, sultanul porni în goana calului și ajungînd pedestrimea care se afla puțin înainte se opri în fața dușmanului, pentru ca să nu-i mai lase să tragă cu tunul. Astfel, toți s-au grăbit cu încredere, căci sultanul cu călărimea era cu ei. În scurt timp am ajuns la dușman și am escaladat întăriturile și l-am pus pe fugă pe Ștefan, i-am luat tunurile și l-am urmărit în pădure. Și au fost uciși vreo 200 de oameni și prinși cam 800 moldoveni și armeni, care erau veniți în cea mai mare parte din Cetatea Albă și Chilia (Licostromo). Au fost capturate, de asemenea, multe care cu bagaje și dacă pădurea nu ar fi fost deasă și întunecoasă din cauza înălțimii copacilor, puțini ar fi scăpat“...

Se opri aici, zîmbind; răsuci pana între degete, gîndind că, deși nu scria adevărul adevărat, dator era să-și măgulească stăpînul. Oricum, pe lîngă ura împotriva domnitorului Ștefan, împrumutată de la padișah, de la Alexandru și mai ales de la Soliman pașa, în cugetul lui Angiolello se izvodea și o tainică admirație pentru îndrăzneala, dîrzenia, dibăcia acestui bărbat: ...„Ei, dacă creștinătatea l-ar ajuta, ar ajunge mai vestit decît George Castriotu Skanderbeg și Iancu de la Hunedoara... Dar asta n-o pot spune padișahului. Lui Alexandru însă i-o spun: să știe! Și... sporesc prețul înscăunării.“

Cei patru căpitani ai măriei-sale, vornici de ceată fulger, și-au pus toată priceperea și curajul întru salvarea Oanei. Călăuziți de Luca Arbore, cunoscător al fiecărei rîpi, văgăuni, dîmb, huceag ori pîlc de pădure s-au strecurat pînă la Unghi, fără a-i simți cineva. Și-au adăpostit caii într-un pîlc de carpeni și, tupilați, s-au apropiat cît mai mult de tabără. Mircea Capră i-a încredințat că, după rînduială, cortul lui Alexandru se așeza în latura de miazănoapte. Era verde închis, cu steag în bold:

— Își zice domn și pe flamură și-a cusut capul de zimbru.

Cît a mai fost lumină au pîndit locul străjilor.

— Mircea, frate, Oana avea calul cu dînsa ?

— Da, cal alb, nespus de frumos; îi zicea Crin.

— Atunci, uite-l, vezi? Are șaua pe el..., gemu de bucurie și-l strînse lîngă dînsul, cu dragoste și recunoștință, pe muntean. Apoi își lipi fruntea de iarba cu mireasmă de cimbrișor și gîndi adînc la Oana, pînă o văzu culcată pe covor, cu ochii scăldați în lacrimi.

La miezul nopții, Pătru Brudur a sugrumat straja și a pîndit, împreună cu ceilalți doi, iar Arbore cu Mircea Capră s-au tîrît pînă la ușa cortului verde. Au ascultat, îndelung, pînă au auzit suspin. Mircea Capră s-a apropiat de ușă, întrebînd în șoaptă:

— Jupînița Oana, dormi ?

Oana tăcu, cîteva clipe, apoi răspunse, șuierat:

— Să nu intri, ticălosule, că împlînt junghierul în tine !

Luca Arbore îi cunoscu glasul; cu mare iuțeală sfîșie pînza cortului cu trei lovituri de sabie și pătrunse înăuntru șoptind:

— Oana, sînt eu, Luca... Nu te speria ! O prinse în brațe și-o strînse la piept, liniștind-o.

— Te-am adus cu gîndul, Luca, ...să mă scapi de robie și de Alexandru...

— Unde-i mișelul ? Să-l luăm cu noi.

— Într-un cort în preajma sultanului... Nu-ți primejdui viața...

— Atunci, hai ! îi grăbi Capră, intrat în cort, pe ușă.

Au răpus o strajă moțăindă, au dezlegat calul, au agățat paloșul la oblînc și s-au strecurat spre marginea taberei, oco-

lind două corturi. Crin a pășit și el, încet, cuminte, fără huet. Luca își ducea mireasa de mînă, cu sabia în dreapta, gata să pălească pe oricine li s-ar fi ivit în cale. La ieșirea din tabără i-a simțit o strajă, dar n-a avut cînd striga: Pătru Brudur a și amuțit-o. În fugă, au ajuns la cărpinișul unde-și legaseră caii, răsuflînd și minunîndu-se ce ușor au scăpat. Hotărîră așa: Oana cu Mircea Capră să meargă la Suceava, iar ceilalți, fiecare unde le-a poruncit voievodul, întru adunarea oștenilor și orînduirea noii oștiri.

— Dacă aș putea să te-nsoțesc pînă la Suceava, a surîs Luca Arbore, aș grăi așa: măria-ta, am adus-o vie ca să mi-o dai soție, deci am adus-o ca să ți-o iau !

— Hm, o să-i spun eu vorba asta, îl îmbrățișă Oana. De la Suceava, trebuie să mă duc la Ilișești, unde mă așteaptă fetele.

Se despărțiră, cu legămînt să se întîlnească la Pipirig, la Piatra ori acolo unde se va afla măria-sa, cu oastea.

La vreo două mile de tabăra otomană, căpitanii se întîlniră cu cei dintîi șapte osteni. Povestiră scurt:

— Am întîrziat din pricina tătarilor: trei năvăliri !

— Și vreți a vă înfățișa măriei-sale fără nici o ispravă mai de soi ? îi dojeni Pătru Brudur.

— Păi... ce ispravă ? strînse din umeri, nedumerit, unul bălan la față.

— Tabăra dușmană-i la juma' de ceas. Încălecați, și galop !

— Adic'lea s-o lovim noi... iștia șapte ?

— Da ! Sub porunca mea, că io mi-s ăl dintîi străjer al măriei-sale. Luca, Răspopa și Costea, vedeți-vă de cale. Eu lovesc cu iști osteni. Să-nvețe treaba războiului ori să piară !

— Spuneai că ai poruncă s-ajungi la Hîrlău ?

— Ajung io minteni și-acolo, că nu s-o gătat noaptea, ș-am cal bun... Flăcăilor, facem cîte două făclii din șumuioage de paie ?

— Facem. Eu am amnar și iască.

Peste un ceas, cinci corturi din tabăra dușmană ardeau, înspăimîntînd otomănimea buimăcită de somn; padișahul a crezut că-i un atac de noapte de soiul celuia dat de Vlad vodă, cu unsprezece ani în urmă.

Aproape în același timp, altă poznă: dinspre pădurea de pe Muncel, năvăliră în tabără o turmă de treisprezece mistreți, grohăind, scurmînd pămîntul cu copitele și otrocolind tabăra, pînă ieșiră la apa Moldovei, stricînd hodina multor ismailiteni, cu grohăitul şi putoarea lor. Nimeni n-a aflat vreodată cine a mînat acea turmă spre tabără. Doar moș Trofin din Unghi, meșter vînător, a spus așa, ca din întîmplare:

— Oamenii di pi la noi or auzit că pentru turci nu se află dobitoc mai scîrnav ca porcul. Fug di el mai rău ca di dracu...

Înainte de a ajunge la Cetatea Neamț, Oana și căpitanul Mircea Capră au întîlnit doisprezece tineri răzeși și patru țărani: căutau oastea și întrebau dacă voievodul mai trăiește.

— Mergeți cu noi, flăcăilor, la Cetate ! Vom afla știri.

Ajungînd la holmurile dinspre Ozana, Oana opri un pic să se odihnească Crin. Mircea Capră zise cu admirație:

— Frumos cal ai domniță ! Și mare noroc dacă l-ai scos din tabără.

— Ei, căpitane, mă robiseră prea ușor, cu Crin cu tot... Mă însoțești la Cetatea Neamț, să văd părinții lui Luca.

— Dă bună samă ! De-o lună de zile mă prefac a-l sluji pe Alexandru, cu dorința de a ieși, la vremea potrivită, dintre dușmani.

După asta, Capră a povestit cum i-a cunoscut pe Luca și pe Alexandru, soli la sultan.

— D-atunci simții că Aron e cam porc de cîine.

La amiază poposiră la cetate. Jupîneasa Ana și pîrcălabul Arbore o îmbrățișară pe Oana și se cruciră auzind c-a fost roabă la turci și că au scos-o căpitanii, ajutați de Mircea Capră.

— L-am întîlnit pe Alexandru și am vorbit cu sultanul. M-a lăsat slobodă, dar hicleanul m-a poprit cu sila, ca să-i fiu doamnă.

— Bată-l pustia de mișel ! blăstămă jupîneasa Ana. Dară să vă dau ceva de mîncare.

— Sîntem lihniți de foame, mamă Ana.

Îndată, o slujnică le puse față de masă curată, două străchini cu borș de pasăre și două talgere cu friptură de clapon în mujdei de usturoi.

— Bunu-i, mamă Ana!... M-am săturat de uscături: posmagi, pastramă și brînză de putină, reflectă Oana.

— Dar nu-nțeleg: dacă erai lîngă măria-sa, cum de-ai căzut roabă?

— Pentru paloșul ista: măria-sa îl pierduse în bătălie. Trebuia să-l găsesc, altminteri...

— Vai, vai, fata mamei, prin cîte-ai trecut și tu!..., o căină jupîneasa Ana. Minune-i c-ai scăpat teafără, viteaza mamei.

— Am, dragi părinți, iarba fiarelor, ca și Luca, șugui Oana. Ci vitează cu adevărat a fost Mădălina.

Sughițînd de plîns, jupîneasa Ana vru să afle cum a murit.

— Pe măria-sa n-am îndrăznit să-l întrebăm, vorbi pîrcălabul Arbore, cu înlăcrămare.

Oana le povesti, apoi vorbiră, tot pe fugă, despre măria-sa, plecat spre Suceava. În acel moment, plăieșul de strajă în turn vesti că pe dealul Țibucanilor s-a aprins focul, semn că armia lui Mahomed pornește spre miazănoapte.

— Trebuie să-l văd pe tata! Mamă Ana, hai cu mine în munți.

— Nu, Oana, rămîn aici, cu omul meu: de-o primi rană să-l oblojesc; de-o fi să murim, să murim o dată... Grăbește s-ajungi la Suceava înaintea păgînilor, dar să nu rămîi în cetate, ci să te duci la măria-sa, că-i singur și temător.

— Da, mamă, ci dacă Luca n-a avut vreme să vină, acum, la plecare, vă spun că sînt nevasta lui, mamă Ana și tată Cîrstea...

O îmbrățișară lăcrămînd:

— Copiii noștri dragi... Ce nuntă ați avut și voi!...

— Ne-am uitat la cer și-am văzut cum cădeau stelele, mamă.

— Să vă ajute Cel de sus, cu noroc, pace și roadă-n casă! Că stelele cad în fiecare noapte, dar numărul lor nu scade...

MARIA RAREȘ S-A BUCURAT FOARTE aflînd de ce o căuta căpitanul Brudur. Dar s-a împotrivit vrerii voievodului:

— Spune, căpitane, măriei-sale așa: mulțumire din toată ființa mea pentru grija ce-mi poartă și iertare că nu-i împlinesc porunca. De Petru am grijă mai mare ca de viața-mi. Nu părăsesc casa cu care a binevoit să mă înzestreze. Mă tem de tătari, dar am aici, în Hîrlău, destui prieteni care m-or ajuta să mă adăpostesc în codrii megieși. Iar dacă dușmanul cel mare ajunge pînă aici, însamnă că Moldova nu mai este. Și nici noi. Rămîn deci aici, să mă rog pentru sănătate, pentru inima cea bună și pentru biruința măriei-sale împotriva vrăjmașului. Îl aștept la culesul strugurilor, cu inima fierbinte și patul cald, cum îl aștept de cinci ani, de cînd m-a cinstit cu dragostea măriei-sale. O ibovnică-i doamnă numai dacă stă departe de doamna legiuită...

La Fălticeni, voievodul a mas în casa vornicului Bodea. Slujitorii o goliseră de tot ce avea mai de preț, așa că s-a culcat pe pat cu mindir de otavă, învălit cu o velință mițoasă, ciobănească. Era tare trudit: îl durea rana de la picior, iar cea de la braț îl ustura. Căpitanii străjii îl ocroteau cu mare grijă: două slujnice îi gătiră, în fugă, friptură de pui în țiglă. unsă cu mujdei, pîine caldă, castraveciori murați. plăcintă țărănească umplută cu brînză și unsă cu miere, așa cum știau ele că mănîncă domnii și feții frumoși, ca să prindă putere. Că de patru luni, tot într-o luptă și un zdruncin o ține. Cînd crezu că s-a, mai odihnit, intră în odaie căpitanul Tudoran, cu două iscoade care îndemnau oștenii întîlniți pe drum, spre locul de adunare, să se întoarcă la casele lor.

— Zic: „Ștefan vodă a fugit peste munți, deci închinați-vă lui Alexandru Aron vodă, noul domn, apărat de Mahomed padișah“..., îl anunță căpitanul.

Întunecat la chip, vodă porunci:

— Aflați pe cine slujesc și spînzurați-i!

Apoi ceru căpitanilor și oștenilor dornici de fapte deosebite, adunați în tîrg, să se odihnească și, în zori, să se împînzească prin țară, să adune oșteni: răzași, țărani, ciobani, argați. Rămas singur în odaia goală, se simți chinuit de gînduri negre. Măsura minutele amurgului și parcă-i aștepta pe Ilea Huru, pe Stanciu Ponici, pe Hociotă, Gotcă, Oțel... lung pomelnic al celor care nu mai puteau veni. „Mulți am pierdut, Doamne... Am rămas singur“... Gîndind, cu durere, la cei duși pentru

totdeauna, văzu prin păinjenișul amurgului că în încăpere pătrund cinci călugări, ca niște stafii negre.

— Cine sînteți voi ? a strigat întrebare.

— Ai călcat în picioare sfînta cruce și-ai scuipat-o !

Sărind în picioare, a înșfăcat sabia răzimată de pat. În clipa aceea s-a ivit în ușă Micu Crai și, cu pumnii, a doborît doi călugări; ceilalți au cercat să se furișeze, dar în fața armei voievodului și a pumnilor căpitanului s-au lăsat, milogi, în genunchi, cerșind iertare.

— Îi strivesc cu buzduganul, măria-ta !

— Vai de ticăloșia noastră..., s-a crămăluit unul cu barba sură și a povestit că vin după cuvîntul stareţului Paisie de la Bistrița. Cică să-ți iei canon pentru urgisirea capului bisericii și vîrîrea țării în năpastă și pîrjol.

Micu Crai i-a sfîșiat rantia și i-a aflat un tesac mare la brîu; l-a doborît cu un pumn în creștet, dat cu meșteșug, învățat de la Pătru Brudur.

— Căpitane, dă-i, în paza țăranilor, să-i lege de copaci pînă trimit călăul.

Rămas singur în odaia goală și tristă, voievodul băgă de samă că atacul acestor zăluzi îmbrăcați călugări mai mult îl înveselea decît îl supăra. Dar, cînd să ațipească, a intrat iar Micu Crai:

— Măria-ta, s-aude că vornicul Pascu a desfăcut oștirea.

— E nebun ? De unde-ai aflat ? sări vodă din pat.

— De la zece oșteni plecați în căutarea măriei-tale. Spun că Pascu a trimis solie sultanului, pe sama domnului adus de padișah. Iar ticăloșii îmbrăcați călugări spun că i-a adus pînă aici unul care ar fi fost slujitorul lui Alexandru Orheianu.

— Mda... Cum l-am uitat pe acel Măracru ? De ce, Doamne, trebuie să am mereu călăul lîngă mine ?

Și, în clipa aceea, parcă s-a rupt ceva în făptura măriei-sale. S-a lăsat încet, pe pat, și-a prins tîmplele în palme și a tăcut. Capul i s-a golit și inima i-a stat. După o vreme i-a țîșnit din gură sudalmă răstită, de scîrbă și dispreț:

— Procleții !..., iar gîndul urmă ca o morișcă întoarsă către vînt: „Pînă acum, ca strămoșii noștri daci, m-am temut doar să nu cadă, cumva, cerul peste capul meu. Și, iată acum, mă tem de toți mișeii... De ce ? Pentru că sînt înfrînt ? Ori pentru că mă ajunge blăstămul celor vîrîți cu gîtul sub satîr ?

Sînt aprig, înflăcărat, nedomolit, izbesc totdeauna cu putere și, mai ales, cu o chibzuită îndrăzneală. Și acum ?... Unde mi-i nepoata ! Și Luca Arbore cine știe cînd se întoarce... Iar dușmanul e la o zi de drum în urma mea. Îmi vine să strig: Voi cetăți, rezistați !... Rezistați, voi cetăți ! Rezistă tu, Suceavă, inima mea și-a țării“...

Cînd mijea de ziuă, a pornit spre cetatea de scaun. Pe cale, un olăcar l-a înștiințat că armia otomană nu s-a oprit la cetatea Neamț, ci vine într-o întinsoare spre Suceava.

Portarul Șendrea și-a amintit că, după bătălia de la Dunăre, unde a greșit că n-a izbit mai cu îndrăzneală pe cei care alcătuiau capul de pod, măria-sa, mai în glumă mai în serios, i-a zis: „Șendrea, cînd sînt lîngă tine, te porți ca un oștean priceput și viteaz desăvîrșit. Fără mine, săvîrșești greșeli copilărești“... S-a simțit asemenea unui prunc căruia i s-a sorocit cinstea de-a sluji un om mare și iată că-i nevrednic de asemenea cinstire. Acum însă, știind că soarta țării ține doar de tăria zidurilor Sucevei și de îndîrjirea și priceperea lui în luptă, își păstra neștirbită încrederea și stăpînirea de sine. A pregătit totul, cu cea mai mare grijă și pînă în cel mai mic amănunt; tunurile, arcașii, sulițașii, pietrele, smoala, săgețile-torțe, ieșirile cu cete mici, la vreme de noapte, îmbinate cu atacul unor oșteni ascunși în pădurea de la miazăzi și chiar dincolo de apa Sucevei. Fiecare plăieș știa ce trebuie să facă în fitece clipă din zi și din noapte. Cinci sute de pași în jurul zidurilor cetății nu-i palmă de pămînt nebătută de săgeată, de praștie, de lance, de tun, de pietre prăvălite dintre creneluri, de apă clocotită, de smoală topită, de sulițe unse cu rășină și venin de năpîrcă. „Dar ce bine m-aș simți dacă vodă ar trece pe-aici, așa, să mă vadă și să-mi mai dea vreo povață“..., gîndea, tocmai în clipele cînd, venit pe drumul Fălticenilor, voievodul ocolea cetatea să-i vadă pregătirile de luptă. Straja l-a cunoscut numai cînd a ajuns la pod și l-a vestit pe spătar. Măria-sa a oprit în poartă, întrebînd aspru:

— Portare Șendrea, ce strajă ai în turnul cel mare ?

— Plăieșul de slujbă la ceasul acesta, se cam bîlbîi Șendrea.

— Să-l arunci de-acolo în țepușele din șanț. Nu m-a văzut decît cînd am ajuns la capătul podului, iar pe căpitanul

Craiu, pe care l-am trimis prin lunca Sucevei nu l-a văzut nici acum, deși are cu el doisprezece oșteni. Ai înțeles, spătare ?

După ce a cercetat știința, priceperea, îndemînarea și rîvna plăieșilor și tunarilor de-a apăra cetatea, mînia i s-a mai potolit. A urcat pe podișcă, la creneluri. A privit înconjorimea și depărtările. A urmărit drumul pe unde vor veni dușmanii: pe valea Sucevei, pe la Udești, pe la Bosanci ? ! Apoi a mîngîiat, ușor, cărămida și piatra, șoptindu-și: „Rezitați, voi ziduri de cetate, închegate cu sînge din inima mea, din inima țării"... L-a luat pe Șendrea și-au intrat în oraș. A vorbit despre golirea caselor și ascunderea averilor. N-a intrat în Curtea domnească.

— Sînt sătul, Ioane, de pustiu și pustiire... Pînă vine dușmanul, trimite, prin apropiere, pe la răscruci, căpitani, popi, să strîngă oșteni, țărani, argați, ciobani și să-i îndrume spre Rîșca și Pipirig. O zi, două stau la Putna. De-acolo, la Rîșca, la mănăstirea Neamț și la Pipirig. Ai grijă!

— Am, măria-ta! Îl pot ține pe sultan la porțile cetății pînă o da omătul. Dar, totodată, nădăjduiesc că măria-ta îl vei izbi din spate, împresurînd pe împresurători.

Auzind de la olăcari că sultanul nu se grăbește să ajungă la Suceava, Oana l-a lăsat pe căpitanul Mircea Capră să meargă singur la Suceava și, de la Dragomirești, a galopat pînă la Ilișești, să-și întîlnească suratele. Varvara răzeșului Manoil și mama sa Ilinca au primit-o ca pe copilul lor, întors de pe tărîmul marilor primejdii:

— Poate vă mai astîmpărați și voi, fetelor! a cuvîntat Ilinca. De jumătate de an tot într-o zurbă o țineți.

— Da, lele Ilinca. La sfîrșitul războiului ne cumințim, ne măritam, naștem prunci și așteptăm bunicia. Ci acum, răzășiță bună, dă-mi apă să mă spăl și ceva îmbrăcăminte. Că tot ce am pe mine-i ca vai de lume. Dar în grabă, că nu vreau s-ajungă turcii la Suceava înaintea mea.

Cît s-a îmbrăcat și-a mîncat, a povestit fetelor cum a fost întîlnirea cu Alexandru și cu padișahul.

— Nu-i de crezut poveste ca asta! a clătinat din cap răzășița.

— Nici mie nu-mi vine să cred, ci, iaca, s-a întîmplat. Minune-i că pe lume se află un Luca, un Brudur.

Oana a dat orz și apă lui Crin și i-a sărutat ochii.

— Eşti obosit şi tu, Crinule. Vrei să rămîi la Varvara pînă mă întorc de la Suceava?... Suratelor, aveţi grijă de paloş şi de Crin pînă mă întorc. Varvara, dă-mi un cal!

Văzînd-o urcînd în şa, fetele lăcrămară. Ea şugui, ca să nu plîngă:

— Au nu sînteţi voi oştencele măriei-sale, pîrjolitoarele, fecioarele nebune? Că lipsesc Mădălina, Marina şi Sofia, să înceapă cîntarea noastră! Vai, ce-am mai cîntat la Valea Albă... „Hai fraţi, hai fraţi“... Şi cîţi au mai murit, Doamne, Doamne... Ştergeţi-vă lacrimile şi cîntaţi!... Cîntaţi, suratelor, nu mă lăsaţi să plec înlăcrămată, că nu mai nimeresc Suceava...

Şi cînd toate cele şapte fete au urnit cîntecul, Oana a pus pinteni şi calul a zvîcnit în galop. A cîntat şi ea în şoaptă, cu sughiţ de plîns, întrebîndu-se: „Unde sînteţi, voi, fraţi oşteni?... Veniţi la măria-sa ori v-a copleşit teama?“... În vîrful dealului cu ulmul trăsnit a oprit şi-a privit spre Ilişeşti, a auzit nechezatul lui Crin, ca un strigăt de dor şi ca o urare de drum bun. Iar ea, drept răspuns, i-a tras un chiot muieresc, ascuţit şi prelung, ca fetele din obcine.

După trei zile de odihnă, Mahomed sultan şi-a pornit iar marşul spre miazănoapte. A ocolit cetatea Neamţ şi a ieşit de-a dreptul la apa Sucevei. Zorit era padişahul, dar pe Alexandru nerăbdarea îl chinuia ca un şarpe scăpat în inimă. O iscoadă i-a adus ştirea că vornicul Pascu a „desfăcut“ oastea, iar Ştefan trece munţii la Cetatea Ciceu, unde-i adăpostită doamna: „Deci sînt domn a toată ţara!... Dacă vine vornicul Pascu, îi poruncesc să adune oaste în slujba mea“...

Ci mergînd cu Dor de frîu, pe cărarea din pădurea Botoşanilor, urmat de nedespărţitul Mărdulce, căpitanul Luca Arbore gîndea că, alergînd la Orhei, Lăpuşna, Bălţi şi Dorohoi, a strîns mulţi oşteni şi i-a îndrumat spre munte. „Au, de bună samă, dorinţa de a se bate, dar nu mai sînt precum au fost vornicii de ceată fulger, ca neîntrecuţii Mihu Ciocan, Pintea din Hlăpeşti, Horodniceanu din Măşcăteşti, fraţii Duma şi Cozma din Girov. Ci, aşa cum sînt, cu ei trebuie să-l izbim pe duşman în latura de răsărit, pînă l-om scoate din ţară. Urăsc războiul şi nevoit sînt să lupt. În loc de vrajbă aş vrea să întîlnesc prietenie. În război m-am încărcat de lacrima ustu-

rătoare a părerilor de rău. Și tare mi-i dor de mierea păcii între oameni"...

— Stăpîne, îl trezi Mărdulce, din visare; să poposim la ist izvor. Și să îmbucăm ceva, că-s leșinat de foame.

În seara zilei de 31 iulie sultanul Mahomed Cuceritorul a făcut tabără din jos de satul Bosanci. A trimis iscoade să se încredințeze că, așa cum spunea Alexandru, orașul Suceava era înconjurat doar de palisade de pămînt și lemn, iar cetatea, înălțată pe un bot de deal, e mică și neînsemnată. Din zece iscoade s-au întors numai două, adeverind spusele ghiaurului, dar adăugînd că orașul ar fi gol. Balaban pașa, cu Malcoci, Grana beg și Angiolello l-au povățuit pe sultan să nu țină toată armia aici, pentru asedierea unui castel și a unui oraș pustiu, ci să trimită oaste la cucerirea altor cetăți. Sultanul a ascultat sfatul, dar nu l-a trimis pe Balaban pașa, cum nădăjduia acesta, ci a poruncit lui Soliman pașa să pregătească cetele Rumeliei, întărite cu două mii de anatolieni, să facă șase mii, înzestrați cu zece tunuri și să plece întru cucerirea cetății Hotin. Avînd această cetate de pe Nistru, își îmbărbăta armia și totodată își pregătea atacul împotriva Poloniei.

Oamenii lui Alexandru mai spuneau că, în acea cetate, s-ar afla averile de pe corabia Comnenilor, oprite la Cetatea Albă. Împărțea armia și pentru că nu mai avea hrană pentru zecile de mii de oșteni strînși în jurul unei cetățui. Și mai ales pentru că molima ciumei măcina pe dinlăuntru tabăra, tot mai amenințător. Mulți tînguiau: „Dacă nu mor în luptă, mor de ciumă". Și se lăsau cuprinși de deznădejde. Totuși Soliman pașa se fălea:

— Cu încuviințarea slăvitului padișah, o să cuceresc și Camenița, adică o să vîr un cui în splina regelui polon. Mă voi acoperi, în sfîrșit, de faimă și de bogăție, segretario!

Angiolello îi ură izbîndă, dar în sinea-i gîndea: „Nu te pripi, ursul e încă în pădure." Își schimbă gîndul cînd o iscoadă vesti că un vornic al voievodului Ștefan, pe numele lui Pascu, vine să intre în slujba lui Alexandru și că rămășița oastei de la Valea Albă s-a risipit, iar Ștefan rătăcește prin munți.

Apărătorii cetății Suceava așteptau ivirea, din clipă în clipă, a străjilor înaintate ale dușmanului. De pe ziduri, din turnuri scrutau zarea, iar cei de la poartă stăteau gata să tragă

podul cel mare, îndată ce tabăra vrăjmaşului se va mişca de la Bosanci. Portarul Şendrea îl luă pe căpitanul Mircea Capră sus pe ziduri, să-i povestească despre orînduirea armiei otomane şi despre meşteşugul ei de luptă, despre aşezarea tunurilor.

Dar, în liniştea sporită de aşteptarea încordată, aud glas de fată, de dincolo de şanţ:

— Deschideţi poarta! Sînt eu, Oana...

Patru străjeri ridicară cei doi drugi-zăvoare şi traseră un canat al porţii grele de fier, întîmpinînd-o cu uimire: li se părea puţin arătoasă şi voinică faţă de faima răsfrîntă în juru-i, ca un nimb de lumină. Nu mai părea nici „zvăpăiata măriei-sale“, ci o fată, frumoasă e drept, dar parcă prea liniştită şi tristă, ca orice fiinţă omenească a-multe-păţită. Se prinse de gîtul lui Şendrea, care lăcrămă:

— Cine te-a sfătuit să vii aici?

— Nu te bucuri? Eu mor de dorul tău şi-al cetăţii.

— Hm... Mult m-aş bucura dacă... nu m-aş teme, fata mea.

— Tătuţă, dacă rezişti împotriva asaltatorilor zece zile, biruinţa-i a noastră!

— Aşa spune şi măria-sa. A trecut ieri pe-aici; acum e la Putna. Căpitanii şi vornicii adună oşteni, armaţi cu ce găsesc şi se pregătesc de luptă.

— Ştiu de la Luca şi de la suratele mele... Tată, la Valea Albă a pierit contele Opalinski şi mulţi din oamenii lui.

— Rău îmi pare, Oana... Un cavaler cinstit, vrednic şi îndrăgostit de tine, fata mea.

— Mă aflu vinovată; mult mă doare sufletul şi-l jelesc.

— Soarta n-a vrut ca tu, Oană, să te desparţi de Luca.

— Tăicuţă, am atîtea să-ţi povestesc... A, uite-l pe căpitanul Capră! Bun găsit! Ai spus părintelui meu cum m-aţi scos din...

— Spus, domniţă! Noi muntenii sîntem cam guralivi.

— Atunci lăsaţi-mă la hodină în cămăruţa mea; că mîine plec să înfăţişez măriei-sale paloşul biruinţii...

Bucătarul îi aduse un blid cu mîncare; taică-su îi scoase ciubotele şi-o înveli cu o velinţă albă.

— Tătuţă, ce vremuri trăim...

— Grele... Dar trec ele, Oana, trec... Dormi! o îndemnă și-i acoperi fruntea și ochii cu palma lui mare, ocrotitoare.

— Ce mult samănă mîna ta, tăicuță, cu mîna lui Luca..., suspină Oana în șoaptă, surîse și adormi ca sub o vrajă.

Nu departe de Dorohoi, ceata de oșteni adunată de Luca Arbore a văzut colbul drumului ridicat în valuri.

— Turcii! a strigat unul, cu spaimă.

— Au ajuns pînă aici? Galop, în pădure! a poruncit căpitanul.

— Să nu-i lăsăm să-și facă mendrele, căpitane, au grăit cîțiva și s-au dat după copaci, iar cînd dușmanii s-au apropiat, i-au împroșcat cu o grindină de săgeți, au doborît o samă din ei și repede s-au amistuit în pădure. Deși se temea ca nu cumva să fi cucerit Suceava, Luca Arbore vorbea cu încredere și veselie:

— Iaca așa învățăm războiul, din mers! Bătălie mare nu cred că vom mai da, dar, întepîndu-l zi si noapte, dușmanul va ajunge la Dunăre ca un bivol ciugulit de hulubi.

— Ba sfîșiat de șoimi, căpitane!

— Fie precum zici, oștene, că nu-i supărare.

În valea Siretului s-a întîlnit cu șapte cete de tineri care căutau tabăra măriei-sale. În Rădăuți, vistierul Ignatie l-a înștiințat despre porunca voievodului: împreună cu căpitanii Tudoran și Julici să tocmească oaste de trei-patru mii și să lovească tabăra otomană care se strînge în jurul Sucevei.

— Așa a poruncit în ograda mînăstirii Putna, unde am fost să fac danie un sat, o cădelniță și un chivot de argint aurit, precum și 100 de zloți ungurești, pentru pomenire înainte și după moarte, a mea, a soției mele Nasta, a fiului Mihail și-a fiicei noastre Sofia, moartă la Bacău. Pe măria-sa nu l-am văzut niciodată așa de obosit, de trist. Parcă nici nu mai crede în biruință: l-a rănit foarte adînc hiclenirea lui Pascu, deși, cum i-am spus, rămășița oastei nu s-a risipit, ci așteaptă la Pipirig, cu Hrană vornicul. Mi-a mulțumit pentru vestea asta, dar a adăugat: „Viața noastră și soarta țării stau acum în mîinile lui Șendrea, Arbore, Vlaicu și Hărman, pîrcălabii cetăților."

În zorii zilei de 1 august, Mahomed a împresurat Suceava dinspre răsărit și miazănoapte. Folosea peste optzeci de mii de oșteni și robi: săpători, podari, trăgători la tunurile cele

mari și la harabalele cu bombe. Oprise aici mai ales ienicerimea; lui Soliman pașa îi dăduse numai spahii și topcii. Alexandru Aron era din nou îngrijorat, desi nu arăta: de la mitropolit nu primea nici o știre; Gherman, de asemeni, n-a dat încă nici un semn de viață; zvonul despre venirea vornicului Pascu nu se adeverea. ...„Poate mă așteaptă cu oastea, undeva, prin preajma Fălticenilor“.... mai spera.

Sultanul a poruncit lui Grana beg să pătrundă repede în oraș. Asta l-a supărat tare pe Balaban pașa, care voia să intre el cel dintîi: „să-i smîntînesc bogățiile. E dreptul meu, am jertfit la Valea Albă peste două mii dintre-ai mei. Și-apoi ceata «lănțurarilor», a descoperitorilor de comori și de grîne, e a mea!“ Padișahului nu i-a plăcut vorba asta:

— Tu cucerește cetatea! Averile, toate, sînt ale mele!

La răsăritul soarelui, Balaban și Malcoci Bali beg împresurau cetatea din toate părțile. Dar, îndată ce-au cercat să se apropie, de după creneluri au trăsnit tunurile și au vîjîit săgețile. Toată ziua au făcut felurite mișcări, fără alt cîștig decît că s-au încredințat de un lucru: cei din cetate aveau rînduită o apărare cu meșteșug și în amănunțime pregătită. În cinci ceasuri de încercări, Balaban pașa pierduse peste o mie de ieniceri. „Cetatea asta-i ca un arici cu mii de țepi“, a spus sultanului. „Ce? Ți-ai închipuit c-o să fie învelită în mătase și unsă cu miere?“, l-a repezit acesta. A încercat să așeze tunurile, dar, cînd crezu că-s gata de tras, paisprezece tunari au primit cîte o săgeată în piept, iar ceilalți au fugit. L-a chemat pe Alexandru și l-a pus să ceară predarea cetății.

Era trecut de amiază. De lîngă tulpina unui stejar gros, doritorul de domnie a pus pîlnia la gură și a strigat din răsputeri:

— Portare Șendrea, nu te îndărătnici zădarnic în apărarea cetății! Ștefan vodă a murit la Valea Albă. Supune-te și te fac sfetnicul meu de credință! Închină-mi cetatea și dă-mi fiica de soție, s-o fac doamnă! M-auzi, spătare Șendrea?

În golul liniștii din tot cuprinsul, vorbele sunau a zădărnicie. Așteptă îndelung, pînă cînd, ca răspuns, trăsniră două tunuri. Bombele izbiră pămîntul foarte aproape de tulpina stejarului. Se trase mai îndărăt, și, după ce spaima și fumul exploziei se risipiră, urmă strigarea:

— Știu bine că Ștefan vodă nu s-a purtat niciodată ca o rudă ce-ți este, ci ca un călău trufaș!... După bătălia de la...

O nouă bubuitură și bomba scurmă pămîntul încă mai aproape de tulpina stejarului.

— Tu, Oana, ești în cetate?... Răspunde!... Luca a pierit din porunca măritului sultan..., urmă Alexandru să vorbească fără șir. Înțelegea că palavragește în pustiu și asta îl îngrozea. Aruncă cea din urmă amenințare: Trei sferturi din țară se află sub puterea mea! Asupra Chiliei și Cetății Albe se abat sute de corăbii! Soliman pașa a cucerit Hotinul! Douăzeci de mii de tătari trec Nistrul!... Voi, plăieși și oșteni, deschideți porțile și primiți-mă domn, ca, împreună, să așezăm pacea! Vă dau moșii și dregătorii înalte!

Așteptă, dar nu veni nici răspuns, nici răbufnire de tun. Doar zidurile cetății, lucind în soare, parcă îi trimeteau înapoi, prin ecou, vorbele ca niște plesnete de palme pe obraji.

— Spătare Șendrea, deschide porțile și eu, Alexandru vodă Aron, te-oi cinsti ca pe un socru domnesc ce ai să-mi fii!

Se opri: în turnul cel mai înalt zări mișcare. Zgîi ochii. Ciuli urechile. Între turn, ziduri și malurile șanțului larg și adînc răsună un singur cuvînt, rostit tare, răspicat:

— Otreapă!

Vorba asta îl șfichiui cu atît mai usturător, cu cît cunoscu glasul. Rușinea îl îndîrji totuși întru stăruință neghioabă:

— Deschideți repede! Sultanul, măritul nostru stăpîn, a venit cu tunurile cele mari care au sfarmat zidurile Constantinopolului... Vă azvîrle-n văzduh! Vă amestecă pe toți sub piatră și moloz... Deschideți porțile dacă vi-i dragă viața!

— Ai crescut în casa noastră și ne-ai vîndut, năpîrcă!

După asta, oricît a mai strigat, din cetate nu s-a mai auzit nici un cuvînt. Angiolello și Balaban pașa, aflați în preajmă, crezură, o vreme, că în cetate oamenii se sfătuiesc și că, din minut în minut, vor zornăi lanțurile, iar podul se va lăsa, greoi, gemînd, pe capul stîlpilor, odată cu înălțarea steagului alb în vîrful turnului mare, numit Nebuisa, adică „Fără teamă“. Așteptare zadarnică.

ÎN VREMEA ASTA, Grana beg impresura orașul. Dar spre marea-i mirare nu întîmpina nici o împotrivire; doar din spate, din cetate, tunarii au azvîrlit vreo 20 de bombe în ienicerii

care se strecurau pe valea dintre Dealul Cetății și oraș. Asediul, o poticnire în gol. Deși nedumeriți, „lănțurarii“ s-au pus repede pe treabă, scotocind zămnice, surpînd case, prădînd biserici. În scurt, au găsit șapte gropi cu grîne și ceva lucruri de preț, mai ales vase de argint și odoare bisericești, îngropate: mult prea puțin pentru foamea lor de pîine și aur.

Ajuns la Curtea domnească, Grana beg admiră frumusețea cerdacurilor, ferestrelor, acoperișului cu înflorituri alese, ca o podoabă gingaș meșteșugită: „Dar e prea mică... Ei, aurul încape și-ntr-o căsuță“, a gîndit și a poruncit să scotocească peste tot, să spargă ușile, dulapurile, sobele cu cahle smălțuite în multe culori. O candelă mică, de argint, mai păstra un sîmbure de lumină. Dar degeaba cotrobăiră zămnicele, firidele, cuhnia: nimic. Plimbară lanțurile prin ogradă și tot nimic. Furios, porunci aprinderea orașului, din marginea dinspre miazăzi:

— Să fie și un oraș ars de noi! Că dacă nu l-a aprins el, ghiaurul, înseamnă că ne întinde vreo capcană, ca la Roman...

Dar cum vremea era liniștită, focul se răspîndea încet, învăpăind cerul pe care soarele se pleca spre culmile albastre ale munților. Aprinderea orașului îl îndurera mult pe Alexandru; nimeni nu l-a anunțat despre o treabă ca asta, fără noimă, deși se oferise să-l ajute pe Grana beg în descoperirea ascunzătorilor cu bogății. După înfrîngerea de la cetate, aceasta era a doua lovitură neașteptată, piezișă, înnebunitoare. La cetate a îndurat sudălmile lui Balaban pașa și batjocora lui Angiolello: l-au numit *impostore*. Deducînd că vocea din turn era a Oanei și-a sporit ocările: „Ai avut-o prizonieră și ți-a zburat... Acum crezi că, dacă o scoate din colivia asta, padișahul ți-o mai dă? Te-ai lins pe bot de doamnă și de domnie! Că după ce cucerește cetatea de pe Nistru, Soliman ajunge pașă la Suceava ca să pregătească expediția în Polonia“... „Cetatea mea de scaun se topește în flăcări ca Adjudul, Bacăul, Romanul... înnebunesc!“

Încălecă, își chemă „curtea“, adică pe Toma Dobriceanu, pe Ifrim al lui Ifrim din Tomcești pe Crasna și urcă în oraș. Trecu pe lîngă biserica Mirăuți îndurerat că nu-i ieșea mitropolitul înainte, cu prapuri, icoane, cădelnițe și sobor de preoți. Pustiul îl îngrozi și nu cuteză să intre nici în pridvor. Pentru că focul se apropia de Curtea domnească, grăbi într-acolo. În

ogradă, trase sabia din teacă și urcă scara de marmoră, falnic, ca un cuceritor. Cîteva clipe i se păru că și-a împlinit visul. Dar după ce străbătu toate încăperile, înfrigurat de deznădejde și înfierbîntat de-o smintită fericire, a simțit tot golul, tot pustiul, toată deșertăciunea și ameți. „Unde-i mitropolitul? Unde-i cneaghina Olga?... Postelnicul Gherman... Nimeni!... Nu-i cetate de scaun, ci un țintirim în care și stafiile au murit!“...

Din bogatul mobilier al curții domnești rămăseseră doar un jilț în trei picioare și o masă ciocîrtită de lovituri cu sabia. Cîteva clipe se simți prăbușit, ca un osîndit în fața butucului în care sta înfiptă securea călăului. Totuși porunci însoțitorilor să ridice lucrurile răsturnate și se așeză în jilțul proptit de perete, întru împlinirea unei mascarade de preluare a puterii:

— Logofete Toma, scoate pana și scrie întîiul hrisov al domniei mele: „Io Alexandru vodă Aron dau știre boierilor și întregului norod că m-am înscăunat domn, cu voia lui Dumnezeu și cu puterea măritului padișah. Cine se grăbește și vine la scaunul domniei-mele pînă în cinci zile va fi dăruit de noi cu ranguri, cu moșii și cu binecuvîntarea noastră, să trăiască ani mulți și îmbelșugați, sub domnia noastră cea nouă și fericită“...

Toma îi întinse hrisovul, Alexandru îl iscăli și-l pecetlui cu inelul moștenit de la părintele său, adăugînd o lămurire:

— Pînă voi avea pecetea mea... o folosesc pe asta!

Dar în clipa aceea, în curte se năpusti o ceată de acîngii, cu torțe aprinse și puse foc la cerdacuri, sufituri, acoperiș. Focul se întinse fulgerător, ațîțat de vîntul iscat între ferestrele și ușile deschise vraiște. Înțelegînd că vor arde de vii, Alexandru și însoțitorii țîșniră pe ușă, printre flăcări. Dar cînd se iviră în cerdacul mare, înalt, cu stîlpi de stejar, zăriră cinci călăreți români: cu sulițele și săgețile alungau ceata acîngiilor puși să ardă Suceava. Alexandru recunoscu întîi calul: „Dor, pintenogul“... Apoi pe Mărdulce și, în sfîrșit, pe Luca Arbore. Se înspăimîntă, ca de-o stafie: strigă totuși, îngrozit:

— Luca, tu ești? Tu? Ai venit la mi...

— Eu! dădu răspuns căpitanul Arbore, înălțîndu-se în șa. Nu-mi închipuiam să te întîlnesc tocmai în Curtea domnească!

— Sultanul a cucerit țara și m-a pus domn! se răsti, fălos.

În acel moment Mărdulce slobozi săgeată și-l nimeri în coasta stîngă. Luca îi urmări schimonosirea feței și prăbușirea într-o parte, cu geamăt de durere. Dădu pinteni, să se apropie, dar, în clipa aceea, acoperișul Curții domnești se prăbuși peste Alexandru, iar flăcările îl cuprinseră, mistuindu-l. Se auziră doar urlete înfiorătoare. Ceilalți doi „curteni“ se tupilară sub zaplazul curții. Pentru că de pe ulița din stînga venea o ceată de ieniceri, Arbore și ai săi se strecurară printre casele în flăcări, ieșind în sus, spre Zamca.

— Mult i-ar fi trebuit măriei-sale viu..., suspină căpitanul.

— Dojenește-mă, stăpîne... Dar dacă mai lungeai vorba, ne înconjurau ienicerii și aleluia cu noi... Oricum, eu mi-am sărat inima. Și, pentru că Luca tăcea, lăsînd calul să meargă în voia lui, slujitorul urmă cuvîntul, cu glasul mult încălzit de dragostea pentru stăpînul său: Ciudată-i viața! Pe cine cauți, premejduindu-ți zilele, strecurîndu-te printre ghearele dușmanului, și peste cine dai...

— Ci eu știu că Oana-i aici, în cetate, Toadere.

— Se prea poate, în înserare plutesc umbrele celor dragi.

— Mare firoscos ești tu, Toader Mărdulce!

— Așa-i, dar porunca este să izbim pe Mahomed aici!

— Ai dreptate..., se mai însenină Luca, dar flăcările orașului îmi înfierbîntă parcă zalele în spate, părul și cușma... Opri și se răsuci spre oraș. Cu stolul meu trebuie să fac zile fripte armiei, lovind-o zi și noapte ca și pînă acum. Căpitanii orheienilor, sorocenilor și lăpușnenilor se adună la Doljești, să izbim împreună, din spate, pe atacatorii cetății. Trecem apa pe la Ițcani și-o luăm la dreapta. Galop!

La Putna, măria-sa n-a dorit să vorbească decît cu bătrînul Hudici, cu starețul Nicodim și cu jupîneasa Nasta a vornicului Bodea, s-o întrebe despre boala soțului său. Aici era locul cel mai drag și mai odihnitor voievodului. Deși totul era ca și înainte, totuși în iatacul său se întîlni cu aceleași temeri. „Rătăcesc amețit de durere într-o lume de amar și dojană. Dojană pentru că n-am știut să ocolesc acest război. Dojană pentru pîrjolirea Țării de jos. Dojană și blestem pentru înfrîngerea de la Valea Albă. ...Starețul a spus că sînt tăcut, mîhnit, întunecat, deznădăjduit cum n-am fost niciodată... Dacă ar fi Maria Rareș ori Oana aici, mi-aș destănui zbaterea și durerile

și m-aș liniști... Iată, au trecut cinci zile și nu știu nimic despre nepoata mea. Au prins-o dușmanii?... Au ucis-o?... Și, dacă trăiește, de ce nu mă caută?“ Asemenea gînduri și chinuitoare întrebări îi sporeau grijile cele mari privitoare la tocmirea oștirii. Dar cînd se întîlni cu vistierul Ignatie și cu o samă de căpitani, vornici, hotnogi, dădu cele mai limpezi și mai hotărîte porunci, pentru adunarea, armarea și pregătirea oștenilor. Toți se minunau ce adînc cunoștea oamenii, cît de neînfricat hotăra cele mai aspre măsuri asupra mișeilor, a celor care dădeau înapoi. Trimise să-i prindă pe starețul Paisie și pe vornicul Gherman și să-i spînzure. Trei oameni de taină îl căutau pe vornicul Pascu, cu porunca de a-l ucide, înainte de a se vîrî sub pulpana sultanului. Dar, cînd un olăcar aduse știrea că Mahomed a ajuns și a împresurat Suceava, a cerut starețului să-l lase singur. S-a așezat în jilț, frînt de o ciudată sfîrșeală.

Își frecă fruntea, să-i treacă amețeala și să strivească gîndurile negre. Și așa, într-un fel de lunecare, se văzu în bătălia de la Valea Albă; mișcă umărul stîng și simți rana. Sări în picioare: „Voi ziduri, voi turnuri, voi oameni rezistați, că vin și eu!“

O singură noapte a dormit Oana în frumoasa-i cămăruță din cetate; la ziuă, turcii au și înconjurat cetatea. În noaptea a doua, văzînd că, odată cu amurgul, otomanii s-au retras în tabără, spre Bosanci, Oana a cerut părintelui său îngăduința să plece pe furiș:

— Să-l caut pe măria-sa, simt că are nevoie de mine.

Încuviințînd, Șendrea a pregătit un sac și o funie lungă de peste o sută de coți și, îndată după miezul nopții, pe latura unde zidul stă chiar pe marginea rîpei adînci, patru plăieși au ținut funia printre creneluri, dată pe după un butuc de brad lucios, ca să lunece ușor, fără zgomot. După ce și-a îmbrățișat părintele și i-a urat curaj și noroc, Oana a intrat în sac, șoptind:

— Din lunca Sucevei am să huhui ca huhurezul, să știi c-am scăpat spre Șchei, în pădurea dinspre apus.

Cîteva clipe, dincolo de zid, atîrnă legănată ușor, în hău; apoi, încet-încet, coborî pe lîngă zid, pe lîngă peretele de lut galben, pînă simți pămînt sub tălpi. Așteptă cîteva clipe, res-

pirînd rar, pînditor, pînă se încredință că nu-i nimeni pe-aproape; ieși din sac, smuci de trei ori funia să știe cei de sus, se piti după o tufă de lozie. După ce-și liniști bătăile inimii, porni cu pas de pisică pînă la malul rîului și se furișă printre răchiți. Se rezemă de-o tulpină groasă și huhui. Se înspăimîntă, parcă s-ar fi schimbat în huhurez. Se furișă pe pîrîul Șchei, pe sub dealul Șeptilici, spre Sf. Ilie, ocolindu-l însă pe cărări de mult știute și se pierdu în pădure. Parcă aștepta ca de pe Dealul Zamca, s-o strige Luca, așa cum o strigase în atîtea rînduri. După un ceas de mers prin pădure, socoti că n-o mai ajunge nici un dușman și se opri.

„Greu de mers fără cal", suspină Oana, privind peste dealuri în urmă vîlvorirea fumului și a colbului din preajma Sucevei. Se așeză jos, la marginea unei păduri de aluni, carpeni și plopi tineri... „Cumplit mă dor picioarele... Unde-o fi Luca acum? De ce nu vine cînd îl chem cu gîndul?... Dacă Crin ar fi în adevăr armăsar năzdrăvan..." Deasupră-i adierea vîntului legăna un rug de zmeură. Ciuguli cîteva boabe rubinii, dulci și plăcut amirositoare. Parcă se mai învioră. Și, deodată, glas tînăr, femeiesc, izvodi cîntare: ...„Ștefan vodă biruit, / Cu chipul tare mîhnit, / Intră-n codru ofilit: / — Ce-ai pățit, voinic viteaz, / De-ți curg lacrimi pe obraz? / — Ia, îmi plîng oștenii mei: / C-au luptat ca niște zmei, / Și-au căzut ca flori de nalbă, / Colo jos, la Valea Albă, / De coasa dușmanului / Sabia sultanului... / — Șterge-ți, doamne, lacrima / Și ridică sus fruntea, / La dușmani nu te-nchina. / Că jur împrejurul tău / Năvălesc turcii mereu: / Vin urgiile tătare / Și spahii în goana mare. / Ștefane, măria-ta, / Luptă și nu te lăsa; / Crede-n țară, crede-n bine, / Că noi toți sîntem cu tine / Și ne batem, doamne, foarte, / Și pe viață și pe moarte..."

Se ridică și se apropie de cîntăreață: o fetiță cu un paneraș pe jumătate plin cu zmeură. O întrebă cum o cheamă:

— Mușa lui Vîlcu din Berevoiești, bejenită aici, la munte.

— Cine te-a învățat acest cîntec?

— Nime! Adic'lea, fetele, că l-am ticluit noi, așa, din gîndul și din inima noastră. L-o început Titiana, oșteanca măriei-sale, iar noi tot am adăugat cîte un cuvînt potrivit.

— Cîntă-l, fetițo, tare, să răsune tot codrul și țara toată!

— N-am eu atîta putere... Nu-s Oana, fata spătarului Șendrea...

— De unde-ai auzit tu de... Oana asta?

— De la lume! Se cheamă că ea-i căpităneasa oștencelor și nepoata măriei-sale... Poftește de-aici zmeură, o poți mînca toată... Și dacă te doare inima, ca pe mine, să cîntăm împreună; te-nvăț eu, că ist cîntec mai are niște vorbe frumoase. De-acolo: „Că noi toți sîntem cu tine“, zice așa: „Sună tu din corn odată / Și-ai s-aduni Moldova toată, / De-i suna de două ori / Îți vin codri-n ajutor; / Iar copacii mari și mici / Se fac toți oșteni voinici. / ...Așa Ștefan îmi .pleca / Cu toată oștirea sa: / Peste munte și muncel, / Cu norodul după el, / Cu tot codrul după el. / Verde foaie lozioară, / Cornul sună-a treia oară, / Fug căpcînii de s-omoară, / Iară Ștefan cel viteaz / Nu le dă pic de răgaz, / Mi-i împrăștie, mi-i bate / Și-i aruncă hăt departe; / Cîți mai scapă din ei vii / Îi gonește în pustii, / Să le piară urmele, / Urmele și numele“... Dar, mata, jupîniță, mai mult plîngi decît cînți... De te-ar vedea Oana, nu te-ar lua în ceata ei. Nu-i plac plîngăcioasele. Ea-i vitează și curajoasă. Mult mai curajoasă decît Titiana. Mi-a spus chiar ea, Titiana... Ei, dacă surîzi, însamnă că ți-i drag Ștefan vodă și crezi că el ne va mîntui de năpasta ce-a dat peste noi.

— Mușa ești o fată deșteaptă! o îmbrățișă și grăbi spre Ilișești.

Suratele strînse în casa Varvarei știau că măria-sa a urcat la Putna, că a încredințat prapurul cel mare lui Luca Arbore, Radu Boldur și Manoil Oancea, să cheme la luptă toți bărbații, fie țărani, ciobani, argați, pădurari, călugări, adică pe oricine poate ține o armă în mînă. Oana se bucură ca un copil:

— Suratelor, cîntecul vostru l-am auzit la o fetiță, într-un zmeuriș: ...„Ștefane, măria-ta, / Mîndru urcă iar în șa / Luptă și nu te lăsa, / Luptă pentru țara ta...“

Pentru că îl asurzeau tunurile, care, din zori, trăgeau în zidurile cetății, Angiolello se adăposti în cort și, amintindu-și că n-a mai scris de mult în cronică, luă terfelogul și însemnă, ce-și amintea. „În acest loc am stat trei zile în tabără și parte din ea a plecat spre Cetatea Suceava, pe care am găsit-o goală, deoarece locuitorii și lucrurile lor parte fuseseră luate cu

ei, parte fuseseră ascunse și îngropate; trăgînd pe pămînt un lanț sau chiar un frîu, ai noștri aud și cunosc golurile din pămînt, unde sînt îngropate lucruri sau grîne, astfel s-au găsit gropi cu grîne și alte lucruri îngropate"...

...„Ah, tunurile astea asurzitoare îmi tulbură creierul. Scriu halandala. Și nici nu pot însemna nimic despre moartea lui Alexandru. Padișahul s-ar supăra că-i pătez cronica și slava cu numele unui nevrednic; mai ales că port vina de a i-l fi vîrît pe sub piele."

Îndată după răsărirea soarelui, în seninul blînd, răcorit de rouă, voievodul a urcat la peștera lui Daniil Sihastrul, pentru sfat. Pe căpitanul Crai l-a lăsat pe marginea pîrăului. A intrat în chilie și, așezîndu-se pe scăunașul cu trei picioare, a povestit despre multe cîte s-au întîmplat de cînd nu s-au văzut: despre războiul de la Valea Albă, despre arderea țării, despre mitropolit, despre moartea ciudată a magului Mucapor, despre apărarea Sucevei.

— Am ajuns la capătul puterilor, sihastre.

— Nu-i bine, măria-ta! Au nu ai în juru-ți toți căpitanii, toți oștenii cei vrednici, boierii cinstiți și tot norodul? Nu slăbi frîul ocîrmuirii, nu lăsa arma din mînă, măria-ta, și vei birui!

Deodată, de pe malul pîrîului, Micu Crai strigă între spaimă și bucurie mare:

— Măi, să fie!... Asta-i Oana, cu... Varvara, Titiana...

Și înainte de-a se desmetici, cele trei fete îl și-nconjurară, strunindu-și caii, iar Oana îi grăi:

— Bun găsit, căpitane! Măria-sa-i aici, în chilie?

— Da! adeveri Crai, întinzînd mîna spre chilie, pe a cărei ușă vodă tocmai ieșea, parcă împăcat cu sine. Oana îl sili pe Crin să salte pînă lîngă stîncă, sări din șa, și urcă sprintenă scara, purtînd un coșuleț cu zmeură, ca pe-un prinos. Îngenunche, sărută mîna voievodului și grăi:

— Măria-ta, la parabola fiului rătăcitor, adaugă pe cea a nepoatei rătăcitoare, și bucură-te!

Voievodul era atît de surprins, de emoționat, de fericit că parcă își pierduse graiul. O prinse de mînă și-o sărută pe frunte. Mutînd privirea de la chipul luminos al nepoatei la

panerașul de lozie albă de pe brațul ei, zîmbi și, uluit de bucuria neașteptatei întîlniri, rosti o șuguitoare dojană:

— Cam mult ai zăbovit, Oana, la cules zmeură...

— Mult, măria-ta! surîse ea și, așezînd panerașul pe prag, la picioarele măriei-sale, scoase o legăturică de pînză albă de in și îi deznodă colțurile, dînd la iveală felii de pîine și pastramă de căprioară. Dintr-o latură a panerașului ridică o ploscuță învelită în pînză jilăvită ca să țină răcoare; iar din latura cealaltă luă un coșuleț din coajă de brad tînăr, îndoită drept în două, prinsă la gură cu o țepușă de cetină, subțire, ca un cui și ca o cheutoare. Oana vorbi, ca să-și descarce bucuria întîlnirii:

— Am adus aieste sărace bucate, încropite cu ajutorul mamei Ilinca, măria-ta, ca să nu fie chiar ca în parabolă, adică să tai vițelul cel mai gras pentru pribeaga măriei-tale nepoată... Zmeura am cules-o împreună cu suratele mele oștence. Am cules-o după pilda unei fetițe care știa frumos cîntec de vitejie despre măria-ta. Coșulețul însumi l-am meșterit din coajă de brad tînăr, cum m-a învățat, cîndva, Luca.

— Hm... Luca ista toate le știe...

— Nu chiar toate; de pildă nu știe unde mă aflu eu acum. Îl chem cu gîndul și tot zice că vine și, cînd colo, nu mai vine. Dar dacă nu era el, nici eu nu mai eram. Gustă, măria-ta, te rog!

— Mulțumesc, Oana, dar bine este să poftim și pe sihastru și pe căpitan și oștencele: cina de la peștera schivnicului Daniil.

— Poftiți, poftiți ! Varvara, întinde pastrama și zmeura pe șervet, ici pe stîncă. Și pîinea! Așa!... Și ploscuța cu vin... Poftiți! Gust și eu o felioară de pastramă și cîteva boabe de zmeură. Adică iau credință, cum se zice... Mănîncă și bea, măria-ta, să prinzi iar putere, putere de uriaș, să birui vrăjmașul...

Vorbea repede, cutremurată de-o lăuntrică bucurie și-i întindea cu gingășie plosca, zîmbind vrăjit.

— Fericit ar trebui să fie Luca Arbore, nepoată.

— De ce, măria-ta?

— Dacă l-ai răsfăța ca pe mine acum, copilărește.

— Nu-i răsfăț, ci datorie, măria-ta. Luca n-o să-și ia nasul la purtare, căută Oana să șuguiască, nevinovat, simțind că măritul unchi tot mai avea un dinte împotriva lui.

— Ei, dacă-i vorba de nas... şi l-a luat la purtare din clipa cînd a cutezat a se îndrăgosti de tine, rîse voievodul, după ce sorbi din ploscă, și o întinse. și lui Crai. Beți și voi. aşa, ca la nuntă...

— Măria-ta, să nu-ţi osîndeşti nepoata dacă spune adevărul-adevărat: eu l-am îndrăgit întîi pe el, iar el a înţeles că iubirea nu se poate plăti decît cu o iubire şi mai adîncă. L-am îndrăgit şi, în taină, ne-am logodit, iar acum sîntem soţi... Și s-ar putea şi prunc să am, măria-ta...

Vodă făcu ochi mari, se încruntă, mestecă apăsat și înghiţi un ghimpe ascuţit de mînie. Ci Oana zîmbi atît de sfioasă, cu un fel de gingașă rușine, încît ghimpele mîniei i se topi ca un ac de gheaţă la soare fierbinte. Simţi nevoia să zîmbească, să întindă mîna după ploscă și să mai tragă o duşcă, să facă semn fetei să se aşeze în genunchi, să-i grăiască părinteşte, îmbunat și a toate iertător:

— Deşi acest tâlhar de inimi nu-i aici, faţă, eu binecuvîntez nuntirea voastră: Luca și Oana, soţi legiuiţi şi nepoţii mei iubiţi... Dumnezeu să vă ajute și să bucure casa voastră cu roadă îmbelşugată.

Fata sărută mîna și genunchii măriei-sale, mulţumind cu lacrimi şuroind pe obraji. Apoi suspină:

— Mult m-am temut, măria-ta, că ai să mă urgisești cu surghiun, în pustnicia vreunui schit, ca pe-o greșită ce sînt.

— Oana, mintea mea te dăruia lui pan Opalinski...

— Dumnezeu să-l primească în sînul lui Avraam.

— Dar totdeauna inima-mi a strigat: las-o acolo unde inima ei şi-a găsit culcuș cald. Așa că vă sînt unchi și naș.

O ridică și o strînse la piept, cu duioşie şi dragoste multă. Sihastrul Daniil făcu asupra lor semnul crucii și șopti o rugă.

Măria-sa dădu apoi să plece, dar Oana îl opri:

— Mai am, cu măria-ta, două socoteli.

— Socoteli? Cum adică?

— Am adus cu noi o bătrînică, întîlnită la poarta mănăstirii. Vrea să-ți vorbească. Te rog s-o asculți!

— Sînt obosit și sătul de dojana norodului!

— Ascult-o, rogu-te, măria-ta. Mătușă!

La semnul Oanei, bătrîna se apropie de stîncă, așeză la picioarele voievodului săculețul din pînză de cînepă și grăi:

— Măria-ta, io-s Ilinca lui Merea din Mereşti şi-am găsit o comoară. Adică am văzut unde-or ascuns-o neşte tătari, că mă aflam tuchilată într-un aluniş, ş-am văzut. După ce-au plecat acei tălhari, am săpat şi-am scos comoara asta: bani de aur furaţi de la curtea măriei-tale.

Ridică săculeţul, îl sună, îi desgurzi baiera şi, cu mînă tremurîndă, scoase cîţiva galbeni, de probă, aşezîndu-i pe piatra sură. Vodă o urmări cu o privire în care luceau mirarea, nedumerirea. Iar bătrîna continuă:

— Ia-i măria ta, că-s prădaţi din averea ţării.

— Şi ce doreşti în schimb, mătuşă? întrebă cu glas tremurat.

— Nimic alta decît plata turtelor ce mi-or mîncat tătarii.

— Numai atît?

— Numai atît, măria-ta.

— Casă ai?

— Un bordei am avut, dar păgînii...

— Oana, s-a întors voievodul către nepoată, logofătul Tăutul să facă pentru Ilinca lui Merea, pentru feciorii şi nepoţii ei uric: o sută de fălci de moşie, în satul Mereşti şi casă precum va pofti. Bătrîna nu pleacă din Putna, decît după ce primeşte hrisovul iscălit de mîna mea... Turtele mîncate de tătari, bătrînico, n-am cum ţi le plăti: erau nepreţuite!..., surîse înlăcrămat voievodul şi întinse mîna femeii spre sărutare. Apoi, înveselit: Oana, tu vii totdeauna ca o lumină, ca o mireasmă întăritoare inimii mele.

— E prea mult, măria-ta... Mai ales că mai am o rugăminte.

— Rosteşte-o!

— Să primeşti paloşul biruinţei!

— Ei, fata mea, au nu ştii că l-am scăpat la Valea Albă?

— Pierdut a fost şi s-a aflat, măria-ta. Priveşte-l! se repezi Oana jos de pe stîncă şi-l desprinse din ciochina şeii lui Crin. Pentru paloş te-am părăsit în seara de după bătălie. Şi, împreună cu căpitanul Bogdan Julici, m-am întors să-l caut pe cîmpul de luptă. L-am găsit, dar am căzut roabă.

— Tu? Tu, Oana, roabă la...

— Cînd vom avea răgaz, voi povesti, pe-ndelete şi despre vorbirea mea cu sultanul, despre întîlnirea cu Alexandru sin Petru Aron, care se vrea domn, iar pe mine mă şi chitise să-i

fiu doamnă. Din gheara lui m-au scos căpitanii măriei-tale: Luca Arbore, Pătru Brudur, Bogdan Julici și munteanul Mircea Capră, acum în slujba măriei-tale, la Suceava.

— Mă iartă, că n-am știut ce nepoată de ispravă am! Ești duhul meu năzdrăvan...

— Taica și mama Ana zic să mă cuminţesc, că ulciorul... De la măria-ta însă luat-am învățătura: „Numai cine se stăpîneşte pe sine și cutează își poate dobori potrivnicul"... Plănuisem să-ți înfățișăm paloșul tot în poiana de la Scăldătoarea Vulturilor, dar am aflat că magul nu mai trăiește.

— Rău, foarte rău îmi pare și-l plîng; încă un trunchi bătrîn s-a prăbușit.

— De aceea ne-am gîndit să ți-l înmînăm iară, noi, fetele, aici, la chilia sihastrului Daniil, unul din înțelepţii cei vechi. Primeşte-l, te rugăm, măria-ta!

Și, făcînd semn fetelor, săriră toate trei în șa, se rînduiră prinzînd-o pe Oana în mijloc, se apropiară de stîncă, iar ea cu mare tulburare în toată ființa-i, întinse paloșul spre mîinile măriei-sale, urînd, din inimă:

— Du-ne la mult-aşteptata biruinţă, măria-ta!

În ziua aceea și în noaptea care a urmat, alți douăzeci și cinci de olăcari au pornit să străbată partea de miazănoapte a țării, să adune oșteni. În ziua de șase august, între dealurile din apusul Fălticenilor aproape, douăzeci de mii de oameni, cu căpitani și hotnogi, cu arme procurate în grabă, de la măciuci pînă la spade, de la praștii pînă la arbalete, învățau să atace și să lupte. Măria-sa îi priveghea îndeaproape și-i grăbea, îi silea să prindă curaj și să învețe. Hotărîse așa: în zorii zilei de 10 august să izbească dinspre miazăzi armia otomană care asalta cetatea Suceava, iar căpitanul Arbore și Boldur să atace dinspre răsărit, să-l prindă pe Mahomed.

Cinci lucruri îl îngrijorau pe sultan: tăria zidurilor cetății și hotărîrea, priceperea cu care se apărau ghiaurii; scăderea cantității de pulbere și de bombe pentru tunuri; lipsa de hrană; ciuma care bîntuia tot mai nimicitor; dispariția lui Alexandru și faptul că nimeni nu venea să i se închine. Dar, tocmai cînd își număra în fața lui Angiolello îngrijorările, două

iscoade aduseră știrea că ghiaurul a strîns oaste multă și vine să-l lovească din spate și din coaste...

— Cum? Trăiește?

— Da, mărite...

— Toți mă mințiți!... Afară!...

După un ceas, porunci ca a doua zi în zori să asalteze cetatea cu toată puterea. Făgădui tunarilor aur, în greutatea unei bombe, dacă farmă măcar zidul dinspre miazăzi, în care tunurile, ascunse între copaci, trăgeau mai de-aproape; iar lui Grana beg îi făgădui, de față cu Angiolello, că-i dă pașalîcul Moldovei, dacă pătrunde cu ienicerii în cetate:

— Chiar dacă umpli șanțul cu martiri, ca alții să treacă peste leșurile lor și să se cațere pe ziduri!... Cum, adică eu, cuceritorul Constantinopolului, să nu pot lua un prăpădit de castel, apărat de cîteva sute de ghiauri nemernici?

Încă din zori tunurile traseră lovitură după lovitură, pînă aproape de amiază. Șase au plesnit, dar zidurile nu s-au clintit. Știrbiturile de la creneluri, cinci la număr, au fost drese, repede. Sultanul a alergat călare de la tun la tun, a îndemnat, a strigat, a amenințat. Zădarnic: bombele n-au săvîrșit minunea spargerii zidurilor. După-amiază, padișahul însuși a poruncit și ocîrmuit asaltul cu ienicerii cei mai fanatici, mai îndrăciți. De zece ori au ajuns pînă la marginea șanțului și de tot atîtea ori au dat înapoi, lăsînd zeci și sute de morți.

În cetate, spătarul Șendrea a umblat pe drumul de strajă ca un prîsnel, a tras cu arcul alături de plăieși, a mutat arcașii unde dușmanul părea că va izbuti; a ajutat la înfundarea spărturilor făcute de tunurile cele mari. Tunarii moldoveni și-au împlinit datoria cu izbîndă. De trei ori turcimea o coborît cu funii și scînduri în șanțul cel mare și-a cercat să urce zidurile prin partea de răsărit și miazăzi și de trei ori, luptînd cu deznădejde, aruncînd apă clocotită, pietre, smoală, plăieșii au prăbușit-o. Șanțul s-a umplut cu mii de morți sau răniți înfipți în țepușe.

Pe la chindie, văzînd atîta vaier și moarte zădarnică, padișahul se trase în înaltul cort și, după ce chibzui un ceas, porunci încetarea luptei și ridicarea taberii în zorii zilei următoare.

Tot atît de îndurerat ca și stăpînul său, Giovanni Maria Angiolello însemna, pe scurt, în cronica sa: „Orașul Suceava

era înconjurat cu şanţuri şi palisade"... „Casele şi bisericile de lemn acoperit cu şindrilă" au ars ca nişte făclii. „Numai castelul Sucevei era clădit din piatră tencuită, pe o coastă, în afara oraşului. Acesta era bine înzestrat". „Cum însă merindele se sfîrşiseră n-am mai stat să pierdem vremea, ci înturnîndu-se armia pe alt drum"... Se opri: în cort intră Balaban paşa, trudit, furios ca un leu zădărît.

— Afurisiţi ghiauri ! Tot n-au deschis porţile...

Şi Vlaicul cu fiul său Duma, pîrcălabii Hotinului şi-au apărat cu îndîrjire cetatea; au strunit bine tunarii şi arcaşii: să ţintească fără greş:

— Fiece bombă să doboare măcar zece duşmani. Şi nici o săgeată în vînt!

Duma a ieşit în trei nopţi cu cîte un stol de plăieşi, a izbit pe întuneric tabăra lui Soliman paşa, a aprins corturi, a smuls arme, a prăvălit cinci tunuri, a speriat zeci de cai, gonindu-i peste dealuri, să-i prindă ţăranii şi să-i ascundă în păduri. În aceste ciocniri s-au pierdut trei oşteni, iar opt s-au ales cu răni grele. A cincea zi, cînd a vrut să mai cerce un asalt asupra zidurilor, trei olăcari călări, gonind de la Suceava, au adus lui Soliman paşa porunca să se retragă imediat, lăsînd totul baltă. Aşa, semeţul paşă suferea a treia înfrîngere în Moldova. Se mîngîia, totuşi, în sinea lui: dacă padişahul nu i-ar fi poruncit retragerea, ciuma şi foamea i-ar fi înjumătăţit armia şi deci i-ar fi spulberat visul de-a ocupa Cameniţa şi a prăda Podolia. Dar mîngîierea asta ţinu puţin; o alungau gîndul şi teama că el stăruise pe lîngă padişah să pornească acest război de răzbunare. Dacă sultanul, în furia lui turbată, îi va tăia capul? Îi venea să fugă la tătari...

Ridicînd, în zori, tabăra de la Suceava, sultanul grăbea spre miazăzi, să ajungă la Cetatea Neamţ.

Aflînd, Ştefan vodă se bucura, dar îi părea şi rău că nu-i era încă pregătită oastea, să-l lovească fără cruţare. Nedumerit era şi pentru că sultanul nu luase drumul pe valea Siretului, ci venea către Cetatea Neamţ.

Seara a tăbărît în şesul de la Răuceşti. În dimineaţa următoare, ienicerimea şi tunarii au înconjurat cetatea în latura de la răsărit şi miazăzi; spahiii s-au rînduit la două mii de

paşi în urmă să-i păzească pe asediatori de vreun atac din spate. Piri beg, cu cîteva sute de robi a pornit să taie drum prin pădurea de pe dealul de la miazănoapte şi astfel să împresoare cetatea din trei laturi. Ca să fie chiar în mijlocul luptătorilor, să nu cuteze a se răzleţi precum începuseră a-şi face obicei, Balaban paşa a poruncit aşezarea corturilor chiar pe malul Ozanei, în lunca podită cu iarbă moale şi prund încălzit de soare.

În ziua întîi, au găsit ceva mai multă hrană pentru oameni şi nutreţ pentru cai. Nici a doua zi n-au atacat; ci au prădat satele din jur, pînă la Agapia şi Davideni.

Angiolello scria în cronică fără nici o tragere de inimă: „...am ajuns la o cetate aşezată în munţi, unde se aflau închişi turcii luaţi prizonieri în iarna anului trecut, cînd a fost înfrînt Soliman paşa"... Ştia că sultanul asedia Cetatea Neamţ ca să-şi salveze prestigiul, renumele de cuceritor.

Din cetate, pîrcălabul Cîrstea Arbore a ţinut sub priveghere, fără întrerupere, pregătirile duşmanilor, iar noaptea a scos din cetate, prin pădurea de la miazănoapte, trei olăcari: unul să ajungă la măria-sa să vestească despre împresurare; altul să îndemne lăcuitorii din Vînători şi Humuleşti să-l hărţuiască fără încetare pe duşman, cum au primit învăţătură; al treilea să ajungă pînă la Grumăzeşti, cu aceeaşi poruncă de hărţuire. Şi, la miezul nopţii a doua, trei cete de ţărani şi o ceată de plăieşi, ieşiţi tiptil din cetate, au lovit tabăra din trei părţi. De pe ziduri, pîrcălabul Arbore a văzut şapte corturi arzînd şi-a auzit zurbava turcimii, speriată mai rău ca la Suceava. Abia a treia zi, sultanul a poruncit să bată cetatea din tunuri, dar fără a pricinui vreo stricăciune. A patra zi, tunurile au tras sute de lovituri, iar ienicerimea a dat întîiul asalt. Dar săgeţile ochite de după creneluri au răpus pe mulţi, silindu-i să-şi facă în Ozana cea din urmă scăldătoare.

Ci, aproape de amiază, un străjer din turnul paraclisului a băgat de samă că duşmanul se iveşte pe culmea împădurită dinspre miazănoapte; taie copacii, în mare grabă; apoi, peste două sute de robi, sub bici şi sub iatagan, trag cu funiile, în grabă două tunuri foarte mari şi le aşează pe o stîncă mai înaltă decît locul unde se află cetatea. După ce le-au legat de trunchiuri groase de fagi, tunarii au aprins fitilurile şi, cu vuiet mare ca de trăsnet o bombă a zburat, învîrtindu-se peste

ziduri, a căzut în mijlocul ogrăzii, a sfărîmat ghizdelele fîntînii şi a omorît un cocoş care ciugulea boabe de orz de pe lespezi. A doua a nimerit în şanţul cetăţii. Îndată după asta, de la miazăzi, din valea Ozanei, zece tunuri au împroşcat cu bombe mari şi grele, muşcînd din ziduri bucăţi de cărămidă şi stîrnind suluri de colb roşcat. La a doua încărcătură, unul din tunurile de pe culmea dealului a plesnit, prăbuşind cîţiva tunari în prăpastie. Pîrcălabul Arbore se bucura văzînd că bomba cădea în rîpă, hăcuind cîteva tufe de măcieş şi stîrnind pietrele la vale. Bomba celuilalt tun a nimerit însă în turnul porţii şi a rupt o bună bucată din zid.

— Primejdie, plăieşi! a strigat pîrcălabul. Cinci arcaşi să ochească tunarii din ţanc!

Zeci de săgeţi zbîrnîiră într-acolo. dar nici una nu ajunse la ţintă. Pîrcălabul însuşi trase cu arbaleta, tot fără izbîndă.

Turcii mai ridicară în culme încă două tunuri. Cîrstea Arbore se străduia să facă faţă loviturilor din trei părţi: numai latura dinspre miazănoapte nu era atacată încă.

„Dacă sparg porţile, se îngrijorau apărătorii, cum o să-i înfruntăm?"... „Noi două sute, ei cincizeci de mii... poate şi mai mulţi"... „Uite-i, aşteaptă, ca lupii, surparea gardurilor stînii..."

Simţindu-le îngrijorarea şi spaima, pîrcălabul îi îmbărbăta:

— Nu pot urca rîpa! Nu pot trece şanţul. Zidurile sînt groase de-un stînjen!... Şi mai sînt şi braţele şi piepturile noastre... Tunari, trageţi întîi cu încărcătura pe jumătate, ca duşmanul să creadă că asta-i puterea tunurilor noastre şi să vină mai aproape.

Traseră înspre Ozana zece lovituri scurte. După un sfert de oră ienicerii se apropiară cam cu o sută de paşi de cetate.

— Acum ochiţi cu încărcătură plină! porunci pîrcălabul. Şi înteţiţi focul sub oalele cu smoală şi sub ceaunele cu apă! Urcaţi pietrele pe drumul de strajă, la creneluri.

A doua încărcătură a fost gata în cîteva minute, la cincisprezece tunuri. Şi mare bucurie simţiră văzînd că bombele fac prăpăd în rîndurile duşmane. Dar bucuria le-a fost scurtă: tunurile din culme nimeriră două bombe în zidurile paraclisului, zguduind altarul şi săpînd în zid o rană adîncă; o icoană căzu din catapeteasmă. sfărîmîndu-se pe lespezi. A doua şi a treia bombă fărmară trei creneluri, uciseră patru plăieşi, ră-

niră trei și prăbușiră doi de pe drumul de strajă. De pe malul Ozanei, multe tunuri traseră asupra cetății. Tocmai cînd pîrcălabul se întreba de ce risipesc pulberea și bombele, o nouă salvă din tunurile de pe culme, bombe trase una după alta, nimeriră un tun, azvîrlindu-l de pe zid în șanț, iar trei în ogradă, răsturnînd cîteva oale cu smoală, împrăștiind focul și ologind un plăieş și două femei din Vînători, care ajutau la ințețirea focului. În aceeași clipă, ienicerimea porni, cu urlete înfiorătoare, la asalt dinspre Ozana și din rîpele de la miazăzi. Pînă să se încarce iar tunurile a ajuns foarte aproape de cetate. O sută de arcuri se încordară și săgeţile puseră la pămînt o sută de ieniceri. Dar erau mulţi, furnicar nenumărat: săltau, vălătuc, peste trupurile celor căzuţi. Grăbind, tunarii fac pîrtie largă, dar dușmanul închide rîndurile la loc și vine, vine mereu. Pîrcălabul Arbore își îndemna arcașii, tunarii să grăbească încărcarea și ochirea, iar femeile, vreo douăzeci la număr, să arunce bolovani în cei care veneau dinspre rîpă și dinspre Ozana. Le conducea jupîneasa Ana. Din noua încărcătură a tunurilor de pe culme o bombă nimeri în poarta de fier, smulgînd-o din țîțîni. Cîrstea Arbore strigă la căpitanul Andrei Ureche să ia cinci plăieși și să astupe intrarea. Alte două bombe, mai sfărîmară două creneluri. Din vale, săgeţile ienicerilor nimereau în golul dintre creneluri, silind plăieșii să stea pitiți pe podul străjii. A patra bombă, trasă de tunarii turci de pe culmea împădurită, nu mai nimeri cetatea: se pierdu în rîpă. Pîrcălabul auzea, acolo sus, țipete, răcnete, zărea trupuri aruncate în prăpastia stîncoasă. Cu greu se dumiri, că, furișîndu-se pe după copaci, pe după stînci și tufani, o ceată de români se năpusteau asupra tunarilor; pe unii îi înjunghiau, altora le luau armele și-i prăvăleau în rîpă, pe alții îi sileau să răstoarne tunurile în prăpastie, de-a rostogolul. Auzi strigăt mare, ca la nuntă:

— Ține-te, bine, taică! Venim și noi!... Izbîndă!

Bucuros că-și aude feciorul, pîrcălabul se ridică, fără voie, deasupra crenelurilor. Din ploaia de săgeţi dușmane, drept în clipele acelea, una îi străpunse grumazul, ceva mai jos de ureche. Cușma îi sări din cap; se lăsă într-un cot, pe lespezile drumului de strajă, strigînd cu geamăt:

— Nu dați cetatea!

A vrut să mai spună ceva, dar sîngele i-a țîșnit pe gură, pe nas, pe urechi, înăbușindu-l.

Cei mai mulți plăieși l-au văzut întins pe drumul de strajă, cu săgeata înfiptă în cap. Se iscă nedumerire, zăpăceală, spaimă. Căpitanul Andrei Ureche era jos, la poarta turnului. Cînd îl vestiră plăieșii, se îngălbeni, șoptindu-și:

— Ce ne facem?

Dar, cînd o văzu pe jupîneasa Ana cu trei plăieși purtînd trupul soțului spre paraclis, alergă, urcînd cîte trei trepte, o ajută să-l așeze pe năsălie și să-i aprindă o lumînare la cap. Urcă în turnul porții și strigă:

— Ascultați porunca mea! Luptați fără șovăire! Nu dăm cetatea cît vom fi vii!...

Și apa clocotită, smoala, bolovanii, siliră pe ieniceri să se retragă mult înapoi, urmăriți de săgețile vîjîite din cetate.

Iar ziua s-a sfîrșit cu neizbînda otomanilor.

Aflînd că Mahomed s-a oprit la Cetatea Neamț, Ștefan vodă a trimis pe vornicul Bodea, încă bolnav, cu cea mai mare parte din oaste să treacă de la Pipirig în valea Bistriței, ca să ajungă la Piatra, iar ceilalți să se apropie de mănăstirea Neamț, să cerce lovituri repezi și scurte împotriva taberii de la Cetate. Totodată a poruncit lui Ioan Tăutul:

— Treci pe la Dorne în Transilvania și roagă-l pe Ștefan Bathory ca, măcar acum, în ceasul al doisprezecelea, să-mi vină în ajutor. Dacă sare repede munții, pe la Oituz, îl prindem pe sultan la Adjud, ca-n vîrșă. Poți să-i spui că, dacă nu mă ajută, slava biruinței mi se va cuveni numai mie.

Două zile Mahomed n-a mai atacat cetatea; a adunat morții, a făcut felurite mișcări de cete și a trimis altele după pradă. Străjile din cetate au văzut, departe, spre răsărit și miazăzi, mici încăierări între oștenii români și turcii prădalnici.

A cincea zi, opt tunuri mari, bine așezate pe poduri înalte, construite într-o noapte, au început să bombardeze cetatea îndată după răsăritul soarelui. Valea Ozanei s-a umplut de fum și de zgomot. Bombele, grele, mușcau din piatra și din cărămida zidurilor, zguduindu-le gata să le surpe. Înspăimîntată, jupîneasa Ana a aprins încă o lumînare la capul pîrcălabului Arbore și a ieșit pe ziduri. Plăieșii o pofteau să rămînă la adăpost, în iatacul ei ori în paraclis, întru priveghi.

— Căpitane Andrei, de ce tunurile noastre trag fără spor?

— N-avem un ţintaş bun şi sînt mult mai mici decît ale sultanului. Nădejdea ni-i în săgeţi, în pietre și-n apa clocotită.

Și toată ziua aceea plăieşii au respins patru asalturi ale ienicerilor. Căpitanul Andrei Ureche făcu numărătoarea morților și răniților și găsi că pierduse aproape jumătate din luptători. Paraclisul era plin de morţi. Femeile plîngeau şi cărau căldări cu apă clocotită pe ziduri. După îndelungă frămîntare, jupîneasa Ana coborî la temniță și ceru tunarului Herman, pe care, cu o lună înainte, pîrcălabul îl osîndise pentru omor, să vină la gratii.

— Neamţule, dacă trimiţi o bombă în cortul sultanului, te iert de osîndă!

— Să văd, jupîneasă.

Amurgise bine, dar focurile din tabăra duşmană luminau corturile; Herman înțelese repede care putea fi înaltul cort. A luat un tun turnat de el și l-a așezat cu meșteșug în turnul dinspre miazăzi, să vadă şi să fie mai aproape de cortul cu flamura verde în bold. L-a încărcat cu o anume măsură de pulbere, a vîrît bomba cîntărită şi şlefuită de el, a aşezat ţeava pe linia de ochire, a aşteptat pînă către miezul nopţii, cînd tabăra părea că a adormit, a mîngîiat tunul, l-a dezmierdat cu vorbe latineşti, a mai privit încă o dată, cu dichis și răbdare, linia de ochire, a aprins fitilul și l-a apropiat de vrană, strigînd odată cu explozia:

— Ad majorem Dei gloriam!

Cu ochii lărgiți, plăieșii, toți apărătorii cetății au urmărit zborul bombei, ca pe al unui înger izbăvitor. Și cînd, în lumina lunii urcată în amiez, au văzut că nimereşte drept în boldul cu flamura verde al înaltului cort, tuturor parcă le-a stat inima și li s-a oprit răsuflarea, ameţiţi ca de fulgerarea unei minuni. Apoi toţi au sărit în sus de mare bucurie, strigînd laude:

— L-ai strivit pe sultan, neamţule! Zace sub cort!

A mai tras Herman încă trei lovituri, doborînd și alte corturi şi stîrnind zarvă şi zăpăceală mare în toată tabăra duşmană. Jupîneasa Ana i-a mulţumit şi l-a rugat pe căpitanul Ureche să-l lase la tunul lui, slobod. Toți așteptau ca Luca Arbore să lovească turcimea dinspre răsărit, cu stolul lui alcătuit din rămăşiţa celor din cetele fulger, care acum, în aceste ceasuri de zăpăceală, multă pagubă ar fi adus duşmanilor. Nu

știau că, tocmai în acel ceas de noapte, Luca Arbore se împotrivea spahiilor lui Soliman pașa, care sileau spre Cetatea Neamț, să se adune cu puterea sultanului și, mai ales, să-i aducă tunurile, ca s-o supună. Oricum, o noapte întreagă și jumătate din ziua următoare plăieșii s-au crezut izbăvitorii creștinătății: l-au făcut pe Mahomed sultan martir întru Alah. Dar în ziua a șasea, cînd soarele lucea în crucea amiezii, Mahomed sultan s-a arătat călare pe calu-i negru ca mura, cu alai strălucitor, plimbîndu-se la trap dincolo de Ozana, anume ca să-l vadă și propria-i tabără și cei din cetate și să se înspăimînte ca de-o stafie. Apoi, după o jumătate de ceas, a poruncit un nou asalt cu toată armia pe care o avea aici. A privit de dincolo de apă cum i se zbăteau supușii, cum se chinuiau să se cațere cu scări, cu drugi, cu funii, pînă la creneluri, cum pașalele și căpitanii își împingeau oamenii la atac, cu biciul, cu iataganul, cu buzduganul, doborînd pe șovăitori ori pe fugari. Herman și ceilalți tunari au prăbușit, în prăpastie și în șanț sute și sute de asaltatori.

Dar, deodată, s-a ivit o nouă și cumplită primejdie pentru cetate. Un stol mare de turci s-a postat, cu două tunuri în fața podului de peste șanț. Și, cu o grabă uimitoare, a slobozit două bombe: una în absida paraclisului, iar alta în podul ridicat în fața porții mari, făcîndu-l țăndări. Totodată, peste trei sute de ieniceri s-au aruncat în șanț și-au înotat pînă la zid, cu scări și funii. Unii au rămas înfipți în țepuse, dar alții s-au strîns în fața porții, cu scările pregătite, așteptînd ca o nouă bombă s-o spargă de istov. Tot Herman le-a venit de hac: pe unul din tunuri l-a prăbușit în șanț; iar celălalt izbit de o bombă trimisă de români a plesnit, cu încărcătura în el; bomba a izbit zidul și s-a prăvălit în șanț, peste trei dintre turcii care se apropiau cu scările, răsturnîndu-i în apă. Plăieșii arcași, prăștiașii ochiau de pe ziduri pe cei de dincolo de șanț; săbierii și lăncierii îi tăiau și-i înțepau pe cei urcați pe scări pînă la creneluri, iar pe cîțiva i-au tras înăuntru și i-au dat pe sama grăjdarilor să-i schingiuiască. Femeile, în frunte cu jupîneasa Ana, aruncau apă clocotită, bolovani și tăciuni aprinși, în capul asaltatorilor, orbindu-i. Așa, lupta asta sălbatică, deznădăjduită, năucă, a durat pînă la chindia mică. Pierderile erau mari de amîndouă părțile. După socoteala căpitanului Andrei Ureche nu mai avea nici o sută de plăieși în stare

de luptă. Cei mai mulți își legau rănile fără a coborî de pe ziduri și fără a înceta lupta.

— Sîntem la capătul puterii, jupîneasă Ana.

— Să ne batem pînă la căderea-ntunericului, căpitane; că poate la noapte se întîmplă o minune: nu ne lasă măria-sa!...

Și din nou săgeți, smoală, pietre, apă clocotită, în întrecere cu bărbații care răsturnau scările, tăiau funiile, căsăpeau pe cei urcați pînă la creneluri. Dar, iată că, pe la chindie, o trîmbiță a sunat încetarea asaltului.

Cei din cetate prinseră curaj; zidurile stăteau neclintite, iar jupîneasa Ana, parcă uitînd că soțul i se afla în paraclis, pe năsălie, cu făclie la cap, îi îmbărbăta, așa că toți o socoteau un adevărat pîrcălab. Încetarea asalturilor o socotiră drept un răgaz, înaintea loviturii celei mari. Numai jupîneasa Ana și Herman simțeau că acesta a fost cel din urmă atac: dinspre Rîșca și dinspre Mănăstirea Neamț, veneau semne că voievodul se apropie cu oaste să despresoare cetatea.

În seara aceea Giovanni Maria Angiolello s-a încredințat că, în fapt, padișahul era foarte speriat de unele semne rele: Malcoci Bali beg i-a spus că Alexandru Aron a murit ars în Curtea domnească din Suceava, după cum adevereau oamenii lui: Ifrim al lui Ifrim și Toma Dobriceanu; apoi că, pe drum, de la Suceava încoace, calul și-a rupt un picior călcînd într-o groapă și aruncîndu-l din șa ca pe-un sac; dar mai cu samă doborîrea înaltului cort, cu o bombă trasă din cetate, o crezu drept un semn al profetului; dacă nu era, în acel minut în cortul lui Balaban pașa, acum... Tot semn rău socotea și întîrzierea lui Soliman pașa. Iar în zori, cînd armia își încărca poverile pentru grabnică plecare, Angiolello însemna în cronica sa:

...„Făcîndu-se încercarea de a se cuceri zisa cetate din munți s-au așezat șapte bombarde și timp de opt zile s-au străduit a o cuprinde. Două din acele bombarde au plesnit, iar cei care se găseau în cetate nici n-au vrut să stea de vorbă cu noi și toți se apărau cu tunurile și nu le păsa de noi (el non si curava di noi). Văzînd sultanul că-și pierde vremea (perder tempor) și că foametea era mare, căci cei mai mulți trăiau numai cu carne și miere și cu ceva brînză, deoarece pîne nu se putea avea, nici nutreț pentru cai, cîmpurile fiind peste tot

arse, s-a ridicat tabăra și am plecat spre Dunăre"... Scria mai mult cu zeamă de mătrăgună decît cu cerneală. Balaban pașa gemea întruna, parcă i-ar fi răsucit cineva un junghier în rărunchi. Grana beg se ocăra pe sine și suduia nevrednicii lui ieniceri, care cuceriseră șapte cetăți în Serbia și două în Persia, iar aici se poticniseră dinaintea a două cocioabe. Malcoci Bali beg spunea mereu:

— Vedeți c-am avut dreptate? De la început am spus că...

Luca Arbore mult se mira cum se poate mișca o armie așa de repede. Zbura, nu alta, spre miazăzi. Frica le pusese parcă aripi de vultur și picioare de iepuri. Cînd înaintau spre Suceava, turcii cei mari, căpeteniile, socoteau atacurile lui Luca Arbore, ale lui Ilea Huru sau Boldur și Grigore Leu, niște biete și caraghioase înțepături de țînțar; acum, în retragere, le vedeau ucigaș de primejdioase; de aceea, ieșind în valea Cracăului, prădau și nimiceau tot ce le ieșea în cale: hrană, turme, herghelii, căruțe, ca să înlocuiască ceea ce pierduseră la venire. Malcoci Bali beg își alcătuise cete de incendiatori, în cumplita-i rîvnă de a lăsa în urmă pîrjol și cenușă:

— Ne-au întîmpinat cu foc, foc să le lăsăm!

Robeau bărbați și femei să le poarte poverile. Și goneau spre Bistrița, necrezut de repede. Ucideau fără milă, pe loc, robi sau otomani, care nu puteau merge mai repede. Ca să se țină aproape de dușman, Ștefan vodă, cu o oaste de șapte mii de călăreți, ieși pe sub munte, la Piatra, oprindu-se pe tăpșanul de la răsărit de Pietricica. Se bucura că țara, toată țara, era în luptă: toți îl loveau pe năvălitor. S-a mirat însă foarte aflînd că, într-o singură zi, sultanul ajunsese de la Bălțătești la Roznov și că nu-l mai putea lovi între dealurile de la vărsarea Cracăului în Bistrița: „Încă o dovadă că-l macină frica să nu piară aici, de sabia mea..." L-a repezit pe Micu Crai, cu o mie de călăreți: a ajuns ariergarda ocîrmuită de Balaban pașa, între dealurile Buhușului și apa Bistriței. Și numai deosebitul meșteșug al pașei de a mînui mișcările spahiilor, rezistînd o jumătate de zi, a dat putința sultanului să grăbească spre Bacău, să se întîlnească, în sfîrșit, cu Soliman pașa, să alcătuiască iar un singur trup și, după trei ceasuri de odihnă, să grăbească spre miazăzi, pe drumul pîrjolit pe care veniseră. La Buhuș, sub dealul Orbic, Balaban pașa lăsase peste o mie de morți și răniți și tot tarhatul cu prăzile din valea

Cracăului; iar robii, cîteva sute, s-au împrăştiat care încotro; unii au intrat în oastea măriei-sale.

De la Bacău, sultanul l-a pus pe Soliman paşa ocîrmuitor ariergardei. Acesta era furios că i se dăduse misiunea cea mai grea şi bucuros că îşi vedea mai rar stăpînul şi deci satîrul îi sta mai departe de gîtul pe care avea destule pricini să şi-l teamă: pierduse războiul din 1475, stăruise să pornească expediţia asta de pedeapsă şi răzbunare, înaintase ca melcul spre Suceava şi nu izbutise nici să cucerească Hotinul... Prea multe învinuiri pentru un singur cap de paşă.

Pe valea Siretului, pe valea Tazlăului sau a Bîrladului veneau oşteni, cu sutele, alăturîndu-se pîlcurilor şi steagurilor măriei-sale ori căpitanilor care-l mînau pe duşman la vale.

Luca Arbore, împingînd din urmă cu cetele lui armia sultanului, se socotea un fel de măturoi care curăţa ograda ţării de gunoi străin, adus de vînturi rele. Îndîrjirea deznădăjduită cu care luptau spahiii rumelioţi şi mai ales fuga de zi şi noapte, în retragere, n-au îngăduit căpitanilor lui Ştefan să căşuneze armiei otomane pagubele rîvnite. Acum ei, românii, nu-i puteau prinde să dea o bătălie hotărîtoare. Puteau doar să-i hărţuiască fără încetare. Ca şi la năvala spre miazănoapte, se apropiau, pe nesimţite, cu cete mici, repezi, şi loveau. De două ori pînă la Adjud, acîngiii au încercat să prade două sate dintre dealuri, dar au fost opriţi şi alungaţi. Loviţi mereu din spate, otomanii zoreau, zoreau spre miazăzi, părăsind tunurile grele, harabalele şi chiar armele: arbalete, suliţi, scuturi, halebarde. Pierzînd cea mai mare parte din cai, spahiii mergeau, adică fugeau pedestru. Şi asta era chita călăreţilor lui Luca Arbore şi mai cu samă a lui Mărdulce, care, cu de la sine îndemn, nu ucidea pe cei prinşi, ci îi lega în funii, lăsîndu-i în sama sătenilor, ieşiţi din codri iar la lumină.

Venind pe valea Tazlăului la Borzeşti, măria-sa a aflat de la solul Ioan Tăutul că oştirea transilvană, ocîrmuită de Ştefan Bathory, aştepta de-o săptămînă la Breţc, dar nici acum nu se grăbea să treacă munţii pe la Oituz, să lovească la Adjud armia sultanului în coasta dreaptă, cum dorea Ştefan vodă care-i izbea din spate, s-o arunce în Siret şi cu totul s-o nimicească.

— Cer iertare, măria-ta, dar în genunchi l-am rugat, într-o neîngăduită smerenie, se spovedi logofătul Tăutul, să sară acum asupra dușmanului amîndorora. I-am vorbit în fel și chip despre datoria de creștin, de voievod al unei însemnate părți din poporul român, de prieten, de megieș, amenințat de aceeași primejdie. Am cercat să-i stîrnesc ambiția și să-i înflăcărez mîndria: „Vei fi binefăcătorul întregii Europe, i-am zis: biruitorul cuceritorului Constantinopolului. Vei cîștiga o faimă mai mare decît a lui Iancu de la Hunedoara, care l-a alungat de la zidurile Belgradului, o faimă cum n-are nici unul din principii zilelor de azi. Împreună cu măria-sa Ștefan vodă, îl puteți pune pe măritul padișah în lanțuri, să-l duci plocon la picioarele tronului papal și biserica măriei-tale te va trece în rîndul sfinților"... Nimic, măria-ta! Parcă vorbeam unui butuc. Nu s-a pomenit nicicînd atîta încăpățînare, ca să nu zic prostie.

— Nu-i prostie, logofete, ci ambiție și pizmă, nu vrea ca faima mea s-o întreacă, s-o umbrească pe a lui. Dar acum Mahomed fuge, înfrînt.

A încălecat și, în mare grabă, a adunat oastea pe malu Trotușului, în luncă. A privit-o de pe tepșanul unde înălța o bisericuță, în amintirea anilor copilăriei. Îl durea că nu mai era falnica oaste de viteji și curteni, de răzăși și țărani tineri; totuși se bucura și era mîndru că oamenii s-au adunat și se adunau mereu, de bună voie, din dragoste de moșie. A chemat căpitanii la sine și-a cuvîntat:

— Căpitanii mei, de aproape trei luni ducem crîncen război. Am suferit mult. Și noi, și țara. Dar nu ne-am dat îngenuncheați. Voi ați stat lîngă mine, scut și zid. Mulți dintre voi s-au jertfit. Dar iată, acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, sultanul și marea lui armie se retrag. Mahomed Cuceritorul fuge fără a fi cucerit vreuna din cetățile țării, fără a urca în scaunul Moldovei alt voievod, așa cum rîvnise. Să-l ajungem pînă la Dunăre și să-i dăm lovitura de pe urmă. Să nu-l crutăm! Să țină minte și să nu mai vină în Moldova cît o trăi!

În goana spre miazăzi, sultanul și straja lui schimbau caii din două în două ore, ca să poată galopa cît mai repede și mai fără oprire, pînă la Dunăre. Mulți spahii călăreau cîte doi pe un cal, pe care-l îmboldeau la drum pînă ologea, se istovea și se prăbușea; îl lăsau hoit netrebnic și se pedestrau, le-

pădind o parte din poverile purtate la oblînc. Iar dacă prindeau cîte un cal moldovenesc, trei-patru se-furcau și chiar se ucideau pentru el, să le poarte măcar poverile și armele. Nu zăboveau nici să-și gătească mîncarea; adesea tăiau vite și înfulecau carnea crudă. N-aveau răgaz de somn și nici pentru despăduchit; din urmă îi mînau, cu gîrbaciul și cu iataganul, rumelioții lui Soliman pașa, care avea de împlinit greaua misiune de-a stăvili atacul românilor, tot mai furioși și mai nimicitori.

Spre uimirea tuturor, drumul pe care, la invazie, dușmanii îl făcuseră în patruzeci de zile, acum, la întoarcere, îl călcară în numai patru zile și patru nopți, deși erau hărțuiți, fără încetare, din urmă și din coaste. Armia cea trufașă, strașnic orînduită și ocîrmuită de cel mai mare cuceritor al veacului, care dobîndise atîtea biruinți, care străbătuse pustiul Arabiei și stepa Dobrogei, îndurînd seceta și setea, înfruntînd năpasta lăcustelor, care îndurase foametea, pîrjolul și hărțuiala neconteniță în lungul Siretului, otomănimea care văzuse Adjudul, Bacăul, Romanul, Suceava arzînd, care nu se mai îndoise că l-a strivit pe Ștefan voievod și toată oastea lui la Valea Albă, iată se poticnise. Se poticnise și dintr-o falnică armie se preschimbase într-o turmă în neorînduială, rîvnind un singur lucru: să ajungă cît mai repede înapoi, la Istanbul.

În schimb, Ștefan voievodul cu oastea sa, a slobozit parte din cirezile de vite și turmele de oi, căruțele încărcate cu pradă, așa cum a smuls armele și tunurile cele grele înglodate în smîrcuri ori poticnite în dealuri. Roind ca albinele din urdinișul ascunzătorilor din pădure și din munte, țăranii își făceau singuri dreptate, pedepsind dușmanii. Pe cei prinși îi loveau cu ce apucau, întrebîndu-i: „Ce-ați căutat la noi ?"... Pe cîteva zeci de prizonieri țăranii din Sascut i-au dezbrăcat și i-au legat de copaci, i-au uns cu seu și i-au lăsat la soare să-i sugă muștele. Nu se putea închipui osîndă mai chinuitoare. Dar, în același timp, pe alții, șchiopi ori răniți, i-au îngrijit omenește. Pe cei mai mulți îi puneau la muncă: să curețe vetrele satelor arse, să dreagă drumurile, să destupe vadurile, să sape alte fîntîni, să care lemne pentru case, să năsipească și să lipească pereții: „Dregeți-le, că din pricina voastră s-au ars și dărîmat !" Îi puneau, mai ales, să îngroape stîrvurile cît mai adînc, ca nu cumva molima ciumei să molipsească țara.

Ajungînd la Milcov, măria-sa a strîns toate stolurile și cetele hărțuitoare, le-a mulțumit și le-a lăudat pentru dăruirea și vitejia cu care s-au bătut cu dușmanul.

— ...Și am biruit, boieri, căpitani și oșteni, pentru că am stat uniți, dîrji, neînfricați, lîngă steagul Moldovei, pentru că ne-am bătut întru dreptatea și slobozenia țării noastre. Ranele războiului sînt adînci; dar, dacă și în vreme de pace uniți și vrednici fi-vom, în doi ani le tămăduim. Și pentru ca pacea să dureze cît mai mult, ne repezim încă o dată împotriva armiei musulmane, să aruncăm pe cît mai mulți în Dunăre și să ne luăm înapoi lucrurile prădate. Mult mi-ar trebui acum voinicii de ceată fulger, dar...

— Am pregătit alții, măria-ta! strigă Luca Arbore, speriindu-se un pic că a tăiat, ca un necugetat, vorba măriei-sale.

— Atunci, pornim!... De la Dunăre, unii vor merge cu mine să așezăm iar în scaun, la Tîrgoviște pe Vlad vodă, vărul nostru, neîmpăcatul dușman al sultanului. La Suceava îmi ține locul spătarul Șendrea.

Și, în adevăr, lovind cu toată puterea, Ștefan vodă a izbutit să ia înapoi multe din prăzile grămădite la malul Dunării, în așteptarea luntrilor ori corăbiilor. A slobozit din lanțurile otomane mare număr de robi români și de alte neamuri.

De la prizonieri, Luca Arbore a aflat că Mahomed sultan a trecut cel dintîi fluviul, în mare grabă, cu tot alaiul lui.

— Ne-a scăpat și acum..., a suspinat căpitanul.

Voievodul a lăsat la Dunăre cinci mii, sub povața vistierului Ignatie, să strîngă toate bunurile luate înapoi de la prădători, și, cu patru mii de călăreți, a pornit vijelios spre asfințit, spre Tîrgoviște. Olăcarii îl vesteau că, după ce a aflat că sultanul a trecut Dunărea, Ștefan Bathory a trecut și el, vitejește, munții pe la Bran. A ajuns la Tîrgoviște odată cu Ștefan vodă. Vlad Țepeș a venit îndată la tabăra măriei-sale, pentru sfat, iar măria-sa l-a trimis pe Luca Arbore cu firitisirea pentru voievodul Ștefan Bathory.

— Zi-i așa: dacă treceai munții pe la Oituz, îl prindeam pe Mahomed și eram fericiți că am scăpat Europa de prigoană.

În anii de slujbă la sultan, Angiolello a învățat că tiranii se cred veșnic nebiruiți; iar dacă sînt totuși înfrînți, au mare grijă să nu afle urmașii. De aceea el, ca secretar și vistier,

n-a mai însemnat nici cîți oameni a pierdut stăpînul său în acest război, nici cîți bani a cheltuit, nici cîte arme, mai ales tunuri, cîți cai și căruțe a lăsat în părăsire pe drumul jalnicei și grăbitei retrageri. Dacă unii au zis că, la miazăzi de Dunăre, a mai răzbit doar jumătate din armia care, la 11 iunie 1476, cu mare fală se năpustise spre miazănoapte, Angiolello știa că pagubele erau mult mai mari: pe-o distanță de trei sute de mile, dus și întors, semănase șaizeci-șaptezeci de mii de stîrvuri, numai ca să-și împlinească pofta de a jefui și robi țări și noroade. „Toți cei care vor să fie cuceritori și stăpîni peste țări și noroade sînt, fără nici o abatere, niște ucigași. Numai că aceștia află prea adesea cronicari care, ca mine acum, ascund ori ocolesc adevărul. Ba chiar cutează a-i înfățișa ca pe niște mari binefăcători. Da: nici eu nu-s alt fel de cronicar, deși știu bine că adevărul, chiar dacă tiranii îl închid în cușcă de piatră și oțel, pînă la urmă tot iese la iveală, precum undelemnul deasupra apei. Se știe acum că Mahomed Cuceritorul, cel mai mare războinic al vremii noastre, a fugit doar din fața a trei valahi: a lui Iancu de Hunedoara la Belgrad, a lui Vlad poreclit Țepeș la Tîrgoviște — speriat de pădurea de țepi în care atîrnau hoituri musulmane —, și acum, din pricina lui Ștefan la Suceava"... De aceea luă pana și ticlui în cronica sa cele din urmă șiruri despre expediția împotriva Moldovei: ...„Sosiți la malul Dunării, am găsit cîteva corăbii și alte luntri cu făină și orz, care sosiseră de la Constantinopol. Văzînd acest lucru ne-am întors prin olaturi nelocuite, lășînd Dobrogea, adică țărmul Mării Negre la stînga, spre răsărit"...

OANA S-A RUGAT DE MĂRIA SA să o lase a-l întovărăși pînă la Tîrgoviște:

— Doresc să-l văd și eu pe vărul nostru Vlad vodă, căruia lumea i-a pus porecla Țepeș.

— Nu, Oana! Mergem asupra iernii, ești obosită și trebuie să... dregem ceea ce am stricat: așezările din valea Siretului. Înțelegi?

— Înțeleg, măria-ta...

Îi vorbise măria-sa atît de hotărît, încît, cu toată părerea de rău, n-a mai stăruit. De altfel, îndată voievodul a chemat la sine oștencele și le-a zis:

— V-ați împlinit datoria cu asupra de măsură. Vă mulțumesc și vă binecuvîntez. Acum întoarceți-vă la vatră. În drum spre Suceava, însoțiți-l pe logofătul Tăutul. El are poruncă să răsplătească pe cei care au arătat vitejie în războiul cu cotropitorii, să dea pămînt tuturor celor bejeniți din valea Siretului. Povățuiți și voi răzeșii și țăranii să întemeieze satele la loc, mai mari, mai bogate și mai mîndre! Vom avea cel puțin zece ani de pace.

Așa, mergînd pe calea retragerii din iulie, Oana vedea acum că pustiirea era mult mai mare decît și-o închipuise. În furia lor nimicitoare, otomanii desăvîrșiseră pîrjolirea. Cît a fost vreme bună, fetele au poposit în fiecare ruină de sat, au sfătuit cu oamenii întorși din pribegie, îndemnîndu-i să-și încropească adăposturi, să nu-i prindă iarna fără acoperiș. Se bucurau mult văzînd că sătenii se adună fără zăbavă la vetrele lor și de sîrg se apucă să tocmească gospodăriile la loc. Lăcrămau, în taină, pentru fiecare uliță nimicită de vîlvătaia flăcărilor și parcă și acum le mai usturau ochii de fum și cenușă.

În toate zilele următoare, la Faraoani, Valea Seacă, Bacău, Berești, Tupilați, Țibucani, Davideni, Tg. Neamț, pe unde-au trecut, au povățuit oamenii a se întoarce acolo unde le-a fost satul: cît mai durează vremea bună să-și încropească adăposturi, să mai strîngă ceva hrană și, mai ales, să are și să samene cîmpul pustiit din sila dușmanilor. În unele sate, au lucrat alături de celelalte fete și femei, la noua tocmire a gospodăriilor.

Cînd au ajuns la Suceava, au primit-o în cetate pe doamna Maria și curtea ei, în cap cu jupîneasa Maria Șendrea. Bucuria revederii întrecea cu mult durerea marilor distrugeri. Chiar doamna Maria, care la Ciceu slăbise mult din pricina nașterii și a urîtului, acum aducea mari laude domnescului ei soț:

— Un viteaz și un erou!

Spătarul Șendrea a adunat mulți lucrători, peste o mie, și s-a apucat de reclădirea orașului și a Curții domnești, mult mai frumoase de cum au fost.

De la Cetatea Sucevei, oștenoele măriei-sale s-au despărțit, făgăduind să se întîlnească iar, ca să-l primească pe măria-sa cînd se va întoarce din Țara Românească.

Ca să facă loc cît de cît plăcut și încăpător pentru curtea doamnei în cetate, cum casa din Doljești era prădată, Oana s-a adăpostit la Cetatea Neamț. Au însoțit-o Varvara și Titiana. Apoi, cînd Bogdan Julici i-a spus dorința măriei-sale și a lui Luca de-a merge la Piatra, să grăbească zidirea Curții domnești, — voia să i-o dea de zestre și să facă nunta aici —, Oana s-a mutat acolo. Aveau două odăi gata, iar meșterii făgăduiau că, pînă la Crăciun, toată curtea va fi bună de locuit și de nuntit. Ci, fapt cu totul neașteptat, în ziua de Sf. Dumitru, pe-o vreme plăcută de toamnă, Oana a primit vizita cneaghinei Olga, însoțită, adică păzită, de doi călugări tineri, armați cu lănci. Deși nu era bucuroasă, i-a ascultat totuși ruga: să stăruie pe lîngă voievod s-o ierte și s-o scoată din surghiun și urgisire. Acum, cînd e biruitor, dator este să fie și bun, și iertător.

— Cneaghină, măria-sa nu iartă zavistia, minciuna și destrăbălarea domniei-tale.

Olga s-a jeluit, s-a rugat, a vărsat puhoi de lacrimi, s-a tîrît în genunchi, s-a bătut cu pumnii în cap, i-a făcut o mie de jurăminți. Ca să scape de tînguirile și stăruințele ei, a scos-o din cameră și a povățuit-o să se ducă la mînăstire și să aibă răbdare pînă se întoarce măria-sa. Se crămăluia că-i ținută în chilie umedă, mucegăită și întunecoasă, că toți călugării o pîndesc ca șacalii.

Cuprinsă de milă, Oana hotărî s-o conducă pînă la mănăstire. Văzînd-o, starețul cel nou, Neofit, cu multe plecăciuni o firitisi pentru biruința împotriva năvălitorilor. Apoi a rugat-o să-l înduplece pe voievod că mitropolitul n-a cunoscut gîndurile hiclene ale lui Alexandru; l-a crezut doar, ca atîția alții, un tînăr vioi, deștept, cinstit, numai bun pentru solie, iar acum se căiește că s-a înșelat. Și-a luat canon trei sute de zile de post...

— Părinte stareț, foarte mă mir că tocmai la mine vii cu asemenea rugăminți. Întîi, pentru că Alexandru a vrut să-l ucidă pe Luca Arbore, soțul meu; al doilea, să știi, cuvioase, că, de oricîtă trecere m-aș bucura eu pe lîngă unchiul meu, în treaba asta n-aș avea nici o izbîndă; și al treilea nu sînt atît de nepricepută, încît să nu-mi dau seama că sînt niște vicleni care. dacă au văzut că n-au biruit cu ticăloșia, cearcă să-și dreagă numele și să-și acopere trădarea cu lin-

gușeli și minciuni. Ca și măria-sa, iert multe, dar trădarea, nu! Asta trebuie s-o știe toți cei care ne-au voit răul, de la mitropolit, pînă la slujitorul nemernicului, acel Toader Măracru, trimis prin țară, cu gînd năsălnic, ticălos și ucigaș. El, de bună samă, este acela care, la Valea Albă, a cercat să-l săgeteze pe măria-sa și a nimerit-o pe cumnată-mea, Mădălina. S-a aflat că ucigașul se ascunde prin munți, ocrotit și folosit de răuvoitori și de potrivnicii domniei. Deci, cine apără pe trădători și ucigași, trădător și ucigaș se numește!

A pus pinteni și-a pornit spre oraș, fără a spune bună-seara și fără să observe că, dinspre Bisericani, venea ploaia. A și ajuns-o pe drum: picuri mari, grei și reci. S-a adăpostit la o casă în Sarata Bistriței, pînă s-a potolit furtuna. Pentru că se înnoptase bine, gazda a poftit-o să aștepte pînă la ziuă:

— Armăsarul stă în grajd, iar dumitale, jupîniță, îți facem culcuș în chiler. Nu-i bine să umbli noaptea.

— Crin vede bine și pe întuneric, iar eu am străbătut noaptea și prin păduri. Și era război. Acum e pace...

Varvara și Titiana au așteptat-o pînă la miezul nopții; ațipiseră gîndind că, din pricina ploii, a rămas în mănăstire. Dar iată că, în fața cerdacului, au auzit bătăi din copită și un nechezat îndelung și jalnic, ca un bocet. Au ieșit afară și au trezit slujitorii. Crin, cu șaua pe el, se frămînta prin ogradă, dînd tîrcoale, sforăind, nechezînd; dar Oana, nicăieri. Fetele au amuțit, privind armăsarul cum ocolea, la trap, ograda și de fiecare dată se oprea în poarta dinspre asfințit: bătea de cîte trei-patru ori din piciorul drept de dinainte și necheza iar, prelung, dureros, făcînd să răsune munții. Varvara l-a prins de frîu, iar armăsarul a dus-o tot la poarta dinspre apus.

— Titiana, aici, un ticălos a smuls-o pe Oana din șa..., a tălmăcit Varvara, și numai Crin știe cine-a fost.

Parc-ar fi înțeles vorba, armăsarul a mai nechezat o dată, sfîșietor de trist. Și, din ochi, lacrimile au prins a-i curge șiroaie.

Abia acum Varvara și Titiana observară că era plin de glod pînă la pîntece, iar pe crupa din dreapta avea două tăieturi de sabie; îi lipsea scara din stînga, iar șaua avea pete de sînge.

La 26 noiembrie 1476, în Tîrgoviște, Vlad vodă s-a încoronat domn pentru a treia oară. Față au fost voievozii Ștefan al Moldovei și Ștefan Bathory al Transilvaniei. La ospățul cel mare și vesel, cu belșug de bucate și băutură, Vlad vodă Dracula, din neam Basarab, a stăruit ca voievozii Ștefan Mușat și Ștefan Bathory să se împace și să se lege prin jurămînt să lupte împreună împotriva primejdiei otomane.

— Vărul meu Vlad are dreptate, a zis Ștefan, trei țări române unite pot înfrunta, cu izbîndă, orice năvală otomană. Iar dacă riga Matei Corvin, care este jumătate român, aduce și Ungaria în această frățească alianță, atunci putem trece Dunărea și alunga pe Mahomed din Constantinopol, slobozind popoarele creștine din Balcani.

Ci a doua zi, bucuria lui Ștefan vodă s-a întunecat de-o veste cumplit de rea, adusă de căpitanul Bogdan Julici: din noaptea de Sf. Dumitru, Oana a dispărut. Spătarul Șendrea, logofătul Tăutul, vistierul Ignatie fac tot ce pot s-o găsească, dar pînă acum n-au aflat nimic. Doar armăsarul Crin vrea să arate că nelegiuirea s-ar fi săvîrșit la poarta Curții domnești din Piatra.

Cu inima răvășită de durere, măria-sa l-a chemat pe Luca Arbore și i-a poruncit să-și aleagă două sute de curteni, cu care să rămînă în preajma lui Vlad vodă, să-l păzească de uneltirile unor boieri vicleni, lupi îmbrăcați în piei de oaie. Să-l ocrotească pînă își încropește o gardă de mare credință. La început voise să-l lase pe Micu Crai, dar și-a zis: „Arbore, dacă află că Oana... își pune gîtul în ștreang... Deci să afle cît mai tîrziu: vremea tămăduiește arsura dragostei"... Luca însă îl învinovățea: „A făcut-o anume ca să mă țină departe de Oana... Deci tot nu vrea să mi-o dea"... A împlinit totuși porunca fără cîrtire, gîndind că nunta tot nu se mai putea face decît în cîșlegile de iarnă. Și pînă atunci...

Deși iarna a început grea, cu omături mari, Ștefan vodă nu s-a întors de-a dreptul la Suceava, cum s-ar fi cuvenit, să-și sărbătorească biruința. A trimis poruncă lui Șendrea să urmeze, cu strășnicie, cercetarea și să afle de soarta Oanei: „...Pornește de la cneaghina Olga și de la călugării de la Bistrița."

Poate pentru a nu-l vedea Curtea îndurerat și nu bucuros de izbîndă, cum îl așteptau toți, a poruncit ca vornicul Bo-

dea să desfacă oastea la Bacău, iar el, însoțit de Micu Crai și Pătru Brudur, a trecut pe la cetățile de hotar să mulțumească pîrcălabilor și plăieșilor, să se sfătuiască despre dresul zidurilor și apărarea de noi primejdii și să răsplătească pe cei viteji. A trecut și pe la Cetatea Neamț, s-o vadă pe jupîneasa Ana:

— Ai un băiat bun, priceput, vrednic, viteaz; nutrește dragoste fierbinte pentru Oana; ci, iaca, soarta n-a vrut să ne încuscrim.

— Dar, iertare, măria-ta, sînt soț și soție.

Ca să nu-l vadă lăcrămînd, vodă a cuprins-o în brațe:

— Cuscră dragă, tu ai apărat cetatea asta, după... Și ce nepot voinic și frumos am fi avut, — s-o apere în veacul ce vine...

De multe ori căpitanul Luca Arbore a arătat lui Vlad vodă că, în preajmă-i, se strecoară și se învîrt cîțiva vicleni, bine ascunși în straiul supunerii.

— Răbdare, tinere! Am cîte o țeapă pentru fiecare.

Dar în lupta cu o armie otomană, venită de peste Dunăre, în zilele dintre Crăciun și Anul Nou, unul din slujitorii voievodului, socotit om de credință, i-a înfipt sulița în spate și a fugit la turci. În zăpăceala iscată atunci, peste o mie de turci au înconjurat ceata celor două sute de viteji moldoveni și, cu o iuțeală fioroasă, după o luptă crîncenă, i-a prins și i-a căsăpit, înroșind omătul din preajma lacului Snagov. Luca Arbore și oastea sa s-au bătut cu deznădejde, ca la Caffa. Dar n-a scăpat, rupînd încercuirea, decît cu nouă oameni, din care unul, Mărdulce, își pierduse dreapta în luptă. Drumul de la București la Cetatea Neamț, prin nămeți, i-a fost destul de greu: a trebuit să stea o săptămînă la Buzău, la un vraci meșter în tămăduit răni, să-și ajute slujitorul.

Cînd rana a început să prindă coajă, l-a așezat în șaua lui Dor, iar el a mers pe jos, din sat în sat, mîncînd și dormind din mila țăranilor, pînă a ajuns la Cetatea Crăciuna, unde l-a lăsat pe Toader Mărdulce în grija pîrcălabului, pînă cînd rana nu va mai sîngera, ca să-și poată urma calea spre Suceava. Ajungînd la Cetatea Neamț, Luca Arbore a aflat, chiar de la măria-sa despre pierderea Oanei. Văzîndu-l plîngînd cu amar, voievodul l-a îmbrățișat și l-a sărutat pe amîndoi obrajii:

— Să plîngem, Luca, pentru cea mai vitează, mai curată și mai frumoasă fecioară din cîte s-au zămislit vreodată în Moldova. A fost duhul meu năzdrăvan și jertfă neprețuită pentru o biruință tot atît de neprețuită... Nimeni n-o să știe vreodată cît de scump am plătit noi libertatea Moldovei.

Neavînd unde se duce să se simtă mai aproape de umbra, de amintirea Oanei, a intrat în iatacul ei, orînduit de jupîneasa Ana, și a îngenuncheat lîngă patul acoperit cu cergă albă, mițoasă, moale. Lipindu-și fruntea de cergă și-a amintit că era 10 februarie, ziua cînd, cu un an în urmă, Oana a doborît zimbrul țintat. Și-a amintit și l-a cuprins și pe el spaima.

Ci vremea a trecut neiertat de repede și de nepăsătoare. Peste doi ani, de Sf. Dumitru, măria-sa a hotărît nunta celor șapte fete oștence, cu șapte căpitani tineri: pe Varvara a luat-o Micu Crai, pe Titiana a cerut-o Pătru Brudur, pe Nastea a dat-o lui Radu Gangur, pe Neaga lui Zaharia Tudoran, pe Neacșa a măritat-o cu Ion Sînger, pe Elena a dat-o după Pintea din Hlăpești, pe Tudora o făcu soața lui Dragoș Horodniceanu din Măscătești, iar Zoicăi i l-a dat pe Mircea Capră, munteanul rămas în slujba măriei-sale. Pe toate le-a înzestrat cu case și moșii, iar pe soți și i-a făcut sfetnici. La nunta acestor șapte perechi s-a alcătuit un alai cu totul neobișnuit, care a străbătut calea din Suceava la Putna. Și mirii și miresele au mers călări, însoțiți de cinci sute de curteni pe cai buiești. În frunte, după ceata vorniceilor și a pețitorilor, se afla căpitanul Luca Arbore, în strai cernit, avîndu-l alături pe Toader Mărdulce, ciung de mîna dreaptă, dar cu rang de căpitan; între dînșii pășea ușor, sprinten, dar trist, Crin, armăsarul Oanei, cu șaua acoperită cu zăbranic. Urmau trei cai fără călăreți: Volbur al Sofiei, Bujor al Mădălinei, Mohor al Marinei și un cal fără nume, în locul celuia al Neacșei, dispărut odată cu dînsa; toți aveau șeile acoperite de pînză neagră. La treizeci de pași în urmă, veneau mirii și miresele, fiecare pe caii cu care au făcut războiul din '76. Privitorii, și mai cu samă privitoarele, știau că însuși voievodul a dat nume acelor cai și se bucurau cînd își aminteau sau îi recunoșteau.

— Aista-i Stînjenel al Varvarei... Aista Sînger, care a purtat-o pe Titiana în tot războiul...

La Putna s-a slujit întîi parastas și veșnică pomenire, cu slujbă și cîntări înalte pentru cele patru fete oștence și pentru toți cei căzuți în bătălia din 1475, din 1476 și din toate bătăliile pentru apărarea țării și libertății ei. Slujba cununiilor și sărbătoarea nunților s-a făcut în a cincea zi. La acea slujbă și sărbătoare au venit toți boierii și dregătorii și toată Curtea, afară de Doamna Maria, care era încă tare slăbită.

A fost fată, mult norod, venit din toată țara să slăvească pe cei duși și să se veselească la cele șapte nunți, nași fiind măria-sa și o tînără domniță, Maria Voichița, fiica lui Radu cel Frumos, înfrîntul în bătălia din noiembrie 1473, căreia i-ar fi stat bine a fi chiar doamnă, atît era de mîndră, de ochioasă și de plăcută la înfățișare și purtare: o amintește, întrucîtva pe Oana, nepoata măriei-sale.

— De la nuntirea asta măreață, lipsește mireasa cea mai frumoasă și cea mai dragă !..., s-auzea cîte un suspin.

Luca Arbore a rămas neînsurat patru ani, tot așteptînd să afle ceva despre Oana. Măria-sa l-a pus pîrcălab la Cetatea Neamț, în locul părintelui său și l-a trimis în multe solii: la Buda, la Cracovia, la Veneția; dar mai ales i-a dat în grijă orînduirea cetelor de călăreți. Iar el și l-a luat ajutor într-asta pe Toader Mărdulce, căruia acum, cum îi năravul moldovenilor, îi spuneau cînd căpitanul Ciolac, cînd Ciungu, și-l iubeau pentru că era aspru, dar drept și foarte priceput în pregătirea oștenilor; învățase să lupte cu stînga, iar frîul calului îl ținea în dinți. Și-l mai iubeau și pentru că se ridicase de jos, din prostime, și-acum sta cu vodă la masă. În al cincilea an, trecînd prin Cetatea Neamț, măria-sa a întrebat-o pe jupîneasa Ana:

— Pîrcălăbeaso, cînd o să-ți însori feciorul ?

— Nu poate s-o uite, măria-ta... Vrea să rămînă holtei.

Peste o săptămînă vodă l-a chemat în Cetatea Sucevei. L-a urcat în odaia Oanei, unde îl aștepta o fată frumușică, dar foarte sfioasă. O clipă, Luca a crezut că i s-a întors soția pierdută, și inima i s-a oprit. Înțelegînd pricina descumpănirii pîrcălabului, vodă a grăit cu o părintească dragoste:

— Iată, Iuliana: acesta este Luca Arbore, pîrcălabul nostru la Cetatea Neamț, și-i poruncesc să te ia de nevastă ! Îl vrei ?

Iuliana l-a privit pe sub gene cîteva clipe, apoi l-a țintit, curajoasă, cu ochii ei căprui, mari și jucăuși:

— Îl vreau, măria-ta! De ce nu l-aș vrea?

— Auzi, pîrcălabe? Te vrea! Și ce vor femeile se împlinește. Peste o lună, nunta la Piatra, în Curtea cea nouă. Știu c-ai fi vrut altfel și pe altcineva, dar aceea nu ți-a fost partea. Dar și Iuliana a fost, știi, cea mai tînără dintre oștence: avea șaisprezece ani. Vă las singuri, să vă sfătuiți. Și să mai știi că la fel aș fi poruncit, dacă nevoile țării mi-ar fi cerut s-o mărit, pe... Oana cu contele Opalinski. Ai înțeles, prietene? Te-am lăsat patru ani; trebuia să-ți aduc mireasă în locul celeia pe care nu ți-am dat-o, dar nici nu te-am împiedicat de-a o lua, fiule.

Pe toți cei vinovați de mișelii săvîrșite în anul de foc 1476 măria-sa i-a certat cu ștreangul. Nici pe mitropolit nu l-a iertat; dar a socotit că nu-i bine să-l atîrne în laț: era prea bătrîn și avea mulți călugări care, chiar dacă nu-l iubeau, ar fi uneltit împotriva unei domnii care ucide capul bisericii. Și încă tocmai pe cel care l-a miruit la Direptate. Deci l-a adus la Mirăuți, întru căință; iar semnele puterii bisericești, mitra și cîrja, nu i-a dat prilej să le mai poarte; a murit peste doi ani, în 1478, iar Ștefan l-a îngropat, cu cinste și iertare în pridvorul de la Putna, sub o lespede frumos dăltuită.

Cneaghina Olga a primit surghiun sub pază la schitul Agapia din Deal, adică acolo, în afund de munte, de unde n-a mai ieșit niciodată. A trăit pînă la șaptezeci de ani. S-a iscat în juru-i povestea că ea l-a plătit pe Măracru s-o ucidă pe Oana. Cică ar fi zis: „Mă ura și mă defăima în fața voievodului. Iar eu știam că Doamna Maria nu va mai trăi mult, precum s-a și întîmplat, ci altă doamnă mai bună ca mine Ștefan n-ar fi găsit"... Unii spuneau că ucigașul ar fi aruncat trupul Oanei în aceeași prăpastie fără fund în care l-a prăbușit și pe magul Mucapor.

Așa se spunea, din om în om, dar care este adevărul nimeni nu știa și nici nu cred că va ști vreodată.

În 1497, cînd a construit biserica dinlăuntrul Curții domnești din Piatra, Ștefan vodă a cerut să se înalțe la poarta dinspre apus un turn-clopotniță, din piatră, turn subțire și înalt ca un semn al neuitării, așezat pe-o temelie pătrată, ca

să urce apoi în opt laturi, cu ferestre largi, să se audă glasul clopotelor cît mai departe. Și s-a înălțat pe locul de unde se bănuia că a fost răpită și ucisă Oana, după semnele arătate de Crin, armăsarul alb ca omătul și atît de credincios stăpînei pe care, pînă în clipa de pe urmă, din multe primejdii o scăpase.

Iar din ceasul cînd meșterii au urcat clopotele în acel turn, toți pietrenii au auzit — și aud și azi — glasul lor de aramă, cîntînd numele fetei spătarului Șendrea, nepoata lui Ștefan vodă: „Oa-na !... Oa-na !... Oa-na !..." Iar unii au zis că toaca tocăriță din acest turn ar aminti Toaca Țăriei din vîrful Toaca de pe muntele Ceahlău, care se vede, pe largile ferestre ale turnului, ca un uriaș zimbru așezat în genunchi, cu capul spre miazăzi: zimbru țintat în frunte și împietrit.

De asemenea, multe veacuri oamenii au spus că pe Cozla, Cernegura, Pietricica și Cîrloman, în noaptea de Sf. Dumitru, un armăsar alb ca omătul cutreieră aceste culmi și nechează de trei ori, prelung, de se cutremură toți munții, pe Bistrița în sus, pînă la Ceahlău și mai departe. Dar îl văd și-l aud numai cei cu inima bună, cuget curat, închipuire bogată și mare dragoste pentru acest pămînt al nostru.

În schimb, poate vedea oricine și azi turnul cel înalt și poate auzi glasul de aramă al clopotelor, cum măsoară timpul care trece, trece, cercînd să îngroape totul în uitare. Chiar și ceea ce n-ar trebui să se uite niciodată din mult vînturatul trecut. Niciodată, dacă vrem să existe viitor...

DE ACELAȘI AUTOR:

1. **Miron Costin**
   roman, (2 vol.), Editura Națională Ciornei, 1939
2. **Meșterul Manole**
   roman, Editura Națională Ciornei, ed. II, 1942
3. **Acolo, în Filioara**
   roman, Editura Națională Mecu, 1943
4. **Ne cheamă primăvara**
   roman, Editura Națională Mecu, 1946
5. **Neculai Milescu Spătarul**
   roman, Editura Tineretului, 1954
6. **Alei codrule, fîrtate**
   roman, Editura Tineretului, 1956
7. **Cetatea de pe stînca verde**
   roman, Editura Tineretului, 1959
8. **Un om în furtună**
   roman, Editura Tineretului, 1965

9. **Făclia s-a aprins**
roman, Editura de Stat pentru Literatură, 1967

10. **Viața-i frumoasă băieți**
roman, Editura pentru Literatură, 1968

11. **Diamantul negru**
roman, Editura Militară, 1971

12. **Frații Buzești**
roman, Editura Eminescu:
vol. I: „Pahar de cale albă", 1971;
vol. II: „Luceafărul a răsărit", 1975;
vol. III: „Zborul a rămas", 1977

13. **Comoara Brîncovenilor**
roman, Editura Militară, 1977

14. **Cheia inimii**
roman, Editura Cartea Românească, 1977

15. **Inorogul cel înțelept**
roman, Editura Militară, 1981

16. **Necunoscuta de la Sucevița**
roman, Editura Sport-Turism, 1982

17. **Voievodul fără frică și fără prihană**
roman, Editura Albatros, 1984

Redactor: ELENA MARINESCU
Tehnoredactor: GH. CUCOŞ

*

Bun de tipar: 04.07.1986. *Coli tipar:* 21.
B. 10286

*

Tiparul executat sub comanda nr. 1196/86
la Întreprinderea Poligrafică Braşov,
str. Zizinului nr. 110
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

EDITURA MILITARĂ

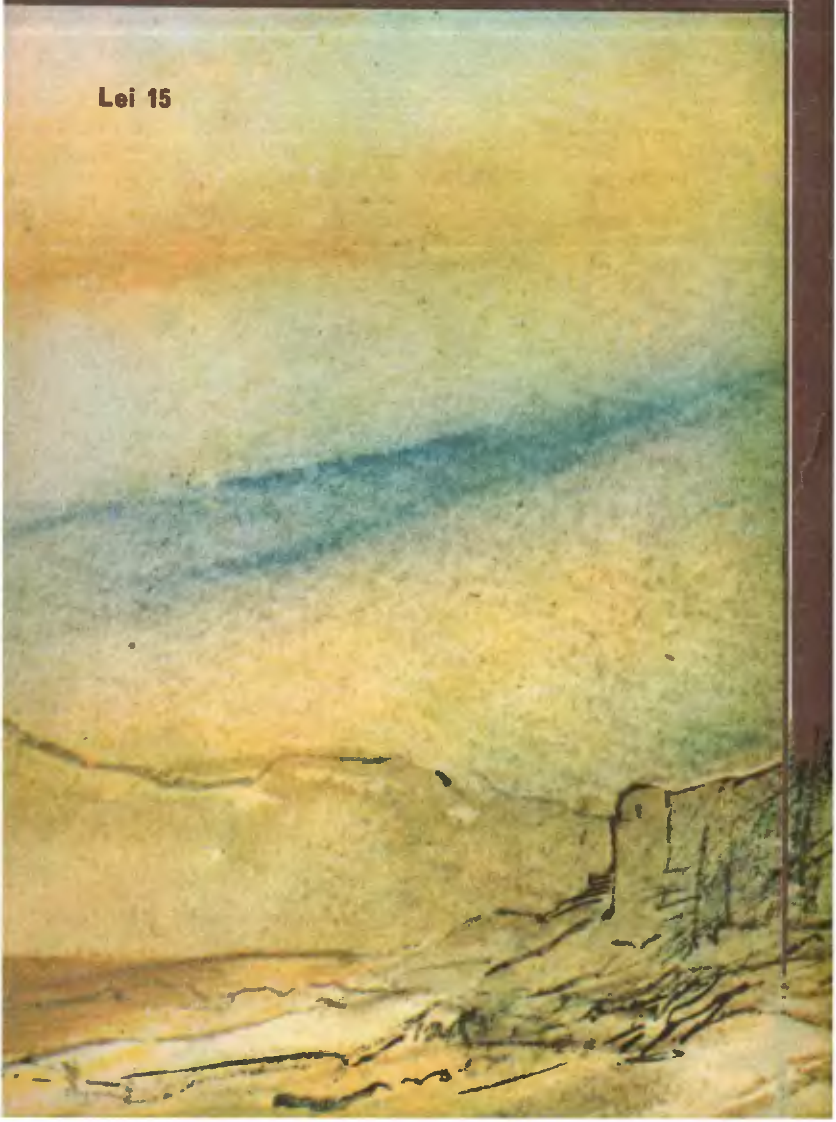

Lei 15